

PERSFOCUS

ACHTSTE JAARGANG NUMMER 1 - JANUARI 1992

KNIPSELKRANT VAN VERENIGING MARTIJN
OVER KINDEREN, VOLWASSENEN EN SEKSUALITEIT

DE TOVENAAR VAN FOP

Vk 5-2-90

door Parker & Hart *

IN DIT NUMMER:

Het seksuele gevaar volgens Rossen en Schuijjer	pag. 2
Het seksuele gevaar in Nieuwegein	pag. 6
Het seksuele gevaar in Enschede	pag. 7
Kinderporno in Amsterdam	pag. 8
Vervolg zaak Jessica Laven	pag. 9
In de ban van verdwijningen	pag. 14
Ontucht van de maand / Bruinsma over de plegers	pag. 15
Incest in Maurik	pag. 16
Hulp aan moeders van misbruikte kinderen	pag. 17
O.I. ?	pag. 19
Bescherm de kinderen !	pag. 20
Gelijk behandelde homo's	pag. 21
Onterecht	pag. 24
Theo & Thea geven aanstoot...	pag. 27
...en anderen ook ?	pag. 28
Jeugdig seksleven	pag. 29
Conferentie over kinderrecht	pag. 30
Pédophilie scientifique	pag. 35
Achtergrond	pag. 37

Met knipsels uit:

Volkskrant
Algemeen Dagblad
NRC Handelsblad
Telegraaf
Trouw
Utrechts Nieuwsblad
Tubantia
Nieuwsblad van het Noorden
Eindhovens Dagblad
De Krant op Zondag
VPRO-gids
Veronicabode
Folia (Univ. van A'dam)
Aktueel
Psychologie
Gai Pied (F)
Bravo (D)

Vk
AD
NRC
Tel
Tr
UN
Tub
NvhN
ED
KOZ
VPRO

Abonnementen op Persfocus kosten f 65,-- per jaar. Verzending als brief is f 15,-- duurder en komt op f 80,--.

Losse nummers f 8,--.

Giro 5459646 van Vereniging Martijn
Postbus 43.548
1009 NA Amsterdam

PSYCHOLOOG ONTMASKERT ONTUCHT

door CAREL BRÉNDÉL

MAASRICHT — Als clowns verklede 'kinderlokkers', die de vrijwel complete schooljeugd van Oude Pekela 'misbruiken' en vervolgens in het niets verdwijnen. Overrijverige hulpverleners in een kinderdagverblijf, die met behulp van enge poppen het ene na het andere 'incestgeval' boven water halen. Wetenschappers, die seksuele intimidatie vrijwel alom en incest bij één op de zes vrouwen 'vaststellen'. Klachtencommissies en meldpunten, waar leerlingen en leraren 'uit de schaduw' kunnen treden om ongewenste intimiteiten te rapporteren.

Het seksuele wereldbeeld van de Nederlander is weer eens doorgealagen. Na het puritanisme van de jaren vijftig ('Bah vies! Doe gauw het licht uit!'), de seksuele revolutie van de jaren zestig en zeventig ('Alles moet kunnen! Vooral als de man er zin in heeft!'), kwam er in de jaren tachtig eindelijk aandacht voor aloude misstanden als incest en misbruik van kinderen ('Over sommige dingen moet je praten!').

Terechte zorg kan echter omslaan in overdreven angst. Een poging om alle opwinding tot de juiste proporties terug te brengen doen Benjamin Rossen en Jan Schuijjer in het binnenkort verschijnende boek 'Het seksuele gevaar voor kinderen; mythen en feiten'.

Gebakken lucht

De Australiër Rossen, in Nederland afgestudeerd in de massapsychologie en tegenwoordig leraar scheikunde, schreef eerder 'Zedenangst' over de clownsaffaire in Oude Pekela. Daarin stelde hij vast dat de massahysterie in het dorp gebaseerd was op gebakken lucht. De in Parijs wonende Schuijjer was in het verleden onder meer actief in COC en PvdA. „Het was nodig, dat er bewustwording kwam op het terrein van incest en ongewenste intimiteiten“ stelt Rossen. „De seksuele revolutie van de jaren zestig en zeventig bracht excessen met zich mee. Maar de aanpak daarvan gaat nu te ver, soms over de rand van hysterie. De reacties van hulpverleners en ouders op ontucht en incest doen in veel gevallen meer kwaad aan de kinderen dan het gebeurde zelf.“

Rossen denkt daarbij aan de gerucht makende zedenzaak in Enschede, waarbij een inmiddels 13-jarige jongen ontucht bekende met zo'n 200 kinderen in de leeftijd van vijf tot elf jaar. Rossen had gistermiddag als adviseur

Professionele hysterie gaat van kwaad tot erger

van de vereniging Ouders Voor Kinderen een gesprek met burgemeester H. Wieringa over de handelwijze van de Enschedese politie. Deze heeft volgens Rossen een fatale fout gemaakt door de ouders een brief te sturen met de mededeling dat hun kind 'vrijwel zeker' was misbruikt. Rossen: „De symptomen bij kinderen zijn vaak het gevolg van de reactie van de geschrokken ouders, niet van wat er eventueel is gebeurd. Door mensen in een staat van hysterie te brengen richt je een geweldige schade aan. Bovendien krijg je daarmee de waarheid niet boven tafel. Als er eenmaal door een foute ondervraging bepaalde suggesties zijn gewekt, dan valt dat niet meer terug te draaien.“

Slachtoffers

De Australiër is de afgelopen tijd enkele malen als deskundige ingeschakeld door ouders, die zich ten onrechte van incest beschuldigd velden. Want de overgevoeligheid voor dit lang verzwegen fenomeen heeft inmiddels ook onschuldige slachtoffers gemaakt, zo is de overtuiging van Rossen. „De zaak van een inwoner in Kampen is daarvoor een duidelijk voorbeeld. Hij werd verdacht van misbruik van een vierjarig nichtje.“

„Achteraf is uit de videoband gebleken, dat het kind over deze kwestie zeer suggestief is ondervraagd door een psychologe, die gebruik maakte van anatomische poppen. In dit gesprek hield het meisje een uur lang vol, dat 'Oom Wim' niet had gedaan wat de psychologe met de poppen voordeed. Toch schreef ze het tegendeel in haar rapport. Dat was een criminele leugen. Niet Oom Wim, maar zijzelf hoorde in de gevangenis. De man bleek uiteindelijk onschuldig. Maar wat was er gebeurd als het kind wel gemakkelijk te beïnvloeden was geweest?“

Bepaalde hulpverleners zijn volgens de schrijvers 'blind door hun ideologie en hun wens dingen boven tafel te halen'. Eén hoofdstuk gaat over de omslag in het feminisme, waar een antiseksuele stroming is ontstaan met een dominante plaats in de wetenschap en de hulpverlening.

Rossen: „Behalve publieke hysterie is er ook professionele hysterie. Die valt veel moeilijker te kritiseren, want zij is in logica verpakt. Het kind schaamt zich, is bang, voelt zich bedreigd, onder-

drukt zijn geheugen. Dus moet je pressie uitoefenen.“

„Het is dezelfde logica waarmee Nel Draijer seksueel misbruik bij één op de zes vrouwen heeft vastgesteld. Als je de ondervraagden voortdurend in dezelfde richting duwt, krijg je de gewenste antwoorden, omdat veel mensen — ook volwassenen — nu eenmaal eenvoudig te beïnvloeden zijn.“

De bestrijders van seksueel misbruik hebben, aldus Jan Schuijjer, lange tijd te maken gehad met onverschilligheid. „Toen ze geen aandacht kregen, was het noodzakelijk om flink langs de weg te timmeren. Nu ze wel gehoor krijgen, hebben ze hun retoriek niet aangepast en blijven ze tekeergaan als een Gideon'sbende. Daarnaast is men in deze kring niet ontvankelijk voor kritiek. Door zaken te overdrijven en cijfers op te blazen, beschadigt men de eigen zaak.“

Mythen

Veel mythen rond seksueel misbruik zijn volgens de twee schrijvers ontstaan rond het thema kinderporno, dat ook in Oude Pekela op de achtergrond een rol speelde. Rossen: „We hebben daarom een uitgebreid onderzoek gedaan naar deze handel en de inhoud van de bladen geanalyseerd. De zeer schokkende porno, waarin kinderen afschuwelijk worden misbruikt, vormt overigens slechts een zeer gering deel van deze markt. Heel veel materiaal bestaat uit foto's van kinderen op een nudistenstrand. Als er niet Boy op de omslag stond en als het niet te koop lag in een sekshop zou het geen aanstoot geven.“

„Nederland is ook niet, zoals men in de Verenigde Staten keer op keer beweert, de grote producent en exporteur van kinderporno. Maar het is ook niet waar dat hier niets is vervaardigd. In de jaren zeventig is Nederland door toedoen van één man, Joop Wilhelmus (de toenmalige uitgever van Chiek, red.), wel degelijk in beeld geweest. Rond 1981 zakte de markt in, mede onder invloed van de openbare mening. Sinds die tijd zie je het voortborduren op oud materiaal, dat rondgaat in informele circuits.“

— Gaat u met uw geruststellende bevindingen niet voorbij aan de angst van ouders voor echt afschuwelijke zaken. Neem de zaak van de Drentse chauffeur, die Jessioa Laven en twee andere kinderen misbruikte en vermoordde?

Schuijjer: „Natuurlijk zijn dat tragedies. Die extreme situaties vormen een van de bronnen van angst bij ouders. Maar zulke gebeurtenissen zijn wel de uitzonderingen, hoe verschrikkelijk ze ook zijn.“

Het seksuele gevaar voor kinderen; mythen en feiten, door Benjamin Rossen en Jan Schuijjer, uitgeverij Swets en Zeitlinger in Lisse, / 45.

door YVONNE LAUDY

AMSTERDAM, zaterdag „Mijns inziens mag geconcludeerd worden dat de waarschijnlijkheid dat E. door W. seksueel misbruikt is, vrij groot is...“ Benjamin Rossen leest voor uit het rapport dat een Riagg-psychologe schreef na een zesjarig meisje een uur lang aan de tand te hebben gevoeld over de ontuchtige handelingen welke oom W. met haar zou hebben gepleegd. Het betreft een zaak die onlangs voor de Zwolse rechtbank diende.

„Wat hier staat is een criminele leugen,“ zegt Rossen met stemverheffing. „Niet oom Wim,“ maar de psychologe hoort in de gevangenis thuis. Uit de video-registratie van het gesprek blijkt dat de psychologe het zesjarige meisje ruim een uur lang op een zeer suggestieve en dwingende manier heeft ondervraagd. Steeds opnieuw ontkent het meisje dat oom Wim heeft gedaan wat zij oppert. Ook als de psychologe er 'anatomisch correcte poppen' bijhaalt, deze ontkleedt en perverse handelingen voordoet, is het kind niet op andere gedachten te brengen. Tot het einde houdt het meisje vol: hij heeft het niet gedaan. En dan toch zoiets neerschrijven. Hoe is het mogelijk?

De rechtbank besloot tot vrijspraak. Intussen had de man wel enige tijd in voorarrest gezeten, was zijn naam door het slijk gehaald. En wat het meisje betreft: die ondervraging heeft haar ongetwijfeld geen goed gedaan. Je kunt je trouwens afvragen hoe deze zaak was afgelopen als het kind wél gemakkelijk te beïnvloeden was geweest.“

Rossen memoreert deze zaak om aan te tonen tot welk bedenkelijk optreden deskundigen in staat zijn zodra seksueel misbruik van kinderen wordt vermoed.

Oude Pekela

Het is een teken aan de wand, vindt de in Maastricht wonende massa-psycholoog, die opgroeide in Australië, daar ettelijke universitaire graden behaalde en aan de Universiteit van Amsterdam afstudeerde op een scriptie over Oude Pekela, waar in 1987 als clowns verklede kinderlokkers zich op grote schaal aan de dorpsjeugd zouden hebben vergrepen.

Het boek 'Het seksuele gevaar voor kinderen' schreef hij in samenwerking met de econoom Jan Schuijjer, momenteel werkzaam bij een internationale organisatie in Parijs, in het verleden voor COC en PvdA adviseur op het gebied van de zedelijkheids- en anti-discriminatie wetgeving.

Het tweetal beschrijft uitgebreid in het lijvige, van vele noten voorziene boekwerk hoe midden jaren zeventig in de Verenigde Staten opposanten van de toegenomen seksuele tolerantie zich gingen roeren en ten strijde trokken tegen de seksuele gevaren waaraan jeugdigen blootstonden, zoals bijvoorbeeld pornografie.

Schuijjer: „Het was de tijd waarin Anita Bryant voor het voetlicht trad met haar campagne tegen burgerrechten voor homo's. Onder het motto 'Redt onze kinderen' hield zij het volk voor dat homo's kleine jongens verleiden. Ook NBC-correspondent Robin Lloyd liet zich niet onbetuigd. Hij kwam omvangrijke prostitutie-netwerken op het spoor, waarbij 300.000 jongens zouden zijn betrokken. Dit cijfer is een eigen leven gaan leiden, ook al werd Lloyd's bewering

TEL 25

'Het seksuele gevaar voor kinderen; mythen en feiten'. Titel van een ongetwijfeld spraakmakend boek (482 blz.) dat komende maand bij uitgeverij Swets en Zeitlinger verschijnt.

De massa-psycholoog Benjamin Rossen en de econoom Jan Schuijjer vegen de vloer aan met de methoden die deskundigen aanwenden om seksueel misbruik van kinderen aan te tonen. Het middel is vaak erger dan de kwaal. Ondeugdelijke ondervragingstechnieken leiden er toe dat kinderen ten onrechte als slachtoffer worden aangemerkt en onschuldigen in de verdachtenbank belanden. Als geen orde op zaken wordt gesteld, zo waarschuwen de auteurs, riskeren we hier Amerikaanse toestanden. Daar blijken twee van elke drie beschuldigingen ongegrond.

'GOEDE ZEDEN'
'HYSTERIE'

reeds in 1980 weerlegd in een officieel onderzoeksrapport van de FBI en het Congres van Illinois. In ons boek laten we zien hoe dit uit de lucht gegrepen aantal op de hoogste niveaus — het Amerikaanse Congres, het Hooggerechts-hof, de Verenigde Naties, de Raad van Europa — steeds weer opduikt."

In 1984 komt Nederland als vermeende producent van kinderporno in Amerika in beeld, wanneer op een hoorzitting van een Amerikaanse Senaatscommissie prof. K. Herrmann, voorzitter van de afdeling USA van Defence for Children International (DCI) zijn gehoor schokt met de

mededeling dat er sprake is van een wereldwijde handel in kinderen voor seksuele doeleinden. Amsterdam zou een van de centra zijn. Naar verluidt, zo wist hij te vertellen, werden daar kinderen door middel van foto's gekocht en verkocht ten behoeve van kinderporno en kinderhandel. Als later kan worden gereconstrueerd hoe dit 'indianenverhaal' over de Amsterdamse kinderveiling tot stand is gekomen (de Amerikaanse hulpverleenster Judiann Densen-Gerber trok onjuiste conclusies uit een opmerking van prof. J. Doek over de in Nederland uitgegeven homo-reisgids Spartacus) is het kwaad al geschied.

Massa-hysterie

Ook in Nederland treedt vervolgens een ongewoon grote angst voor kinderporno aan de dag. Rossen: „Nederland is rijp voor de affaire-Oude Pekela. Veertig kinderen zouden zijn gemarteld en grof seksueel misbruikt en daarbij gefotografeerd door de ouders, die zich als clown hadden vermomd. Er is sprake van massa-hysterie, dat wil zeggen: mensen geloven iets omdat vele anderen dat ook geloven en niet op basis van een objectief bewijs. In Oude Pekela werd de massa-hysterie ook nog eens aangewak-

kerd door de deskundigen die zich tijdens de ondervraging van de kinderen dermate identificeerden met de veronderstelde slachtoffertjes dat ze al evenzeer in hun verhaal gingen geloven als de ouders deden."

Rossen vindt dat aan de resultaten van het uitvoerige recherche-onderzoek, dat geen enkel aanknopingspunt voor een clowns-affaire opleverde, te weinig ruchtbaarheid is gegeven. „Uit uitspraken van Amerikaanse en Engelse autoriteiten blijkt dat men nog steeds in de mening verkeert dat de verhalen over Oude Pekela op waarheid berusten." Hij gispt de overheid die een door mr. M.J.M. Rijk van de Centrale Informatiedienst opgesteld rapport over deze kwestie geheim houdt.

„Als elders de speculaties hun eigen loop blijven nemen, is het de vraag of justitie er goed aan doet te blijven zwijgen over de bekende feiten."

Rossen en Schuijjer hebben voor hun boek uitgebreid onderzoek gedaan naar de handel in kinderporno. Ze hebben daarbij gebruik kunnen maken van een in 1984 opgesteld — ongepubliceerd — rapport van prof. dr. E. Braches, waarin tellingen zijn opgenomen die zijn gebaseerd op een systematische registratie van fotoboekjes die sinds

1968 in Europa werden aangeboden.

„Het blijkt," aldus Schuijjer, „dat de handel bijna uitsluitend in de jaren zeventig plaatsvond en toen ongeveer één procent van de totale wereldhandel in kinderporno uitmaakte. Daarna is van handel nauwelijks meer sprake geweest. Het aandeel van Nederland is miniem. Een zeer klein deel van de hier gemaakte porno is schokkend te noemen. Het merendeel betreft onschuldige naaktfoto's. Midden jaren tachtig zakt de markt in. Kinderporno wordt strafbaar gesteld. De handel had een dermate geringe omvang dat het voordeel al gauw niet meer opwoog tegen het toegenomen risico. Alles afwegend kan gesteld worden dat Nederland zeker niet die producent en exporteur van kinderporno was, waarvoor het land in Amerika werd aangezien."

Vertekend beeld

De zedenangst is sinds de affaire-Oude Pekela niet meer geweken uit ons land, constateert Rossen. Hij omschrijft deze angst als: een maatschappelijke onderstroom van angst voor aantasting van de 'goede zeden'.

Rossen: „Het is een angst die een vertekend beeld van de werkelijkheid oplevert en mede daardoor van tijd tot tijd tot uitbarstingen van massa-hysterie leidt."

Rossen beschouwt de foutieve ondervragingen — die volgens hem nog steeds schering en inslag zijn — als een uitvloeisel van massa-hysterie. „Wie bij het woord ontucht meteen aan de afschuwelijkste dingen denkt, doet de werkelijkheid geweld aan. Het zijn deze overtrokken reacties die de kinderen in kwestie vaak meer kwaad berokkenen dan het gebeurde zelf."

Intussen beleeft Nederland het ene omvangrijke zeden-schandaal na het andere. Na Oude Pekela was er de Bolderkar-affaire, het Vlaardingse medische kinderdagverblijf, waar een overrijverig optredende therapeut een groot aantal ouders als incestplegers meende te kunnen ontmaskeren op grond van de poppenmethode. Kinderen werden uit huis geplaatst en ouders strafrechtelijk vervolgd. Niemand werd veroordeeld.

Niets geleerd

Herfst vorig jaar werd Nederland opgeschrikt door een zedenzaak in Enschede, waar een jongen tussen zijn tiende en twaalfde jaar 200 kinderen in de leeftijd van vijf tot elf seksueel zou hebben misbruikt en tot zwijgen geïntimideerd. Opnieuw blijkt, zo vindt Rossen, dat men niets heeft geleerd van de fouten uit het verleden. Hij hekelt het optreden van de politie, die de ouders van 160 kinderen schriftelijk liet weten dat hun kind 'zo goed als zeker' seksueel was misbruikt. Rossen: „De gevolgen van die actie laten zich raden. De verontruste ouders zijn hun kinderen gaan ondervragen, hebben wellicht iets van hun eigen denkbeelden en angst op de kinderen overgebracht. Dan wordt het moeilijk de waarheid alsnog boven tafel te krijgen."

Rossen kan het niet genoeg benadrukken: ondeskundige ondervraging over seksueel misbruik werkt als een leerproces voor het kind in kwestie. „Door een suggestieve vraagstelling, door het herhalen van vragen, het aandringen op een antwoord, kun je een kind soms laten vertellen wat je wilt horen. De ondervragers zijn zich dat veel te weinig bewust."

Meermalen heeft hij als getuige-deskundige in zaken over seksueel misbruik de ondervragingen die plaatsvonden kunnen analyseren. Maar soms wordt hem dat onmogelijk gemaakt. Dat was ook bijna het geval in de zaak van het nichtje E. van oom Wim, welke aan het begin van dit verhaal aan de orde kwam.

Blinde muur

Rossen: „Het Riagg weigerde de videoband van de ondervraging aan mij af te staan. Uiteindelijk is deze op de rechtszitting vertoond. Indien de wetgever op dit gebied geen stappen onderneemt zullen ondervragers als het ware achter een blinde muur kunnen 'vaststellen' dat een kind seksueel is misbruikt. Het mogelijke gevolg daarvan is dat de rechter de verdachte veroordeelt op grond van verklaringen waartegen de verdediging geen toereikend verweer heeft kunnen formuleren."

Rossen en Schuijjer maken in hun boek gewag van een 'radicalisering' van het overheidsbeleid waar het de bestrijding van seksueel misbruik betreft. Huns inziens bestaat er bij politie, justitie, rechterlijke macht, maatschappelijk werk en politiek de neiging met name voor seksuele delicten waarbij kinderen zijn betrokken een juridische uitzonderingstoestand te creëren. Als voorbeeld noemen ze het feit dat justitie in een rechtszaak (de Maurikse incest-affaire) verklaringen van 'horen zeggen' („Verklaringen die niet door de verdediging te controleren zijn," benadrukt Rossen) als bewijs heeft aanvaard.

„Begrijp me goed," zegt Rossen, „seksueel misbruik is een reëel en ernstig probleem en de bestrijding ervan moet met kracht ter hand worden genomen. We moeten ons echter hoeden voor een overreactie. Amerika is wat dat betreft een afschrikwekkend voorbeeld. De wijze waarop het seksuele gevaar voor kinderen daar wordt waargenomen, staat niet meer in verhouding tot de feitelijke ernst ervan."

Kinderpornohandel

In het overigens zeer gevalueerde interview met Benjamin Rossen en mijzelf over ons boek 'Het seksuele gevaar voor kinderen' (Telegraaf, dd 25-1) komt één passage voor waar ik me blijkbaar heb laten misverstaan. Ik heb niet bedoeld te stellen dat het Nederlandse aandeel in de kinderpornohandel miniem was. In feite was het Nederlandse aandeel zelfs relatief groot. Waar het om ging was dat kinderpornohandel altijd maar een zeer klein deel van de totale pornohandel uitmaakte (ca. 1%) en dat dit aandeel nu, dank zij alle wettelijke verboden, inderdaad nog aanzienlijk miniemer is. Overigens waren de bij het artikel geplaatste foto's van Benjamin Rossen en ondergetekende verwisseld. TEL 20

PARIJS, Jan Schuijjer

■ BENJAMIN ROSSEN: „In Amerika en Engeland denkt men nog steeds dat de verhalen over Oude Pekela op waarheid berusten."

■ JAN SCHUIJER: „Het aandeel van Nederland in de wereldhandel van kinderporno is miniem."

Door dr. Jan Verhulst

Zo tegen het einde van de jaren zeventig stijgt in Amerika de ongerustheid over het seksueel misbruik van kinderen. Waarom dat juist op dat moment gebeurt, is niet helemaal duidelijk. Mogelijk is het een reactie op de 'vrije' jaren zestig. Of misschien is het helemaal geen nieuw verschijnsel, maar gaat het om de zoveelste uiting van de dubbele moraal die zo kenmerkend is voor de Verenigde Staten. E.D. 6-2

De ongerustheid slaat vrijwel direct over op Europa en slaat om in een complete hysterie. Er worden actiegroepen opgericht en wetswijzigingen voorbereid. Allerlei deskundigen maken wel even uit hoe de vork precies aan de steel zit, en de gevolgen blijven niet uit. De jaren tachtig worden de jaren van de seksuele hekzenjacht. Bij de minste of geringste verdenking van seksueel misbruik worden kinderen uit huis geplaatst en belanden vaders in de gevangenis. Overdrijving, verdraaiing van de feiten en sensatiezucht zijn schering en inslag. Wie het waagt te twijfelen aan het waarheidsgehalte van de verhalen van een kind, maakt zichzelf meteen verdacht. Een Nederlandse vrouwelijke hulpverleener maakt in Amerika kennis met de 'anatomisch correcte poppen' (mannetjes- en vrouwjespoppen met alles erop en eraan) en wordt door de politie met open armen ontvangen: eindelijk een 'echte' deskundige die op een 'objectieve' manier kan vaststellen of die viezerik van een vader zich inderdaad vergrepen heeft aan zijn kind. De vader in kwestie hoeft vaak niet gehoord te worden. Het kind kan, zo vinden de 'experts', zelf goed vertellen wat er allemaal is gebeurd. En als dat kind dat toevallig niet kan, dan helpen de hulpverleners toch een handje? Op deze manier hebben zich de meest verschrikkelijke drama's afgespeeld.

Excessen

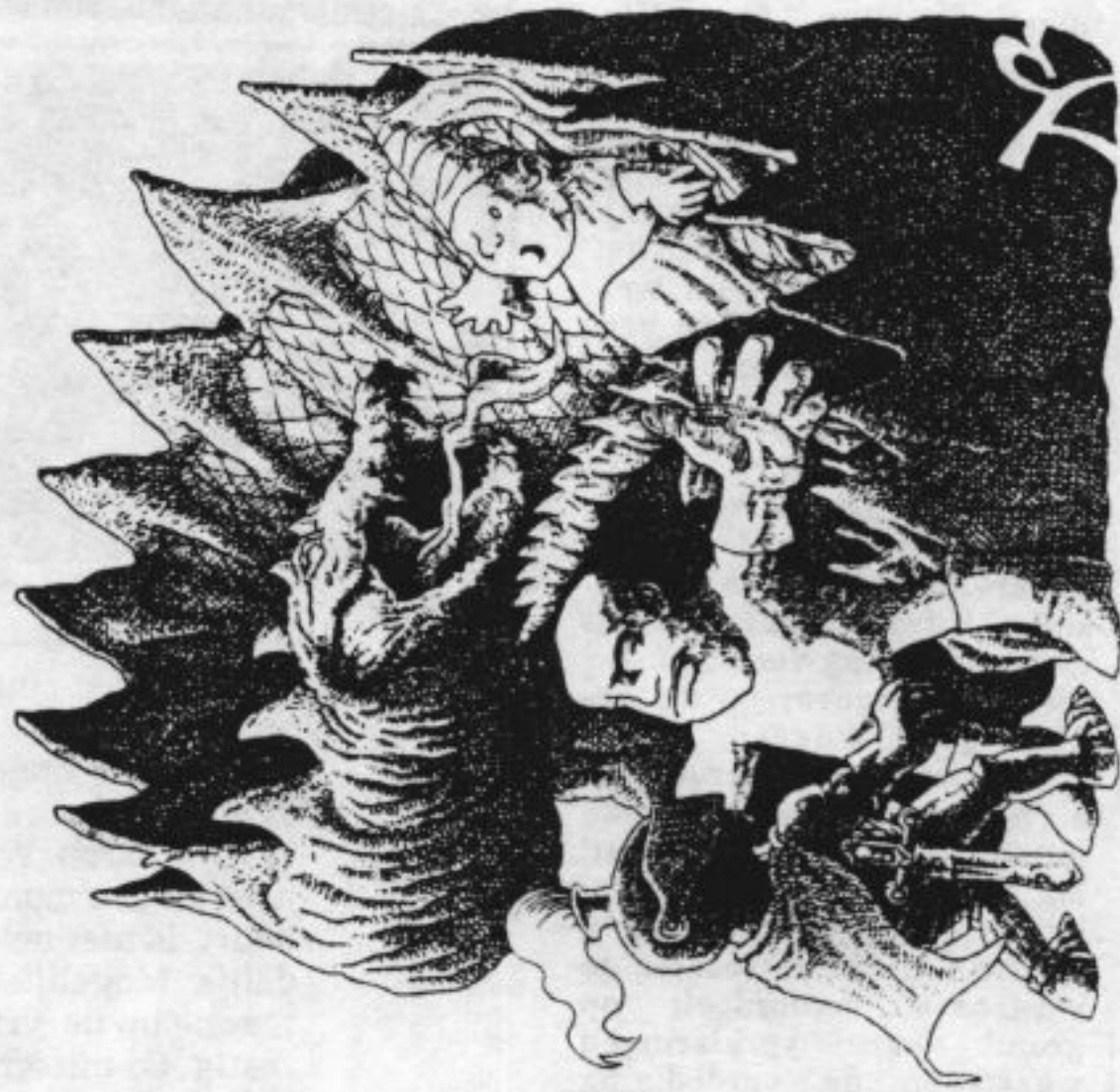
De psycholoog Benjamin Rossen en de econoom Jan Schuijjer hebben een omvangrijke studie gedaan naar 'Het Seksuele Gevaar voor Kinderen'. Het boek dat ze daarover hebben geschreven komt morgen uit. In dit boek wordt afgerekend met de vele mythen die zich de laatste tien jaar gevormd hebben rondom het verschijnsel van de seksuele kindermishandeling. De auteurs ontkennen overigens

Boek Rossen en Schuijjer zou verplichte lectuur moeten zijn voor 'hulpverleners'

Mythen rond seksueel misbruik ontmaskerd

Het Seksuele Gevaar voor Kinderen

Manipuleren

Het boek van Rossen en Schuijjer zou in feite verplichte stof moeten zijn voor iedere die te maken heeft met seksueel misbruik. Niet omdat de auteurs de wijsheid in pacht hebben, maar omdat zij op onverbidde wijze aantonen hoe het publiek systematisch verkeerd wordt voorgelicht en hoe er door overheid en hulpverlening gemanipuleerd wordt met feiten. Want waarom houdt de CRI het rapport over kinderporno in Oude Pekela geheim, met als gevolg dat men er in Amerika vanuit gaat dat alles waar is? Waarom horen we niets over 'Enschede'? In het belang van het onderzoek, of omdat er doordien eenvoudig niets meer te vertellen valt?

Seksueel misbruik (of het nu gaat om ouderen of om kinderen) is een schrijnende zaak. De manier waarop justitie, hulpverleners en media daarmee omgaan maakt haar nog schrijnender. Het denken en doen is gericht op het opsporen van zoveel mogelijk (steeds jonger wordende!) schuldigen. Zou het niet beter zijn om meer tijd en geld te besteden aan gedegen onderzoek naar de mogelijkheden van preventie? Want ook in geval van seksueel misbruik is voorkomen beter dan genezen. Als er al iets te genezen valt, ten minste.

Rossen en Schuijjer: 'Het seksuele gevaar voor kinderen'. Uitgeverij Swets en Zeitlinger, Lisse, prijs f 45,-.

Enkele maanden geleden werd Nederland opgeschrikt door het bericht, dat een dertienjarige Enschedese jongen tienallen kinderen seksueel misbruikt heeft. Dergelijke excessen mogen er echter niet toe leiden, dat ook achter normale seksuele gevoelens van jonge kinderen voor ouderen altijd onheil wordt gezocht.

PSYCHOLOGIE
JAN '92

PAUL OKAMI | ILLUSTRATIE: NIELS BONGERS

Rond 1970 begonnen feministen en andere activisten om radicaal verandering te brengen in de manier waarop werd geoordeeld over verkrachting vanuit maatschappelijk, psychologisch, juridisch, politiek en moreel oogpunt. Het was een reactie op de wijze waarop slachtoffers van verkrachting door justitie, politie en hulpverleningsinstaties werden behandeld. In hun analyse wezen deze activisten op het feit dat in veel gevallen - ook door veel mensen uit de praktijk - verkrachting eerder werd aangemerkt als een soort seksueel 'misverstand' dan als een gewelddadige seksuele misdaad. Ze analyseerden grondig diepgewortelde opvattingen met betrekking tot vrouwen, die bijvoorbeeld verkrachting nog verder bagatelliseerden. Voorts maakten zij duidelijk hoe het mogelijk was dat slachtoffers van ver-

Rond 1970 begonnen feministen en andere activisten om radicaal verandering te brengen in de manier waarop werd geoordeeld over verkrachting vanuit maatschappelijk, psychologisch, juridisch, politiek en moreel oogpunt. Het was een reactie op de wijze waarop slachtoffers van verkrachting door justitie, politie en hulpverleningsinstaties werden behandeld. In hun analyse wezen deze activisten op het feit dat in veel gevallen - ook door veel mensen uit de praktijk - verkrachting eerder werd aangemerkt als een soort seksueel 'misverstand' dan als een gewelddadige seksuele misdaad. Ze analyseerden grondig diepgewortelde opvattingen met betrekking tot vrouwen, die bijvoorbeeld verkrachting nog verder bagatelliseerden. Voorts maakten zij duidelijk hoe het mogelijk was dat slachtoffers van ver-

misbruikt. Zoals ook een depressief kind seksueel is misbruikt, en een kind dat veel seksueel getinte spelletjes speelt, en een kind dat zenuwtrekjes vertoont, en een kind dat onderdanig is, en een kind dat geïnteresseerd is in vuur, en een kind dat nachtmerries heeft, enzovoort.

Er zijn intussen zoveel lijsten van gedragscriteria dat elk gedrag een aanwijzing kan zijn van seksueel misbruik. En wat moet zo'n begeleidster dan? Ze moet eens wat, ze ziet eens wat, en in het gunstige geval leest ze ook nog eens wat. En ze voelt zich expert, of ze twijfelt. In beide gevallen be-roept ze zich op de lijst en is ze uit de problemen, want ze kan andere 'experts' napraten. Zo hebben ook veel hulpverleners vanuit hun onzekerheid gehandeld en gedacht. Ze hebben zich verschooten achter publicaties en slechte onderzoeken (in Nederland vooral prof. Jos Frenken en dr. Nel Draaijer) en ze hebben in een groot aantal gevallen op een volkomen onverantwoordelijke wijze onschuldigen de strop om de nek gelegd.

Kinderporno

Inmiddels is de grootste comotie rondom incest voorbij, maar de hysterie is nog lang niet uitgewoed. Nog steeds laat justitie ondervragingen uitvoeren door mensen die daarvoor totaal niet zijn opgeleid. Ging het eerst voornamelijk om incest, nu staan de kinderporno en de 'omvangrijke ontuchtzaken' in het centrum van de belangstelling. Volgens Rossen en Schuijjer zijn alle verhalen over kinderporno terug te voeren tot de publicatie van één boek: 'For money of love', boy prostitution in America, geschreven door de journalist Robin Lloyd. Al in 1980 heeft de FBI diens beweringen over een omvangrijke handel in kinderporno weerlegd. Toch wordt Nederland in 1984 door de Verenigde Staten beschuldigd: de grootste leverancier in kinderporno te zijn. Rossen en Schuijjer signaleren hoe in Nederland vervolgens een buitensporige en ongefundeerde angst voor kinderporno ontstaat. Bewijzen worden niet gevonden. Maar rondom het thema 'seksueel misbruik' mag dat geen bezwaar heten. Politie, hulpverleners en de media creëren schandaal op schandaal: Bolderkar, Oude Pekela, Enschede.

spreekt. De nationaal en internationaal bekende Nederlandse professor Willem Wagenaar heeft meermalen overtuigend aangetoond hoe moeilijk het is om het waarheidsgehalte van getuigenverklaringen vast te stellen - of het nu gaat om John Demjanjuk of om een incestslachtoffer.

De ondervrager kan invloed op de antwoorden van de kinderen hebben, zonder dat hij dat in de gaten heeft. Veel ondervragers blijken suggestieve vragen te stellen. Ook de omgeving speelt een rol. Als een kind geen antwoord geeft op een vraag, schaamt het zich dan of voelt het zich niet lekker in de vreemde omgeving van de onderzoekskamer van het instituut of van het politiebureau? Veel ondervragers nemen niet eens de moeite zich dit af te vragen. Voor hen is duidelijk dat een kind zwijgt uit schaamte, die altijd voortkomt uit het feit dat het niet durft te praten over wat er allemaal gebeurd is. In de ogen van dergelijke 'hulpverleners' kan ook non-verbaal gedrag van een kind voldoende aanwijzingen bevatten om vergaande maatregelen te nemen.

Agressief

Wat te denken van het volgende: de waargebeurde verhaal: Een begeleidster van een kinderdagverblijf vindt dat een jongetje erg agressief speelt. Zij roept de hulp van de Kinderbescherming in. Iemand van deze instantie observeert het kind gedurende twintig minuten en constateert dat het spel van het kind erop wijst dat het seksueel door zijn moeder is misbruikt. De begeleidster onderneemt stappen om het kind bij een pleeggezin onder te brengen. Als de moeder 's middags haar kind wil ophalen, is het verdwenen en wil niemand haar vertellen wat er aan de hand is. Zij heeft een week nodig om een erachter te komen waar haar kind is. Het duurt drie maanden voordat de Kinderbescherming toegeeft dat de moeder ten onrechte is beschuldigd, en nog eens drie maanden voordat het kind weer bij de moeder is. De begeleidster in kwestie had een lijstje onder ogen gekregen van gedragskenmerken van kinderen die seksueel misbruikt waren. Op dat lijstje had ook 'agressief gedrag jegens andere kinderen' gestaan. En dus is een kind dat agressief gedrag vertoont seksueel

VERVOLL E.O. 6-2
niet dat incest en andere vormen van seksuele mishandeling voorkomen. Integendeel: ze zijn van menig dat seksueel misbruik een reëel en ernstig probleem is, maar dat de overheid (justitie en politie) en de hulpverleners het in veel gevallen ernstig hebben laten afweten. Hun boek staat vol met de meest stuitende voorbeelden.

Rossen en Schuijjer voeren de theorie van de 'zedenangst' aan om de hysterie rondom seksueel misbruik te verklaren. Deze zedenangst (in het Engels: moral panic) omschrijven ze als 'een maatschappelijke onderstroom van angst voor aantasting van de 'goede zeden'. Zoals alle angsten leidt ook deze angst er toe dat de werkelijkheid wordt vervormd, hetgeen weer leidt tot uitbarstingen van massahysterie. De bestrijding van 'het kwaad' neemt onbeheersbare vormen aan, waardoor een maatschappelijke groep tot aanstichters wordt gebombardeerd. Men wil bloed zien - in het geval van incest het bloed van de vaders.

En alle middelen zijn geoorloofd om de vader te laten 'hangen'. Dubieuze opsporingsmethoden, slechte ondervragingstechnieken, ondeugdelijke getuigenverklaringen, het oprekken van de definitie van 'seksueel misbruik'. De auteurs blijven mild en zien het als goedbedoelde pogingen van slecht opgeleide mensen (politie en hulpverleners) om de waarheid boven water te krijgen. Een visie waarin ik de auteurs niet kan volgen: er lijkt mij sprake van verregaande incompetentie, onzekerheid en een grenzeloos gebrek aan moreel en wetenschappelijk verantwoordelijkheidsgevoel.

Ondervraging

De ondervraging van kinderen vormt bij veel processen het belangrijkste bewijsmateriaal. Vaak beschikt de rechter over niet meer dan de samenvatting van de ondervraging van het kind door de 'expert' en diens conclusies. Zelf is hij niet ter zake deskundig. En als jullie (de psychologen) het niet weten, wie weet het dan wel?, hoorde ik eens een rechter verzuchten. Maar ook de psychologen weten niet hoe ze met honderd procent zekerheid kunnen vaststellen of een kind (of een volwassene) de waarheid

krachting uiteindelijk zelf als de schuldigen werden aangemerkt.
 Degenen die het voor de slachtoffers opnamen, richtten vervolgens hun aandacht op een breder gebied en trokken parallellen tussen verkrachting en andere vormen van mannelijk geweld tegen vrouwen. Ten slotte werden er verbanden gelegd tussen deze vormen van geweld en seksueel misbruik van kinderen en adolescenten.

IN DE RING MET MOHAMMED ALI De onderzoekster Bass bijvoorbeeld geeft de volgende waarschuwing aan haar dochter: "Er zijn wel eens grote mensen... als die de vagina of de penis van een kind zien, willen ze dat kind daar soms pijn doen. Daarom wil ik dat je een onderbroekje draagt wanneer je alleen op straat bent."
 Vrijwel alle onderzoeksresultaten op dit gebied wijzen er echter op dat slechts in een klein percentage gevallen van seksueel contact van volwassenen met kinderen en adolescenten geweld of lichaamskracht wordt gebruikt. Het is daarom onjuist dergelijke contacten als gewelddadige misdaden te categoriseren. Het is evenmin gepast ze als gewelddaden in het onderzoek te betrekken.

Uit onderzoek blijkt dat bij het overgrote deel van seksueel contact tussen volwassenen en kinderen geen sprake is van pijn. Maar er speelt een moreel beginsel mee, dat elk seksueel contact tussen een volwassene en een kind of adolescent geweldpleging inhoudt ten opzichte van de jongere partner. Dus legt men dit verband uitsluitend vanwege de seksuele aard van het contact. Dit beginsel gaat uit van de diepe, soms zelfs expliciet benadrukte, overtuiging dat een kind of adolescent geen seksuele behoefte of beleving kan hebben. Op grond van deze overtuiging wordt seksueel gedrag tussen kinderen onderling bestempeld als 'nieuwsgierigheid' en seksuele handelingen tussen volwassenen en niet-volwassenen als 'dwang'. De psycholoog Henry Giaretto zegt het nog kleurrijker: "Seks tussen een volwassene en een kind is hetzelfde als een schoolkind in de bokspring tegenover Mohammed Ali zetten."

MORAALRIDERS EN ZEDENPREDIKERS Tegenwoordig zijn het met name klinisch psychologen, politieke activisten en populaire schrijvers die zich bezighouden met wat wel het 'nieuwe onderzoek van incest en seksueel misbruik van kinderen' genoemd wordt. De meesten van hen beschouwen zichzelf niet alleen als sociaal-wetenschappers maar ook als maatschappijcritici. Typend voor deze auteurs is dat ze vaak kunstgrepen gebruiken en onderzoeksmethoden hanteren die de grens tussen sociale wetenschap en maatschappijkritiek doen vervagen. Herhaaldelijk komt in hun werk de moralisator om de hoek kijken en lijkt hun gedrag op dat van zedenpredikers.
 Hun artikelen zijn doorgaans met subjectieve veronderstellingen met betrekking tot jeugdervaringen en seksualiteit. Seksueel gedrag wordt in het algemeen voorgesteld als

sterkst tot uiting in hun artikelen over seksuele contacten tussen volwassenen en niet-volwassenen. De 'nieuwe onderzoekers' nemen seksuele ervaringen in de kindertijd, zelfs die tussen leeftijdgenoten, grondig onder de loep om signalen van potentieel misbruik te registreren. Dit is een ontwikkeling die overeenstemt met mijn eigen indruk, dat het eerder de seksuele activiteit in de

KINDERSEKSUALITEIT

Een voorbeeld van een 'nieuwe onderzoekster' op het terrein van kinderseksualiteit is Johnson. Zij noemt vijf kenmerken van vier- tot dertienjarige kinderen die zij als 'daders' bestempelt. Ten eerste hebben zij seksuele handelingen met een ander kind gepleegd, ten tweede hebben ze geweld of dwang gebruikt om de medewerking van het andere kind te verkrijgen, of het slachtoffer was te jong om zich te realiseren dat het werd misbruikt, zodat het geen weerstand bood, ten derde gaat het om een overtredding in de zin van exhibitionisme, ten vierde is er een leeftijdsverschil van ten minste twee jaar, en ten slotte is er al sprake van openlijk seksueel gedrag.

Johnsons definitie van de term dwang is vaag, waardoor ook het 'ompraten' onder haar definitie komt te vallen. Bovendien worden haar definities in hoge mate bepaald door haar eigen interpretatie van de resultaten van de ondervraging van 'vermoedelijke daders' bij het *Children's Institute International* - een organisatie die zich specialiseert in het 'blootleggen' van 'verborgen' gevallen van seksueel misbruik. Nog even los van de vraag of er sprake is van dwang wanneer een klein kind dat in het verleden seksuele handelingen heeft verricht, nu seksuele handelingen verricht met een kind dat twee jaar jonger is en geen weerstand biedt omdat het, volgens de redenering van Johnson, 'te jong' is om te weten dat het wordt misbruikt, is volgens de door Johnson gehanteerde criteria het oudere kind een dader van seksueel misbruik en het jongere kind een slachtoffer. Zelfs wanneer geen enkel vermoeden van dwang aanwezig is, dan nog zijn daar de gevallen van exhibitionisme bij een vierjarige, hetgeen Johnson aanmerkt als een overtredding. "We mogen niet langer voorbijgaan aan het gedrag van deze categorie zeer jeugdige daders," aldus de waarschuwing van Johnson.

Waar een dergelijke stellingname toe kan leiden, wordt duidelijk wanneer bekeken wordt hoe de onderzoeksresultaten van Johnson in de populaire pers zijn gepresenteerd en de invloed die dergelijke publicaties kunnen hebben op de verspreiding van informatie over seksualiteit in de kindertijd onder het publiek. Curtin bijvoorbeeld opent in de *St. Petersburg Times* (Florida) haar artikel over het onderzoek van Johnson met de volgende zin: "Lang deden de meeste mensen het af als 'dokterje spelen'. Wij weten nu beter. Zelfs kinderen van vier en vijf jaar maken zich schuldig aan het seksueel misbruiken van andere kinderen."

kindertijd is en niet zozeer het seksuele misbruik in de kindertijd waarover sommigen zich druk maken. Een aantal recente onderzoeken bijvoorbeeld 'identificeert' een nieuwe groep daders

van seksueel misbruik van kinderen, namelijk andere kinderen (zie kader).

Cantwell, wier onderzoek zich richt op deze jeugdige daders van seksueel misbruik, dringt er bij ouders op aan gevallen van seksueel contact tussen kinderen te melden en te onderzoeken. Kinderen moeten ertoe aangespoord worden te vertellen wanneer iemand, zelfs een kind van dezelfde leeftijd, met hen seksuele spelletjes wil spelen. Vervolgens stelt zij vraagttekens bij de welwillende houding die de maatschappij in het algemeen inneemt ten opzichte van seksuele spelletjes tussen kinderen en vraagt zich af of het meedoen aan dergelijke spelletjes wel 'normaal' is.

In zijn voor een breed publiek geschreven boek over seksueel misbruik, waarvan heel wat exemplaren zijn verkocht, baseert Crewdson zich op visies van mensen als Johnson en Cantwell. Hij waarschuwt in felle bewoording dat seksuele spelletjes van kinderen onderling de broedplaats kunnen vormen voor pedofilie en toekomstige plegers van seksueel misbruik. Hij stelt dat dit verschijnsel daarom nauwelikkend in de gaten moet worden gehouden (alsof dat al niet gebeurt). Ook Finkelhor neigt in die richting en waarschuwt tegen de verwoestende uitwerking die seksuele ervaringen in de kindertijd tussen kinderen van dezelfde leeftijd kunnen hebben.

UITBUITING In feite kunnen of willen veel van deze schrijvers niet inzien dat heteroseksualiteit met negenheid te maken heeft. In hun visie is wat zij noemen 'niet-uitbuitende' seks de enige context waarbinnen seksuele activiteiten plaats kunnen vinden die betrekkelijk vrij zijn van nadelige gevolgen. Aangezien zij echter mannelijke seksualiteit als 'in wezen uitbuitend' bestempelen, is het niet duidelijk hoe aan dit criterium van 'niet-uitbuiting' ooit kan worden voldaan in een seksueel contact waarbij een man betrokken is. Ze veronderstellen bovendien het bestaan van een duidelijke scheidslijn tussen erotische en affectieve gevoelens. Verder stellen zij, overigens zonder dat te onderbouwen, dat bij relaties tussen volwassenen en niet-volwassenen deze gevoelens onmogelijk samen kunnen gaan.

Dit soort vooronderstellingen en uitsluitend negatief geladen woorden als misbruik, verkrachting, aanval, molesteren, uitbuiting of tot slachtoffer maken worden veelal generaliserend gebruikt om alle vormen van seksuele contacten van volwassenen met kinderen en jongeren te bestempelen. Deze benadering staat pogingen om dergelijke contacten te begrijpen in de weg en weerspiegelt een ernstig belangconflict tussen wetenschappelijk onderzoek enerzijds en de toepassing van maatschappelijke normen of de verspreiding van politieke ideologieën anderzijds.

Massa-psycholoog hekelt wijze van ondervraging kinderen wijk Doorslag

'Geen kinderpornohandel in Nieuwegein'

(Door Jos Verlegh) **WN 13**

MAASTRICHT/NIEUWEGEIN — Massa-psycholoog drs Benjamin Rossen gelooft niet dat de veertien seksueel misbruikte kinderen in Nieuwegein slachtoffer zijn van een bende kinderpornohandelaars. Hij zegt: „Internationaal operende benden in kinderporno bestaan niet. De verhalen over groepen mensen die kinderporno maken en met de handel veel geld zouden verdienen, die kinderen volledig in hun macht hebben en ze drugs geven zijn absolute onzin.”

Rossen baseert zijn mening op een uitgebreid onderzoek dat hij de afgelopen jaren heeft gepleegd en waarvan de bevindingen zijn opgetekend in het boek 'Het seksuele gevaar voor kinderen. Mythen en feiten', dat over twee weken verschijnt. In het omvangrijke boekwerk, waar hij onder meer ingaat op de onderzoekstechnieken die een grote rol spelen in ontucht-zaken, brengt hij in een apart hoofdstuk de handel in kinderporno in beeld.

Begin oktober werd Nieuwegein opgeschrikt door het nieuws dat twee mannen verdacht werden van seksueel misbruik van veertien kinderen in de wijk Doorslag. Morgenochtend staat het duo terecht voor de Utrechtse rechtbank. De twee mannen zeggen onschuldig te zijn. De ouders menen echter dat er meer aan de hand is. Op basis van de verhalen van hun

kinderen denken zij dat justitie te lichtvaardig omspringt met de verklaringen. In deze krant spraken de moeders de angst uit dat hun kinderen zijn misbruikt voor de pornohandel. Ook zeggen zij dat er meerdere mannen en vrouwen bij de ontucht waren betrokken.

Maastrichtenaar Rossen schreef eerder een boek over de zedenaffaire in Oude Pekela, waar volgens hem de massa-hysterie de ontwikkelingen hebben bepaald. Massa-hysterie omschrijft hij als volgt: „Mensen geloven stellig in iets op basis van wat anderen geloven en niet op basis van objectief bewijs. In de maatschappij is veel massa-hysterie welke is gebaseerd op angst en op wat er zou kunnen gebeuren. Verhalen over benden die kinderporno maken en die zo slim te werk gaan, dat ouders er niets van merken zijn absolute onzin.”

Voor zijn binnenkort te verschijnen boek heeft Rossen met zijn mede-auteur drs. Jan Schuijjer (econoom en lid of oud lid van diverse commissies van zedelijkheids- en anti-discriminatie wetgeving in NVSH, COC en PvdA) maar liefst een derde deel van het totale aanbod in kinderporno geanalyseerd. De auteurs hebben onder meer prive-verzamelingen geleend en gebruik gemaakt van een ongepubliceerde studie van de Amsterdamse prof. dr. Braches, die zijn materiaal volgens Rossen twintig jaar lang uit de sekswinkels haalde.

„Uit onze bevindingen blijkt dat er geen grootscheepse handel in kinderporno bestaat. Het zijn vaak individuele mensen die een seksuele relatie hebben opgebouwd met vriendjes en voor zichzelf foto's maken. In de wereld van de pedofielen bestaat een klein circuit van mensen die foto's uitwisselen. Er is wel sprake van commerciële handel maar op een klein niveau. We kwamen ook wel schokkende dingen tegen. In een Noord-Afrikaans blad zag je duidelijk dat kinderen onder dwang werden misbruikt. Afschuwelijke foto's van bij voorbeeld een verkrachting van een jongen. Kinderporno maakt één procent uit van het totale porno-aanbod”, stelt de onderzoeker.

Als getuige-deskundige in ontuchtzaken heeft Rossen ondervragingen van kinderen geanalyseerd. Hij stelt dat kinderen vaak door suggestieve vraagstelling, herhaling van vragen en onder druk uiteindelijk het antwoord geven dat de onderzoekers graag willen horen. Dat geldt niet alleen voor de slachtoffer maar ook voor de daders. Zo trok Rossen openlijk de omvang ontuchtzaak in Enschede in twijfel, waarbij een 12-jarige jongen bekende anderhalf jaar lang tweehonderd kinderen te hebben misbruikt. De massa-psycholoog plaatste vraagte-

kens bij het grote aantal betrokken kinderen.

Regelrecht tegenstander is Rossen van de onderzoeksmethode van mevrouw drs. Lamers van de Vrije Universiteit in Amsterdam. Ook in zijn boek zet de massa-psycholoog zich bladzijden lang af tegen de methode Lamers. Zeven van de Nieuwegeinse kinderen zijn in een speciale verhoorkamer van de politie in Amsterdam verhoord, ook wel de 'huiskamer' genoemd. De kinderen zijn onafhankelijk van elkaar ondervraagd door speciaal daarvoor opgeleide politiemensen. Volgens justitie vertoonden de verhalen van de kinderen sterke overeenkomsten.

Rossen ziet in die overeenkomstige verhalen juist het bewijs dat de onderzoeksmethode niet deugt. Hij zegt: „De speciaal opgeleide agenten hebben een cursus gevolgd bij Lamers. De Lamers-aanpak is daardoor de politie-aanpak geworden. Volgens mij lijkt het alsof de aanpak niet gericht is op het ontdekken van de waarheid, maar op het boven tafel brengen van het bewijs dat het kind is misbruikt. Zij gaan er van uit dat als er een verdenking is, er ook een bewijs te vinden moet zijn. Deze mensen zijn zo ideologisch gedreven om de kinderen te redden, dat zij niet zien dat ze de feiten verdraaien.”

„De bevindingen van de ondervragers worden op papier gezet en naar de rechtbank gestuurd. Ik vind het niet juist dat in het Nederlandse rechtstelsel rapporten van psychologen als bewijsmiddel worden gebruikt. Zowel een rapport als een proces verbaal is niet meer dan iets van horen zeggen. Net als advocaat mr. Boone denk ik dat de politie sjoemelt met het maken van een proces verbaal.”

En: „De tendens is vaak het meer crimineel maken van een zaak, zeker op zedengebied. Ik kan dat niet van iedere politiemens zeggen maar het komt wel voor. Daarom is het van belang dat rechters kennis nemen van de geluidsbanden van verhoeren”, stelt Rossen. Als getuige-deskundige heeft hij dergelijke verhoeren geanalyseerd voor rechtszaken. De Maastrichtenaar heeft ook contact gehad met de raadvrouw van de Nieuwegeinse hoofdverdachte maar Rossen zal morgen niet in Utrecht aanwezig zijn.

„Als je weet hoe het in werkelijkheid gaat en je hoort verhalen over het drinken van ples en spelen met poep dan weet ik dat het komt door de methode van ondervraging”, zegt Rossen. „Dit soort zaken zijn zeldzaam. Op die momenten is er sprake van een psychose. Mensen die dit doen zullen dat nooit toegeven maar zullen zeggen dat God het heeft gedaan.”

Rossen plaatst dus vraagtekens bij de verklaringen van de kinderen in de Nieuwegeinse ontuchtzaak. Daar kan ook de opinie van prof. Wolters niets aan veranderen. In deze krant betitelde de klinisch psycholoog van het Utrechts Wilhelmina Kinderziekenhuis de ontuchtzaak als 'ongehoord' en 'bizar'. Wolters was op verzoek van politie en justitie ingeschakeld voor de begeleiding van de kinderen en hun ouders.

Rossen: „Wolters is ingeschakeld om de ouders te sussen, maar daar is hij niet in geslaagd. Wolters is niet kritisch, hij gelooft zelf ook in de verhalen van poep en ples. Hij had de ouders direct moeten zeggen dat die verhalen onzin zijn.”

Dan enigszins relativerend: „Wolters werkt in een ziekenhuis. Daar maak je soms de ergste dingen mee. Ik heb eens in een ziekenhuis in Australië gezien hoe een hevig bloedende jongen werd binnengebracht. Zijn vader had zijn piemel afgesneden. Ik weet natuurlijk niet

wat Wolters heeft meegemaakt waardoor hij de verhalen over poep en ples als waarheid aanneemt.”

Wolters wordt niet koud of warm van het verhaal van Rossen. Hij omschrijft Rossen als een intelligent collega maar deelt niet het relaas over het drinken van urine. Wolters zegt: „Ik heb in mijn praktijk herhaaldelijk gezien dat ook niet psychoten zich bezig hielden met poep en ples. Ik heb de indruk dat er in Nieuwegein wel iets aan de hand is geweest. Uit de gesprekken met de kinderen kreeg

ik de indruk dat er dingen zijn gebeurd die niet door de beugel kunnen. En als het waar is wat de kinderen vertellen dan is het ongehoord en bizar wat ze is overkomen.”

Over Rossen merkt Wolters nog op: „Het ware beter als Rossen zich wat terughoudener zou opstellen in deze zaken in plaats van zich met grote onstuimigheid te presenteren. Zijn houding leidt juist tot grote woede en overreacties bij de ouders. Dat is ook gebleken in de Enschedese zaak. Hij kan beter zijn mond houden.”

Verdachte ontuchtzaak Nieuwegein vrij UN 29/11

NIEUWEGEIN/UTRECHT — De rechtbank in Utrecht heeft een van de twee mannen - een 24-jarige Nieuwegeiner - die worden verdacht betrokken te zijn bij de ontuchtzaak in de Nieuwegeinse wijk Doorslag op vrije voeten gesteld. Volgens de rechtbank zijn er geen gronden om de man langer vast te houden. Wel moet hij op 24 februari verschijnen op de rechtszitting.

De hoofdverdachte, een 39-jarige Nieuwegeiner, blijft wel in voorarrest.

De twee mannen worden verdacht van ontucht met veertien

kinderen. De verdachten ontkennen de ontuchtige handelingen te hebben verricht met de kinderen, jongens en meisjes die in leeftijd variëren van vier tot twaalf jaar.

De rechtbank heeft de zaak aangehouden om twee getuige-deskundigen de gelegenheid te geven nader onderzoek te plegen. Het gaat om de kindersychiater dr. G.A.M. Bonroy en de orthopedagoog R. Wulms. Omdat het onderzoek nogal wat tijd kost zag de rechtbank geen aanleiding de jongste verdachte langer vast te houden.

emotionele reacties op bij de betrokkenen. In feite maakt hij onze kinderen tussen neus en lippen door uit voor leugenaartjes.”

Massa-psycholoog Rossen trok in deze krant de onderzoeksmethode van de politie in twijfel. Ook de angst van de ouders, dat hun kinderen wellicht zijn misbruikt voor kinderporno, veegde Rossen van tafel. Rossen baseert zijn mening op een uitgebreid onderzoek wat hij de afgelopen jaren heeft gepleegd en waarvan de bevindingen zijn opgetekend in het boek 'Het seksuele gevaar voor kinderen. Mythen en feiten', wat onlangs is verschenen.

De ouders zien de beweringen van Rossen meer als een publiciteitsstunt. „Het is vervelend te moeten constateren dat een beletterd man commercie bedrijft over de rug van velen. Zijn ongenueanceerde benadering heeft in ieder geval helaas de Nieuwegeinse affaire en zeker zijn integriteit in een onduidelijk daglicht gesteld.”

Een ouder: „Rossen stelt dat kinderen door suggestieve vraagstelling en onder druk het antwoord geven wat onderzoekers willen horen. Ik ben zelf bij de ondervraging aanwezig geweest. Van enige manipulatie was absoluut geen sprake. Bovendien hebben verschillende kinderen onafhankelijk van elkaar een verklaring afgelegd. Het is toch raar dat kinderen zo goed met z'n allen en tegelijkertijd kunnen liegen en nog over dezelfde onderwerpen ook.”

De onzekerheid knaagt aan de ouders en slaat regelmatig om in pure frustratie. Een voorbeeld. De hoofdverdachte woont tussen de ouders en de slachtoffers. De ouders willen graag weten of de man daar blijft wonen of vertrekt. Telefoonnetjes aan de woningbouwvereniging via buro slachtofferhulp leveren niets op. De ouders: „Waarom mogen we niet weten wat er met de woning van die man gaat gebeuren. Het is voor ons en vooral voor de kinderen een hele geruststelling als we definitief weten dat hij hier niet meer terugkeert. Maar we krijgen niets te horen, alleen maar nul op het rekest.”

Onzekerheid bij Nieuwegeiners neemt toe UN 31/11

Politie praat over aanpak ontuchtzaak

critiek uiten op het onderzoek van de politie. Die zou volgens hen geen goede vraagstelling hebben toegepast en bepaalde verschijnselen van spanningen te gemakkelijk in verband hebben gebracht met een seksueel delict. NVSH en OVK willen naar de handelwijze van de politie een onafhankelijk onderzoek. Politie, justitie, Riagg en GGD zijn bereid de NVSH en de OVK nader te informeren over de aanpak van het onderzoek en de begeleiding van de slachtoffers. Hierna kunnen beide verenigingen hun bevindingen en bezwaren bespreken in het driehoeksoverleg, bestaande uit burgemeester Wierenga, korpschef H. van Bruggen van de Enschedese politie en mr. J. Reinders, hoofdofficier van justitie in Almelo.

ENSCHEDA (ANP) — Burgemeester H. Wierenga van Enschede heeft de Nederlandse Vereniging voor Seksuele Hervorming (NVSH) en de Vereniging Ouders voor Kinderen (OVK) uitgenodigd voor een gesprek over de wijze waarop de politie heeft gehandeld in de omvangrijke ontuchtzaak die in 1991 aan het licht is gekomen. Een jongen van twaalf jaar heeft volgens de politie circa 200 kinderen seksueel misbruikt. De uitnodiging van de burgemeester aan de beide organisaties volgt op de brief waarin ze

Tubantia 18-1-92.
NVSH en OvK teleurgesteld over afwijzing Enschede wil geen onderzoek naar rol politie ontuchtzaak

ENSCHEDA — Er komt geen onafhankelijk onderzoek naar mogelijke fouten van de Enschedese politie in de grote ontuchtaffaire, waarbij een twaalfjarige jongen zo'n 200 kinderen seksueel zou hebben misbruikt. Burgemeester H. Wierenga verklaarde dit gisteren na afloop van een gesprek met de Nederlandse Vereniging voor Sexuele Hervorming (NVSH) en de

Vereniging Ouders voor Kinderen (OvK). De NVSH en OvK zijn daarover teleurgesteld. Ze overwegen de Enschedese gemeenteraad te vragen een onderzoek door een commissie van drie onafhankelijke deskundigen alsnog af te dwingen.

Beide verenigingen hebben Wierenga, de politie, justitie en hulpin-

stanties er niet van kunnen overtuigen dat de politie in deze spraakmakende zaak ernstige fouten heeft gemaakt. Op haar beurt heeft de Enschedese delegatie de NVSH en OvK niet kunnen duidelijk maken dat in deze kwestie zorgvuldig is gehandeld. Beide partijen blijven dan ook lijnrecht tegenover elkaar staan.

Behalve dat 'Enschede' overtuigd is van een juiste gang van zaken, speelt ook een rol dat Wierenga niet wil dat de hele affaire bij de betrokken kinderen en ouders weer wordt opgerakeld. „De rust is weergekeerd. Bij een onderzoek haal je zoveel overhoop dat emoties weer loskomen en pijnlijke herinneringen worden opgehaald”, zei de burgemeester. Wierenga had begrip voor de stelling van de NVSH en OvK dat van een dergelijk onderzoek geleerd kan worden. Dat de Enschedese ontuchtaffaire daarbij als een soort proefkonijn zou dienen, gaat hem echter te ver.

Zegsman P. J. A. Prinsen van de OvK sprak van een gemiste kans: „De zaak blijft nu doorzeuren. Bij elke vergelijkbare kwestie zal 'Enschede' weer in beeld komen”.

Korpschef H. R. van Bruggen van de politie erkende dat de brief aan de ouders, met de zin dat hun kind(eren) „zo goed als zeker” slachtoffers waren, wellicht anders had moeten worden opgesteld. Dat daardoor getuigenverklaringen nadelig zouden zijn beïnvloed, zoals beide verenigingen stellen, gaat er echter bij hem niet in.

De kritiek dat het onderzoek té omvangrijk was geweest werd door hem van tafel veveegd.

Psycholoog laakt optreden van politie in ontuchtaffaire

door CAREL BRENDEL

ENSCHEDA — De politie in Enschede heeft 'elementaire fouten' gemaakt en daarmee 'een sfeer van massahysterie' geschapen in de zaak van de 13-jarige jongen, die in september bekende 200 kinderen te hebben misbruikt.

Dat zegt de Maastrichtse psycholoog B. Rossen, die vrijdag een gesprek zal hebben met burgemeester H. Wierenga, korpschef H. van Bruggen en hoofdofficier van justitie mr. J. Reinders.

Rossen is adviseur van de vereniging Ouders voor Kinderen (OVK), die onlangs samen met de Nederlandse Vereniging voor Seksuele Hervorming (NVSH) om een onafhankelijk onderzoek heeft gevraagd naar de handelwijze van de politie. De grootste fout van de recherche is volgens Rossen het schrijven van een brief aan de ouders van 160 kinderen. Hierin stond dat hun kind 'zo goed als zeker' was misbruikt.

„Hiermee heeft de politie haar eigen werk onmogelijk gemaakt”, aldus Rossen. „In hun woede en morele verontwaardiging zijn de ouders hun kinderen gaan ondervragen en beïnvloeden. De aandacht werd gericht op signalen, die niet zonder meer op seksueel misbruik hoeven te wijzen. Achteraf valt niet meer na te gaan of de kinderen de werkelijkheid nog konden scheiden van dromen en fantasieën, die in deze sfeer werden losgemaakt.”

Tuchtschool

De politie maakte eind september bekend, dat de jongen gedurende zo'n anderhalf jaar circa 200 kinderen had misbruikt bij het spelen van seksuele spelletjes. Voor een kleiner aantal gevallen van ontucht was hij op dat moment al tot zes maanden tuchtschool veroordeeld en op last van de kinderrechtster in een therapeutische inrichting geplaatst.

Rossen zet ook vraagtekens bij de ondervraging van de jongen, die zijn slachtoffers dank zij een fotografisch geheugen had herkend tijdens het politieverhoor. „Uit wat later bekend is geworden, maak ik op dat men heeft nagelaten hem foto's van andere kinderen voor te leggen ter controle.”

OVK en NVSH hebben ook grote twijfels bij de rol op de achtergrond van de pedagoge mevrouw drs. F. Lamers. Tijdens de persconferentie in Enschede noemde zij de zedenzaak 'uniek in de wereld'.

Bolderkar

Mevrouw Lamers was voorstander van de omstreden 'poppenmethode', waarmee kinderen konden worden ondervraagd over seksueel misbruik. Het gebruik van deze poppen leidde tot de Bolderkar-affaire, waarin ouders van een kinderdagverblijf ten onrechte werden beschuldigd van incest. Drs. Lamers heeft een training in het onderkennen van misbruik gegeven aan een groep politie-experts, die het onderzoeksteam in Enschede heeft bijgestaan.

De Enschedese politie houdt staande dat 'het onderzoek in deze zaak goed is verlopen'. „Het jongetje is veroordeeld en onze aanpak is door de rechter goed bevonden”, aldus zegsman Hendriks. Die zegt verder, dat mevrouw Lamers 'toevallig' op de persconferentie aanwezig was. „We hebben haar een dag daarvoor gevraagd om over haar ervaringen met de pers te praten. Wat zij voorspelde is uitgekomen.”

Rol politie in ontuchtzaak 12-jarige niet onderzocht

Van onze correspondent

ENSCHEDA — Er komt geen onderzoek naar de manier van werken van de Enschedese politie in de gerucht makende zedenaffaire, waarbij een 12-jarige jongen vorig jaar bekende ontucht te hebben gepleegd met meer dan 200 leeftijdgenootjes.

De NVSH en de Vereniging Ouders voor Kinderen vroegen burgemeester Wierenga van Enschede om een dergelijk onderzoek, omdat de politie fouten zou hebben gemaakt in deze zaak. De organisaties konden de burgemeester gistermiddag echter niet van hun gelijk overtuigen. Hun voornaamste punt van kritiek is dat de politie gevoelens van massahysterie zou hebben aangewakkerd, door tientallen ouders per brief te laten weten dat hun kind mogelijk tot de slachtoffers behoorde. Bovendien had de politie volgens de organisaties moeten stoppen met het onderzoek, op het moment dat zij voldoende bewijsmateriaal tegen de jeugdige dader verzameld had. De massa-psycholoog drs. B. Rossen onderschreef die stelling gistermiddag met een voorbeeld van een zaak die zich in Groningen afspeelde. Daar werd een onderwijzer verdacht van ontucht met zo'n twintig leerlingen. De politie stopte het onderzoek, toen er voldoende materiaal was verzameld om tot veroordeling te komen. De overige kinderen werden met rust gelaten. Volgens NVSH-bestuurslid Goslinga had men in Enschede op een soortgelijke manier te werk moeten gaan. De Enschedese korpschef H. R. van Bruggen benadrukte, dat de politie, in samenwerking met de Riagg, juist uit het oogpunt van hulpverlening heeft geprobeerd om de onderste steen boven te krijgen. „We wilden ouders en kinderen op die manier helpen bij het verwerken van deze nare ervaringen en we denken dat dit is bereikt.”

Om die reden en het feit dat de zaak volgens burgemeester Wierenga vooral met rust is gediend, komt er geen nieuw onderzoek van een onafhankelijke commissie naar het functioneren van de politie. NVSH-woordvoerder Goslinga („Nee, de NVSH heeft het niet nodig om zich op deze manier te profileren”) sprak gisteren van 'een gemiste kans' en zal nu wellicht de Enschedese gemeenteraad nog pogen te bewegen om met een onafhankelijk onderzoek in te stemmen.

Geen onderzoek naar aanpak ontuchtzaak

ENSCHEDA (ANP) — Er komt geen onafhankelijk onderzoek naar de wijze waarop de politie vorig jaar de omvangrijke ontuchtzaak in Enschede heeft aangepakt. In deze zaak ging het om een jongen van 12 jaar, die ongeveer 200 kinderen seksueel had misbruikt.

Burgemeester H. Wierenga van Enschede had hierover gisteren een gesprek met de Nederlandse Vereniging voor Seksuele Hervorming (NVSH) en de Vereniging Ouders voor Kinderen (OVK). Ook politie, justitie, GGD en RIAGG waren er bij.

NVSH en OVK hadden om een onafhankelijke studie gevraagd omdat de politie tijdens het onderzoek fouten zou hebben gemaakt. Zo zouden bepaalde verschijnselen en spanningen bij de kinderen te gemakkelijk in verband zijn gebracht met een seksueel delict. Maar volgens burgemees-

ter Wierenga is van dit soort fouten niets gebleken.

Omdat de deskundigen van mening verschillen over de aanpak van zedenzaken, zou een wetenschappelijk onderzoek volgens Wierenga zijn nut kunnen hebben. Maar hij wil liever niet dat kinderen en ouders door zo'n onderzoek en de publiciteit daarover opnieuw worden herinnerd aan de ellende die hen is overkomen. „Zij zijn op dit moment het meest gebaat bij rust”, zei hij.

NVSH en OVK betreuren dit standpunt, omdat uit onderzoek van de gang van zaken lering kan worden getrokken voor het politieoptreden in nieuwe zedenzaken. Wordvoerders spraken de vrees uit dat juist door het achterwege blijven van het door hen bepleitte onderzoek 'de Enschedese zaak' nog regelmatig in de publiciteit zal komen, zoals dat ook het geval is met de affaire-Oude Pekela.

AD ZAT 18 JAN 1992

Vijf verdachten in Amsterdam gearresteerd

Politie rolt handel

in kinderporno op

door John van den Heuvel

TEL 7

AMSTERDAM, dinsdag

De Amsterdams zedenpolitie heeft gistermorgen tijdens een grootscheepse actie vier Nederlanders en een Engelsman gearresteerd op verdenking van ontucht met minderjarigen en handel in kinderporno.

Het vijftal zou in minstens twintig gevallen Amsterdamse jongens beneden de zestien jaar seksueel hebben misbruikt.

Bij invallen in zes woningen en in een bedrijfsruimte in de hoofdstad vond de politie tientallen boekjes en zelf gefabriceerde videobanden

met kinderporno. De zedenpolitie verwacht nog meer arrestaties in deze zaak te verrichten.

Studio

De rechercheurs troffen op één adres in Amsterdam-Oost ook een compleet ingerichte studio aan. De studio zou volgens de politie zijn gebruikt voor opnamen van seksuele handelingen tussen minderjarigen en volwassenen. De video-apparatuur werd door de politie in beslag genomen.

Volgens officier van justitie mr. A.E. Broek-Blaauboer werd één van de verdachten al vaker veroordeeld voor ontucht met minderjarigen. De vijf verdachten, in leeftijd variërend van 44 tot en met 63 jaar, zijn ingesloten en worden donderdag bij de officier van justitie voorgeleid. De politie kwam de groep op het spoor nadat één jongen aangifte had gedaan van seksueel misbruik.

De zedenpolitie stelde een uitgebreid onderzoek in en ontdekte dat de groep verdachten zich bezig hield met het plegen van ontucht met minderjarigen. In speelhallen en koffieshops in de hoofdstad werden contacten gelegd met jongeren, die vervolgens door de verdachten werden meegelokt naar woningen.

Dwang

In een aantal gevallen werd de slachtoffers geld geboden om met de verdachten mee te gaan. In de woningen werden de jongeren gedwongen tot het verrichten of ondergaan van seksuele handelingen met een aantal verdachten. De handelingen werden soms ook vastgelegd op voor verkoop bestemde videobanden.

Nadat ook van andere slachtoffers aangiften waren binnengekomen, besloot de politie gistermorgen tot actie over te gaan en verrichtte in bijzijn van een rechter-commissaris op zeven adressen in de hoofdstad huiszoeking.

Volgens justitie zal contact worden opgenomen met Scotland Yard over de betrokkenheid van de gearresteerde Engelsman. Politie en justitie weigerden initialen van de verdachten prijs te geven.

Mannen verdacht van ontucht en kinderporno

Door een onzer redacteurs NRC

AMSTERDAM, 7 JAN. De Amsterdamse zedenpolitie heeft gisteren na invallen in zes woningen en een bedrijfsruimte vier Nederlanders en een Engelsman gearresteerd op verdenking van ontucht met minderjarigen. Bij de inval trof de politie enige tientallen eigengemaakte videobanden met kinderporno aan.

Het vijftal, in leeftijd variërend van 44 tot 63 jaar, zou in de afgelopen twee jaar ten minste twintig jongens tussen de 12 en 16 jaar misbruikt hebben. De verdachten pikten de jongens op in speelhallen en koffieshops en dwongen hen tot seksuele handelingen, die in een aantal gevallen op videoband werden vastgelegd. In enkele gevallen werden de jongens met geld naar de woningen van de verdachten gelokt. De politie besloot een onderzoek in te stellen na een drietal aangiften van slachtoffers.

De Amsterdamse persofficier van justitie kon vanmorgen nog niet met zekerheid zeggen of de verdachten op grote schaal kin-

derpornografie produceerden. „We moeten het in beslag genomen materiaal nog onderzoeken, maar het ruikt heel duidelijk naar commercie”. Een van de verdachten was al eerder met de zedenpolitie in aanraking geweest. Over de achtergrond van de gearresteerde Engelsman is contact opgenomen met Scotland Yard.

De laatste grote actie in verband met kinderpornografie in Amsterdam dateert van juli 1989. Toen werden vier Britten gearresteerd, die tegen betaling jongens onder de 16 jaar ronselden voor kinderpornografie. In de afgelopen twee jaar is de Amsterdamse zedenpolitie niet meer op kinderporno-producenten gestuit. In 1990 beweerde een Britse organisatie voor van huis weggelopen jongeren naar aanleiding van een getuigenverklaring van een 19-jarige jongen dat pornohandelaren in Amsterdam regelmatig 'snuff movies' opnamen, waarin kinderen misbruikt en vermoord werden. Voor die bewering is nooit enig bewijs gevonden.

Ontucht met jongens VK 7

AMSTERDAM — De Amsterdamse politie heeft maandag vijf mannen van 25 tot 60 jaar aangehouden op verdenking van ontucht met minderjarige jongens. Tijdens huiszoekingen op zeven adressen in Oud-Zuid, Oost en Zuidoost werden videobanden en boeken met pornografische inhoud aangetroffen. Er wordt nog onderzocht in hoeverre commerciële motieven een rol speelden.

Zesde arrestatie kinderporno-zaak

Van een onzer verslaggevers

AMSTERDAM, woensdag

De Amsterdamse politie heeft in verband met het onderzoek naar kinderporno, waarbij maandag vijf personen waren aangehouden, nog een zesde arrestatie verricht. Het gaat om een Engelsman. De verdachten, vier Nederlanders en twee Engelsen, worden morgen voor de officier van justitie geleid.

Volgens persofficier mr. A.E. Broek-Blaauboer zijn nu aangiften binnen van 10 minderjarigen. De jongens variëren in leeftijd van 12 tot 16 jaar. Door de politie werden enige tientallen videobanden met kinderporno in beslag genomen. Volgens de persofficier ziet het er niet naar uit dat het om een omvangrijke commerciële zaak gaat.

TEL 8

VK Bekentenissen gemeld van verdachten kinderporno

13 AMSTERDAM (ANP) — De zes mannen die op 6 januari door de politie in Amsterdam werden aangehouden op verdenking van ontucht met minderjarige jongens en het maken van pornografische filmopnamen, zijn door justitie in bewaring gesteld. Het onderzoek is nog steeds gaande. Volgens officier van justitie mr. A. Broek-Blaauboer hebben drie verdachten de ontucht bekend.

De verdachten — vier Nederlanders en twee Britten die allen in Amsterdam wonen — hebben hun activiteiten jarenlang ongestoord kunnen uitoefenen. Ongeveer tien jongens, jonger dan zestien jaar, werden met kleine geldbedragen verleid tot meedoen. Tijdens huiszoekingen op zeven adressen in de stadsdelen Oud-Zuid, Oost en Zuidoost trof de politie tientallen videobanden en boeken aan met pornografische inhoud.

Verdachten ontucht blijven in voorarrest

AMSTERDAM, 13 JAN. De zes verdachten die vorige week werden aangehouden op verdenking van ontucht met minderjarige jongens, blijven voorlopig in voorarrest. Het zestal, twee Britten en vier Nederlanders, wordt verdacht van ontucht met tenminste elf jongens in de leeftijd van 12 tot 16, die werden opgepikt in videohallen en koffieshops. Drie van de zes verdachten hebben de ontucht bekend. Hoewel er bij verschillende gelegenheden ook video-opnames zijn gemaakt, heeft het OM niet de indruk dat de zes kinderporno op commerciële schaal vervaardigden. De politie arresteerde de mannen na een inval in zes woningen en een bedrijfsruimte. Enkele jongens hadden aangifte gedaan.

Drie verdachten geven porno met jongens toe

AMSTERDAM (ANP) — De zes mannen die vorige week door de politie in Amsterdam werden aangehouden op verdenking van ontucht met minderjarige jongens en het maken van pornografische filmopnamen, zijn door justitie in bewaring gesteld. Het onderzoek is nog steeds gaande. Volgens persofficier van justitie A. Broek-Blaauboer hebben drie verdachten de ontucht bekend.

De verdachten — vier Nederlanders en twee Britten die allen in Amsterdam wonen — hebben hun activiteiten jarenlang ongestoord kunnen uitoefenen. Ongeveer tien jongens jonger dan 16 jaar werden met kleine geldbedragen verleid tot meedoen.

Onderzoek moord UN Jessica wijst naar 3 nog drie kinderzaken

(Van onze correspondent)
HOORN — Het vervolgonderzoek in verband met de moord op Jessica Laven en twee Duitse jongetjes richt zich inmiddels ook op drie andere zaken. Een daarvan is de verdwijning van Cheryl Morriën in augustus 1986. Ook zijn er twee verdwijningen van kinderen in het buitenland waar de recherche belangstelling voor heeft. Volgens recherchecoördinator H. Weeda zijn er echter nog geen bewijzen dat de 49-jarige Assenaar, die heeft bekend Jessica en de twee Duitse jongetjes te hebben vermoord, iets te maken heeft met de nog onopgeloste zaken.

De vrachtwagenchauffeur M.S. uit Assen zit sinds 20 oktober van het vorige jaar vast. Een maand na zijn arrestatie bekende hij Jessica Laven (11), Salim Thattil (11) uit Neustadt en Marco Weisser (13) uit Wiesbaden te hebben vermoord. De drie kinderen werden respectievelijk in 1991, 1990 en 1989 door S. meegenomen en gewurgd.

Kort na de bekentenis van de Assenaar werd het dossier over Cheryl Morriën uit IJmuiden overgebracht naar het Hoornse bureau. Cheryl wordt sinds 5 augustus 1986 vermist. Het signalement van de man met wie het meisje voor het laatst door getuigen werd gezien, komt overeen met dat van de verdachte in

de zaak-Jessica. De Assenaar werd van 1981 tot 1987 wegens ontucht met minderjarige kinderen verpleegd in de Van Mesdagkliniek in Groningen, maar ontsnapte in mei 1986. Tot en met augustus van dat jaar bleef hij ondergedoken.

In verband met de vermissing van Cheryl werd hij echter eind augustus aangehouden en verhoord. Toen bleek dat hij een alibi had zag de officier van justitie geen reden de man nog langer voor deze zaak vast te houden. S. werd weer naar de kliniek in Groningen teruggebracht.

Bij de andere twee zaken gaat het om vermissingen van kinderen in het buitenland. De identiteit van de kinderen en hun land van herkomst wil de recherche niet bekendmaken. Volgens Weeda is nog niets zeker.

De rijkspolitie in Groningen heeft het onderzoek naar de verdwenen Nympe Poolman (7) uit Vriescheloo gestaakt. Het team, dat uit vier man bestond, heeft 80 tips nagetrokken, zonder enig resultaat.

Nympe Poolman verdween donderdag 28 november nadat ze door haar vader bij een winkel in de buurt van haar huis was afgezet. Het meisje wilde de afstand van enkele honderden meters naar huis lopen. Haar moeder deed op 17 december een oproep voor de tv.

Van onze verslaggever
HOORN — De politie onderzoekt of de verdachte van de moord op Jessica Laven, Salim Thattil en Marco Weisser, betrokken is geweest bij verdwijningen van nog drie kinderen. Het betreft de toen zevenjarige Cheryl Morriën uit IJmuiden, die sinds 5 augustus 1986 wordt vermist, en twee kinderen van ongeveer dezelfde leeftijd uit België en Duitsland. De twee verdwenen volgens een politiewoordvoerder „twee tot drie jaar” geleden.

Het recherchebijstandsteam dat de 49-jarige M.S. uit Assen verhoort, beklemtont dat er geen bewijs bestaat,

Verdachte drievoudige moord gehoord over verdwenen kinderen

maar dat er aanwijzingen zijn. S. was internationaal vrachtwagenchauffeur. Ten tijde van de drie mogelijke delicten verbleef hij in de omgeving van IJmuiden en op lokaties in België en Duitsland. Dit zou onder meer zijn gebleken uit zijn agenda.

Onderzoek naar de verdwijning van Cheryl Morriën wees destijds uit dat zij door twee mannen is meegenomen in

een groene Lada stationcar. Het signalement van een van hen vertoont overeenkomsten met dat van S. Deze ontsnapte in 1986 uit de Van Mesdagkliniek in Groningen, waar hij werd behandeld na een veroordeling wegens ontucht met acht kinderen. Hij is ook gehoord in de zaak Morriën, maar presenteerde toen een alibi. Volgens het recherchebistandsteam is nu gebleken dat zijn verhaal niet klopt. „Er bestaan wat hiaten in tijdstippen van een bepaald bezoek dat hij heeft afgelegd.”

De verdwijningen in België en Duitsland zijn geselecteerd uit de in totaal zeventig nooit opgeloste vermissingen van en moorden op kinderen in Europa.

Assenaar was in IJmuiden actief als kinderlokker

NVMN 22
Van een onzer verslaggevers
ASSEN/VELSEN — De 49-jarige Assense vrachtwagenchauffeur naar wie nader onderzoek wordt verricht met betrekking tot de verdwijning van Cheryl Morriën uit IJmuiden, blijkt als kinderlokker actief te zijn geweest in die plaats. De Alkmaarse officier van justitie, mr. E. Stokman, heeft dit bevestigd. De Assenaar heeft bekend een meisje uit Blok-ker en twee Duitse jongetjes vermoord te hebben.

In 1981 heeft de Assenaar een achtjarig meisje en een tienjarig jongetje uit IJmuiden meegelokt en later uit zijn auto gezet.

Het jongetje woonde in dezelfde omgeving als die waaruit vijf jaar later Cheryl Morriën spoorloos verdween in een periode dat de vrachtwagenchauffeur zich had onttrokken aan zijn tbs-behandeling in de Van Mesdagkliniek in Groningen.

Op pagina 13:
Nieuwe fase in onderzoek naar vermist meisje.

Onderzoek naar vermiste Cheryl Morriën in nieuwe fase

(door Peter Heerkens)

IJMUIDEN — Vijfeneenhalf jaar geleden verdween op klaarlichte zomerdag de zevenjarige Cheryl Morriën uit IJmuiden. Zoekacties in en rond de duinen waar ze vlakbij woonde, leverden niets op. Cheryl Morriën is nog steeds 'vermist'. UN 21

Het recherche bijstandsteam in Hoorn dat eind vorig jaar de moord op een 11-jarig meisje uit Blokker oploste, buigt zich over het in Velsen opgebouwde dossier Morriën. De aandacht is gericht op de man die eerdergenoemd meisje om het leven bracht en ook twee andere kindermoorden bekende. Het onderzoek naar de verdwijning van Cheryl Morriën in een nieuw stadium.

Op het politiebureau van Hoorn ligt Het Dossier Cheryl Morriën. Het is op verzoek van het recherche bijstandsteam in de Blokkerse moordzaak overgedragen door de gemeentepolitie van Velsen. Een omvangrijk werk, dat dossier, waarvan de eerste bladzijde begint op 5 augustus 1986.

Vriendinnetje

Om 19.30 uur die dag stelden Hans en Nellie Morriën uit IJmuiden de gemeentepolitie Velsen in kennis van vermissing van hun dochter Cheryl, 7 jaar. Signalement: 1.30 lang, donkere huidskleur (Surinaamse afkomst), zwart haar in paardestaart. Ze is rond 11.30 uur op weg gegaan naar een vriendinnetje, dat — zo blijkt later — de hele dag niet thuis is geweest. Cheryl komt niet terug voor het avondeten; dan begint de ongerustheid van de ouders. Geholpen door vijf vrijwilligers zoeken ze de omgeving af. Zonder resultaat. De politie wordt ingeschakeld.

Er volgt een grootscheepse zoekactie in het tegen de woonomgeving van Cheryl Morriën grenzende IJmuider duingebied en dat van Bloemendaal; een terrein van bijna 2000 hectare en hemelsbreed acht kilometer lang. Met hulp van speurhonden kammen honderden manschappen deze strook dagen lang meter voor meter uit. Het levert geen enkel spoor op.

Als vijftien dagen later het recherche bijstandsteam wordt ontbonden, zijn er ruim 300 tips. De belangrijkste: Cheryl Morriën is die 5de augustus rond 15.30 uur gezien op de achterbank van een groene Lada stationcar waarin twee mannen zaten, de een rond 50 jaar, de ander ongeveer 35 jaar. Die informatie en het daarop volgende intensieve onderzoek waarbij via importeur en dealers alle groene Lada stationcars in Nederland worden betrokken, leiden echter niet tot een oplossing. Cheryl Morriën wordt nog steeds vermist.

Vijfeneenhalf jaar na de verdwijning van het IJmuidense meisje, zegt korpschef C. Hindriks van de gemeentepolitie Velsen: „Er is niets waarvan ik achteraf concreet kan zeggen: daar hebben we het in het onderzoek niet goed gedaan. Gevoelsmatig denk ik: wellicht zijn er toch fouten gemaakt. Misschien hebben we een te zware betekenis toegekend aan de getuigenverklaringen van de groene Lada en de twee mannen. Maar er was verder niets om ons aan vast te klampen. Het ontbrak geheel aan technisch bewijs; geen stukje kleding gevonden, geen haren... Niets. Zo gingen we ons sterk op die auto en de inzittenden richten. Wellicht te lang. Wie weet zijn we daardoor we op het verkeerde been gezet. Maar als de dader ooit ontmaskerd wordt en het zou blijken dat hij een groene Lada had... Dat zou me niet verbazen. Ik sluit niets meer uit”.

Zwaag

In het huis van bewaring 'Bergerhout' te Alkmaar zit een vrachtwagenchauffeur uit Assen; 49 jaar oud, gescheiden, een dochtertje van 12 jaar. Op 20 oktober 1991 werd hij aangehouden, verdacht van moord op een

11-jarig meisje uit Blokker. Ze verdween op 27 juli uit zwembad 'De Wijzend' in Zwaag en werd 31 juli dood aangetroffen in de berm langs de snelweg bij het Groningse Beertha.

Vijf weken na zijn arrestatie bekende de Assenaar de dader te zijn. Door het recherche bijstandsteam geconfronteerd met feiten die betrekking hadden op andere zaken, gaf hij in hetzelfde verhoor twee andere misdrijven toe: de moord op de 13-jarige Duitse jongen Marco Weisser (op 23 juli 1989 gevonden in de buurt van Paderborn) en het doden van de 10-jarige Salim Thattil uit het Duitse Neustadt (op 16 augustus 1990 aangetroffen langs een weg bij Lelystad).

In alle drie de gevallen bleken de slachtoffertjes door wurging om het leven gebracht; er waren geen sporen van ander lichamelijk geweld, noch van seksuele handelingen. Over het motief zegt H. Weeda, een van de leiders van het recherche bijstandsteam in Hoorn: „Dat is ons niet goed duidelijk geworden”. Het antwoord op die vraag ligt besloten in het psychiatrisch onderzoek dat het Utrechtse Pieter Baan Centrum nog moet verrichten.

Er wordt door het bijstandsteam verder gespeurd. Tien rechercheurs zoeken naar betrokkenheid van de Assenaar bij nooit opgeloste kindermisdrijven en vermissingen. Dat gebeurt in niet onbelangrijke mate aan de hand van een op 9 september 1991 bij huiszoeking gevonden agenda van de chauffeur en de administratie (rittenregistratie) van het transportbedrijf waar hij in dienst was. Deze gegevens vormden een sterk spoor naar de twee Duitse kindermoorden. De Assenaar bleek ten tijde van de misdrijven voor zijn werkgever in die omgeving te zijn geweest. Uit het buitenland kwamen inmiddels tien verzoeken om onopgehelderde zaken te betrekken bij het nagaan van de gangen van deze verdachte.

Behalve de agenda van de Assenaar, diens tachograafschijven en de administratie van zijn werkgever, heeft het recherche bijstandsteam voor nader onderzoek onder meer ook het dossier Cheryl Morriën ter hand genomen en de gegevens door een analist in beeld laten brengen.

Binnen dat geheel blijkt de naam van de chauffeur uit Assen al in een vroeg stadium voor te komen. Enkele weken na de verdwijning van Cheryl Morriën werd hij voor verhoor een dag of tien ingesloten op het politiebureau van Velsen. Dat gebeurde als vervolg op zijn arrestatie na een vlucht uit de penitentiaire Van Mesdagkliniek in Groningen, waar hij opgenomen was na vijf jaar eerder tot tbs veroordeeld te zijn wegens ontucht met acht minderjarige kinderen. De Assenaar ontsnapte in mei uit de Van Mesdagkliniek en bleef drie maanden voortvluchtig. In die periode verdween Cheryl Morriën.

Eind augustus '86 eindigde zijn vlucht. Hij werd opgepakt en door het recherche bijstandsteam Velsen geconfronteerd met de vermissing van het IJmuidense meisje. Korpschef Hindriks over dat verhoor: „We hadden toen het gevoel dat we dicht bij de opheldering zaten”.

Het liep anders. Hindriks: „In een confrontatie werd hij niet herkend door getuigen. Bovendien had hij via zijn toenmalige vriendin een alibi waar we geen speld tussen kregen”.

De Hoornse recherchechef Weeda: „Het zou kunnen dat daarbij de concentratie op een groene Lada en twee mannen de aandacht van hem heeft afgeleid”.

Een jaar nadat hij ontsnapte uit de Van Mesdagkliniek en als verdachte in de zaak Morriën werd gehoord, kwam hij op last van de Zwolse rechtbank vrij. Dat gebeurde tegen het nadrukkelijk advies van zijn behandelars in.

Thans blijkt het alibi dat de Assenaar aanvoerde in de zaak Morriën, niet te kloppen. Over het 'hoe' en 'wat' doet Weeda geen uitspraken. Alleen: „We hadden de nodige vragen bij dat alibi”. Vermoedelijk heeft de ex-vriendin haar verklaring van toen geheel of gedeeltelijk herroepen.

Niet alleen dat maakt de chauffeur uit Assen andermaal verdacht in de zaak Morriën. Als voor hem belastende omstandigheid leverde het hernieuwde onderzoek het feit op dat hij tijdens zijn ontsnapping uit de Van Mesdagkliniek, en in de periode dat Cheryl Morriën verdween, in de omgeving verbleef. Weeda: „Hij blijkt ondergedoken te zijn in een caravan in

de buurt. Maar buurt is niet ergens in IJmuiden”.

De analyse van het dossier Morriën in relatie tot de Assenaar, alsmede aanvullend onderzoek, heeft — zegt Weeda — het recherche bijstandsteam in Hoorn 'een aantal aanwijzingen opgeleverd'. Weeda: „Er zijn ten aanzien van deze verdachte gegevens boven water gekomen waarvan we zeggen: als dat allemaal toeval is, dan is het toch wel héél toevallig allemaal. Kan zo veel toeval wel toeval zijn, vragen we ons af”.

In het belang van het onderzoek doet Weeda er geen gedetailleerde mededelingen over. „Want”, zegt hij, „we hebben de verdachte er nog niet mee geconfronteerd. Ook niet met aanwijzingen in zijn richting van andere gevallen. We wachten tot er een hoeveelheid nuttige bewijzen ligt. Wel is hem duidelijk gemaakt dat we er aan werken. En we hebben na de bekentenis van die drie moorden natuurlijk gevraagd of er 'meer' is. Nee, zei hij”.

In de woonkamer aan tafel, zegt Nellie Morriën, moeder van Cheryl: „Ik heb zo sterk het gevoel dat die man uit Assen er niks mee te maken heeft... En ik heb ook zo het gevoel dat Cheryl nog leeft...”. Hans Morriën, vader van Cheryl: „Ik ook. Ze leeft nog. Dat voel ik”.

De woonkamer is niet meer dezelfde als die waaruit Cheryl op 5 augustus 1986 vertrok. Een jaar na het voorval zijn Nellie, Hans en hun nu 15-jarige dochter Rachel verhuisd naar een andere gemeente; de omgeving in IJmuiden drukte te zwaar. „Ik heb het nog”, zegt Nellie. „Als we op bezoek gaan bij kennissen en ik kom weer in die buurt, dan krijg ik het benauwd”.

Wat ze sinds het verdwijnen van Cheryl doormaakten aan angst, hoop en verdriet vat Hans Morriën samen met 'een gevoel waarvan de ellende niet is aan te geven, zo groot'. Het heeft tien maanden geduurd voordat Hans Morriën zijn werk kon hervatten; Nellie is ruim een jaar thuis geweest. Er gaat geen dag voorbij of ze praten over Cheryl. De vermissing beheerst hun leven. Soms wat minder, soms wat meer. En nu, vanwege de geruchten rond de chauffeur uit Assen, weer iets meer. Hans: „Terwijl het al zo erg was”.

VERVOLG UN 21

Maar erger dan toen het recherche bijstandsteam Velsen een 22-jarige Hagenaar arresteerde (april '87) die verklaarde Cheryl vermoord te hebben, kan het naar zijn gevoel voorlopig niet worden. „Dat is voor ons het meest verschrikkelijke moment van die vijftienhalf jaar geweest”.

Achteraf bleek de Haagse verdachte zijn verklaring afgelegd te hebben vanuit psychische verwardheid; bij gebrek aan bewijs werd hij vrijgelaten. Hans Morriën: „Bij die bekentenis dacht ik van de ene kant: dat kan niet waar zijn, aan de andere kant had ik iets van: nou is het echt fout. Dat gevoel van 'mis zijn' had ik in die tijd veel sterker dan nu bij die man uit Assen. Nou heb ik 't gewoon niet". Nellie: „Maar toch blijf je bang. Omdat je niets zeker weet”.

In hun theorie dat Cheryl nog leeft, gaan de ouders uit van een persoonsverwisseling op die fatale dag. Dat vermoeden hadden ze al vrij snel en daar veranderde niets in. Nellie: „In onze omgeving woonden veel Marokkaanse en Turkse gezinnen. Wij denken dat vanuit een familieveto een kind ontvoerd moest worden en dat per ongeluk — vanwege haar donkere uiterlijk — Cheryl werd meegenomen. Er is een onbekende Marokkaanse vrouw uit de buurt bij ons aan de deur geweest die zei: het is het verkeerde kind. Jouw kindje leeft, het komt terug”. Hans: „Dat denk ik ook”. Nellie: „Naar ons gevoel zit Cheryl in het buitenland”.

Het aspect van persoonsverwisseling in een familiekwesie van buitenlanders is na de verdwijning nadrukkelijk betrokken bij het uitgebreide buurtonderzoek, maar zonder resultaat. Nellie: „Die Turkse en Marokkaanse gemeenschappen zijn nogal gesloten. Ze beschermen elkaar. Misschien heeft het daar aan gelegen”.

Ook een dure advertentiecampa- gne in Turkse bladen, opgezet door een meelevende Groninger, had geen succes; niet één reactie. Hulp van paragnosten mocht evenmin baten. Zoals altijd in dit soort zaken, boden ze zich weer massaal aan. Hans Morriën: „We hebben die contacten niet zelf onderhouden, maar ze via-via laten lopen. Pas als we de indruk kregen dat het echt serieus was en uitzicht bood, gingen we er op in”. Dat gebeurde drie keer: trips naar België, Frankrijk en Duitsland die soms een paar dagen duurden. Hans: „Al die keren teleurstelling. Terwijl het toch zo betrouwbaar voorkwam”.

Hoe verschillend de helderzienden die zich aandienend ook bleken in hun aanduidingen, op één punt — zegt Nellie Morriën — waren ze het onafhankelijk van elkaar altijd eens, tot op de dag van vandaag: 'Cheryl leeft nog'. Nellie: „Er is er nooit een geweest die zei: ze is dood. Ook niet bij de verklaring van die Haagse jongen dat hij Cheryl vermoordde. Ik heb toen meteen onze vertrouwensparagnost gebeld. Die zei: absoluut, ze leeft nog. Dat voelde hij aan de energie die vrij kwam bij het betasten van Cheryl's foto". De vertrouwensparagnost heeft uiteindelijk evenmin een beslissende bijdrage kunnen leveren; vorig jaar besloten ze het contact te verbreken. Nellie: „Hij was vastgelopen”.

Wat Hans Morriën de afgelopen tijd heeft gehoord en gelezen over een mogelijk verband tussen de verdwijning van zijn dochter en de Assense vrachtwagenchauffeur, wenst hij vooralsnog niet serieus te nemen. Ook al komen die mededelingen uit politiekeringen, hij zegt: 'Het is de sensatiepers'. Morriën: „Waarom ik ook veronderstel dat die man er niks mee te maken heeft, is dat de drie kinderen die hij vermoordde, gevonden zijn en Cheryl niet. Ik heb altijd begrepen dat dit soort figuren het zo aanpakt dat het slachtofferje opgespoord kan worden. Vandaar dat ik er van uitga dat hij niet bij Cheryl betrokken is. Maar intussen kan ik ook niet begrijpen dat iemand zomaar verdwijnt”.

Hij speelt met de veronderstelling dat de invloed van de ge-

tuigenverklaringen over de groene Lada en de twee mannen te groot is geweest. „Misschien hebben mensen Cheryl wel gezien, maar in een andere kleur auto waardoor die getuigen niet reageerden omdat de politie naar wat anders zocht. Het kan

ook zijn dat de belangrijkste getuige Cheryl inderdaad in een groene auto zag, maar dat ze de dagen door elkaar haalde. Dat zou kunnen; ze kwam pas een week later met haar verklaring. Wellicht vergiste ze zich en zag ze op een ander moment Cheryl in onze auto; we hadden in die tijd ook een groene, maar het was geen Lada. Je weet het allemaal niet...”.

Bij de Velsense politie heeft de stroom tips al die jaren nooit stil gelegen. Het aantal beloopt inmiddels vele duizenden. „Inclusief”, aldus korpschef Hindriks, „die van paragnosten. Gisteren belde er nog een...”.

De ondertoon is duidelijk: hij heeft het niet zo begrepen op helderzienden. Hindriks: „Inderdaad. Er zal best sprake zijn van paranormale gaven, maar bij het oplossen van misdadzaken komt het er nooit uit. Mijn grote bezwaar is de hoop die paragnosten geven aan familie van een slachtoffer, die daarin steeds weer teleurgesteld wordt. Wat ons betreft: als politie kun je niet anders dan reageren. Alles is mogelijk. Zelfs dat de dader zich aandient als paragnost”.

De recente publicaties over de bekentenis van de Assense vrachtwagenchauffeur en zijn mogelijke betrokkenheid bij de verdwijning van Cheryl Morriën, leidde tot een groot aantal nieuwe tips en bijstelling van oude. Hindriks: „En wéér zijn er groene Lada's gezien...”.

Het recherche bijstandsteam verwerkt die categorie van de mededelingen als — zoals Weeda het omschrijft — 'n gegeven, met de sterke nadruk op 'n Weeda: „De Lada is één van de vele aspecten, zeker niet het enige. We houden het onderzoek zo breed mogelijk, dus richten we ons nu ook op deze verdachte. Hadden we in de Blokkerse moordzaak fanatiek vastgehouden aan de groene Mercedes die uit de verklaringen naar voren kwam, dan was dat misdrijf nu nog niet opgelost”.

De waarde van Het Dossier Cheryl Morriën dat is overgedragen aan het team in Hoorn, noemt Weeda 'betrekkelijk'. Weeda: „Door het verstrijken van de jaren verloor een aantal gegevens aan kracht; getuigenverklaringen bij voorbeeld. En een aantal dingen kun je na zo'n tijd niet overdoen”.

De betekenis die het dossier wél heeft, zit in de inmiddels benutte mogelijkheid van een analyse, het systematisch in kaart brengen van de opsporingsgegevens. Die techniek ontwikkelde zich pas de laatste jaren. De verwerking van de informatie rond Cheryl Morriën gebeurde in een tijd dat binnen de Nederlandse korpsen en bijstandsteams de gespecialiseerde kennis van een analyst nog niet in huis was. De moderne methodes leverden, zo valt op te maken uit de woorden van Weeda, het recherche bijstandsteam in het dossier nieuwe aanknopingspunten op.

Achter zijn bureau zegt korpschef Hindriks van de gemeentepolitie Velsen: „Menselijkerwijs hebben we er alles — zelfs meer dan dat — aan gedaan om de zaak Cheryl Morriën op te lossen. We zijn er niet uit gekomen. We zijn niet geslaagd. Subjectief dringt zich dan het gevoel op van falen. Dat is een heel vervelend gevoel”.

Irritatie over advocaat in zaak-Jessica

TEL 24 door Henk de Koning HOORN, vrijdag

Justitie verwijt de Groninger advocaat A. Wijnberg onnodig onrust te zaaien in de rechtsgang rond de 49-jarige vrachtwagenchauffeur M.S. uit Assen. Wijnberg is de raadsman van S., de vrachtwagenchauffeur die heeft bekend drie kinderen te hebben gewurgd en vervolgens seksueel te hebben misbruikt. De 11-jarige Jessica Laven uit Blokker is een van die kinderen.

S. is volgens een gisteren door Wijnberg verspreid persbericht bereid zich onder psychiatrische behandeling te stellen bij het Pieter Baacentrum in Utrecht. „Zijn plaatsing wordt echter vertraagd door een wachtlijst bij het centrum”, zo maakte de raadsman via het Algemeen Nederlands Persbureau (ANP) bekend.

Het ministerie van justitie reageerde gisteren geïrriteerd op de beschuldiging van de advocaat. „Van een wachtlijst bij het Pieter Baacentrum is volstrekt geen sprake”, aldus de woordvoerder van het ministerie van Justitie. Ook de directeur van de psychiatrische observatie kliniek reageerde gisteren hoogst verwonderd: Er zijn zelfs plaatsen vrij; S. kan zo komen”, aldus de directie.

Interviews

Ook het researchteam in Hoorn dat de drie kindermoorden onderzoekt, ondervindt hinder van de uitlatingen van Wijnberg.

Wijnberg: „Met grote verbazing lees ik de indianenverhalen over mijn cliënt die ook zou worden verhoord met betrekking tot oudere misdrijven”. In een persbericht stelt Wijnberg dan ook dat zulks niet meer het geval is.

Woordvoerder M. Blokhuisen van het Hoornse researchteam is hooglijk verbaasd: „Wij begrijpen de beweegredenen van de heer Wijnberg niet om met een dergelijke verklaring naar buiten te komen. Genoemde uitspraak is volledig voor zijn rekening. Het researchteam ziet geen enkele aanleiding de woorden van de heer Wijnberg te bevestigen”.

Onderzoek

Blokhuisen: „Nog altijd loopt het onderzoek in de drie kindermoorden. Wat bedoelt de heer Wijnberg eigenlijk met oude zaken? S. is wel degelijk verhoord in verband met kinderen die geruime tijd terug in het buitenland zijn vermoord of daar nog altijd worden vermist. Niet uitgesloten is dat dit nogmaals gebeurt. Ook in de zaak van het sinds 5 augustus 1986 vermiste meisje Cheryl Morriën (7) werd en wordt S. aan de tand gevoeld. Dergelijke verhoren kunnen namelijk altijd”.

S. en zijn raadsman zullen niet verschijnen op de zitting die de rechtbank in Alkmaar komende dinsdag aan de kindermoorden wijdt. S.' raadsman liet in verband hiermee nog weten te verwachten dat de rechtbank de zaak van de kindermoorden ongeveer drie maanden zal aanhouden.

Dit in verband met psychiatrisch onderzoek van S. in het Pieter Baacentrum. De raadsman heeft S. afgeraden zonder advocaat ter zitting te verschijnen. Zelf blijft Wijnberg weg omdat, zoals hij zegt „ik het bezwaarlijk acht voor de korte, formele zitting van Groningen naar Alkmaar te reizen”.

Raadsman van Assenaar S. woedend over publikatie

servatiekliniek Pieter Baan Centrum in Utrecht niet mogelijk zou zijn vanwege ruimtegebrek. In de verklaring van mr. Wijnberg wordt nadrukkelijk gesteld dat de drie genoemde instanties geen verklaringen tegenover de verslaggever van het landelijk ochtendblad hebben afgelegd in de zin zoals ze zijn gepubliceerd. Mr. Wijnberg staakt zijn beweringen met een verklaring van het Recherche Bijstandsteam Hoorn waarin afstand van de publikatie wordt genomen.

schriftelijke verklaring van de woordvoerder van het Regionaal Recherche Bijstandsteam Hoorn waarin deze zich distantiëert van de perspublikatie.

Van een onzer verslaggevers GRONINGEN 25 Mr. A. Wijnberg, de advocaat van de van driejarige moord verdachte Assenaar M.S., is woedend over een publikatie in een landelijk ochtendblad waarin diverse justitiële instanties zeggen geïrriteerd te zijn over het gedrag van de Groninger raadsman.

In het bewuste artikel wordt gewag gemaakt van irritatie bij politie, Justitie en het Pieter Baan Centrum in Utrecht over het onnodig onrust veroorzaken in de rechtsgang door mr. Wijnberg. Zo zou hij hebben verklaard dat plaatsing van de Assenaar in de psychiatrische ob-

Wijnberg heeft gisteren een verklaring verspreid waarin hij het dagblad beticht van verdraaiing van feiten. Hij onderstreept zijn eigen mening met een

'Assenaar niet verhoord over oudere zaken'

ALKMAAR/ASSEN - De 49-jarige M.S. uit Assen die de moord op drie kinderen heeft bekend, wordt volgens zijn Groninger advocaat A. Wijnberg niet meer verhoord over betrokkenheid bij oudere misdrijven. De raadsman zegt "met grote verbazing alle Indianenverhalen daarover" te lezen. Tot de drie kinderen die de man heeft omgebracht behoort Jessica Laven. Volgens Wijnberg is slechts in de loop van het onderzoek aan S.

gevraagd wat hij van enkele geselecteerde oudere zaken wist. De verdachte heeft daarop elke betrokkenheid ontkend. Woordvoerder M. Blokhuisen van het Hoornse recherche-bijstandsteam weigert commentaar op de uitlatingen van de raadsman.

S. en zijn raadsman zullen niet verschijnen op de zitting die de rechtbank in Alkmaar dinsdag aan de zaak wijdt. Volgens mr. Wijnberg zal de rechtbank de zaak ongeveer drie maanden aanhouden voor psychiatrisch onderzoek van S. in het Pieter Baacentrum te Utrecht.

Assenaar verschijnt niet op zitting rechtbank

Van onze correspondent
ALKMAAR/ASSEN — De Asser vrachtwagenchauffeur Michel S. en zijn raadsman A. Wijnberg zijn gisteren niet op de zitting van de rechtbank in Alkmaar verschenen, waar officier van justitie mr. C. Kok de dagvaarding voorlas. Rechtbankpresident B. Posch deed mee dat hun afwezigheid niet mag worden uitgelegd als 'desinteresse voor het

proces'. Posch citeerde uit een brief van mr. Wijnberg waarin deze stelt dat Groningse advocaten nooit naar een zitting gaan wanneer van tevoren vaststaat dat de zaak wordt aangehouden. De rechtbank stemde na een korte schorsing met deze gang van zaken in.

De van de moord op Jessica Laven, Salim Thattil en Marco Weisser verdachte Assenaar zit sinds 20 oktober '91 vast. Een maand na zijn arrestatie bekende hij eerst de moord op Jessica en later die op de twee Duitse kinderen. Naast de drievoudige moord wordt S. ook wederrechtelijke vrijheidsberoving ten laste gelegd. De slachtoffertjes kregen allemaal een touw om hun hals dat door S. met kracht werd aangetrokken.

S. is op de wachtlijst van het Pieter Baacentrum geplaatst. De gemiddelde wachttijd voor opname in de kliniek bedraagt twee tot drie maanden. Na de plaatsing buigt een team van deskundigen zich precies zeven weken over zijn geestvermogens.

S., die nu nog in het Alkmaarse huis van bewaring Bergerhout verblijft, zal in de kliniek dag en nacht in de gaten worden gehouden. De observatie van verdachten van ernstige gewelds- en seksuele delicten heeft in Utrecht plaats, omdat deskundigheid en beveiliging elders ontbreken.

S. werd eerder in de Van Mesdagkliniek in Groningen verpleegd, nadat hij in 1982 wegens ontucht met kinderen ter beschikking van de regering was gesteld. Twee keer werd de verpleging verlengd. In 1987 vroeg de officier van justitie tevergeefs de verpleging opnieuw met een jaar te verlengen. De rechter bepaalde destijds dat dat niet nodig was, waarna de man vrijkwam.

Verdachte moord op kinderen zou niets weten van oude zaken

VX 24
ALKMAAR (ANP) — De 49-jarige M. S. uit Assen die de moord op drie kinderen heeft bekend, wordt volgens zijn Groningse advocaat mr. A. Wijnberg niet meer verhoord over betrokkenheid bij oudere misdrijven. De raadsman zegt „met grote verbazing alle indianenverhalen daarover” te lezen. Tot de drie kinderen die de man heeft omgebracht behoort Jessica Laven.

Volgens Wijnberg is slechts in de loop van het onderzoek aan S. gevraagd wat hij van enkele geselecteerde oudere zaken wist. De verdachte heeft daarop elke betrokkenheid ontkend. Volgens de raadsman houdt het recherche-bijstandsteam zich nog slechts bezig met het afsluiten van de drie processen-verbaal over de door S. toegegeven moorden. Het Hoornse recherche-bijstandsteam weigert commentaar op de uitslatingen van de raadsman.

S. en zijn raadsman zullen niet verschijnen op de zitting die de rechtbank in Alkmaar dinsdag aan de zaak wijdt. Wijnberg wil voor de korte formele zitting niet van Groningen naar Alkmaar reizen en heeft zijn cliënt afgeraden zonder hem te verschijnen. Volgens Wijnberg zal de rechtbank de zaak ongeveer drie maanden aanhouden voor psychiatrisch onderzoek van S. in het Pieter Baacentrum te Utrecht.

1 N° 29-1-92

In de Nederlandse gevangenis, doorgaans toch niet gevuld met de crème de la crème van onze samenleving, wordt de kinderverkrachter of -moordenaar geen rustig leven gegund. Afranselingen door medegevangenen zorgen er nogal eens voor dat een gedetineerde die voor zo'n vergrijp vastzit, door justitie in bescherming moet worden genomen. Want in de bajes geldt een ongeschreven, maar onverbiddelijke wet: overvallen, ontvoeringen, afpersingen en inbraken, oké. Maar van vrouwen en kinderen blijf je zelfs als crimineel af.

Ook in de 'gewone maatschappij' beschouwen we kindermoord als een van de afschuwelijkste misdrijven. De recente moord op de 11-jarige Jessica Laven uit Blokker hield Nederland dan ook maandenlang in de greep. Het meisje verdween op een warme zaterdagmiddag, de 27e juli, uit het zwembad De Wijzend in Zwaag. Getuigen zagen haar vertrekken met een 'circa 50-jarige, kalende man met een buikje'. Volgens een andere, lang anoniem gebleven 'getuige' zou hij met haar zijn weggereden in een groene Mercedes met Duits kenteken. Later zou blijken, dat deze tipgever de dader zelf was: hij had de informatie doorgebeld aan een groot ochtendblad, om de politie op een dwaalspoor te brengen.

Verbeten

BIJNA EEN MAAND LATER, OP 16 AUGUSTUS, vonden lifters het stoffelijk overschot van de gewurde Jessica in de berm van de provinciale weg (N7 bij Beerta) in Groningen. Na verbeten spoorwerk, waarbij volgens recherchechef H. Weeda 'nooit een wanklank is gehoord, ondanks het vele overwerk', wist de Hoornse politie op 20 oktober een verdachte aan te houden: de 49-jarige Michel S. uit Assen. Hij bekende Jessica te hebben vermoord en gaf na de vele verhoren ook nog eens de moorden toe op twee Duitse jongetjes. Het onder-

zoek wordt nog steeds voortgezet, want de recherche beschikt over aanwijzingen dat Michel S. eveneens iets te maken kan hebben met de verdwijning van de 7-jarige Cheryl Mornien uit IJmuiden, op 5 augustus 1986. S. verbleef van 1981 tot 1987 weliswaar in de Van Mesdagkliniek (TBS-inrichting) wegens ontucht met acht kinderen, maar op het moment van Cheryl's verdwijning was hij, nadat hij in mei '86 wist te ontsnappen, op vrije voeten.

Wat bezielt iemand om een weerloos kind te vermoorden? En: wat is die Michel S. voor iemand? Zijn werkgever Bertus Strijk uit het Drentse gehucht Yde kent Michel S., die vanaf september 1989 als internationaal vrachtwagenchauffeur bij hem in dienst was, vrij goed, al moet hij nu bekennen dat hij zich 'toch wel verschnkkelijk in hem heeft vergist'.

De in België geboren en getogen, maar sinds 1976 in Nederland wonende Michel S. werd in 1981 door de rechtbank in Zwolle veroordeeld tot zes jaar cel en TBS wegens ontucht met acht kinderen. In mei 1986 wist hij uit de Van Mesdagkliniek in Groningen te ontsnappen, maar in augustus werd hij weer opgepakt. Tijdens die zes jaar 'Ter Beschikkingstelling' durfden psychiaters hem niet met proefverlof te sturen, omdat kans dat S. zich opnieuw schuldig zou maken aan ernstige delicten volgens hen groot was.

Kort nadat Michel S. in 1987 uit de kliniek werd ontslagen, trad hij als vrachtwagenchauffeur in dienst bij de firma Kuipers in Schoonoord. Twee jaar na zijn vrijlating ontvoerde hij tijdens een van zijn ritten, op 22 juli 1989, uit een zwembad in het Duitse plaatsje Mainz de 13-jarige Marco Weisser uit Wiesbaden. De jongen werd een dag later gewurgd gevonden op de parkeerplaats langs de snelweg bij Paderborn.

In september 1989 veranderde S. van werkgever en ging werken bij het Drentse veetransportbedrijf A. Strijk in Yde. Ik wist toen niets van z'n verblijf in een TBS-inrichting. Als dat wel zo zou zijn geweest, dan had ik hem echt niet aangeno-

AKTUEEL 9

Met de bekentenis van de 49-jarige Michel S. uit Assen kwam een einde aan de maandenlange martelende onzekerheid die volgde op de dood van de 11-jarige Jessica Laven uit het Noordhollandse Blokker. S. bekende het meisje te hebben meegelokt en vermoord. Het recht krijgt zijn loop, maar het verdriet en de woede worden er niet minder om. Wat bezielt de kindermoordenaar? Hoe kan het in een mensenleven zo lopen dat iemand zich vergriipt aan onschuldige, weerloze kinderen? In deze reportage een portret van de dader, het verhaal van een moeder, de uitleg van een psychiater en de visie van de rechercheur. 'Als het je overkomt, is de glans van je leven. Voorgoed.'

men.

Michel S., met name rijdend op Duitsland en Frankrijk, leek voor Strijk een goede aanwinst. Hoe kon de transportondernemer ook weten dat hij nog geen jaar later, tijdens een rit naar Neustadt, opnieuw zou toeslaan? Want in augustus 1990 lokte hij daar de 10-jarige Salim Thattil in zijn wagen. Het stoffelijk overschot van het Indiase jongetje werd op de 16e van die maand bij Lelystad teruggevonden. Bertus Strijk over de periode dat S. nog maar net bij hem werkte: 'Hij was heel gedisciplineerd. Als ik eens kritiek had, luisterde hij beleefd zonder me te onderbreken. Slechts één keer heb ik hem kwaad zien worden. Ik nam hem een keer flink onder handen, omdat er iets fout was gegaan. Michel luisterde met zichtbaar ingehouden woede, liep rood aan, draaide zich om en liep weg. De volgende dag kwam hij echter naar me toe om z'n excuses aan te bieden.'

Bertus Strijk zag niets opvallends of afwijkends aan zijn nieuwe werknemer. 'Hij had alleen wel eens vreemde verhalen over vroeger', herinnert hij zich. 'Zo vertelde hij dat-ie als 14-jarige al uit huis was gegaan, daarna in tehuizen had gewoond en vroeger nogal flink dronk. Ook kwam hij eens met het verhaal dat hij ooit een relatie had aangeknoopt met een rijke, wat oudere vrouw. Met haar geld ging hij aan de rol met een andere, veel jongere meid. Ik moet echter eerlijk zeggen dat we eigenlijk wel schik hadden in zulke verhalen. Michel kon leuk vertellen.'

Hoewel Bertus Strijk een paar kleinkinderen in de buurt heeft wonen, die regelmatig op zijn bedrijfsterrein rondlopen, heeft hij achteraf geen onbehaaglijk gevoel over wat er had kunnen gebeuren. 'Nee, Michel ging eigenlijk best leuk met hen om. Ik heb het idee dat hij ook niet zo gauw bekende kinderen als slachtoffer zou kiezen. Per slot van rekening heeft hij natuurlijk genoeg gelegenheid gehad. Zo was er hier in de buurt een keer een jaarmarkt met een kermis. Michel S. ging daar naar toe. Mijn 9-jarige kleinzoonje Sander wilde eigenlijk wel met hem mee, maar Michel zei: 'Dat moet je eerst aan opa vragen.' Nou, ik vond dat wel

goed. Op de markt trakteerde Michel hem op patat en ijs. Inmiddels was ik ook op de markt aangekomen. Sander vroeg of hij met Michel mocht terugrijden. Maar toen heb ik hem meegenomen. Tja, achteraf kun je je natuurlijk afvragen wat er allemaal had kunnen gebeuren.'

Toen kort na de moord op Jessica Laven een compositietekening van de mogelijke dader in de krant verscheen, was er bij Bertus Strijk geen sprake van herkenning. 'Nee, want zo ziet Michel er niet uit. Hij is kaler en heeft geen onderkin. Buiten dat, was er voor ons helemaal geen reden om hem te verdenken. Gedurende de tijd dat Jessica werd vermist, was er niets aan hem te merken. En op de dag dat bekend werd gemaakt dat het meisje was gevonden, liep hij hier met een stalen gezicht rond. Ik weet nog dat we met een paar chauffeurs over de vindplaats van Jessica zaten praten. Michel was daar ook bij. We vroegen ons waar het kind nou eigenlijk precies was gevonden. Een van de chauffeurs pakte er daarom een wegenkaart bij. We stonden een tijdje over de kaart gebogen, en Michel keek over onze schouders mee. Alsof hij van niets wist...'

Bewijsmateriaal

DAAROP BRAK DE PERIODE AAN DAT DE POLITIE verdenkingen tegen S. ging koesteren en, zoals dat heet, 'om hem heen ging rechercheren.' Op zaterdag 7 september deed de recherche een onderzoek in de woning van S. aan de Mana in Campislaan in Assen. Ook het bedrijf van Bertus Strijk kreeg bezoek van justitie. Behalve de auto van Michel S., een witte Mercedes 190, werd ook zijn agenda in beslag genomen. Deze zou later onder meer aantonen dat hij op de dag dat Salim Thattil in Neustadt spoorloos verdween, in die stad was geweest. S. zelf, net terug uit Italië, werd echter ongemoeid gelaten. Justitie had nog niet genoeg bewijsmateriaal in handen om hem te arresteren.

Bertus Strijk bezorgde Michel onbewust er

VERVOLG AKTUEEL 9

naar hij zegt 'achteraf bezien ook ongewild', bijna een alibi. De politie is er lange tijd vanuit gegaan dat S. de vrijdag vóór, en de dag van de verdwijning in de buurt van het zwembad in Zwaag moet zijn geweest. (Dit kwam natuurlijk door de tip over de groene Mercedes die Michel zelf had doorgegeven. Hij had de auto vrijdag en zaterdag bij het zwembad 'gezien.' red.) Ik kon dus naar eer en geweten zeggen dat dat vrijwel onmogelijk was, omdat hij die vrijdag en het grootste deel van de zaterdag bij ons in Yde was geweest.

Maar op zaterdag 27 juli rond 15.00 uur - het was een bloedhete middag - besloot Michel S. er in zijn Mercedes op uit te trekken. 'Hij had een paar vrije dagen en verveelde zich eigenlijk', weet Bertus Strijk zich nog goed te herinneren. 'Misschien wist hij niet zo goed raad met zijn tijd, omdat de relatie met zijn vriendin net een week was verbroken. 's Middags heeft Michel zijn vrachtauto en Mercedes staan schoonspuiten, waarna hij vertelde dat hij erover dacht om naar Amsterdam te gaan. Hij liet ook weten dat hij eigenlijk wel wilde gaan zwemmen. Daar hield hij van. Zo stapte hij om een uur of drie in zijn auto en ineens was hij weg.' Waardoor Michel uiteindelijk in Zwaag terecht is gekomen, zegt Strijk niet te weten. Maar inmiddels is komen vast te staan dat S. in de buurt van het zwembad een afleveradres had. Hij kende de omgeving dus door zijn werk.

Niets gevoeld?

NA DE MOORD OP JESSICA MELDDE HIJ ZICH gewoon bij zijn baas. Bertus Strijk: 'Z'n vrije dagen zaten erop en die maandag had Michel een vrachttje naar Duitsland. De rit voerde langs Beerta. Ik vraag me af: zal hij dan helemaal niets hebben gevoeld toen hij daar passeerde?'

Er volgde een periode waarin Michel S. gewoon zijn werk deed en geen enkele argwaan wekte bij zijn collega's. Totdat de politie in Yde een onderzoek instelde. Maar zelfs toen kon Bertus Strijk zich niet voorstellen dat zijn werknemer iets met de moord te maken had. 'Kijk, achteraf vallen veel dingen natuurlijk gemakkelijk te verklaren', zegt hij min of meer verontschuldigend. 'Maar Michel komt zo rustig en vriendelijk op je over. Bovendien was de politie op zoek naar een groene Mercedes met Duits kenteken.'

Zelfs de arrestatie van Michel S. op 20 oktober veranderde eigenlijk niets aan zijn mening. Totdat S., nadat hij door de politie met sterk bewijsmateriaal was geconfronteerd, na overleg met zijn advocaat op dinsdagavond 26 november een bekentenis aflegde. Nog diezelfde nacht draaide Michel vanuit het politiebureau in Hoom het nummer van zijn werkgever in Yde. 'M'n vrouw en ik lagen op bed', vertelt Strijk, 'toen rond half een de telefoon ging. Ik dacht even dat het een van de chauffeurs was die met pech stond. M'n vrouw nam op. Het was even stil aan de andere kant van de lijn. Toen klonk het opeens: met Michel. Hij stotterde eigenlijk alleen maar een beetje. Toen vroeg m'n vrouw heb je het gedaan? Ja, zei hij, waarna m'n vrouw vroeg: dat jongetje ook? (ze bedoelde Salim Thattil, red.) Michel antwoordde: ja, ik heb er drie vermoord. Mijn vrouw gooide meteen de hoorn erop. Ze was enorm geschrokken en heeft de verdere nacht geen oog meer dicht gedaan.'

Inmiddels is Bertus Strijk er van doordrongen dat zijn zo aardige werknemer in werkelijkheid een gestoorde moordenaar blijkt te zijn. Zijn visie op Michel is dan ook radicaal veranderd. 'Ik heb met mijn verhaal', verduidelijkt hij, 'misschien de indruk gewekt dat ik het een beetje voor Michel opnam. Het tegendeel is waar. Ik heb alleen willen aangeven dat zo iemand in het dagelijks leven niet opvalt en heel normaal lijkt. Ik vind het dan ook afschuwelijk dat ik me jarenlang door hem om de tuin heb laten leiden. Ik denk nu dan ook heel anders over hem, dat moge duidelijk zijn. Om heel eerlijk te zijn: ze mogen hem bij mij voor de deur opknopen.' □

DE MOEDER

Begin jaren zeventig werd in het oosten van het land een 12-jarig meisje vermoord. De moeder van het slachtoffer wil best over deze tragische gebeurtenis praten, maar haar naam ziet ze liever niet vermeld. 'Ik ben destijds ongewild veel in de publiciteit geweest. Journalisten stonden dag en nacht bij me voor de deur. Toen kon ik daar niets tegen doen, maar nu ik de keus heb: nee, laat mijn naam er maar buiten.'

'Mijn dochter, een vrolijk en sportief kind, was op de fiets naar een verenigingsavondje geweest', vertelt ze, 'maar kwam niet op de normale tijd thuis. Eerst dacht ik nog: ze zal wel zijn nagebleven of met een vriendinnetje zijn meegegaan. Maar toen het erg laat begon te worden, zei ik tegen m'n man: 'Er zal toch niks gebeurd zijn?'

Het angstige vermoeden werd bewaarheid. Want in diezelfde nacht werd tijdens een zoekactie door buurtbewoners het stoffelijk overschot van het meisje gevonden. Ze was ontkleed, verkracht en gewurgd met haar eigen sjaal. De moeder: 'Ik zou niet weten hoe ik onder woorden moet brengen wat je dan voelt. Ik denk dat alleen mensen die ook zoiets hebben meegemaakt dat begrijpen. Je vraagt je af waarom het moest gebeuren en wat zo'n dader heeft bezield. Ik begreep er niets van, want zulke dingen konden naar mijn idee niet gebeuren in onze buurt. Moord, dat was iets van de grote stad. De dokter zei: 'Ik kan u nu wel volstoppen met kalmerende tabletten, maar daar heeft u niets aan. Eens moet u de schok toch verwerken. U kunt het beste proberen de draad van het leven op te pakken.' Dat hebben we gedaan, hoe moeilijk het ook was. Maar ik moet zeggen dat het inderdaad iets heeft geholpen.'

Hoewel de moord op het meisje inmiddels al meer dan twintig jaar geleden werd gepleegd, is het leven van haar ouders nooit meer geworden zoals het was. 'De tijd heelt veel wonden, dat wel. Maar zo'n gebeurtenis haalt toch de glans van je leven af. Vooral op bepaalde dagen, zoals haar verjaardag, kerst of de jaarswisseling, hebben we het nog altijd ontzettend moeilijk.'

DE PSYCHIATER

We kennen in Nederland geen doodstraf, maar zelfs als dat wel zo zou zijn, zou dat nog geen oplossing betekenen. Mensen als Michel S. zullen er helaas altijd zijn,' zegt prof. dr. A. van Leeuwen.

De Leidse hoogleraar forensische (gerechtelijke) psychiatrie is tevens rapporterende deskundige. Dit betekent dat hij in opdracht van justitie verdachten van ernstige misdrijven aan een psychisch onderzoek onderwerpt. Meestal gebeurt dit tijdens het gerechtelijk vooronderzoek, op verzoek van de rechter-commissaris. Op verzoek van de verdachte kan ook, maar dit komt weinig voor uit angst het stempel 'gek' te krijgen opgedrukt. Het totaal aantal rapportages per jaar ligt op ongeveer 1500, waarvan het merendeel in het Huis van Bewaring plaatsvindt.

Van Leeuwen is zich ervan bewust dat elke verklaring voor het gedrag van een kindermoordenaar vaak als 'getewoolen sokken gezet' wordt afgedaan. Anders gezegd: het verhaal over 'een slechte jeugd' wil er bij veel mensen niet meer in. Hierop zegt hij: 'Tja, maar toch is het zo. Niemand vermoordt zomaar een kind.'

Er ligt vrijwel altijd een psychische stoornis aan ten grondslag, dikwijls een gevolg van een combinatie tussen aanleg en milieu. Zo is bijvoorbeeld het eerste levensjaar van een kind van doorslaggevend belang voor de rest van zijn psychische ontwikkeling. Goede verzorging, knuffelen en koesteren zijn essentieel. Wat er kan gebeuren als dat achterwege blijft, is gebleken tijdens een experiment met apen. Een pasgeboren baby-aap werd direct bij de moeder weggehaald en in een ander hok geplaatst. Daar hadden de onderzoekers een kunstmoeder neergezet, gewoon een wat hange pop. Het kleine aapje schreeuwde haast om aandacht, maar kreeg uiteraard geen enkele reactie. De verdere ontwikkeling van het beest werd gevolgd, net zolang tot ze zelf moeder werd. Wat zag je: ze liep vreselijk onbeholpen met haar jong rond. Ze sleepte ermee onder haar arm alsof het een vottenbaal was en af en toe gooide ze het zelfs van zich af. Kortom, ze wist zich geen raad met haar eigen kind.'

Een andere mogelijke oorzaak voor een latere psychische stoornis is volgens Van Leeuwen het 'broken home-syndroom.' 'Je ziet vaak dat kinderen, die van het ene internaat naar het andere worden gestuurd, slecht verzorgd worden of op een andere manier voor zichzelf moeten zorgen, vroeg of laat de fout ingaan. Dat kan dus evengoed gebeuren bij kinderen van keunge komaf.'

Dat niet iedereen met een slechte jeugd meteen ook een potentiële kindermoordenaar is, spreekt voor zichzelf. 'Maar wel zie je', aldus de psychiater, 'dat er bij daders van ernstige seksuele vergripen vaak in hun jeugd sprake was van een 'conflictbeladen relatie tussen moeder en kind.' Neem als voorbeeld verkrachting. In veel gevallen gaat het niet om de sex, maar om het geweld. Veel verkrachters knijgen tijdens hun daad dan ook geen zaadlozing. Ik heb eens iemand onderzocht die zei dat hij tijdens de verkrachting heel sterk aan

zijn moeder moest denken. Bij dergelijke mensen gaat het om het heersen en de macht over het slachtoffer. Een soort ontlading van een diepgewortelde haat.'

Onopvallend

VOOR WAT BETREFT KINDERMOORD, IS HET aantal daders dat dit puur om de lust doet volgens Van Leeuwen gering. 'Moord uit angst voor herkenning, of uit een paniekeractie wegens verzet of schreeuwen van het kind, komt vaker voor. Af-schuw over hetgeen ze hebben aangericht is ook nogal eens een reden. Kinderdoding louter en alleen uit lust komt gelukkig zelden voor. Het is ook niet zo, dat een potentiële kindermoordenaar voortdurend met de gedachte rondloopt een kind te doden. Hij functioneert heel lang normaal en onopvallend, maar dan ineens komt de drang opzetten.'

Het begint volgens de psychiater allemaal met fantasieën. 'En die hebben wel meer mensen. Soms kun je die ook in relatief onschuldige vorm in de praktijk brengen. Neem sadomasochisme maar even als voorbeeld. Maar als het om ernstige zaken gaat als verkrachting of lustmoord, hebben de meeste mensen gelukkig een innerlijk remsys-

teem. Lieden die op den duur toch aan zo'n gruwelijke fantasie toegeven zijn, zeg maar, door die rem heen geschoten. Ik heb zelf een jongen onderzocht die in Limburg een meisje seksueel had mishandeld, daarna had vermoord en zelfs daarna nog sex met haar had bedreven. Wat bleek nu? De jongen liep al langer met vage fantasieën in die richting rond, maar door het gebruik van rohypnol in combinatie met drugs had hij geen remmingen meer. In deze zaak overgens, zat aan de moord een sterk lustaspect. Behalve het gebruik van bepaalde middelen kunnen ook andere omstandigheden het remsysteem bij iemand wegnemen, zoals krenking, ontslag of een verbroken relatie. Michel S. was kort voor de moord op Jessica door zijn vriendin aan de kant gezet. Dat zou er bijvoorbeeld mee te maken kunnen hebben.'

De gemoedstoestand van iemand die een lustmoord pleegt, is volgens Van Leeuwen te vergelijken met de dromerige roes tussen waken en slapen. 'Dat verklaren daders later ook dikwijls. Tijdens de daad ervoeren ze een roes van ongekende gelukzaligheid. Voor sommigen maakt het doden daarvan deel uit, bij anderen alleen het seksuele misbruik. Maar die categorie doodt het slachtoffer vaak op het moment dat ze uit hun roes ontwaaken.'

Bij mensen die dwangmatig moorden, volgt zolang de arrestatie uitblijft, vaak een volgende keer. Van Leeuwen: 'Ergens willen ze het niet, en toch gaat het maar door. Dit zie je bij veel vormen van dwangmatig handelen. Pyromanie, kleptomanie, exhibitionisme, voorbeelden genoeg. Daardoor is behandeling van deze mensen ook zo moeilijk. Want let wel: TBS heeft als doel dat iemand uiteindelijk weer op een verantwoorde manier de maatschappij in kan. Daardoor kan de behandeling van iemand die niet zo ver blijkt te zijn, onbeperkt worden verlengd.'

Professor dr. Van Leeuwen weet dat er veel kritiek is op de zorg en aandacht, waarmee verdachten lijken te worden omringd. Ook 'het onderzoek naar de mate waan psychische stoornissen tijdens het misdrijf een rol hebben gespeeld', zoals het officieel heet, mag van nogal wat mensen achterwege blijven. 'Levenslang opsluiten en verder niet zeuren,' is een opvatting die dan ook dikwijls bijval oogst. 'Goed', reageert Van Leeuwen. 'Maar levenslang bekeken in de praktijk 20 jaar. Daarna staat de man op straat. Als een beter mens? Ik ben bang van niet, dus alleen een vrijheidsstraf is niet voldoende, zeker niet voor dwangmatige moordenaars. Kijk, als wij een psychiatrisch rapport uitbrengen, doen we dat niet alleen in het belang van justitie en de verdachte, maar vooral ook in het belang van de maatschappij. Want als wij ontdekken dat iemand zo gevaarlijk is, dat hij behandeld zou moeten worden, komt dat in de praktijk neer op TBS. En geloof me, zolang iemand echt gevaarlijk blijft, komt hij echt niet zomaar weer op straat.'

Proefverlof

VAN LEEUWEN WEEET UITERAARD DAT HET verleden heeft bewezen, dat dat ook wel eens anders is. Er zijn immers al enkele malen kinderen vermoord door TBS-patiënten die met proefverlof waren, of die net waren vrijgelaten. Daarover zegt hij: 'Dat valt natuurlijk niet goed te praten, zeker niet voor de ouders van de slachtoffertjes. Soms is er echter niets aan te doen, doordat een patiënt werkelijk de indruk geeft dat hij ervoor klaar is om weer de maatschappij in te gaan. Nog tragischer is het echter wanneer iemand vrijkomt door een inschattingfout. De moordenaar van Jessica Laven is daar een voorbeeld van. Die kwam vrij door een advies van een psychiater. Om eerlijk te zijn: ik ben blij dat ik niet in zijn schoenen sta.'

DE POLITIEMAN

De rechercheurs van het Amsterdamse bureau Ernstige Delicten (in de volksmond ook wel 'de moordbrigade'), weten doorgaans uiterst professioneel met de begrippen moord en doodslag om te gaan. Toch zijn de geharde politiemannen van deze afdeling niet altijd in staat om hun gevoelens volledig onder controle te houden. Cor Kok, oud-adjutant van de groep Ernstige Delicten, heeft tijdens zijn loopbaan diverse malen met een kindermoord van doen gehad. Daarover zegt hij: 'Uiteraard komen er dan extra emoties om de hoek kijken, vooral bij collega's die zelf jonge kinderen hebben. Ik zal niet beweren dat moord op een kind grondiger wordt onderzocht dan een, zeg maar, 'gewone moord', want je zet je toch altijd voor honderd procent in om een zaak op te lossen. Maar moorden op kinderen en bejaarden, toch de weerlozen van onze samenleving, roepen meer onrustgevoelens op dan liquidaties van criminelen, die zich vaak willens en wetens in het avontuur hebben gestort. Die onrust, dikwijls nog eens gevoeld door de uitvoerige benachting in de pers, heeft volgens Kok tot gevolg dat het publiek enorm veel medewerking aan de recherche verleent. 'Als je als rechercheur bij iemand aan de deur komt en zegt dat je een moord op een kind onderzoekt, dan moet het toch wel heel raar lopen als je niet wordt binnengelaten. Zelfs mensen die het normaal gesproken niet zo op de politie hebben, proberen je op alle mogelijke manieren te helpen.'

DE SLACHTOFFERS

De 16-jarige Cora Mantel uit Uithoorn ging op 20 juni 1971 een avondje dansen in Amsterdam. Na afloop zagen getuigen haar in de tram naar huis stappen. Dat is het laatste levensteken dat van haar werd vernomen, want de volgende dag werd Cora naakt, verkracht en gewurgd in een sloot bij Uithoorn gevonden. Dader onbekend.

● Op 6 augustus 1971, rond 12.00 uur vonden enkele sportvissers onder het struikgewas bij Mijdrecht het geheel ontklede stoffelijk overschot van de 9-jarige Basje Bloemena uit Amsterdam. Het jongetje was seksueel misbruikt en gewurgd. Drie jaar later werd voor een andere zaak, de moord op het Amsterdamse meisje Helene Isaac, een man gearresteerd, die toegaf ook Basje Bloemena te hebben vermoord. Het bleek te gaan om de 53-jarige tijdschriftenbezorger Gerard S. De man was pedofiel en had Basje, naar zijn zeggen, gedood uit vrees dat hij hem thuis zou verraden.

● Begin februari 1972 ging de 12-jarige Anita Pothuis uit Rotterdam lopend naar school. Ze kwam daar echter nooit aan. Zes weken later werd haar stoffelijk overschot aangetroffen in een veenplas bij Laag-Zestienhoven. Hoewel de politie, onder leiding van commissaris J. Blaauw, de zaak met man en macht onderzocht, werd de dader nooit gevonden.

● Op 6 augustus 1974 werd in sportpark Elzenhagen in Amsterdam-Noord het stoffelijk overschot gevonden van de 10-jarige Helene Isaac uit Amsterdam. Het meisje was ontkleed, verkracht en gewurgd. De politie ontdekte gelijkenissen met de moord op Basje Bloemena drie jaar eerder, en wist de dader van beide moorden te arresteren.

● Een wandelaar vond op 15 mei 1979 in de Laakhaven in Den Haag het stoffelijk overschot drijven van een kind. Het bleek te gaan om de 12-jarige Tialda Visser, die al enkele dagen werd vermist. Uit sectie bleek dat het meisje, nadat ze eerst was aangerand, in bewusteloze toestand in het water moet zijn gegoooid en dus door verdrinking om het leven is gekomen. Sporen op haar hals wezen erop dat er een poging tot verwurging aan vooraf is gegaan. Dader onbekend.

● Op 27 juni 1980 werd in de Haagse Westduinen een gruwelijke moord gepleegd op de 7-jarige

Maitne Koeldiep. Het meisje werd gewurgd en enkele malen gestoken met een heggeschaar. Twee dagen later arresteerde de politie de 22-jarige plantsoenarbeider Harke J. uit Den Haag. Hij verklaarde vanuit een onverklaarbare blinde woede te hebben gehandeld.

● Op zondag 15 augustus 1982 ging de 10-jarige Peter Oort uit Purmerend met zijn ouders bij een vriendje op bezoek. Tegen 21.00 uur stuurden zijn ouders hem naar huis, omdat het bedtijd was; een wandeling van ongeveer 10 minuten. Toen zijn ouders rond middernacht thuiskwamen, troffen ze hun zoontje niet in bed. De volgende dag werd zijn stoffelijk overschot gevonden in de Purmer Ringvaart. Peter bleek na te zijn mishandeld, vermoedelijk in bewusteloze toestand in het water te zijn gegooid, waarna hij verdrong. De dader is nooit gevonden.

● De verdwijning van de 9-jarige Digna van der Roest op 7 juni 1982, leidde tot een grote opsporingsactie. Oproepen in kranten en op tv., raambiljetten en 20.000 manuren van de politie konden niets veranderen aan de maandenlange onzekerheid over het lot van het meisje. Pas op 6 september 1983 werd haar stoffelijk overschot gevonden op aanwijzing van een van de verdachten, de 25-jarige Hannie P. Zij had Digna op haar fiets meegelokt om haar pedofiele man, de 33-jarige Ton P. te behagen. In hun woning kreeg het slachtoffer een slaapmiddel toegediend, waarna ze seksueel werd misbruikt. Vervolgens werd ze door Hannie P. gewurgd en in het Drentse plaatsje Ruinen begraven.

● De 30-jarige Johan de R. was nog maar net uit een TBS-kliniek ontslagen, toen hij in Oud-Beijerland de 11-jarige Danielle van der Hoeven vermoordde. Op 9 juli 1984 dwong hij het meisje met hem mee te fietsen naar een verlaten landweg. Daar verkrachtte hij Danielle twee maal, waarna hij probeerde haar te wurgen. Toen dat niet lukte, verdrong hij haar in de sloot. Johan de R. werd veroordeeld tot 20 jaar en TBS.

● Nog altijd is er onzekerheid omtrent het lot van de 7-jarige Cheryl Morriën uit IJmuiden. Zij verdween op 5 augustus 1986, toen ze onderweg was naar een vriendinnetje in de buurt van haar woning. Nu, meer dan vijf jaar later, beschikt de politie in Hoornt over aanwijzingen dat de onlangs gearresteerde 49-jarige Michel S., verdacht van de moord op Jessica Laven en twee Duitse jongetjes, iets met de verdwijning van Cheryl te maken kan hebben.

● Op de oudejaarsavond van 31 december 1987 besloot Selal Ahaddouche uit Amsterdam-Oost met zijn drie kinderen naar het vuurwerk te gaan kijken. Toen hij even later terugkeerde naar zijn huis, ontdekte hij dat zijn 10-jarige zoontje Abdel niet met hem mee was gelopen. Nog diezelfde nacht werd hij vermoord gevonden in een portiek in de Solostraat. Als dader werd de 41-jarige Louis S. opgepakt. Hij bekeerde het jongetje te hebben meegelokt, waarna hij hem seksueel had misbruikt en gewurgd.

● In de namiddag van 5 augustus 1988 werd in de bosjes bij het Geerdinkhofpad in Amsterdam Zuid-Oost het stoffelijk overschot gevonden van de 7-jarige Gert Jan de Kamper. Hij was met zijn hondje een stuk gaan wandelen in gezelschap van de 25-jarige A.M. uit Almere, zijn vroegere buurman. Ergens in de struiken wurgde de man het jongetje, waarna hij hem met de hondeniem aan een boomje ophing.

● Op 3 augustus 1990 werd in Santpoort de 9-jarige Mark de Ridder uit Den Bosch vermoord. Hij was met een vriendje aan het spelen in de buurt van een visvijver, toen plotseling de 26-jarige Marcel K. uit Zantvoort ten tonele verscheen. Zonder enige aanleiding stak hij Mark met enkele messteken in de hals dood. Nadat de politie K. een maand later, op aanwijzing van een oplettende pompbediende, had gearresteerd, gaf hij als motief dat 'hij al ongeveer 10 jaar rondliep met het plan een jongetje te vermoorden.'

● In het struikgewas langs de rijksweg A6 bij Lelystad werd op 16 augustus 1990 het stoffelijk overschot gevonden van de 10-jarige Salim Thattil uit het Westduitse Neustadt. De jongen was seksueel misbruikt en gewurgd. Inmiddels heeft de 49-jarige Michel S. uit Assen - verdacht van de moord op Jessica Laven - bekend hem te hebben omgebracht.

● Nadat zij al ongeveer een jaar werd vermist, vonden wandelaars op 9 april 1991 in de bossen bij Otterlo het stoffelijk overschot van de 13-jarige Ria de Vries uit Enschede. Hoewel de stoffelijke resten in verregaande staat van ontbinding verkeerden, bleek uit de sectie dat ze was vermoord. Er is verder nog geen duidelijkheid in deze zaak.

...Is sindsdien niet meer gezien'

Basje Bloemena

Cora Mantel

Helene Isaac

Maitrie Koeldiep

Jessica Laven

Peter Oort

Moordenaar hield Jessica Laven gevangen in flat

Van onze correspondent

TFL 29

ALKMAAR, woensdag

De 11-jarige Jessica Laven uit Blokker blijkt enige tijd te zijn vastgehouden in de Assense flat van vrachtwagenchauffeur M.S. voordat zij werd vermoord.

Dit nieuwe feit kwam gisteren aan het licht tijdens de zitting voor de rechtbank in Alkmaar. Over de precieze tijdsduur waarin S. het meisje in zijn flat gevangen hield, liet officier van justitie mr. C. Kok zich niet uit in de dagvaarding. "Verdachte wordt ten laste gelegd Jessica Laven op 27 juli 1991 van haar vrijheid te hebben beroofd en haar in zijn auto te hebben meegenomen naar zijn woning."

Jessica Laven

De 50-jarige S., die de moord op drie kinderen heeft bekend, werd ook ten laste gelegd zijn slachtoffertjes met voorbedachte rade van het leven te hebben beroofd. Dat deed hij door hen een touw om de hals te leggen "en het touw met kracht aan te trekken."

Seksueel

Of S. zich seksueel aan de kinderen vergreep, is onduidelijk omdat het onderzoek nog niet is afgerond. Zo wacht justitie nog op de stukken van de Duitse autoriteiten over de moord op de twee Duitse kinderen. Verder wil justitie het psychiatrisch onderzoek van S. in het Pieter Baancentrum afwachten.

Op verzoek van de officier schorst de rechtbankpresident mr. Posch de zaak tot 21

april zodat de Duitse stukken aan het dossier kunnen worden toegevoegd. "En met de klemmende reden dat er een psychiatrisch onderzoek zal plaatsvinden."

Strafzaak wordt in april vervolgd

Assenaar nam Jessica eerst mee naar huis

(Van onze correspondent)

ALKMAAR — Vrachtwagenchauffeur Michel S. (50) uit Assen heeft de 11-jarige Jessica Laven uit Blokker enige tijd in zijn woning vastgehouden voordat hij haar door wurging om het leven bracht en haar stoffelijk overschot bij Klein-Ulsda in Groningen achterliet. Dat bleek uit de dagvaarding die officier van justitie C. Kok gisteren bij de Alkmaarse rechtbank voordroeg.

De strafzaak tegen S., die ook wordt verdacht van de moord op Salim Thattil (11) uit Neustadt en Marco Weisser (13) uit Wiesbaden, is tot dinsdag 21 april aangehouden, omdat de vrachtwagenchauffeur een psychiatrisch onderzoek zal ondergaan in het Pieter Baancentrum te Utrecht. De rechtbank geeft justitie in de komende periode tevens de gelegenheid het onderzoek te voltooien. Duits bewijsmateriaal kan dan nog aan het dossier van S. worden toegevoegd.

De verdachte en zijn raadsman A. Wijnberg verschenen dinsdagochtend niet op de pro forma zitting van de rechtbank. President B. Posch deelde mee dat hun afwezigheid niet mag worden uitgelegd als 'desinteresse voor het proces'. Posch citeerde uit een brief van Wijnberg waarin deze stelt dat Groningse advocaten nooit naar een zitting gaan wanneer van tevoren vaststaat dat de zaak wordt aangehouden. De rechtbank stemde

na een korte schorsing met deze gang van zaken in.

De vrachtwagenchauffeur zit sinds 20 oktober '91 vast. Een maand na zijn arrestatie bekende hij eerst de moord op Jessica en later die op de twee Duitse kinderen. Naast de drievoudige moord wordt S. ook wederrechtelijke vrijheidsberoving ten laste gelegd. De slachtoffertjes kregen allemaal een touw om hun hals dat door S. met kracht werd aangetrokken.

S. is op de wachtlijst van het Pieter Baancentrum geplaatst. De gemiddelde wachttijd voor opname in de kliniek bedraagt twee tot drie maanden. Een team van deskundigen buigt zich daar precies zeven weken over zijn geestvermogens.

S., die nu nog in het Alkmaarse huis van bewaring Bergerhout verblijft, zal in de kliniek dag en nacht in de gaten worden gehouden. De observatie van verdachten van ernstige gewelds- en seksuele delicten heeft in Utrecht plaats, omdat de deskundigheid en de beveiliging elders ontbreken.

S. werd eerder in de Van Mesdagkliniek in Groningen verpleegd, nadat hij in 1982 wegens ontucht met kinderen ter beschikking van de regering was gesteld. Twee keer werd de verpleging verlengd. In 1987 vroeg de officier van justitie tevergeefs de verpleging opnieuw met een jaar te verlengen, maar de rechter vond dat niet nodig, waarna de man vrijkwam.

VK 11

ZOEKTOCHT NAAR VERMISTE MEISJES

Honderd militairen van het Opleidings Centrum Officieren kammen de Rucphense heide uit. Zij waren vrijdag op zoek naar de twee vermiste meisjes Inge Breugelmans (14) en Katrien de Kuiper (15) uit de Belgische grensplaatsen Wuustwezel en Brasschaat. Vandaag wordt er een particuliere zoektocht gehouden op initiatief van een Zundertse makelaar.

Foto ANP

Zakenman in witte auto wordt bij Antwerpen klemgereden

Mercedes-psychose na verdwijningen

(Van onze correspondent Hans de Bruijn)
BRUSSEL — Bezitters van een lichtgekleurde Mercedes met een Nederlands kenteken kunnen deze dagen de streek rond en ten noorden van Antwerpen maar beter mijden. Zij lopen al gauw het gevaar voor een kinderonvoerder of erger te worden aangezien. In de provincie Antwerpen is momenteel sprake van wat je een Mercedes-psychose zou kunnen noemen.

Dat ondervond gisteren een Nederlandse zakenman die, in zo'n auto, in de Antwerpse buitenwijk Berchem de weg vroeg aan een meisje. De man werd daarna door de politie achterna gezeten en in het nabijgelegen Deurne klemgereden. Hij bleek onschuldig. Waaraan? De mogelijke ontvoering van twee tienermeisjes, die sinds enkele weken spoorloos zijn.

De verdwijning van de 15-jarige Katrien De Cuyper uit Brasschaat bij Antwerpen en van de een jaar jongere Inge Breugelmans uit Wuustwezel, tegen de Nederlandse grens, houdt nu al wekenlang de gemoederen van veel Vlamingen bezig. De kranten wijden dagelijks kolommen aan de zoekacties. Maar in hun ijver de meisjes op te

sporen gaan met dus wel eens te ver.

Vorige week werd ook al naarstig gezocht naar een gele Mercedes met Nederlands kenteken, waarvan de bestuurder in Ingelmunster (bijna 100 kilometer verderop) een meisje had aangesproken en geprobeerd haar in de auto te krijgen. Maar gisteren verklaarde de rijkswacht dat er ook in dit geval waarschijnlijk geen enkele relatie met de verdwijningen aanwezig is.

Hoezeer België meeleeft met de verdwijningen bleek afgelopen zaterdag toen honderden vrijwilligers urenlang de velden en bossen tussen het Nederlandse Zundert en Wuustwezel afzochten naar sporen van Inge Breugelmans. Er deden ook Nederlandse soldaten aan mee. Ook in het lommerrijke gebied rond Brasschaat is vorige week al zo'n zoekactie gehouden.

Katrien De Cuyper verdween spoorloos op 17 december, Inge Breugelmans op 30 december. Katrien kwam nooit uit school thuis, Inge is vermist sinds zij haar ouderlijk huis verliet om naar een vriend te gaan. Het eerste meisje zou daarna nog in een trein gezien zijn, terwijl enige tijd gevolgd zou zijn door een onbekende in een oude, gele Mercedes met Nederlands kenteken.

Sindsdien wordt elke Nederlandse Mercedes-rijder argwanend bekeken. De politie wijst er echter op dat het zou gaan om een oud model, en dat dus niet elke Mercedes-bestuurder ineens een verdachte is. Vast staat dat iemand op oudejaarsdag in Oostende een lichte Mercedes te koop heeft aangeboden aan een garage. In de koffer lagen Nederlandse nummerplaten.

De politie is overigens, in tegenstelling tot de ouders van de beide meisjes, niet zo blij met al die zoekacties door particulieren. Er is geen enkele aanwijzing dat zij in de bossen geweest zouden zijn. „Niemand weet waar we moeten zoeken. Ze kunnen net zo goed alle kindertehuizen of bordelen afgaan”, zei een Nederlandse politiemann zaterdag in Zundert.

Tot nog toe zijn enkele honderden tips binnengekomen. Daarvan werden er slechts twintig serieus genoeg bevonden om te onderzoeken. Maar er bleef uiteindelijk slechts een bruikbare tip over. De justitie heeft dan ook niets tastbaars. Van de ruim 2600 kinderen die hier in 1991 als vermist werden opgegeven, moeten er nog altijd 850 opgespoord worden.

Politie ondervraagt heel dorp over VK 20 verdwijning meisje

(Van onze correspondent)
GRONINGEN — Een team van twintig politierechercheurs, dat de verdwijning van de 7-jarige Nympe Poolman onderzoekt, gaat vandaag en morgen alle inwoners van het Groningse dorp Vriescheloo ondervragen. Het meisje is sinds 28 november spoorloos.

De politie hoopt met het dorpsonderzoek een doorbraak in de zaak te forceren. Tot nu toe is geen enkele aanwijzing gevonden, ondanks de vele tips die zijn binnengekomen. Ook een emotionele oproep van de ouders van Nympe Poolman aan de eventuele ontvoerders van hun dochter leverde niets op.

Rond Kerstmis kromp de politie het rechercheteam dat aan de zaak werkt in van zeven naar vier man. Dit viertal is nu tot de conclusie gekomen dat er nog onvoldoende bekend is over de woonomgeving van het meisje.

Volgens politiewoordvoester Y. van den Hombergh is het buurtonderzoek dat eind november is uitgevoerd beperkt gebleven tot enkele straten. Bovendien is toen alleen geïnformeerd naar verdachte zaken op de dag waarop het meisje verdween. In het nieuwe onderzoek zullen alle ongeveer zeshonderd adressen in het dorp worden bezocht.

„Wij willen een goed beeld krijgen van de alledaagse gang van zaken in Vriescheloo: wie werkt er, wie is er thuis en wat gebeurt er. We willen zo uitsluiten dat we iets over het hoofd hebben gezien”, aldus Van den Hombergh.

Moordenaar met al z'n geheimen inrichting in UN 14

UTRECHT — Een ware kwelling voor de nabestaanden in Milwaukee. Die willen met alle geweld weten hoe hun kind om het leven is gekomen, met alle gruwelijke details desnoods. Maar krijgen ze het verhaal ooit te horen? Dat hun kind werd verkracht en daarna vermoord, daar is voor de nabestaanden al bijna niet mee te leven. Nu

komt daar nog eens bij dat de moordenaar met al zijn geheimen in een inrichting verdwijnt. Was de 31-jarige Jeffrey Dahmer toerekeningsvatbaar of niet, daar gaat het nu om.

In de Amerikaanse staat Wisconsin, waar de massamoordenaar deze dagen terechtstaat en waar geen doodstraf bestaat, worden oude wonden opgehaald. Toen vorig jaar zomer de misdaden van Dahmer in volle omvang bekend werden, ging er een schok door de Verenigde Staten. De vondsten in de sterk vervuilde flat waren haast te gruwelijk voor woorden.

De politie vond de lichaamsdelen van elf mannen in het appartement van Dahmer, waaronder schedels, bevroren organen en een vat met zuur dat hij gebruikte om vlees en botten op te lossen. Een aantal schedels was zelfs beschilderd.

De massamoordenaar bekende vlot dat hij sinds 1978 zeventien jonge mannen had vermoord. Hij pikte zijn slachtoffers op voor seks. Vervolgens gaf hij ze verdovende middelen, vermoordde hen en bedreef dan soms seks met de lijken waarna hij deze in stukken sneed. Dahmer heeft zelfs bekend delen van zijn slachtoffers te hebben opgegeten.

Maar het zijn niet deze bizarre details, maar de dreigende ontoerekeningsvatbaarheid die de nabestaanden tot razernij drijft. Ze willen, nadat ze vaak jarenlang hun familielid als 'vermist' hebben beschouwd, nu alle feiten boven tafel. Ze willen liever de waarheid weten dan het verloop van de moordpartij aan hun fantasie overlaten. „Ik wil alles weten. Ik sta er 's morgens mee op en ga er 's avonds mee naar bed”, zei de moeder van een van de vermoorde mannen. De beklagde, die achter een scherm in de rechtszaal zat, als bescherming tegen mogelijke aanvallen van woedende betrokkenen uit de rechtszaal, toonde geen enkele interesse tijdens de zitting.

UN Celstraffen geëist voor ontucht en naaktfoto's

(Van een onzer verslaggevers) UTRECHT — Officier van justitie mr. J. Spee heeft tegen een 57-jarige man uit Bilthoven wegens ontucht met vier minderjarige jongens en het verspreiden van naaktfoto's van één van hen een gevangenisstraf geëist van anderhalf jaar, waarvan vier maanden voorwaardelijk.

de Bilthovenaar de foto's had verspreid en in voorraad had gehad. Op de zitting ontkende ook de Bilthovenaar de ontucht. Wel vertelde hij een jongen enkele keren te hebben gewassen en over zijn lichaam te hebben gestreeld. Uit die dia's zou volgens hem zijn onschuld blijken. De politie heeft ze in beslag genomen. De voorzitter van de rechtbank, mr. R. Meertens, zei te zullen nadenken over het verzoek van de verdachte de dia's terug te geven. De rechtbank doet uitspraak op 24 januari.

man uit Bilthoven wegens ontucht met minderjarige jongens veroordeeld tot een gevangenisstraf van vijftien maanden waarvan vijf maanden voorwaardelijk. Een 68-jarige Nieuwegeiner werd voor ontucht met een minderjarige jongen veroordeeld tot een geheel voorwaardelijke celstraf van drie maanden.

In de periode van 1 januari tot en met 1 maart 1990 had de Nieuwegeiner ontucht gepleegd met jongens die in leeftijd varieerden van vijf tot vijftien jaar. De ontucht had plaatsgevonden in een woning van een kennis in Nieuwegein. Deze kennis, een 68-jarige man, bekende op de zitting twee weken geleden dat hij met een van de jongens ontucht had gepleegd.

De Bilthovenaar was ook tenlaste gelegd dat hij pornografische foto's van een van de jongens had verspreid. Dit feit achtte de rechtbank echter niet bevesten.

Bilthovenaar UN 25/11 vwp geëist cel in voor plegen ontucht

(Van een onzer verslaggevers) UTRECHT — De Utrechtse rechtbank heeft een 57-jarige

De ontucht zou begin 1990 hebben plaatsgevonden in de Bilthovense woning van de verdachte en in de woning van een 68-jarige kennis in Nieuwegein. Mr. Spee eiste tegen deze man een voorwaardelijke straf van een half jaar wegens het plegen van ontucht met een minderjarige jongen. Ook vroeg mr. Spee een 56-jarige Nieuwegeiner wegens ontucht met twee jongens een gevangenisstraf op te leggen van een jaar, waarvan vier maanden voorwaardelijk. De verdachte ontkende de verdenkingen tijdens de zitting. De officier achtte bewezen dat

Mann nahm Jungen mit

Ein Kinderschänder (38) sprach auf dem Alex einen Jungen (10) an, versprach ihm ein Abendessen und lockte ihn in seine Wohnung. Dort bedrohte er das Kind mit einer Schreckschusspistole, zog ihn aus und mißbrauchte den Jungen. Das Opfer erzählte alles später seinen Eltern. Festnahme!

Twee jaar wegens ontucht Vx 3j

LEEWARDEN — Een 44-jarige man uit Leeuwarden is donderdag door de Leeuwarder rechtbank conform de eis veroordeeld tot twee jaar gevangenisstraf en terbeschikkingstelling. Hij is schuldig bevonden aan ontucht met zijn twee dochtertjes van negen en tien jaar in de zomer van 1990 en met een jongetje van amper een maand oud in januari 1991.

Drie jaar geëist voor ontucht met stiefdochters

Van onze Haagse TEL 22 redactie

DEN HAAG, woensdag „Ziek”, noemde officier van justitie De Waardt de geestestoestand van de 36-jarige J.B. Deze heeft in de periode van januari 1990 tot mei 1992 zijn twee stiefdochters van tien en acht jaar seksueel misbruikt.

De man heeft inmiddels bekend. „Maar ik heb ze nooit verkracht of met de dood bedreigd,” zo stamelde hij gisteren voor de Haagse rechtbank.

Naast allerlei ontuchtelijke handelingen heeft B. het oudste meisje een keer vastgebonden op zolder. Dat was de plek waar hij bij voorkeur uiting gaf aan zijn voorliefde voor sado-masochisme. Het jongste kind zou zich steeds uit de kneveling hebben ontworsteld.

Volgens psychiatrisch onderzoek leidt de verdachte aan een minderwaardigheidscomplex en zou hij zijn eigenwaarde uit de wereld van SM hebben gehaald. Daar had de officier, die bovendien weinig ziet in hulpverlening, niets mee te maken. Hij eiste drie jaar cel. „Deze mensen moeten lang buiten de samenleving worden geplaatst.”

De rechtbank doet uitspraak op 4 februari.

De in oktober 1991 door staatssecretaris Kosto gepresenteerde nota 'TBS, een bijzondere maatregel' meldt dat in Nederland elke maand een tbs-gestelde zich al tijdens de behandeling schuldig maakt aan een ernstig geweldsdelict, binnen of buiten de inrichting. Vooral bepaalde categorieën seksuele delinquenten, zoals plegers van ontucht met jonge kinderen vervallen vaak in herhaling. Zij hebben een kennelijk niet uit te roeien behoefte hun seksuele fantasieën in de praktijk te brengen.

Vandaag wordt 49-jarige Assenaar M.S. voorgeleid. De zaak zal voor nader onderzoek in het Pieter Baancentrum enige tijd worden aangehouden. M.S. heeft bekend in de afgelopen twee jaar een Nederlands meisje (11) en twee Duitse jongetjes (13 en 10) te hebben vermoord.

S. zat van 1981 tot 1987 in een kliniek na een veroordeling tot zes jaar cel en ter beschikkingstelling (tbs) wegens ontucht met acht kinderen. In 1987 werd S. tegen het advies van de behandelaars door de rechter in vrijheid gesteld.

Begrijpelijk was er veel commotie, toen eind november vorig jaar bekend werd dat S. tegen dat advies in was ontslagen. Immers, de veiligheid van de samenleving is in het geding. De vraag rijst wat eigenlijk de zin is van een tbs-oplossing en welk effect een behandeling in een tbs-kliniek heeft.

Vooralsnog blijft onduidelijk of er een relatie is tussen de door S. bekende moorden en de ontucht die hij in het verleden pleegde. Het is bovendien de vraag of de behandelaars in 1987 aan de rechter begrijpelijk konden maken dat, en waarom, S. niet in vrijheid mocht worden gesteld. Want helaas zijn de adviezen voor verlenging van de tbs-behandeling niet altijd gebaseerd op overtuigende gronden.

In Nederland leidt het forensisch onderzoek door een gedragsdeskundige eerder tot een uitspraak over de persoonlijkheid van de verdachte in het algemeen dan over de vraag waarom die verdachte nu juist op dat moment dat delict beging. Wel stelt een psycholoog of psychiater vast in hoeverre de verdachte toerekenbaar was voor zijn handelen op het moment dat hij het delict pleegde. Op basis hiervan kan geadviseerd worden tot een tbs. Het dr. F.S. Meijers Instituut in Utrecht bepaalt in een later stadium waar de tbs-behandeling kan worden toegepast. Daarbij wordt over het algemeen geen rekening gehouden met het soort delict dat de tbs-gestelde heeft gepleegd. De vraag rijst of dat laatste terecht is.

Bijna eenderde van alle ter beschikking gestelden heeft een seksueel delict gepleegd. Hoewel de gemiddelde totale behandelduur

Behandeling van zedendelinquent nog ontoereikend

NRC 28 Door Frits Bruinsma

van zulke delinquenten in een tbs-kliniek twee jaar langer (acht jaar) is dan van andere veroordeelden, leidt dat niet tot een lagere recidive bij de eerste groep.

Integendeel, 34 procent van degenen die voor een seksueel delict tot tbs zijn veroordeeld plegen binnen een gemiddelde periode van vijf jaar weer een vergrijp met geweldpleging. Van de voor een vermogensdelict tbs-gestelden recidiveert twintig procent en van de niet-seksuele geweldsdelinquenten slechts tien procent. In werkelijkheid liggen die percentages hoger, omdat niet alle gepleegde delicten bekend worden. Dat is vooral het geval bij zedendelicten, omdat de slachtoffers daarvan veel minder vaak aangifte

doen dan bij andere geweldsdelicten.

Helaas wordt in de behandeling onvoldoende aandacht besteed aan de specifiek-seksuele motieven die aan het plegen van een seksueel delict ten grondslag liggen. De nadruk ligt over het algemeen bij oorzaken als vroegkindelijke verwaarlozing of andere traumatische ervaringen van de delinquent.

Seksuele delinquenten staan in de gevangenis of een tbs-kliniek in de sociale hiërarchie op de onderste sport van de ladder. Dat kan ertoe leiden dat zij niet over hun seksuele voorkeur en fantasieën willen praten. Voor een doelmatig diagnostiek en behandeling is dat laatste nu juist noodzakelijk.

Het is dan ook onbegrijpelijk dat de nota-Kosto de tbs-klinieken alleen wil onderscheiden naar de verschillende persoonlijkheidsstructuren van de delinquenten. Kosto ziet geen redenen voor seksuele delinquenten een aparte kliniek op te zetten.

Om inzicht te krijgen in de beweegredenen tot het plegen van een seksueel delict is over het algemeen ook een seksuologische rapportage vereist. Een goede taxatie van het seksuele delict en van de achtergronden daarvan, en een evenwichtige diagnostiek van de persoon kunnen licht werpen op de vraag waarom de dader op dat moment tot dat (seksuele) delict kwam. Dat inzicht kan leiden tot een doelmatig behandelplan, en tot een betere voorspelling van de kans dat een seksuele delinquent in herhaling zal vervallen.

S. werd in 1987 mede vrijgelaten omdat hij toen een vriendin had. Waarschijnlijk verkeerde de rechter in de veronderstelling dat de specifiek-seksuele voorkeur van S. voor kinderen veranderd was. Helaas is er, naar ik vermoed, geen analyse gemaakt van de seksuele fantasieën van S. Als dat wel was gebeurd, had men er achter kunnen komen, of en in welke mate hij ook agressie in zijn seksuele fantasieën hanteerde.

De Amerikaanse gedragswetenschapper Prentky onderscheidt verschillende soorten ontuchtplegers met kinderen. Volgens hem is er slechts bij enkelen sprake van een sadistische factor in hun seksuele voorkeur. Dat sadisme kan beperkt blijven tot pijn willen doen, maar soms gaat de seksuele agressie zo ver dat de ontuchtpleger het slachtoffer ook wil martelen of doden.

Ik hoop dat er bij de beoordeling van wat er met S. moet gebeuren speciale aandacht zal worden besteed aan de motieven voor zijn handelen. Het is vooral belangrijk te weten of en in hoeverre er een verband bestaat tussen zijn seksuele voorkeur, zijn fantasieën en de door hem gepleegde delicten. Als er sprake is van zo een samenhang, dan zal een eventueel in te stellen behandeling zich moeten richten op de verandering of beheersing van zijn seksuele voorkeur. Een goed voorbeeld van de door mij bepleite behandeling voor pedofielen was op 21 mei 1991 op de televisie te zien. Het Vara-programma Impact toonde de confronterende maar tegelijk ook empathische werkwijze in de Engelse kliniek Gracewell.

Het is in het belang van de hele samenleving seksuele delinquenten als S. zo te behandelen dat de kans op herhaling van hun afwijkende gedrag zo gering mogelijk is. Helaas is dat over het algemeen in Nederland nu nog niet het geval.

De auteur is psychiater-seksuoloog te Utrecht.

Hoogeveens paar verdacht van incest met drie kinderen

Van een onzer verslaggevers

HOOGVEEN - De politie heeft deze week het echtpaar B.N. (50) en B.S. (56) uit Hoogeveen aangehouden, dat ervan wordt verdacht bijna tien jaar incest te hebben gepleegd met drie kinderen. S. vergreep zich aan haar twee zonen en N. maakte seksueel misbruik van zijn stiefdochter. Dit gebeurde volgens de politie onder zware psychische dwang.

De kinderen, uit een vorig huwelijk van S., zijn inmiddels respectievelijk 19, 23 en 24 jaar. Ze hebben deze week aangifte gedaan bij de politie. Naar aanleiding daarvan stapte ook een 31-jarige ex-werkneemster van N. naar de politie met de beschuldiging dat N. haar in 1983 zou hebben verkracht. Het echtpaar is inmiddels in bewaring gesteld.

Harte Strafen für Kinder-Pornographie

Bonn - Endlich soll Kinder-Pornographie härter bestraft werden. Justizminister Klaus Kinkel (FDP): „Hersteller oder Verteiler von Kinder-Pornos erwarten Haftstrafen von bis zu drei Jahren“. Auch der Besitz solcher Materials soll künftig unter Strafe gestellt werden - Gefängnis bis zu einem Jahr.

Demo wegen Urteil gegen Sex-Lehrer

Gießen - Hundert Frauen und Mütter gingen auf die Straße, protestierten gegen ein „viel zu mildes Urteil“. Der Fall: Lehrer Rudl W. (59, verheiratet) verging sich an zehn seiner Schülerinnen (8 bis 14). Das Landgericht Gießen: Geldstrafe und zwei Jahre Gefängnis - zur Bewährung!

26-1-192 N4/N

Aangifte wegens meeneed incest-slachtoffer

UTRECHT — De Utrechts advocaat mr. P. Bovens heeft gisteren bij het Arnhemse Openbaar Ministerie een nieuw strafrechtelijk onderzoek gevraagd in de Maurikse incestzaak.

Bovens heeft namens zijn cliënten, de twee broers E. en S. van Z., aangifte gedaan van meeneed, laster en valse aangifte door het slachtoffer, Marijanne van Z., de zus van de twee mannen. Indien het Openbaar Ministerie het verzoek van Bovens inwilligt, betekent dit dat Marijanne van Z. opnieuw moet worden verhoord.

De seksuoloog prof. dr. J. Frenken beschuldigde Bovens gisteravond in het tv-programma 'Crime Time' ervan het slachtoffer op deze manier 'psychisch te willen slopen'. Het Clara Wichmanninstituut, een juridische hulpinstelling voor vrouwen, zegt dat de Utrechtse advocaat niet, maar ik ben als advocaat verplicht de onschuld van mijn cliënten te bewijzen. Ik erken dat dit het slachtoffer opnieuw bijzonder kan raken.

Vorig jaar februari had Bovens een lang gesprek met het slachtoffer, die in aanwezigheid van haar schoonzus, de vrouw van een van de verdachten, haar beschuldigingen introk. Bovens zegt dat Marijanne van Z. dat iets ook schriftelijk heeft gedaan, en dit nieuw onderzoek niet eerder kon worden aangevraagd, omdat er nog een cassatieverzoek bij de rechter lag.

Prof. dr. Frenken vindt het niet vreemd, zelfs aannemelijk, dat Marijanne van Z. vorig jaar in een gesprek met Bovens de beschuldigingen tegen haar broers heeft ingetrokken. „Het komt

zeer vaak voor dat incestslachtoffers een dergelijk verzoenend gebaar maken naar de familie toe. Marijanne heeft haar broers aan de strafvervolgning willen onttrekken, niet omdat ze nu in eens niet verkracht zou zijn, maar omdat ze gewoon een aardig gebaar heeft willen maken.

Het geeft geen pas dat Bovens dergelijke verklaringen misbruikt om haar nu van meeneed te beschuldigen. Deze advocaat gaat te ver en ik vind dat de Orde van Advocaten een uitspraak dient te doen over de handelwijze van Bovens.

Procureur Generaal mevrouw mr. W. Sorgdrager van het Arnhemse Openbaar Ministerie vraagt zich af of het handelen van Bovens nog wel past in de taak van een advocaat om de be-

langen van zijn cliënten zo goed mogelijk te verdedigen. Zij wijst er op dat de verdachten schuldig zijn bevonden door zowel de rechtbank, als het Hof en de Hoge Raad. Sorgdrager vraagt zich af wat Bovens bezelt om via het tv-programma 'Crime Time' aan te kondigen dat hij aangifte heeft gedaan wegens laster en meeneed door het slachtoffer.

De advocaat van het slachtoffer, O. Nijhuis, heeft de afgelopen dagen tevergeefs geprobeerd de Tros ervan te overtuigen dat de uitzending met Bovens in 'Crime Time' zeer schadelijk zou zijn voor het slachtoffer, omdat daarin voor een groot publiek haar betrouwbaarheid in twijfel zou worden getrokken. De Tros hield echter vast aan uitzending.

... slachtoffermips

Raadsmans beticht van 'slopen' incestslachtoffer

Door onze redacteur MARCEL HAENEN NRC ROTTERDAM, 17 JAN. De Utrechtse advocaat mr. P.G.I.M. Bovens is bezig het slachtoffer Marijanne van Z. uit de geruchtmakende zogeheten Maurikse incestzaak „psychisch te slopen”.

Dit zegt het Clara Wichmanninstituut (CWI), een juridische hulpinstelling voor vrouwen. Bovens doet er volgens het instituut als advocaat van twee wegens seksueel misbruik veroordeelde broers van Marijanne alles aan om zich „over de rug van het slachtoffer in de publiciteit te profileren met kansloze juridische procedures ondanks de dramatische gevolgen die dit voor het welzijn van de vrouw heeft”, aldus medewerkster G. Ketelaars.

Het CWI komt met de beschuldiging nu de advocaat vandaag het openbaar ministerie in Arnhem schriftelijk heeft gevraagd een strafrechtelijk onderzoek in te stellen tegen Marijanne van Z. De vrouw heeft zich volgens Bovens schuldig gemaakt aan valse aangifte, een lasterlijke aanklacht en gekwalificeerde meeneed door zijn cliënten ten onrechte van seksueel misbruik te beschuldigen.

Bovens heeft eerder alle juridische middelen aangewend om de broers Sammy en Eddy van Z. vrij te krijgen. De broers werden

Incest-slachtoffer beschuldigd

Advocaat van Maurikse broers doet aangifte van meeneed

Van een onzer verslaggeefsters AMSTERDAM — De advocaat van de twee veroordeelde broers in de Maurikse incestzaak, mr. P. Bovens, heeft gisteren bij de Arnhemse officier van justitie aangifte gedaan van meeneed, lasterlijke aanklacht en het doen van valse aangifte door het slachtoffer van de jarenlange incest, de zuster van de broers.

de jaar door haar broers seksueel misbruikt. De oudste broer legde aanvankelijk een bekentenis af, maar kwam daar later op terug. De jongste heeft altijd ontkend. Ook een oom en een buurman werden veroordeeld voor seksueel misbruik van de vrouw.

Bijna een jaar geleden kwam mr. Bovens op de proppen met een brief die de vrouw aan hem geschreven zou hebben. Daaruit bleek volgens hem dat zij de beschuldiging tegen haar broers had ingetrokken.

Haar eigen advocaat, mr. J. Wurfbaan, ontkende dat echter. Volgens hem bleef zijn cliënte bij haar beschuldigingen tegen haar broers en had zij de brief alleen maar geschreven, omdat zij desondanks niet wilde dat haar broers de gevangenis gingen. „Zij vindt dat haar broers door hun voorarrest en alle publiciteit al genoeg zijn gestraft”, zei Wurfbaan destijds in Trouw.

Volgens Bovens stond in haar brief echter ook dat zij de beschuldigingen tegen haar broers destijds „onder druk van de hulpverlening had

afgelegd en bereid was dit onder ede te bevestigen”. De vrouw zelf ontkende dat later stellig.

De Hoge Raad verwiëp vorig jaar zomer het beroep dat Bovens namens de broers had ingesteld. Vorige maand werd ook zijn gratieverzoek voor de broers afgewezen.

De Arnhemse procureur-generaal, mr. W. Sorgdrager, die tijdens de behandeling van deze incestzaak optrad als procureur-generaal, zei gisteren in NRC Handelsblad: „Ik vraag me af of wat Bovens nu aan het doen is, nog past in de taak van een advocaat om de belangen van zijn cliënt zo goed mogelijk te behartigen. De verdachten zijn bovendien schuldig bevonden door rechtbank, hof en Hoge Raad.”

Volgens het Clara Wichmanninstituut, een juridische instelling voor vrouwen, is mr. Bovens bezig om het slachtoffer „psychisch te slopen”. Het instituut probeerde gistermiddag, op straffe van een dwangsom, te verhinderen dat Bovens gisteravond zou optreden in het tv-programma 'Crime Time'.

Klacht ingediend tegen advocaat Maurikse broers

Van onze verslaggever AMSTERDAM — Het Clara Wichmann Instituut in Amsterdam, een instelling op het gebied van vrouwen en recht, dient een klacht in bij de Raad van Discipline van de Nederlandse Orde van Advocaten tegen mr. P. Bovens. Bovens is de raadsman van de twee Maurikse broers die zijn veroordeeld wegens jarenlang seksueel misbruik van hun zuster.

De klacht heeft betrekking op uittalingen van Bovens in het televisieprogramma Crime Time vorige week vrijdag, waarin hij verklaarde dat het incest-slachtoffer meeneed heeft gepleegd en vals aangifte heeft gedaan. Eerder had Bovens hiervan aangifte gedaan

bij de officier van justitie in Arnhem. Mr G. Ketelaar van het Clara Wichmann Instituut maakt zich vooral boos over het publiekelijke karakter van Bovens' uittalingen. „Het is de taak van een advocaat om alles voor zijn cliënt te doen, maar de uittalingen die hij nu openlijk op de televisie heeft gedaan zijn onnodig grievend voor het slachtoffer en alle slachtoffers van incest”, aldus Ketelaar.

Mr M. Steenberghe, deken van de Orde van Advocaten in Utrecht, via wie de klacht voor de Raad van Discipline loopt, acht het niet waarschijnlijk dat de klacht ook daadwerkelijk wordt behandeld

bloed liet echter weten aan het onderwerp te willen vasthouden.

Nijhuis zegt dat nog overwogen is via een kort geding uitzending te voorkomen maar daar is van afgezien omdat dit extra publiciteit tot gevolg zou hebben. „Bovens is een onfatsoenlijk programma juridisch nog niet automatisch ook onrechtmatig. We zullen het gedrag van collega Bovens terechtrechtelijk wellicht achteraf nog aanklaarten maar daar is Marijanne nu niet mee bezig”.

Advocaat Bovens wijst de beschuldigingen aan zijn adres van de hand. „Ik kan me goed voorstellen dat Marijanne opnieuw bijzonder zal worden geraakt door het onderzoek dat ik eis. Maar ik heb als advocaat de taak al het mogelijke te doen om de onschuld van mijn cliënten aan te tonen. Zij heeft eerder tegenover mij verklaard dat de beschuldigingen verzonnen zijn. Nu de tenuitvoerlegging van de straf tegen mijn cliënten dreigt, moet ik actie ondernemen. Ook al begrijp ik dat de publieke opinie over mij

dat ze geestelijk instortte omdat de traumatische ervaringen opnieuw werden besproken.

Eerder deze week vernam het slachtoffer dat Bovens vanavond in het populair misdaad tv-programma van de Tros Crime Time als 'primeur' zou onthullen dat hij een strafrechtelijk onderzoek tegen haar zou eisen. De consequentie daarvan is dat het slachtoffer waarschijnlijk opnieuw over haar ervaringen moet worden verhoord.

Zo'n verhoor is volgens de advocaat van Marijanne, mr. O. Nijhuis, niet minder dan een ramp. „Ze was de laatste maanden net weer enigszins hersteld en een stuk strijdlijstiger geworden maar dit is opnieuw een vreselijke klap”, zegt de raadsman.

Nijhuis heeft deze week geprobeerd de makers van Crime Time duidelijk te maken dat de uitzending, waar voor een groot publiek over de betrouwbaarheid van haar beschuldigingen wordt gesproken, grote schadelijke gevolgen kan hebben. Eindredacteur J. Jong-

Een woordvoester van de Tros zegt dat behandeling van het onderwerp doorgaat en dat het „zeer zorgvuldig” zal worden behandeld.

'Ik vond het leuk dat hij zich ineens meer voor haar ging interesseren en haar zelfs meevroeg als hij naar Duitsland moest voor zijn werk. Ik gunde haar dat en moedigde het aan. Nu weet ik wat er onderweg gebeurde.'

TR 8

Wat doet een vrouw als ze ontdekt dat haar kind seksueel misbruikt wordt? Zelf vragen stellen aan man of kind? Weglopen? Politie inschakelen, al is ze bang dat haar kind dan uit huis wordt gehaald? Wil ze scheiden van haar man? Staat haar eenzaamheid te wachten? Voelt ze zich verraden door haar dochter? Wat zal haar familie zeggen? Moeders van misbruikte kinderen kampen met complexe problemen. Ze moeten keuzen maken die het uiterste van hen vergen. Helaas wordt deze periode van 'rijp beraad' door hulpverleners soms verkeerd geïnterpreteerd, aldus Ineke Jonker - de Putter. Ze schrijft moeders snel 'neurotische persoonlijkheidskenmerken' toe, constateert Jonker in het onderzoek waarop ze morgen hoopt te promoveren aan de Universiteit van Amsterdam. Ze onderzocht de ervaringen van 153 vrouwen wier kinderen seksueel misbruikt zijn.

Het proefschrift staat bol van de tabellen, variërend van de huwelijksverwachting van de vrouwen en de signalen die de kinderen afgaven tot de vele geseponeerde zaken. „Cijfers horen erbij. Maar mijn belangrijkste doel was te laten zien hoe diep de schok is als moeders ontdekken dat hun kind seksueel misbruikt wordt. Het verraad dat ze voelen, het geschonde vertrouwen.“ Het lijkt bizar dat promotie-onderzoek nodig is om die schok te bewijzen. Maar volgens Jonker is er weinig begrip voor moeders. 'Hulpverlenerskriegel' noemt ze de houding van veel artsen en maatschappelijk werkers. „Ze worden kriegel van moeders. Hulpverleners denken dat de moeder het fout heeft gedaan, niet goed heeft opgelet of het misbruik oogluikend toestond.“ Sommige vrouwen krijgen de vraag of ze zelf misbruikt zijn, waarop de hulpverlener constateert dat de vrouw verzint dat haar kind slachtoffer is. Ongelooft wordt nu minder, maar andere veroordelen zijn hardnekkig.

Freud is volgens Jonker nog onuitroeibaar aanwezig in hulpverlenersland. „Men gelooft dat zo'n vrouw haar man niet genoeg aandacht en liefde gaf, zodat hij zijn heil bij de kinderen moest zoeken. En dat ook het kind door moeder verwaarloosd is, waardoor het via seks met vader een verbond sluit“, aldus Jonker, die sinds tien jaar vrijwilligster is bij de Vereniging tegen seksuele kindermishandeling binnen het gezin (VSK). „Gelukkig komt er nu meer goede hulp. Maar in 1986 had ik in heel Zuid-Holland niemand waar ik de moeders heen kon sturen.“

Haar eigen betrokkenheid bij het alternatieve hulpcircuit kleurt wel het beeld van 'gewone' hulpverleners, geeft Jonker toe. De onderzoeksgroep is niet representatief omdat de meeste vrouwen uit de alternatieve hulpverlening komen, bij voorbeeld Blijff-van-m'n-lif. Zeventig procent zegt geen goede adviezen te hebben gekregen van reguliere hulpverleners. Ze werden geconfronteerd met negatieve oordelen over moeders en ondeskundige begeleiding. „Kenniss, daar draait het om“, zegt Jonker. „Ik snap ook wel dat een hulpverlener vreemd opkijkt als een dochter aangifte doet en daarna, als haar vader binnenkomt, hem om de hals vliegt. De houding van incestslachtoffers is zo ingewikkeld dat je veel ervaring moet hebben om deze te begrijpen.“

Uit haar onderzoek blijkt dat vrouwen die veel hebben gelezen en gehoord over seksueel misbruik, het gemakkelijker ontdekken. De helft van de groep kwam er zelf achter, de rest vernam van derden dat hun kind misbruikt werd. Vaak van oma of van een zoon. 'Mijn moeder vertrouwde hem al een tijdje niet. Zij begon op te letten en betraptte hem eens toen ik naar mijn werk was', aldus een vrouw. Een ander: 'Mijn oudste zoon vertelde mij dat papa met zijn zus lag te neuken.' Dat kennis een belangrijke rol speelt, blijkt ook uit het feit dat jonge vrouwen (onder de 38 jaar) het vaker zelf ontdekten dan oudere vrouwen. „Het is nu nauwelijks meer voor te stellen, maar vijftig procent van de vrouwen wist voor de ontdekking

„Hulpverleners krijgen de kriegels van moeders. Ze houden hen veelal verantwoordelijk voor seksueel misbruik in het gezin.“

Ineke Jonker - de Putter ondervroeg 153 moeders van misbruikte kinderen. En blijkt zelf een uitgesproken mening te hebben over hun positie.

MOEDERS ONTDEKKEN SEKSUEEL MISBRUIK

'Ze wilde nooit iets feestelijks'

door Esther Bootsma

niets over incest. Ze hadden weleens van aanranding gehoord, maar wisten niet dat seksueel misbruik van kinderen bestond", vertelt Jonker.

Veertig procent werd uit eigen ervaring wijs; was in de eigen jeugd misbruikt door een bekende of een familielid. Jonker zegt te balen van dit gegeven, omdat het 'de mythe' zou bevestigen dat incest een 'meer-generatie-probleem' is, wat impliceert dat misbruikte vrouwen toestaan dat hun kind hetzelfde overkomt. „Gelukkig hebben zes van de acht die door hun vader waren verkracht, het misbruik van hun kind al vroeg ontdekt en maatregelen genomen. Dat weersprekt de theorie dat zij het in stand zouden houden.“

Hondjes

Gruwelijke details liet Jonker niet weg. 31 Kinderen hadden vrijwel alles moeten doen wat maar mogelijk is op dit gebied. 'Hij was zo pervers. Betasten, vingeren, gluren, masturbieren, penetratie vaginaal, oraal, anaal. Hij plaste Thea elke keer van onder tot boven nat. Hij legde een kussen op het gezicht van Thea en Carla. Hij kocht twee hondjes, die moesten Carla's clitoris likken. De jongens rectaal, hen masturbieren, aan tafel ze zitten knijpen. Gore boekjes moesten ze zien.'

Bij driekwart van de vrouwen was de echtgenoot de dader. Van hen werd de helft door hem mishandeld. Een belangrijke waarschuwing, vindt Jonker. „Artsen en maatschappelijk werkers die weten dat vrouwenmishandeling plaatsvindt, moeten extra alert zijn op incest in dat gezin.“ Overigens passen lang niet alle mannen geweld toe op de kinderen. „Wat vaak voorkomt is dat ze hun vrouw vernederen,

maar heel lief zijn voor de kinderen. Om op die manier de vrouw buiten te sluiten.“ Koken blijkt een dankbaar object voor kritiek, waaraan kinderen graag meedoen. Een vrouw vertelde: 'Hij gaf de meiden in alles hun zin. Bij voorbeeld met de tv. Als ik eens iets wou zien, terwijl hij voetballen wilde kijken, was er grote ruzie. En als zij iets wilden zien, al was er zestig keer voetballen, dan was het: Ja hoor, meid, ga je gang.'

Meer dan de helft van de vrouwen had een gespannen relatie met hun kinderen. „De situatie is zo verwarrend“, aldus Jonker. Een moeder ziet dat haar kind problemen heeft, maar omdat ze niets onderneemt tegen het misbruik (want ze weet het niet) keert het kind zich tegen haar. 'Ze vond me een rotmoeder. Ik zou tegen haar liegen, wou geen thee zetten, sloeg haar, onthield haar geld, ze zou in een concentratiekamp zitten', zei een vrouw.

Nachtmerries

Tachtig procent merkte wel dat hun kind problemen had. Pas achteraf verbonden ze die signalen aan misbruik. Buikpijn, hoofdpijn, bedplassen, lusteloosheid, nachtmerries, al jong extreem masturbieren, leerproblemen, poppen hard straffen. 'Ze wou nooit wat feestelijks', vertelde een vrouw over haar kind dat altijd cadeautjes weiger-

de. Toch blijkt meer dan de helft van de kinderen er zelf ooit iets over te hebben gezegd, maar sommige moeders wilden het niet horen. De wetenschap dat het eigen gezin onveilig zou zijn, was te bedreigend. „Wel zochten vrijwel alle vrouwen hulp voor de problemen van hun kind“, zegt Jonker. Maar vaak tevergeefs. 'Op haar negende jaar was ze nog niet zindelijk. Na veel getob en via verscheidene artsen kwamen we bij een psycholoog die zei: Ze is onzeker, angstig. Maar de juiste vraag stelde hij niet.' Jaren later hoorden sommigen dat de huisarts al die tijd 'gezinsgeheim' of 'incest' op de kaart had staan.

Een klein aantal, vooral jonge vrouwen, vroeg de kinderen rechtstreeks naar seksueel misbruik. Meestal antwoordden de kinderen meteen bevestigend. „Hoopgevend vind ik dat. Ik dacht dat de geheimhouding die daders opleggen sterker zou zijn“, aldus Jonker. Ze vindt het prima als moeders hun vermoedens tegen het kind

uitten, „maar ze moeten oppassen met het direct benaderen van de dader, want die kan het kind onder druk zetten“. Het is slimmer om met een hulpverlener de aanpak eerst te bespreken.

Jonker meent niet dat de beschreven signalen in haar boek vrouwen overdreven achterdochtig zouden kunnen maken. „Ik ben

mijn hele leven al alert. Incest hoort thuis in het rijtje mogelijke oorzaken als een kind problemen heeft: pesten, echtscheiding,

vernuizing, seksueel misbruik. Als mijn kinderen ergens gespeeld hadden, vroeg ik altijd: was het leuk, wat heb je gegeten, was de papa er ook? Om hun reactie te peilen. Vroeger waarschuwden we voor vreemde mannen. Maar nu weten we dat het geen vreemden zijn.“

Echtscheiding

Paniek, machteloosheid, schaamte en het gevoel te kort geschoten te zijn, dergelijke emoties overvielen de meeste vrouwen na de ontdekking. Vrijwel allen kregen psychische en lichamelijke klachten die ze voordien niet hadden. Aan suicide dacht de helft; negen vrouwen deden een poging. Tweederde van de vrouwen wier echtgenoot de dader was, is na de ontdekking gescheiden. Sommigen willen dat niet, omdat ze nog van hun man houden, uit angst voor eenzaamheid of om geloofsredenen. Of omdat ze vrezen dat een omgangsregeling de situatie voor het kind bedreigender zal maken. Jonker: „Hulpverleners moeten altijd oppassen dat ze de vrouwen niet een scheiding aanpraten. Maar ik moet toegeven dat ik weleens het advies geef de vrouwen op te stropen, de vent af te blaffen en naar Limburg te verhuizen.“

Onbegrip voor moeders van misbruikt kind

hand was dat steeds van huis weg liep. Beiden bleken slachtoffer te zijn. Een moeder: „Ik merkte wel dat de ene steeds moeilijker werd en de ander steeds stiller, maar ik schreef het aan allerlei dingen toe behalve aan zotets. Wie denkt daar nou aan?“ Het merendeel van de ondervraagde moeders (57) zei na de ontdekking van het misbruik zich niet schuldig te voelen maar wel tekort geschoten tegenover hun kind. Een kwart wees schuld of verantwoordelijkheid voor het gebeuren af; 52 van hen voelde zich wel schuldig maar vooral omdat ze nauwelijks besef hadden van wat voorviel, niet omdat ze bewust nalatig waren geweest.

Uit haar onderzoek blijkt dat veertig procent van de moeders meer dan één misbruikt kind had terwijl in negen procent van de gevallen sprake was van meer daders. Jonker: „Ze hebben mij laten zien hoe complex het probleem is. Gezinnen waar meer kinderen slachtoffer zijn. Waar de dader de grootvader is van de moeder kant: wat doe je dan? Je man kan je nog het huis uitgooien, maar hoe gaat een moeder met haar vader om die zich schuldig heeft gemaakt aan seksueel misbruik?“

Derde wereld is dit normaal. Hij zei ook: je wilde dit zelf. Alle moeders weten het en willen het zelf. Een andere moeder kreeg toen door haar moederrol te verzaken medeplichtig was. „Het seksuele en emotionele aspect dat er voor mijzelf aan zit, namelijk dat ik door deze ontdekking verraaden en gekrenkt voel door mijn man, is niet aan de orde gekomen.“

Centraal in haar onderzoek stond de vraag hoeveel moeders afwisten van seksueel geweld in het algemeen en jengens kinderen in het bijzonder, voordat zij ontdekten dat hun kind werd misbruikt. Nog geen tien procent van de ondervraagde moeders wist voldoende van het verschijnsel om het zelf te kunnen ontdekken. Het waren vooral de jongere. Het merendeel, ruim 50 procent, wist niets van het onderwerp af. Een hoe kun je ontdekken dat je kind wordt misbruikt als je niet weet waar je op moet letten?

Jonker: „Een van de moeders merkte dat er iets mis was met haar zoonje van acht jaar toen die weer begon met bedplassen. Maar ze had er geen idee van wat er met haar dochtertje aan de

reguliere hulpverlening maar hulp van alternatieve hulpverleners uit de vrouwenbeweging behoevde tweederde van de ondervraagde moeders voor een niet gewild isolement. Volgens Jonker hebben nogal wat psychologen en psychotherapeuten last van vooroordelen.

aan slachtofferhulp. Ook daders vinden gehoor wanneer zij om hulp vragen. Maar de moeders van seksueel misbruikte kinderen sluiten niet zelden op onbegrip wanneer zij na de ontdekking van het misbruik aankloppen bij hulpverleners.

„De professionele hulpverlening schiet chronisch tekort als het gaat om opvang en begeleiding. Ik ben geschrokken van de geringe kennis over seksueel geweld. Veel hulpverleners beginnen ook vaak verkeerd: ze vragen de moeder of ze zelf ook een incest-ervaring heeft gehad en als dat zo is wordt daar alle aandacht op gericht. Terwijl het juist om het kind gaat en de moeder dat probleem wil aanpakken“, zegt drs. I. Jonker-de Putter die momenteel aan de Universiteit van Amsterdam hoopt te promoveren op haar proefschrift 'Als je kind misbruikt is'.

Voor haar onderzoek ondervroeg Jonker 153 moeders, in de leeftijd van begin twintig tot veertig, van begin tachtig tot verbruikte kinderen. Het merendeel dat hulp zocht werd niet geloofd, beschuldigd van machtsstrijd met hun man danwel uitgelachen. Een vrouw: „De huisarts maakte er erotische grappen over“. Niet de

Uit haar onderzoek blijkt dat veertig procent van de moeders meer dan één misbruikt kind had terwijl in negen procent van de gevallen sprake was van meer daders. Jonker: „Ze hebben mij laten zien hoe complex het probleem is. Gezinnen waar meer kinderen slachtoffer zijn. Waar de dader de grootvader is van de moeder kant: wat doe je dan? Je man kan je nog het huis uitgooien, maar hoe gaat een moeder met haar vader om die zich schuldig heeft gemaakt aan seksueel misbruik?“

Centraal in haar onderzoek stond de vraag hoeveel moeders afwisten van seksueel geweld in het algemeen en jengens kinderen in het bijzonder, voordat zij ontdekten dat hun kind werd misbruikt. Nog geen tien procent van de ondervraagde moeders wist voldoende van het verschijnsel om het zelf te kunnen ontdekken. Het waren vooral de jongere. Het merendeel, ruim 50 procent, wist niets van het onderwerp af. Een hoe kun je ontdekken dat je kind wordt misbruikt als je niet weet waar je op moet letten?

Derde wereld is dit normaal. Hij zei ook: je wilde dit zelf. Alle moeders weten het en willen het zelf. Een andere moeder kreeg toen door haar moederrol te verzaken medeplichtig was. „Het seksuele en emotionele aspect dat er voor mijzelf aan zit, namelijk dat ik door deze ontdekking verraaden en gekrenkt voel door mijn man, is niet aan de orde gekomen.“

Centraal in haar onderzoek stond de vraag hoeveel moeders afwisten van seksueel geweld in het algemeen en jengens kinderen in het bijzonder, voordat zij ontdekten dat hun kind werd misbruikt. Nog geen tien procent van de ondervraagde moeders wist voldoende van het verschijnsel om het zelf te kunnen ontdekken. Het waren vooral de jongere. Het merendeel, ruim 50 procent, wist niets van het onderwerp af. Een hoe kun je ontdekken dat je kind wordt misbruikt als je niet weet waar je op moet letten?

Jonker: „Een van de moeders merkte dat er iets mis was met haar zoonje van acht jaar toen die weer begon met bedplassen. Maar ze had er geen idee van wat er met haar dochtertje aan de

reguliere hulpverlening maar hulp van alternatieve hulpverleners uit de vrouwenbeweging behoevde tweederde van de ondervraagde moeders voor een niet gewild isolement. Volgens Jonker hebben nogal wat psychologen en psychotherapeuten last van vooroordelen.

aan slachtofferhulp. Ook daders vinden gehoor wanneer zij om hulp vragen. Maar de moeders van seksueel misbruikte kinderen sluiten niet zelden op onbegrip wanneer zij na de ontdekking van het misbruik aankloppen bij hulpverleners.

„De professionele hulpverlening schiet chronisch tekort als het gaat om opvang en begeleiding. Ik ben geschrokken van de geringe kennis over seksueel geweld. Veel hulpverleners beginnen ook vaak verkeerd: ze vragen de moeder of ze zelf ook een incest-ervaring heeft gehad en als dat zo is wordt daar alle aandacht op gericht. Terwijl het juist om het kind gaat en de moeder dat probleem wil aanpakken“, zegt drs. I. Jonker-de Putter die momenteel aan de Universiteit van Amsterdam hoopt te promoveren op haar proefschrift 'Als je kind misbruikt is'.

Voor haar onderzoek ondervroeg Jonker 153 moeders, in de leeftijd van begin twintig tot veertig, van begin tachtig tot verbruikte kinderen. Het merendeel dat hulp zocht werd niet geloofd, beschuldigd van machtsstrijd met hun man danwel uitgelachen. Een vrouw: „De huisarts maakte er erotische grappen over“. Niet de

Door onze redacteur ANNEKE VISSER

AMSTERDAM, 8 JAN. Zijn isoleren duurde negen jaar, van 1896 tot 1905. In dat jaar herriep Sigmund Freud zijn verleidings-

theorie en werd hij door het psychiatrisch genootschap in Wenen weer broederlijk opgenomen.

Datzelfde genootschap liet hem in april 1896 vallen nadat hij een lezing had gehouden waarin hij betoogde dat vroege seksuele trauma's de oorsprong vormden van neurosen. Zijn praktijkervaring had hem geleerd dat deze „infantiele seksuele voorvallen“ niet op fantasie beruusten, aldus Freud die zich met zijn ontdekking de woede van zijn vakgenoten op de hals haalde.

Hij kwam ze tegemoet toen hij negen jaar later betoogde dat zijn vrouwelijke patienten hem maar wat op de mouw hadden gespeld: „Deze verleidingscènes hadden nooit plaats gehad, zij waren slechts door mijn patienten bedachte fantasieën“. Dat wilde het genootschap horen en Freud werd weer geaccepteerd. Daarmee begon een tijdperk van isolement waarin de slachtoffers van seksueel misbruik binnen het gezin kwamen te verkeren.

De laatste jaren is veel gedaan

Hulp aan moeders misbruikte kinderen schiet tekort

Van onze correspondenten
Thea van Beek
AMSTERDAM — Hulpverleners schieten vaak ernstig tekort in kennis en aandacht voor moeders van kinderen die het slachtoffer zijn van seksueel geweld. Niet zelden wordt de moeder er geheel ten onrechte van verdacht zelf op de hoogte te zijn geweest van het seksuele misbruik. Het vinden van hulp blijkt voor hen vaak een lange en frustrerende weg.

Dat stelt de historica mevrouw C. Jonker-de Putter in haar proefschrift 'Als je kind misbruikt is'. Donderdag hoopt zij bij de Universiteit van Amsterdam te promoveren op haar onderzoek naar wat het voor een moeder betekent te ontdekken dat haar kind seksueel wordt misbruikt.

Tussen 1987 en 1990 interviewde mevrouw Jonker 153 moeders die de afgelopen tien jaar ervaringen hadden met misbruik van hun kinderen. De daders waren in de meeste gevallen familieleden; soms meerderen tege-

werkte problemen op haar kind." Daarnaast constateert de historica nogal wat verschillen in interpretatie bij de hulpverleners. "Vaak veronderstelt men mannenhaat. Bij de feministische hulpverlening zegt men: 'ga toet scheiden van die man' en bij de christelijke hulpverlening krijgt zij het advies vergeving te schonken."

Mevrouw Jonker werkte zelf tien jaar als hulpverlener bij de Vereniging voor Seksuele Kindermishandeling binnen het Gezins- en was werkzaam bij het bureau Vertrouwensarts in Den Haag. Daarbij viel het haar op dat er voor de slachtoffers van seksueel misbruik en voor de daders voldoende hulp aanwezig was. Voor de moeders daarentegen bestond nauwelijks aandacht.

Voor haar onderzoek verdeelde de moeders in twee groepen: zij die het misbruik van hun kinderen zelf ontdekten en maatregelen namen en moeders die het

misbruik vernamen van buitenstaanders. De eerste groep bleek aanzienlijk gemakkelijker met het onderwerp seksualiteit om te gaan en daarover te kunnen praten. Ook bleken deze moeders beter op de hoogte van seksueel misbruik.

Wenig verschil constateerde zij tussen beide groepen waar het gaat om de ernst van de betekenis van het misbruik. "Vrouwen ervaren een enorm gevoel van verraad door de dader en een beschaamd vertrouwen. De misbruikte kinderen wordt verweten dat ze de moeders niet eerder op de hoogte hebben gesteld. De moeders voelen zich niet schuldig, maar wel tekortgeschoten. Dat schuldgevoel krijgen ze overigens vaak door de omgeving aangegpraant," aldus mevrouw Jonker.

"De omgeving reageert vaak paniekerig en geschokt. Dat leidt vaak tot een gevoel van isolement bij de moeders. Veel moeders die misbruik van hun kind ontdek-

ren opzet tegen hun vader. Ze vond juist dat zij een goede relatie met hun vader moesten hebben.

Jonker heeft geen moeders onderzocht die de incest hebben schuldig gemaakt aan incest, omdat ze vindt dat die behoren tot de categorie daders. De moeders die ze wel heeft gesproken, voelen zich beslist niet medeplichtig, waren rond de veertig. Achteraf weet 80 procent van de moeders dat zij iets hebben gemerkt, alleen hebben ze de signalen van hun kinderen vaak niet in verband gebracht met incest.

Een moeder: "Ze had zoveel hoofdpijn, buikpijn, was misselijk." Een andere moeder: "Ze vloegen met me mee als ik wegging. Ze schoten in de auto." Moeder nummer drie: "Ze vroeg aan mij: 'Wat is klaar komen?' Ik vroeg: 'Hoe kom je daarbij?' Ze zei: 'Van papa gehoord.'"

Vooral moeders van grote gezinnen waar veel kinderen werden misbruikt, zagen zulke tegenstrijdige dingen bij hun kinderen, dat ze in verwarring raakten. Het ene kind ging weer in bed plassen, het andere liep steeds weg. Aan incest dacht deze moeder niet.

Hoe complex het probleem kan zijn blijkt uit het verhaal van de moeder waar de incest begon nadat de ouders waren gescheiden. Het afwijkende gedrag van de kinderen weet ze aan de scheiding en de verhuizing. Ze wou niet een van die moeders zijn die haar kinde-

de gewone hulpverleners zijn ondeskundig en arrogant. Ze hebben veel vooroordelen en veel te hoge verwachtingen over het moederschap. Ze denken vaak dat moeders wel moeten weten van de incest, of in ieder geval hebben toegestaan dat hun kind de moederrol overnam, met name in bed.

De eerste vraag die ze vaak aan moeders stellen die met een vermoeden aankomen is: "Ben je zelf misbruikt?" Als de vrouw ja zegt, sluit de hulpverlener vaak de boeken, want haar angst is vast een projectie van het verleden. Of ze kaart het aan om zelf aandacht te krijgen, of ze verzint het.

Maar Jonker wil niet opnieuw een groep als zondebok aanwijzen. Ze weet ook te melden dat veel hulpverleners

van de Rijsges in de rij staan om zich te laten bijscholen. Ofschoon zij zwaar werk hebben en met kleine budgetten moeten werken, zijn veel hulpverleners bereid geld en energie te steken in meer kennis over incest.

Te huur in centrum Groningen
100 m² WINKELRUIMTE
op A 2/3 lokatie
met 70 m² magazijnruimte
Brieven onder nr. 700264 bur. v.d. blad.

Veel moeders na incestklachten afgescheept

Van onze verslaggeefster
MARIA HENDRIKS
AMSTERDAM — Het idee dat moeders meestal medeplichtig zijn aan het seksueel misbruik van hun kind, klopt niet. De meeste moeders die merken dat er iets mis is met hun kind, zoeken hulp, maar door hulpverleners worden ze vaak eerder te gengewerkt dan geholpen.

Dat blijkt uit het onderzoek "Als je kind misbruikt is" van Ineke Jonker-de Putter, die daarop donderdag aan de Universiteit van Amsterdam promoveert. Jonker is historicus, maar toen zij tien jaar geleden geen werk kon krijgen, werd ze hulpverlener bij de Vereniging tegen Seksuele Kindermishandeling binnen het Gezin. Zij heeft veel gepubliceerd over incest; onder meer samen met Annie Imbens het standaardwerk *Godsdienst en incest* geschreven.

Jonker onderzocht in hoeverre kennis over seksueel misbruik moeders helpt de incest in hun gezin te ontdekken. Er blijkt een directe relatie te zijn. Vooral jonge moeders die makkelijk praten over sex en die iets weten over incest, ontdekken het misbruik snel en nemen ook snel maatregelen. Jonker schat het aantal vrouwen dat voldoende kennis heeft over incest op nog geen 10 procent van de door haar onderzochte groep. Maar van de vrouwen die niets

van de incest (50 procent) ontdekten 44 procent het seksueel misbruik toch zelf.

Jonker ondervroeg 153 vrouwen: 71 moeders die de incest zelf ontdekten en 81 vrouwen die het niet ontdekten. Ze varieerden in leeftijd van negentien tot bijna tachtig jaar, maar de meeste vrouwen waren rond de veertig. Achteraf weet 80 procent van de moeders dat zij iets hebben gemerkt, alleen hebben ze de signalen van hun kinderen vaak niet in verband gebracht met incest.

De incest is ontdekt, hebben moeders een groot oplossend vermogen nodig, aldus Jonker. Veel moeders vinden het belangrijk dat dader en kind snel van elkaar worden gescheiden, maar het is bijvoorbeeld niet altijd simpel te zeggen dat de moeder maar moet gaan scheiden, als haar echtgenoot de dader is.

Soms verzet het kind zich daartegen, omdat het de druk niet aankan de oorzaak te zijn van de scheiding. Soms durft de moeder het niet aan uit angst dat bij de scheiding een omgangsregeling zou worden getroffen. Ook veel daders zetten zich tegen een scheiding. Vier moeders denken dat hun kind overduijft. Drie dochters besloten door te gaan met hun dader/stief- of adoptiefvader als partner.

Als het misbruik is ontdekt, hebben moeders een groot oplossend vermogen nodig, aldus Jonker. Veel moeders vinden het belangrijk dat dader en kind snel van elkaar worden gescheiden, maar het is bijvoorbeeld niet altijd simpel te zeggen dat de moeder maar moet gaan scheiden, als haar echtgenoot de dader is.

De gewone hulpverleners zijn ondeskundig en arrogant. Ze hebben veel vooroordelen en veel te hoge verwachtingen over het moederschap. Ze denken vaak dat moeders wel moeten weten van de incest, of in ieder geval hebben toegestaan dat hun kind de moederrol overnam, met name in bed.

De eerste vraag die ze vaak aan moeders stellen die met een vermoeden aankomen is: "Ben je zelf misbruikt?" Als de vrouw ja zegt, sluit de hulpverlener vaak de boeken, want haar angst is vast een projectie van het verleden. Of ze kaart het aan om zelf aandacht te krijgen, of ze verzint het.

Maar Jonker wil niet opnieuw een groep als zondebok aanwijzen. Ze weet ook te melden dat veel hulpverleners

van de Rijsges in de rij staan om zich te laten bijscholen. Ofschoon zij zwaar werk hebben en met kleine budgetten moeten werken, zijn veel hulpverleners bereid geld en energie te steken in meer kennis over incest.

Om Veel vrouwen voelden zich in hun problemen gesteund door hun eigen moeder. Een vrouw durfde niet met de ontdekking van incest naar buiten te komen, uit angst dat de kinderbescherming haar de kinderen zou ontnemen. In dat geval ging oma met de kinderen praten en zei tegen haar: "Je moet er toch mee naar buiten."

Als het misbruik is ontdekt, hebben moeders een groot oplossend vermogen nodig, aldus Jonker. Veel moeders vinden het belangrijk dat dader en kind snel van elkaar worden gescheiden, maar het is bijvoorbeeld niet altijd simpel te zeggen dat de moeder maar moet gaan scheiden, als haar echtgenoot de dader is.

De eerste vraag die ze vaak aan moeders stellen die met een vermoeden aankomen is: "Ben je zelf misbruikt?" Als de vrouw ja zegt, sluit de hulpverlener vaak de boeken, want haar angst is vast een projectie van het verleden. Of ze kaart het aan om zelf aandacht te krijgen, of ze verzint het.

Maar Jonker wil niet opnieuw een groep als zondebok aanwijzen. Ze weet ook te melden dat veel hulpverleners

van de Rijsges in de rij staan om zich te laten bijscholen. Ofschoon zij zwaar werk hebben en met kleine budgetten moeten werken, zijn veel hulpverleners bereid geld en energie te steken in meer kennis over incest.

Om Veel vrouwen voelden zich in hun problemen gesteund door hun eigen moeder. Een vrouw durfde niet met de ontdekking van incest naar buiten te komen, uit angst dat de kinderbescherming haar de kinderen zou ontnemen. In dat geval ging oma met de kinderen praten en zei tegen haar: "Je moet er toch mee naar buiten."

Als het misbruik is ontdekt, hebben moeders een groot oplossend vermogen nodig, aldus Jonker. Veel moeders vinden het belangrijk dat dader en kind snel van elkaar worden gescheiden, maar het is bijvoorbeeld niet altijd simpel te zeggen dat de moeder maar moet gaan scheiden, als haar echtgenoot de dader is.

De eerste vraag die ze vaak aan moeders stellen die met een vermoeden aankomen is: "Ben je zelf misbruikt?" Als de vrouw ja zegt, sluit de hulpverlener vaak de boeken, want haar angst is vast een projectie van het verleden. Of ze kaart het aan om zelf aandacht te krijgen, of ze verzint het.

Maar Jonker wil niet opnieuw een groep als zondebok aanwijzen. Ze weet ook te melden dat veel hulpverleners

van de Rijsges in de rij staan om zich te laten bijscholen. Ofschoon zij zwaar werk hebben en met kleine budgetten moeten werken, zijn veel hulpverleners bereid geld en energie te steken in meer kennis over incest.

Om Veel vrouwen voelden zich in hun problemen gesteund door hun eigen moeder. Een vrouw durfde niet met de ontdekking van incest naar buiten te komen, uit angst dat de kinderbescherming haar de kinderen zou ontnemen. In dat geval ging oma met de kinderen praten en zei tegen haar: "Je moet er toch mee naar buiten."

Als het misbruik is ontdekt, hebben moeders een groot oplossend vermogen nodig, aldus Jonker. Veel moeders vinden het belangrijk dat dader en kind snel van elkaar worden gescheiden, maar het is bijvoorbeeld niet altijd simpel te zeggen dat de moeder maar moet gaan scheiden, als haar echtgenoot de dader is.

De eerste vraag die ze vaak aan moeders stellen die met een vermoeden aankomen is: "Ben je zelf misbruikt?" Als de vrouw ja zegt, sluit de hulpverlener vaak de boeken, want haar angst is vast een projectie van het verleden. Of ze kaart het aan om zelf aandacht te krijgen, of ze verzint het.

Maar Jonker wil niet opnieuw een groep als zondebok aanwijzen. Ze weet ook te melden dat veel hulpverleners

van de Rijsges in de rij staan om zich te laten bijscholen. Ofschoon zij zwaar werk hebben en met kleine budgetten moeten werken, zijn veel hulpverleners bereid geld en energie te steken in meer kennis over incest.

Om Veel vrouwen voelden zich in hun problemen gesteund door hun eigen moeder. Een vrouw durfde niet met de ontdekking van incest naar buiten te komen, uit angst dat de kinderbescherming haar de kinderen zou ontnemen. In dat geval ging oma met de kinderen praten en zei tegen haar: "Je moet er toch mee naar buiten."

Als het misbruik is ontdekt, hebben moeders een groot oplossend vermogen nodig, aldus Jonker. Veel moeders vinden het belangrijk dat dader en kind snel van elkaar worden gescheiden, maar het is bijvoorbeeld niet altijd simpel te zeggen dat de moeder maar moet gaan scheiden, als haar echtgenoot de dader is.

De eerste vraag die ze vaak aan moeders stellen die met een vermoeden aankomen is: "Ben je zelf misbruikt?" Als de vrouw ja zegt, sluit de hulpverlener vaak de boeken, want haar angst is vast een projectie van het verleden. Of ze kaart het aan om zelf aandacht te krijgen, of ze verzint het.

Maar Jonker wil niet opnieuw een groep als zondebok aanwijzen. Ze weet ook te melden dat veel hulpverleners

van de Rijsges in de rij staan om zich te laten bijscholen. Ofschoon zij zwaar werk hebben en met kleine budgetten moeten werken, zijn veel hulpverleners bereid geld en energie te steken in meer kennis over incest.

Om Veel vrouwen voelden zich in hun problemen gesteund door hun eigen moeder. Een vrouw durfde niet met de ontdekking van incest naar buiten te komen, uit angst dat de kinderbescherming haar de kinderen zou ontnemen. In dat geval ging oma met de kinderen praten en zei tegen haar: "Je moet er toch mee naar buiten."

Als het misbruik is ontdekt, hebben moeders een groot oplossend vermogen nodig, aldus Jonker. Veel moeders vinden het belangrijk dat dader en kind snel van elkaar worden gescheiden, maar het is bijvoorbeeld niet altijd simpel te zeggen dat de moeder maar moet gaan scheiden, als haar echtgenoot de dader is.

De eerste vraag die ze vaak aan moeders stellen die met een vermoeden aankomen is: "Ben je zelf misbruikt?" Als de vrouw ja zegt, sluit de hulpverlener vaak de boeken, want haar angst is vast een projectie van het verleden. Of ze kaart het aan om zelf aandacht te krijgen, of ze verzint het.

Maar Jonker wil niet opnieuw een groep als zondebok aanwijzen. Ze weet ook te melden dat veel hulpverleners

van de Rijsges in de rij staan om zich te laten bijscholen. Ofschoon zij zwaar werk hebben en met kleine budgetten moeten werken, zijn veel hulpverleners bereid geld en energie te steken in meer kennis over incest.

Om Veel vrouwen voelden zich in hun problemen gesteund door hun eigen moeder. Een vrouw durfde niet met de ontdekking van incest naar buiten te komen, uit angst dat de kinderbescherming haar de kinderen zou ontnemen. In dat geval ging oma met de kinderen praten en zei tegen haar: "Je moet er toch mee naar buiten."

Als het misbruik is ontdekt, hebben moeders een groot oplossend vermogen nodig, aldus Jonker. Veel moeders vinden het belangrijk dat dader en kind snel van elkaar worden gescheiden, maar het is bijvoorbeeld niet altijd simpel te zeggen dat de moeder maar moet gaan scheiden, als haar echtgenoot de dader is.

De eerste vraag die ze vaak aan moeders stellen die met een vermoeden aankomen is: "Ben je zelf misbruikt?" Als de vrouw ja zegt, sluit de hulpverlener vaak de boeken, want haar angst is vast een projectie van het verleden. Of ze kaart het aan om zelf aandacht te krijgen, of ze verzint het.

Maar Jonker wil niet opnieuw een groep als zondebok aanwijzen. Ze weet ook te melden dat veel hulpverleners

van de Rijsges in de rij staan om zich te laten bijscholen. Ofschoon zij zwaar werk hebben en met kleine budgetten moeten werken, zijn veel hulpverleners bereid geld en energie te steken in meer kennis over incest.

Om Veel vrouwen voelden zich in hun problemen gesteund door hun eigen moeder. Een vrouw durfde niet met de ontdekking van incest naar buiten te komen, uit angst dat de kinderbescherming haar de kinderen zou ontnemen. In dat geval ging oma met de kinderen praten en zei tegen haar: "Je moet er toch mee naar buiten."

Als het misbruik is ontdekt, hebben moeders een groot oplossend vermogen nodig, aldus Jonker. Veel moeders vinden het belangrijk dat dader en kind snel van elkaar worden gescheiden, maar het is bijvoorbeeld niet altijd simpel te zeggen dat de moeder maar moet gaan scheiden, als haar echtgenoot de dader is.

De eerste vraag die ze vaak aan moeders stellen die met een vermoeden aankomen is: "Ben je zelf misbruikt?" Als de vrouw ja zegt, sluit de hulpverlener vaak de boeken, want haar angst is vast een projectie van het verleden. Of ze kaart het aan om zelf aandacht te krijgen, of ze verzint het.

Maar Jonker wil niet opnieuw een groep als zondebok aanwijzen. Ze weet ook te melden dat veel hulpverleners

van de Rijsges in de rij staan om zich te laten bijscholen. Ofschoon zij zwaar werk hebben en met kleine budgetten moeten werken, zijn veel hulpverleners bereid geld en energie te steken in meer kennis over incest.

Om Veel vrouwen voelden zich in hun problemen gesteund door hun eigen moeder. Een vrouw durfde niet met de ontdekking van incest naar buiten te komen, uit angst dat de kinderbescherming haar de kinderen zou ontnemen. In dat geval ging oma met de kinderen praten en zei tegen haar: "Je moet er toch mee naar buiten."

DONDERDAG 2 JANUARI 1992

BI

Groningse onderzoeker bepleit opstellen van gedragscode

'Seks met patiënt uit taboesfeer'

(Door onze correspondent)

GRONINGEN — De tijd is gekomen voor het doorbreken van een taboe dat in kringen van hulpverleners nog altijd bestaat. Namelijk het vrijuit spreken over seksuele gevoelens die kunnen ontstaan tijdens contacten tussen hulpverleners en (vrouwelijke) patiënten.

Dat stelt de 32-jarige gynaecoloog in opleiding, drs Doaitse Wilbers, verbonden aan het Academisch Ziekenhuis in Groningen. Afgelopen dinsdag maakte hij bekend dat ongeveer een op de 25 specialisten (vier procent) wel eens seksueel contact heeft met een patiënt. Hij kwam tot die cijfers op basis van een enquête.

Wilbers hoopt dat er met name in eigen kring een discussie op gang komt over die gevoelige materie. En het zou ook goed zijn als er een gedragscode

wordt opgesteld en een vertrouwenspersoon wordt aangesteld, denkt hij.

Om erachter te komen in welke mate gynaecologen en ter vergelijking bij voorbeeld keel-, neus- en oorartsen seksueel contact met patiënten hebben gehad, stuurde Wilbers 595 gynaecologen en 380 KNO-artsen een vragenlijst. Driekwart van de aangeschreven artsen reageerde. Als hun antwoorden betrouwbaar zijn — daar gaat Wilbers vanuit, want de antwoorden mochten anoniem worden

gegeven — heeft dus vier procent van de gynaecologen en KNO-artsen wel eens op enigerlei wijze seksueel contact gehad met een patiënt.

Overigens bleek wel meteen dat Wilbers een heikel onderwerp aansneed. Van de 74 procent had 6,7 procent de vragenlijst oningevuld teruggezonden. De meest opgegeven reden was dat men het onderzoek 'niet zinlijk' achtte. Een inzender merkt zelfs op: „U moet zich schamen dergelijk onderzoek te doen.”

De uitkomsten zijn Wilbers in zekere zin meegevallen, want van de ongeveer zeventienhonderd ondervraagde gynaecologen en KNO-artsen gaven er 'maar' 27 toe wel eens seksueel contact te hebben gehad met een patiënt. „Dat is in elk geval lager dan de cijfers die tot nu toe golden. Ooit zijn er twee onderzoekjes ge-

weest, namelijk in 1974 in Californië en in 1984 in Nederland. Ook hebben Nederlandse en Amerikaanse psychotherapeuten een paar cijfers bekendgemaakt. Als ik alles voorzichtig combineer, komt daar een percentage van vijf tot tien uit, dat dus te hoog moet worden genoemd nu de resultaten van mijn eigen onderzoek bekend zijn.”

In de gevallen waarin het tot enige vorm van seksueel contact komt in spreek- of behandelkamer, zo blijkt uit de schaarse literatuur, blijkt bijna steeds dat de arts een man van 40 tot 50 jaar is, dat de patiënt tussen de 20 en de 30 is en dat beiden problemen hebben in de psychosexuele sfeer, zegt Wilbers. Uit de antwoorden op de enquête is gebleken dat tachtig procent van de ondervraagde medische spe-

cialisten wel eens 'seksuele gevoelens' heeft tijdens het contact met een patiënt. „Het overgrote deel van de collega's is dus zo eerlijk om dat toe te geven, maar doet verder niets met die gevoelens. Dat is nou precies wat ik zelf ervaar. Vooral als je gynaecoloog bent, waarbij je toch voortdurend met vrouwen en vrouwelijke geslachtsorganen omgaat, komen er wel eens gevoelens bij je op, dus dat je je aangetrokken voelt tot een bepaalde vrouw. Dat is toch heel normaal? Een dokter is toch ook maar een mens? Mijn mening is dat seksueel contact niet het middel is om een patiënt van haar klachten af te helpen. Bovendien is uit onderzoek gebleken dat negatieve procent van die vrouwen er negatieve gevolgen van ondervindt. Het mag dus niet.”

NIEUWSBLAD/NZC

Zes van de tien vrouwen wel eens lastig gevallen

DEN HAAG (GPD) — Zes van de tien vrouwen in Nederland heeft wel eens te maken gehad met een vorm van seksuele intimidatie of geweld. Dat blijkt uit een enquête van het NIPO. Deze vrouwen hebben last gehad van hijgers aan de telefoon (39 procent), naroeppen op straat (27 procent), onaangename opmerkingen of aanrakingen (43 procent) en pogingen tot aanranding of erger (8 procent).

Aan vrouwen die een baan hadden, is gevraagd of ze zulke ervaringen ook op hun werk hadden meegemaakt. Twintig procent van de vrouwen antwoordde daar bevestigend op, vooral vrouwen in de leeftijd van 25 tot 35 jaar. De vrouwen die waren lastig gevallen op hun werk, hadden het meest last van seksuele toespelingen van mannelijke collega's (67 procent) en van vrijpostige aanrakingen (48 procent).

Niet alleen vrouwen, maar ook het overgrote deel van de ondervraagde mannen vindt dat tegen seksuele intimidatie op het werk streng moet worden opgetreden. Bijna drie kwart van alle mannen vindt dat. Bij de vrouwen ligt dit percentage nog tien procent hoger.

Hobbezakken

Ontzettend moe word ik van dat gezeur over seksisme. Als vrouw weet ik wat seksisme is! Maar in haar ijver seksisme te bestrijden, gaat Nicole Metz voorbij aan de seksuele behoeften van de mens en de uitingvormen die daarbij horen.

In de jaren zeventig mochten en moesten alle borsten bloot; we waren er trots op. In de jaren daarna stopten we onszelf in de seksloze hobbezak omdat angst voor die paar klootzakken ging overheersen.

Vreselijke ervaringen moeten echter niet inhouden dat we onze seksualiteit en een stukje identiteit moeten inleveren. Afkeuring van elke uiting van seksisme leidt mijns inziens tot ontkenning en zelfs afkeuring van de eigen seksualiteit/identiteit. Fout, dus!

Tieten zijn nou eenmaal mooie dingen. Leuk om naar te kijken of om mee te pronken.

GRONINGEN

VK 11

Annette de Vos

Informatie over seksuele intimidatie

ROTTERDAM, 17 JAN. Voor de ruim 40.000 leerlingen en leraren van de 110 Rotterdamse openbare scholen heeft de gemeente een beleidsplan ontwikkeld om seksuele intimidatie „uit de schaduw” te halen. Het plan voorziet onder meer in een gemeentelijke klachtencommissie en één of twee contactpersonen per school. Rotterdam zegt de eerste stad in ons land te zijn met zo'n integrale aanpak van seksuele intimidatie in het onderwijs. Donderdag 23 januari beslist de gemeenteraad over het plan. De verschillende fracties hebben op hoofdlijnen hun steun al toegezegd.

Blijf van Mijn Lijf krijgt toch subsidie van gemeente

Van onze verslaggever
AMSTERDAM — De Stichting Blijf van Mijn Lijf in Amsterdam krijgt toch een subsidie van zeven ton van de gemeente Amsterdam voor nieuwe huisvesting en herinrichting. De stichting verliet eind vorig jaar een pand aan de Omval in Amsterdam-Watergraafmeer, dat daarop onmiddellijk werd gekraakt.

De stadsdeelraad wilde de stichting daarom een subsidie weigeren, maar nu blijkt dat de gemeente Amsterdam al subsidie aan de stichting heeft verstrekt. De gemeente heeft daaraan niet de voorwaarde gekoppeld om het pand leeg op te leveren. De gemeente wil het gebouw afbreken om op het terrein nabij het Amstel-station kantoren en woningen te bouwen. De villa is nog steeds gekraakt.

EN WANHOPIGE bijstandsmoeder belde mij deze maand op. Hieronder volgt een uittreksel van het op cassette opgenomen telefoonsprek.

„... Ik heb zulke slechte ervaringen met het Jac, het Riagg, de Raad voor de Kinderbescherming en noem maar op. Want ik had problemen met mijn oudste dochter. Ik dacht, voor ik verkeerde dingen doe of verkeerde beslissingen neem, laat ik iemand erbij halen. Die man van de raad komt praten en gaat alleen met haar praten. Ik ga 'n keer naar boven en vraag of er ook met mij wordt gesproken, omdat ik gevraagd heb om hulp om dat samen op te lossen. En dan komt-ie op 'n gegeven moment naar beneden en hij zegt: 'Ik neem uw dochter mee en ik kom zo met u praten'. Nou, ik was verlamd, ik kon niets meer. Dit had ik nooit verwacht.

„Mijn zontje was er niet op voorbereid. Die ziet ineens z'n zus verdwijnen. Door mijn gevoelens van onbegrip, die ik niet kon opvangen, werd hij ook moeilijk, met als gevolg dat hij op een gegeven moment is weggegaan. Hij is bij het Jac terechtgekomen. Nu willen mijn kinderen helemaal niets meer met mij te maken hebben. Ik weet niet wat die instanties met mijn kinderen hebben uitgehaald.

„Mijn ex had nooit meer naar zijn zoon omgekeken. Het gekke is dat die instanties overleggen met mijn ex. Hij laat allerlei briefjes schrijven, die niet waar zijn, over de kinderen, om hem zelf aan de financiën te helpen. Ik heb nooit een cent alimentatie gehad. En ik word afgeschilderd of ik mijn kinderen heb vermoord, of geslagen of wat dan ook. (Huilend) Dit is voor mij zo onbegrijpelijk. Ik zit er zo mee. Ik heb sindsdien het gevoel of er mij een arm of been uitgerukt is. Je hebt mensen die het bericht krijgen dat hun kind ontvoerd is of overleden is, maar dit is toch ook zoets? Maar ik heb nog nooit hulp gekregen.

„Als ik dit verhaal vertel, geloof niemand me. (Nog steeds huilend) Ik ben psychisch door mijn

Kinderbeschermers mogen ouders nooit laten vallen

VK 28

Juliaan van Acker

ex gewoon kapot gemaakt in ons huwelijk: dan had ik het niet goed gehoord, dan had ik het niet goed gezien, dan had ik het niet goed begrepen, en achteraf bleek dat hij dat alles deed om zijn eigen viezigheid te verdoezelen. En hij zorgde ervoor dat ik nooit verder kwam dan de voordeur en de achterdeur. Ik was er voor de kinderen.

„Wij staan hier in Nederland met de rug tegen de muur, vooral als je een man hebt gehad die het financieel ook niet zo royaal heeft. Dan word je als vrouw naar de Sociale Dienst gegooid, en die mannen kunnen gaan en staan waar ze willen. Mijn ex hoeft geen alimentatie te betalen. Wat zei de rechter op de rechtbank: 'Hij heeft recht op een nieuwe toekomst'. Hebben wij dan als vrouwen geen recht op een nieuwe toekomst?

„Dat vind ik het erge met deze instanties, dat zij onze kinderen weghalen en vergeten dat wij het helemaal alleen moeten doen. Kan er dan niet een pleeggezin komen dat naast ons staat om de dingen te overleggen, dat we dan samen met z'n drieën de kinderen kunnen opvoeden? Ik erger mij vreselijk aan dat spotje van de televisie: Pietje is momenteel bij een pleeggezin want zijn ouders hebben problemen, maar het pleeggezin houdt contact. Dat gebeurt helemaal niet! Mijn zontje is ook tijdelijk in een pleeggezin geweest, maar hij mocht geen contact met mij hebben. Ik heb de kinderbescherming opgebeld. Ik zeg: 'Mag dat zo, dat mijn kind zomaar wordt weggenomen?' Toen zegt die mijnheer van de Raad van de Kinderbescherming: 'Misschien bent u wel een gevaar voor uw kind'. Nou, dat

kwam mij wel zo rauw op het dak. Hij wist niets van de situatie af en dan word je maar zo iets gezegd.

„Ik heb geprobeerd het zo goed mogelijk te doen, en dat je dan zo behandeld wordt. Zij vergeten dat je het allemaal alleen doet en doordat je bijstandsmoeder bent, zit je ook nog eens financieel heel moeilijk. Je bent constant aan het rekenen van dit kan vandaag, dat kan morgen, dat moet maar weer blijven liggen. Ik maak alles zelf, om rond te komen. Dat kost je ook al zoveel energie. Alles moet je alleen doen, dag en nacht.”

KINDERBESCHERMERS krijgen dagelijks met deze situaties te maken. Meer dan de helft van de kinderen in de kinderbescherming komt uit een-oudergezinnen. Hulpverlening is hier heel moeilijk, dat ervaar ik ook in mijn eigen praktijk. Vaak worden ouders en kinderen uitstekend geholpen, maar in deze tijd staan wij als hulpverleners steeds machtelozer tegenover de noden van honderdduizenden mensen die in onze samenleving worden gemarginaliseerd.

De kinderbescherming heeft de aansluiting gemist bij de maatschappelijke aardverschuiving die het laatste decennium heeft plaatsgevonden. Er is een steeds grotere discrepantie tussen rijk en arm, geslaagd en mislukt, waardoor 25 à 40 procent van de mensen in de EG zich nutteloos voelt.

De vrij gevestigde psychotherapeuten kunnen aan deze groep geen geld verdienen. Riagg-werkers weten dat zij succesvoller zijn met welbespraakte en aardige cliënten. Maar de kinderbescherming zal in ieder geval een oude traditie in stand houden: hulp aan mensen die in het verdomhoekje zitten.

Bij de hierboven geciteerde bijstandsmoeder heeft de kinderbescherming een slechte naam. Zij staat hierin niet alleen. Wil de kinderbescherming recht doen aan gezinnen dan zal zij, tegen de maatschappelijke stroom in, in eerste instantie moeten opkomen voor het recht van alleenstaande moeders, van heel arme gezinnen en zelfs van ouders die zo onder druk staan dat zij hun kinderen mishandelen.

De volgende uitgangspunten lijken mij van belang voor een kinderbescherming die oordeelt noch veroordeelt, maar gewoon haar verantwoordelijkheid neemt:

— De kinderbescherming moet ook ouderbescherming zijn, vooral als het gaat om bijstandsmoeders, om moeders die er alleen voor staan en om ouders die door familie en burens zijn uitgekotst.

— Kinderbeschermers mogen ouders nooit laten vallen, zelfs niet als zij hun kinderen ernstig hebben verwaarloosd of mishandeld. Bescherming of veiligheid van de kinderen staat weliswaar voorop, maar niemand heeft het recht de ouders tot levenslang te veroordelen. Die ouders hebben ook kwaliteiten, die zij best ten dienste van de opvoeding van hun kinderen kunnen leren stellen.

— De staat hoeft niet op te treden als „de goede ouder” die zondig de slechte ouder zal vervangen. De kinderbescherming hoeft niet op te treden als advocaat van het kind, waardoor het kind de tegenpartij wordt van de ouder. De ouder, en met name de alleenstaande moeder, krijgt hiervan een enorme dreun; zij voelt zich tegenover die machtige instantie machteloos.

De wereldberoemde gezinstherapeut Salvador Minuchin zegt hierover: „De staat wil een goede ouder zijn, maar zijn optreden is immoreel, onethisch”.

Juliaan van Acker is hoogleraar orthopedagogiek te Nijmegen.

„Kind liever niet verhoren over schijnhuwelijk”

Van onze verslaggever VK 4

ROTTERDAM — Tenzij het beslist noodzakelijk is, moet de vreemdelingendienst geen kinderen verhoren over zaken die alleen hun ouders aangaan. De Rotterdamse politie heeft weliswaar „niet onverantwoord” gehandeld met het verhoor van een negenjarige jongen over het schijnhuwelijk van zijn moeder, maar in beginsel moet de vreemdelingendienst zich van andere mogelijkheden bedienen.

Minister Hirsch Ballin van Justitie heeft dat geantwoord op vragen uit de Tweede Kamer. Het kamerlid Brouwer vindt dat de minister het ondervragen van kinderen moet verbieden bij onderzoeken naar schijnhuwelijken. Dat gaat de minister te ver, hoewel het wel de gedragslijn is geworden bij de Rotterdamse politie.

Hoofdinspecteur Michels, de chef van de Rotterdamse vreemdelingenpolitie, heeft de officier van justitie in Rotterdam in een brief laten weten „dat wij dat niet snel weer doen”.

Twee rechercheurs, die een onderzoek instelden naar een mogelijk schijnhuwelijk tussen een Marokkaanse man en een Kaapverdiense vrouw, besloten een praatje te maken met de zoon van de vrouw. De jongen, voortgekomen uit een eerder huwelijk van de vrouw, kreeg tijdens een pauze op school op de kamer van het schoolhoofd een foto te zien van de man.

De jongen antwoordde dat de man een vriend was van zijn moeder, maar niet bij hen thuis woonde. Vermoedelijk had de man dat wel tegen de politie verklaard. De man werd kort daarop aangehouden. Hij stond zelfs al op het punt het land te worden uitgezet, toen hij een kort geding aanpande.

De Marokkaan verloor het proces, maar de rechter maakte duidelijk dat hij het niet eens was met de methode die was toegepast. De verklaring van de jongen liet de rechter ook niet meewegen in zijn oordeel over de uitzetting.

Voor hoofdinspecteur Michels is de reactie van de rechter de reden om de onderzoekstactiek van de twee politiemensen niet meer toe te passen. Michels bestrijdt dat het gesprek het karakter had van een verhoor. Daarom heeft hij de tactiek van de twee politiemensen ook niet officieel afgekeurd. Het besluit om met de jongen te gaan praten was spontaan bij ze opgekomen.

De advocaat van de uitgezette Marokkaan en het Aktiekomitee Pro Gastarbeiders in Rotterdam zien het gesprek wel als een verhoor. Volgens het comité is het een vorm van psychische kindermishandeling en is het ongehoord dat dergelijke methodes mogen worden toegepast.

Ben Baarda VK 1-2

OP DE Forumpagina van 28 januari houdt de hoogleraar orthopedagogiek Van Acker min of meer een pleidooi voor een Raad voor Ouderbescherming in plaats van een Raad voor Kinderbescherming.

Meer dan de helft van het betoog betreft het verhaal van een zielige moeder, van wie de kinderen op onrechtvaardige manier door de Raad zijn weggehaald. Zoals Van Acker terecht stelt, krijgen de maatschappelijk werkers van de Raden bijna dagelijks deze verhalen te horen. Zij krijgen een gekleurd verhaal van de moeder, een gekleurd verhaal van de vader en vaak geen informatie van de RIAGG-medewerkers, omdat die bang zijn hun vingers te branden.

Op basis van deze informatie moet de maatschappelijk werker tot een „juist” oordeel komen. Vindt u het dan gek dat maatschappelijk werkers zich wel eens vergissen?

Van Acker baseert het pleidooi om „ouders nooit te laten vallen” op het feit dat veel van de problemen waarmee men bij de Raden te maken krijgt in feite maatschappelijke oorzaken hebben. Deze redenering is niet onjuist, maar even duidelijk moet toch zijn dat maatschappelijk werkers mensen meestal niet aan geld, werk en een betere huisvesting kunnen helpen. Het aan de kaak stellen van misstanden lijkt eerder op de weg te liggen van een hoogleraar dan van maatschappelijk werkers.

De taak van een maatschappelijk werker van de Raad is in eerste instantie, het kind te beschermen. Bij mishandeling is het kind letterlijk kind van de rekening. Zelfs in het belang van — het schuldgevoel van — de ouder moet voorkomen worden, dat er nog meer schade aan het kind berokkend wordt. Dat de maatschappelijk werkers daarbij oog moeten hebben voor het belang van de ouders spreekt vanzelf, maar het belang van het kind dient altijd voorop te staan.

Het is ook bij de maatschappe-

lijk werkers bekend dat het voor kinderen goed is door ouders opgevoed te worden. Bij het bepalen van een omgangsregeling bijvoorbeeld is het uitgangspunt ook altijd dat een kind contact moet hebben met beide ouders. Er zijn echter grenzen. Sommige ouders stellen zo zeer hun persoonlijke belangen voorop, dat kinderen ernstig schade lijden.

Het beleid van de Raden is er dan op gericht om te oordelen vanuit de positie van het kind. Dat is niet automatisch tegengesteld aan het belang van de ouders. Ook ouders hebben er immers geen belang bij hun kinderen te zien uitgroeien tot ongelukkige, onevenwichtige volwassenen.

De ouders zijn daarvoor, als zij hun taak op juiste wijze opvatten, uiteraard wel in belangrijke mate voorwaardenscheppend. Het gaat primair om het kind en niet om de „zieligheid” van een ouder. Als een ouder zijn kind als sexobject ziet, scheidt hij niet de juiste voorwaarden, hetgeen over het algemeen ook merkbaar is aan de ontwikkeling van het kind. Dan moet er zowel in het belang van het kind als dat van de ouder ingegrepen worden. Daarbij gaat men er van uit dat een dergelijke ingreep een tijdelijk karakter moet hebben, tenzij er geen enkele verbetering te verwachten is.

Een dergelijke ingreep is triest voor de ouders, maar nog veel triester voor het kind, dat er nooit om gevraagd heeft om in moeilijke gezinsomstandigheden terecht te komen. Het is ook triest voor de maatschappelijk werkers. Zij fungeren al te vaak als eindstation en krijgen daardoor een zware, vaak onaangename en soms zelfs riskante taak. Vervolgens worden ze dan ook nog eens door een hoogleraar orthopedagogiek geconfronteerd met het goedkoopste cliché over hun vak dat er bestaat: de meneer of mevrouw die de kindertjes komt afpakken.

Ben Baarda is docent van de cursus „Bij Kinderen te Rade” voor maatschappelijk werkers voor de Raden van Kinderbescherming.

Vertrouwensartsen breiden aantal formatieplaatsen uit

DEN HAAG — De Landelijke Stichting Buro's Vertrouwensartsen Kindermishandeling (LSBVK) gaat het aantal formatieplaatsen tijdelijk uitbreiden van elf tot veertien. Het ministerie van WVC heeft daartoe voor de komende twee jaar 550 duizend gulden beschikbaar gesteld. De extra krachten bij de bureaus moeten de groeiende stroom meldingen van mishandeling beter kunnen verwerken. Vorige maand liet de LSBVK weten dat het aantal meldingen met 25 procent was gestegen als gevolg van de landelijke campagne tegen kindermishandeling: „Over sommige gezinnen moet je praten”. VK 11

Kindermode en kindertranen gaan samen in de reclame

VK 11

„M'n cavia is weg. Sas is op Ed. Ze kijken naar me. Help ik ben zwanger”. Oplossing: „Dan pak je gewoon de Kindertelefoon.” Gekriebel in een kinderlijk handschrift op een affiche dat meer bekendheid moet geven aan het werk van de 21 lokale Kindertelefoons. Onderaan de poster staat een logo van het kinderklledingmerk Oilily. Kinderkleden en kindertranen samen op een reclameposter.

De affiche moet in de eerste plaats duidelijk maken dat de kindertelefoon er is. En niet alleen voor ellende, verduidelijkt Hugo Koeman van de Alkmaarse kindertelefoon en bestuurslid van het Landelijke Overleg van Kindertelefoons.

Het is een boodschap die de kindertelefoons al enkele jaren benadrukken, maar ze blijven toch vooral bekend als praatpaal voor kinderen die zich geen raad weten. De vrolijke poster die nog tot en met maart de plakplaatsen in het hele land zal versieren, valt daarom extra op.

De affiche is onderdeel van een multimediaal promotie-project van de Kindertelefoons met een videofilm, advertenties en posters. De financiering van de video

voor gastlessen kwam na veel gesoebat rond dank zij subsidies van WVC en allerlei fondsen; de advertentie in schoolagenda's — de belangrijkste vindplaats van het Kindertelefoonnummer — mocht gratis worden geplaatst, maar de financiering van een serie van vier posters over de verschillende aspecten van de Kindertelefoon kwam niet van de grond.

Bedrijven die zich op de kindermarkt richten, werden benaderd met het verzoek of ze 20 duizend gulden over hadden voor het ontwerpen, drukken en plakken van een landelijk rondje posters. Een flink bedrag, in ruil voor naamvermelding, maar niet ongewoon voor een sponsor-overeenkomst.

Van de twintig geselecteerde bedrijven reageerde er welgeteld één positief. Veel bedrijven, waaronder PTT Telecom, platenzaken en speelgoedfabrikanten, hadden nu eenmaal een andere marketingkeuze gemaakt. Ze richtten zich op een andere manier op hun doelgroep. Van huiver om zich te verbinden aan de Kindertelefoon, zegt de organisatie nauwelijks iets te hebben gemerkt.

Het Alkmaarse kledingbedrijf Olly's, de makers van het fleurige, prijzige Oilily-merk, reageer-

POSTER:

ZIE HOOFD

CONFERENTIE KINDERRECHT

de enthousiast en bood aan de poster zelf te ontwerpen. De opdracht luidde een afbeelding te maken die „niet statisch” mocht zijn en geen exacte informatie zoals telefoonnummers mocht bevatten. Oilily heeft belang bij kindertelefoons die naar hen kijken.

Koeman: „Net als wij luistert het bedrijf heel goed naar kinderen. Zij doen dat met een commercieel oogmerk, maar dat mag best zolang het niet wringt met onze doelstelling. De ontwerpers van Oilily kwamen met iets wat wij nooit bedacht zouden hebben. Een opvallende graffiti-achtige poster die goed aansluit bij de sfeer die wij willen overbrengen. We zijn niet alleen een telefoon voor alleen maar ellende. Het gaat ook over verliefdheid, en dingen die in de klas gebeuren.”

Beide organisaties zijn tevreden over de samenwerking, en zullen die waarschijnlijk voortzetten. Als ideaal staat Koeman de overeenkomst tussen C & A Duitsland en de Duitse Kindertelefoon voor ogen. Een langdurige sponsoring, waarbij het C & A-logo op alle nationale uitingen voorkomt.

THEO STIELSTRA

DE KLOOF TUSSEN LEER EN LEVEN

DE SMALLE ROZE MARGES VAN DE ROOMSE MORAAAL

FOLIA?

Seks voor het huwelijk mag niet, en tijdens de verbintenis van eeuwige trouw mag de daad alleen worden verricht met een laken ertussen. Masturberen is zondig en homoseksualiteit wekt helemaal Gods toorn: de katholieke zedenleer in een notedop. Het tegendeel is echter waar. Katholieke psychiaters en geestelijken blijken een belangrijke rol te hebben gespeeld in de acceptatie van homoseksualiteit in Nederland, zegt drs. H. Oosterhuis (33). Hij hoopt met zijn opmerkelijke proefschrift *De smalle marges van de Roomse moraal* op 9 januari te promoveren.

CHRISTINE REITZEMA

'Het idee dat de Roomse moraal zo streng is wordt vooral opgeroepen door uitspraken in de media van de paus en andere geestelijken,' zegt Oosterhuis. 'Bisschop Bomers zei ter gelegenheid van roze zaterdag dat homoseksualiteit wel mag, maar dat homoseksuelen zich er niet naar mogen gedragen. Simonis heeft onlangs gezegd dat het beter is geen homoseksuele huurders in huis te nemen. Sinds de jaren vijftig heeft dit soort uitspraken weinig effect op de gewone katholiek. Er is altijd een grote kloof geweest tussen leer en leven.'

Oosterhuis is zelf niet katholiek. Dus ook geen familie van de beroemde Huub Oosterhuis? 'Nee,' lacht Harry. 'Ik word wel eens opgebeld omdat ze denken dat ik Huub ben. Vooral op zondagochtend, je kunt al aan de stem horen dat ze om een goed gesprek verlegen zitten.'

Het verschil tussen de officiële leer en de dagelijkse praktijk vond Oosterhuis ook terug in de 166 dossiers van een pastoraal bureau uit de periode 1958-1965, die hij voor zijn proefschrift heeft onderzocht. Het bureau, dat speciaal was opgezet voor katholieke homoseksuelen in geestelijke nood, was gevestigd in Amsterdam, toen ook al het mekka voor roze Nederland. 'Homoseksuelen kwamen van het platteland naar de stad vol verleiding. Vaak konden ze die niet weerstaan en dat gaf gewetensnood,' licht Oosterhuis toe. Het bureau was enig in zijn soort. 'De katholieke zuil speelde met de oprichting van een organisatie voor homoseksuelen een voorhoederol. Dat vond ik heel opvallend. Bovendien bleek uit die dossiers dat de hulpverleners het vaak net zo moeilijk hadden met homoseksualiteit als de mensen die bij hen op bezoek kwamen. Ik ben toen gaan zoeken naar de oorzaken van deze relatief tolerante houding van katholieken ten aanzien van homoseksualiteit.'

Passief

In zijn snuffeltocht in de dossiers is Oosterhuis weinig materiaal over lesbiennes tegengekomen. 'Ik denk dat het probleem bij vrouwen minder serieus werd genomen. Vrouwen waren in de ogen van katholieke a-seksuele, passieve wezens die de lust bij de mannen opwekten. Het was dus ondenkbaar dat ze met elkaar seks zouden bedrijven. Bovendien was het minder zichtbaar dan bij mannen. De mannelijke homocultuur was, en is, juist heel extravert en openbaar. Er wordt seks bedreven in openbare toiletten. Dat soort dingen leverde bij katholieke mannen problemen op.'

De periode na de Tweede Wereldoorlog is een duidelijke breuk met de voorafgaande tijd. Voor de oorlog was de katholieke leer eenduidig en streng. Zowel de man als de vrouw hadden een vaste plaats in het gezin, maar ook in bed. De van nature actieve man bedrijft de liefde met de passieve vrouw om zo een talrijk nageslacht te krijgen. Voorbehoedsmiddelen en abortus waren absoluut onbespreekbaar. Homoseksualiteit is zondig en komt voort uit een losbandige moraal. 'De katholieke zuil profileerde zich in die tijd heel sterk met het uitdragen van zijn zedenleer. De protestanten konden goed kruiden-

nieren, de katholieken goed zeden preken,' zegt Oosterhuis. 'Dat bleek ook wel uit het feit dat een Roomse minister in 1911 met een wetsvoorstel kwam dat bordelen en gokken verbood en ook homoseksuele omgang met minderjarigen strafbaar stelde. De leeftijd voor heteroseksuele minderjarigen lag destijds op zestien jaar maar werd voor homoseksuelen opgehoogd tot 21.' Dit zogenaamde artikel 248 bis, dat door het confessionele kabinet aan de wet werd toegevoegd, is tevens de aanleiding geweest tot de oprichting van het *Nederlands Wetenschappelijk Humanitair Comité*. Dit comité met zijn verhullende naam is de voorloper van het *Cultuur en Ontspanningscentrum COC*, wiens naam al niet veel meer prijsgeeft over de identiteit van zijn leden. Het omstreden wetsartikel is pas in 1971 afgeschaft, en markeert tevens het eind van Oosterhuis' onderzoek.

De katholieke zuil verzette zich in de jaren voor de oorlog sterk tegen de homobeweging maar ook tegen de moderne wetenschap die sterk geloofde in een biologische verklaring van homoseksualiteit. 'In die tijd hadden homofielen en deze artsen nog een innige verhouding met elkaar omdat daarmee kon worden aangetoond dat homoseksualiteit aangeboren was,' lacht Oosterhuis. 'Er werd door homoseksuelen meegedaan aan allerlei medische experimenten om de ziekte te genezen. In Duitsland zijn zelfs teelbaltransplantaties uitgevoerd.'

Ruimte

Na de Tweede Wereldoorlog werd er aan alle kanten geknaagd aan het zedelijke katholieke bolwerk. 'De katholieke moraal werd aangepast aan de moderne samenleving,' zegt Oosterhuis. 'Er werd meer ruimte gecreëerd voor homoseksualiteit maar ook voor bijvoorbeeld anticonceptie. De rigide leer werd vervangen door een meer humanistische visie. Menswaardigheid stond hoog in het vaandel bij de wat progressievere katholieke geestelijken en hulpverleners.' Deze omslag werd veroorzaakt door de enorme groei in de jaren vijftig van de geestelijke gezondheidszorg. 'Met de opkomst van de verzorgingsstaat zie je dat wat ik de *psychosector* noem, enorm uitdijde. De katholieke organisaties liepen daarin voorop omdat zij zich daarmee goed konden profileren. Bovendien waren na de oorlog veel katholieke studenten psychologie en andere zielzorgvakken gaan studeren. Daarvoor betekende studeren voor een katholiek naar het seminarium gaan en geestelijke worden.' In de menswetenschappen werd na de oorlog onder invloed van het existentialisme sterk de nadruk gelegd op de eigen verantwoordelijkheid van het individu. 'Dat had natuurlijk ook invloed op de katholieke intellectuelen. Je zou kunnen zeggen dat daarmee het katholicisme verprotestandiseerde. Het geweten van de gelovige is in de protestantse kerk altijd veel belangrijker dan in de katholieke. Daar deed men wat de priester of de pastoor zei.'

De nieuwe gestudeerde katholieken leverden slag met de katholieke geestelijken. 'Voorheen was het geestelijke leven het terrein van de priester en de pastoor, na de oorlog kwamen daar de psychiaters en psychologen bij,' legt Harry Oosterhuis uit. 'Waar de grens tussen beide lag was voortdurend bron van discussie. De invloed van de wetenschappers was vaak een progressieve, hoewel er ook vooruitstrevende geestelijken waren. Priesters werden in de biechtstoel natuurlijk al vaker geconfronteerd met homoseksualiteit. Omdat het afwijzen van deze mensen hoogstwaarschijnlijk betekende dat zij de kerk de rug zouden toekeren, was de priester vaak milder dan de officiële leer.'

In de jaren zestig kwamen de vooruitstrevende geluiden van de katholieke zuil die tot dan veelal binnenskamers waren gebleven naar buiten. Invloedrijke geestelijken, zoals *Trimbos*, verkondigden onomwonden hun ideeën over homoseksualiteit voor de KRO-radio. Zijn boodschap was dat homoseksuelen

Oosterhuis: ...begrip...

niet mochten worden gediscrimineerd maar als gewone mensen moesten worden beschouwd. 'Dat klinkt nu een beetje badinerend, maar in die tijd was het baanbrekend. Niet alleen voor de katholieken maar voor heel Neder-

land,' zegt de eerste gepromoveerde aio van homostudies. Toch wil de promovendus niet verhullen dat in die tijd veel katholieke artsen en psychiaters hebben meegewerkt aan een behandeling van homoseksuelen. 'Een aantal

veroordeelden, onder andere op artikel 248 bis, die ter beschikking van de regering waren gesteld, zijn gecastreerd. Ze werden niet gedwongen maar de morele druk was wel erg hoog. Zonder een verklaring van een arts dat je niet meer gevaarlijk bent kom je zo'n kliniek niet uit. Het beste bewijs dat je dat niet meer bent is je te laten castreren. Tenminste dat dacht men toen.'

Een andere behandeling die is toegepast is de zogenaamde *koolzuurtherapie*. De patiënt werd door middel van het inhaleren van een gasmengsel en het tegelijkertijd afnemen van bloed onder narcose gebracht. De filosofie achter deze therapie was dat traumatische ervaringen opnieuw beleefd en opgelost zouden worden. De uiterst onaangename behandeling, die sommigen drie keer per week ondergingen, bleek weinig baat te hebben en verdween alweer snel uit het gezichtsveld.

In de jaren zeventig werd van bovenaf geprobeerd de losbandige katholieken weer in het gareel te krijgen. 'Dat heeft polariserend gewerkt. De veranderingen van de jaren daarvoor, zoals de club van homopaters en getrouwde priesters, konden niet meer ongedaan worden gemaakt. Een aantal mensen heeft daarom de katholieke kerk de rug toegekeerd.'

De Franse filosoof *Michel Foucault* is een methodologisch voorbeeld voor Oosterhuis geweest. De promovendus onderzocht de katholieke *vertogen* over homoseksualiteit. Het vertoog, in Foucauldiaanse zin, houdt niet alleen het gesproken maar ook het geschreven woord in over een bepaald onderwerp. Oosterhuis kwam bij de bestudering van zijn materiaal tot de ontdekking dat over homoseksualiteit telkens anders werd gesproken. 'In de periode voor de oorlog was homoseksualiteit een zonde, er werd vooral naar het afwijkende gedrag gekeken. Na de oorlog verschuift de aandacht meer naar de geaardheid van de persoon, daarna komt de nadruk op de psyche te liggen. In de jaren zestig staat vooral het relationele aspect centraal, en vroeg men zich af of de homoseksuele een volwaardige monogame relatie kon hebben. Vandaag de dag zou je kunnen zeggen dat de leefstijl van homoseksuelen in de belangstelling staat en doet de vraag naar de oorzaak van het gedrag veel minder ter zake. Ik zeg dus, met Foucault, dat homoseksualiteit een constructie is: er is geen eenduidige definitie voor te geven. In elke tijd definieert de mens dit soort begrippen opnieuw. Ik heb in mijn onderzoek geprobeerd de oorzaken van die veranderde concepties van homoseksualiteit op te sporen.'

Raadsleden worden toch beëdigd voor sluiten homohuwelijk VK 4

Van onze verslaggever

RHEDEN — De Rhedense gemeenteraadsleden Witt en Pos worden volgende week woensdag alsnog door de Arnhemse rechtbank beëdigd als ambtenaren van de burgerlijke stand. In november 1990 weigerde de rechtbank tot beëdiging van het tweetal over te gaan omdat zij voornemens waren hun medewerking te verlenen bij de voltrekking van een homohuwelijk.

De beide raadsleden waren al door de Rhedense gemeenteraad benoemd tot ambtenaar van de burgerlijke stand. Maar voordat aldus benoemde personen in de rol van ambtenaar van de burgerlijke stand mogen optreden, moeten zij beëdigd worden. De rechtbank motiveerde de weigering met de constatering dat niet op voorhand vaststond dat de beide raadsleden zich aan de wet zouden houden. De wet laat alleen huwelijken tussen personen van verschillend geslacht toe.

De kwestie werd aan de Hoge Raad voorgelegd. Die besliste in november 1991 dat op de rechtbank „in beginsel slechts de taak rust de benoemde ambtenaren te beëdiggen” en dat een mogelijke verwachting over de wijze waarop zij te zijner tijd hun ambt zullen uitoefenen, geen aanleiding mag zijn hen niet te beëdiggen.

De gemeenteraad van Rheden was in 1990 een van de eerste die positief reageerden op een verzoek van twee homoseksuele mannen, Gerard Kuipers en Frank Stella, om een homohuwelijk te introduceren. De raadsleden Witt en Pos wilden zich laten benoemen tot ambtenaar van de burgerlijke stand, speciaal voor het sluiten van huwelijken tussen personen van hetzelfde geslacht.

Inmiddels is een landelijke commissie benoemd om een wetswijziging voor te bereiden die homohuwelijken mogelijk zou maken. Enkele gemeenten, waaronder Rheden, hebben een samenlevingsregister ingesteld, waarin personen van hetzelfde geslacht hun onderlinge relatie kunnen vastleggen. De inschrijving in het register kan worden omgeven met hetzelfde ceremonieel als bij een huwelijk. De gemeente Deventer beet op 5 juni 1991 het spits af met de inschrijving in het register van een lesbische relatie. Kuipers en Stella hebben hun samenleving inmiddels kunnen laten registreren.

1992 wordt het jaar van het nieuwe Europa. Maar zal door het vrije verkeer ook het hart van alle homo's sneller gaan kloppen? **Gert Hekma** inspecteert de homopolitiek in Europa. Homofobie is in de meeste landen nog alledaags verschijnsel.

Europa '92 heeft homo's nog maar weinig te bieden

SECRETARIS-GENERAAL Wörner van de NAVO beleefde gouden tijden. De aartsvijand van weleer vraagt het lidmaatschap van het westerse defensie-genootschap aan. De Koude Oorlog is gewonnen en een tirannie is verdwenen.

Maar wanneer Wörner over de beeldbuis paradeert, krijg ik toch een bittere smaak in de mond. Was die Wörner niet de Duitse minister van Defensie die enkele jaren geleden één van zijn generaals, Kiessling, ontsloeg om het onnozele feit dat Kiessling in een homokroeg was gesignaleerd? Inderdaad, zelfs zonder een spoor van bewijs dat deze generaal ooit een nichtenkit met een bezoek vereerde.

De NAVO staat voor de vrijheid van het Westen, maar hoe ver gaat die vrijheid? Geldt die soms niet voor homo's of is Wörner, net als zijn voorganger, de al even homofobe Luns, een ongelukkig relic uit een verkeerd verleden?

Aan de homo-emanipatie zijn drie aspecten te onderscheiden. Allereerst gaat het om het ongedaan maken van expliciete discriminatie. Strafwetten die homoseksueel gedrag afzonderlijk strafbaar stellen zijn daarvan het duidelijkste voorbeeld. In de tweede plaats gaat het om gelijke rechten en plichten op elk vlak, of het nu om huisvesting, adoptie, relaties of belastingen gaat. In derde instantie gaat het om het creëren van een eigen plaats voor homoseksuelen en hun leefwereld in de samenleving, in klaslokalen, geschiedenisboeken, met eigen monumenten, kroegen, pers en openbare ruimten voor publieke recreatie.

De balans is voor de homo's in het nieuwe Europa op geen van de drie punten onverdeeld gunstig. Het Europese parlement en de Raad van Europa hebben zich weliswaar tegen expliciete discriminatie en voor gelijke rechten uitgesproken, maar wat voor gewicht legt dat in de schaal? Beide instellingen hebben vooralsnog weinig in de melk te brokkelen.

In Maastricht is een Europees sociaal beleid waarop ook homo's zouden kunnen bouwen, gestrand.

Er bestaat binnen de EG vrijheid van vestiging, maar mogen ongetrouwen hun partners zo maar meenemen naar elk land? Vast en zeker niet, want in de meeste landen van de EG is het treurig gesteld met homorechten.

In Duitsland, zwaargewicht van de Europese gemeenschap, bestaat nog steeds een speciale strafbepaling tegen homomannen, de beruchte paragraaf 175, die in de vermaledijde DDR al geruime tijd was verdwenen en die na de *Anschluss* weliswaar ter discussie is gesteld, maar die in het westen nog altijd van kracht is.

Op centraal niveau hebben de homo's in Duitsland nooit een vuist kunnen maken, en de gevolgen daarvan zijn duidelijk. In Duitsland liggen op alle drie terreinen nog grote problemen.

In Engeland bestaat een hele reeks anti-homobepalingen in de strafwet. De rechtbanken veroordelen met de regelmaat van de klok homo's wegens zogenaamd aanstootgevend gedrag. De infame *clause 28* is helaas niet met Thatcher verdwenen en verbiedt nog steeds een positieve voorstelling van de heren- en damesliefde.

Wanneer je in een Londense nichtenkit vertelt dat je uit Amsterdam komt, kijken ze je jaloers aan en vragen ze wanneer het ook weer koninginnedag is in Amsterdam. Engeland loopt in homorechten jaren achter. Daar mag je al blij zijn wanneer de politie je bedrust niet verstoort.

In Frankrijk zijn de meeste anti-homobepalingen sinds de komst van Mitterrand uit de wet verdwenen. Maar dat de politie de homodominee Doucè die het opnam voor pedofielen en transseksuelen, zonder scrupules vermoordde, schokte het linkse *establishment* in Parijs allerminst.

En de onbegrijpelijke anti-homosmaad van madame Cresson over Engeland dekte Mitterrand met de mantel der liefde toe. De homowereld staat er juridisch gezien misschien niet zo slecht voor in Frankrijk, maar wanneer het aan komt op meer ruimte voor homo's, laat links het afweten.

Zo heeft links het rechtse project overgenomen om een eind te maken aan de *minitel rose*, de succesvolle elektronische interactieve service- en informatiedienst van de Franse PTT. Elke vorm van dienstverlening is daar toegestaan, maar nu wil de linkse regering alleen de zogenaamde seks zo zwaar belasten, dat de roze minitel bezwijken zal. Omdat de roze minitel echter een profijteloos activiteit is van homo-uitgeverijen, zal dit vrijwel onmiddellijk de nekslag betekenen voor de vrije homopers in Frankrijk.

In Italië en Spanje bestaan geen specifieke anti-homobepalingen in de strafwet en laat de politiek levendige homowereld relatief ongemeoid. Homoseksuele mannen en vrouwen negeert men het liefst, van actieve acceptatie is nauwelijks sprake. Op lokaal niveau voert de overheid soms een actief homobeleid, zoals in Bologna of Barcelona.

In Griekenland legt het conservatieve regime dat het daar nu voor het zeggen heeft, de homobeweging het vuur na aan de schenen. Op de zuidflank van Europa bestaat een ambivalente houding ten opzichte van homoseksualiteit. Op seksueel gebied kan er een heleboel, zolang er maar over wordt gezwegen. De homo's vallen niet onder het strafrecht, maar om gelijke rechten of meer ruimte voor de homowereld moet je er niet komen.

Oost-Europa verkeert in grote opschudding, en wat de resultaten voor de homo's zullen zijn, is afwachten geblazen. Walesa en Jeltsin zijn evidente homohaters. Voorzover ik weet heeft nog geen

van de vijftien vroegere Sovjet-republieken het beruchte artikel 121 afgeschaft dat sodomie tussen mannen strafbaar stelt.

In de donkere augustusdagen heeft het homoblad *Tema* zijn faxen, computers en kopieermachines aan Jeltsin uitgeleend en hem uit zijn isolement in het Russische parlement gered, en daarmee de prille democratie op de been gehouden, maar artikel 121 bleef in de wetboeken.

Walesa is katholiek en volgt de roerganger in Rome op de voet als het om de moraal gaat. Uit Rome is voor de homo's nooit goed nieuws gekomen. Polen zal net als het Slavische Gemenebest voorlopig wel op alle terreinen een zorgenkind van de internationale homowereld blijven.

De regering van Havel doet daarentegen in stilte mooie dingen voor de homogemeenschap in Tsjecho-Slowakije. De anti-homobepalingen zijn er al uit de strafwet verdwenen. Wat de homo's verder kunnen verwachten is onduidelijk. In Hongarije en Slovenië is het laatste decennium een homobeweging van de grond gekomen die enige ruimte heeft gekregen. Hier was geen sprake van specifieke anti-homo-artikelen in de strafwet.

Die zijn er in andere Joegoslavische deelstaten wel. Net als in Roemenië, en daar heeft Iliescu zich nooit van gedistantieerd. Zowel hijzelf als de patriarch van Boekarest heeft tot dusver alleen maar lelijke dingen over nichten en potten gezegd. De Roemeense geheime politie die voor de decemberrevolutie achter de homo's aanzat, kwijt zich nog altijd even vlijtig van dezelfde taak. Bulgarije en Al-

banie zijn witte plekken op de wereldkaart van de homo-emanipatie: geen bericht slecht bericht, moeten we in dit geval aannemen.

HET ZIET er naar uit dat vooral in het hoge noorden van Europa de emancipatie van homoseksuele mannen en vrouwen serieus ter hand wordt genomen. Hier geen discriminerende wetsartikelen meer. In Scandinavië en Nederland hebben de homo's, schoorvoetend, enige rechten en plichten gekregen en wordt hun leefwijze op ruime schaal geaccepteerd.

Maar iedereen weet dat het in Nederland nog lang geen koek en ei is: de Wet Gelijke Behandeling is al sinds 1977 in aantocht en met de gelijkberechtiging op het punt van burger- en relatierchten wil het zelfs in Nederland niet bijzonder vlotten.

Ruimte creëren voor de homowereld gebeurt maar mondjesmaat. We hebben een homomonument, een uitgebreid kroegenbestand, het COC en homostudies, maar zelfs de homobeweging is weinig slagvaardig als het om het veroveren van openbare ruimte gaat, of het nu om sportvelden, *cruise-gebieden* of aandacht op de televisie gaat.

Het is al met al beroerd gesteld. Wanneer we de leuzen van instellingen als de NAVO over het vrije Westen inderdaad serieus willen nemen, dan zal er nog heel wat moeten gebeuren. Voor vluchtelingen en voor vele andere groepen, niet in de laatste plaats voor homo's.

Wanneer horen we eindelijk de leuzen: Thatcher is weg, nu *clause 28* nog, weg met Jeltsin, Walesa en

Wörner, met paragraaf 175 en artikel 121, met de paus in Rome en al die andere vermaledijde onzin die rechten van homo's in de weg staat. Nederland uit de NAVO zolang Wörner in Brussel zit!

Met 1992 komt de eenwording van Europa naderbij. Van alle werelddelen spant Europa misschien wel de kroon in homo-emanipatie, en Nederland met Noorwegen en Denemarken in Europa. Hier is de situatie heel wat minder belaberd dan in de meeste andere landen en werelddelen.

Maar homo-emanipatie is veel meer dan alleen maar onrecht in de sfeer van het strafrecht en politiek en het verwerven van gelijke rechten. Uiteindelijk gaat het om het recht op zelfexpressie, om net even anders te zijn dan anderen, om de mogelijkheid een eigen homowereld op te bouwen in de stad en op het platteland, in bibliotheken en op de buis.

Het lijkt me echt een punt waar de Nederlandse buitenlandse politiek zich ook zinvol op zou kunnen profileren zonder dat ze het een cent kost. Al was het alleen maar om binnen Europa of de Europese Gemeenschap rechtvaardige verhoudingen voor homo's en een draagvlak voor homoleven te creëren. En om te voorkomen dat Amsterdam als homoparadijs vooral een vluchttoord voor homo's uit andere delen van Europa en de wereld wordt. Want we hebben al die vlinders uit de hele wereld een rijk nachtleven te bieden, maar waar moeten die stakkerds overdag hun geld verdienen?

Gert Hekma is voorzitter van de werkgroep homostudies van de Universiteit van Amsterdam.

Ontucht met mede-cadetten bestraft met vier maanden

Van onze verslaggever **VK 27**
ARNHEM — Tweede-luitenant A. G. uit Breda is door Militaire Kamer in Arnhem wegens ontucht veroordeeld tot acht maanden gevangenisstraf, waarvan vier maanden voorwaardelijk. De 24-jarige A. G. heeft de afgelopen drie jaar meermalen ontucht gepleegd met mede-cadetten van de Koninklijke Militaire Academie (KMA). Hij verdoofde zijn slachtoffers door *Seresta*-tabletten door hun drankjes te mengen.

Vijf cadetten van de KMA, onder wie vrienden van de luitenant, hadden aangifte gedaan. Eén geval achtte de rechtbank niet bewezen. Bij de straf heeft de rechtbank rekening gehouden met het psychiatrisch rapport dat de luitenant verminderd toerekeningsvatbaar achtte. Voor de rechtbank verklaarde G. ruim twee weken geleden, dat hij grote problemen had met zijn homoseksuele gevoelens en daarover met niemand durfde te praten.

Telefoon voor Biseksuelen

Van onze redactie **Vrouw**
AMSTERDAM,
woensdag

Vandaag start de Stichting Bi-seksualiteit Nederland met de Bi-info-lijn. „Iedereen die geïnteresseerd is op biseksueel gebied verstreken we informatie. Dat kunnen actuele zaken zijn, maar ook bijvoorbeeld literatuurlijsten. Verder hebben wij een lijst van contactpersonen en bemiddelen we als mensen steun of hulp zoeken,” vertelt Hannie Hansson.

Volgens Hannie Hansson is informatie broodnodig. „In Nederland is nog maar bitter weinig bekend over biseksuelen en dat terwijl er toch tweeënhalf miljoen rondlopen. Wetenschappelijk onderzoek is er zelfs nooit echt naar gedaan.” Het hoofddoel van de stichting is dan ook voorlichting te geven en te proberen het begrip en de beeldvorming te beïnvloeden. De Bi-infolijn: 020-6642337 tussen 18.00 en 20.00 uur.

Telefoon 15-191

Nach dem unfreiwilligen „Outing“ von Hape Kerkeling: **BRAVO** fragt seine Leser(innen)

SOLL MAN SCHWULE STARS ENTTERNEN?

2/1/92/

Als Rosa von Praunheim auf dem „Heißen Stuhl“ von RTL plus verkündete, Hape Kerkeling und Alfred Biolek seien genauso schwul wie er selbst, gab es entrüstete Reaktionen.

Darf er so etwas gegen den Willen der Betroffenen tun? In den USA und England stellen Schwulengruppen schon seit längerer Zeit Prominente schonungslos an den Pranger, die ihre Homosexualität bisher geheimhielten. Die fragwürdige Methode, die die Intimsphäre der Betroffenen verletzt, soll den vielen heimlich Homosexuellen Mut machen, zu ihrer Sexualität offen zu stehen und „Normale“ dazu bringen, Schwule nicht weiter zu diskriminieren. Deshalb unsere Frage: Mögt Ihr homosexuelle Stars, von deren Veranlagung Ihr nichts wußtet, deshalb weniger – oder zählt allein Ihr Können? Schreibt uns Eure Meinung!

Lesbische Frauen und schwule Männer werden heutzutage nicht mehr diskriminiert – oder doch? Der Wirbel, den die RTL plus-Sendung „Explosiv – Der heiße Stuhl“ zum Thema „Öffentliches Bekenntnis zur Homosexualität“ am 10. Dezember auslöste, läßt eher darauf schließen, daß die Liebe zum eigenen Geschlecht keineswegs von allen als normal empfunden wird. Rosa von Praunheim hatte auf dem heißen Sitz der Talkshow Platz genommen und trat vehement, aber nicht immer sympathisch wirkend, dafür ein, daß prominente Schwule mit gutem Beispiel vorangehen und sich öffentlich zu ihrer sexuellen Ausrichtung bekennen sollten. „Es genügt nicht, den Arsch hinzuhalten, man muß auch sein Gesicht zeigen!“

Schwul sein sei keine Krankheit und nichts Abarziges, meinte der Filmemacher, der sich immer schon offen zu seiner Homosexualität bekannte. „Doch die Gesellschaft braucht Hilfe, um diese Tatsache zu verstehen und endlich der Heuchelei und Diskriminierung von Schwulen und Lesben wirklich ein Ende zu machen.“

Entwicklungshilfe, wie er sie sich vorstellt, leistete Rosa gleich aktiv, indem er vor der Kamera TV-Stars an den Pranger stellte: „Hape Kerkeling ist stockschwul, Alfred Biolek auch.“ In der Boulevardpresse löste er mit der Offenbarung der sexuellen Vorlieben anderer Leute anderntags ein echtes Schlagzeilengewitter aus.

Rücksichtslosen Umgang mit der Intimsphäre von Prominenten pflegen Schwulen- und Lesbenvereinigungen in England und in den USA, die mit aggressiven „Outing“-Kampagnen Klarheit über das Sexualleben von Prominenten schaffen, die ihre Homosexualität bislang geheimzuhalten versuchten.

In New York und anderen US-Städten kleben Plakatwände voll mit den Porträts von Jodie Foster, Calvin Klein, Tom Selleck, Whitney Houston u.a. – alle mit dem Stempel „absolutely queer“ (stockschwul) versehen.

Das Kalkül der Outing-Aktivisten: Die Gesellschaft soll gezwungen werden, Homosexualität endlich als etwas Normales zu akzeptieren, indem ihr vor Augen geführt wird, wie viele ihrer Lieblingsstars, von denen sie es nie gedacht hätte, schwul oder lesbisch sind.

Der amerikanische Sex-Forscher Alfred Kinsey stellte bereits in den vierziger Jahren fest, daß 37 % aller Männer und 13 % der Frauen irgendwann in ihrem Leben homosexuelle Erlebnisse einschließlich Orgasmus haben.

Zieht man die heutige größere sexuelle Offenheit und Experimentierfreudigkeit in Betracht, müßten die Zahlen vermutlich deutlich nach oben korrigiert werden.

Trotzdem war noch bis Ende der sechziger Jahre männliche Homosexualität in Deutschland ein Straftatbestand. Erst seit 1973 betrachtet die Weltgesundheitsorganisation WHO Sex mit dem gleichen Geschlecht offiziell nicht mehr als Krankheit, sondern als normale sexuelle Ausdrucksform.

Mediziner und Psychologen vertreten inzwischen den Standpunkt, daß die menschliche Sexualität sehr flexibel und keineswegs grundsätzlich und ausschließlich nur auf das andere Geschlecht gerichtet ist.

Streit herrscht lediglich über die Faktoren, die über hetero-, bi- oder homosexuelle Prägung eines Menschen entscheiden.

Manche Forscher meinen, hohe Werte des Sex-Hormons Testosteron im Blut der Mutter machen einen Jungen schon vor seiner Geburt schwul.

Psychoanalytiker machen mögliche Ablösung von der Mutter und männliche Identifikation mit dem Vater ver-

antwortlich für männliche Homosexualität. Anders halten prägende Sex-Erlebnisse in der Pubertät für verantwortlich.

So himmrisch sie erscheinen, die Ängste und gesellschaftlichen Vorurteile gegenüber Homosexuellen, sie sind immer noch gewaltig. Viele Schwule empfinden ihre Sexualität selbst als Makel und Schande oder gar Krankheit, bestärkt durch vorurteilsgeprägte Erziehung, diskriminierende Witze oder noch gemeinere Ausschreitungen von „normalen“ Mitmenschen.

Sie trauen sich nicht zu Schwul- oder Lesbischsein zu stehen und leiden furchtbar. Das Auftreten von Aids, das durch viele „Normal“-Köpfe als „Strafe für die Perversionen“ der Schwulen gestert, hat ihre gesellschaftliche Ausgrenzung noch verstärkt.

Die einzige Möglichkeit, die eigene und allgemeine Situation der Schwulen und Lesben zu verbessern, ist das „Coming out“, Aufräumen mit Angst und Heimlichkeiterei und sich offen zu seinem homosexuellen Lebensstil zu bekennen.

Viele Stars, vor allem aus der Rock- und Popszene, gehen diesen Weg. Boy George machte sich einen Spaß daraus, sein Porträt auf dem Cover seiner Single „After the Love“ mit dem „absolutely queer“-Stempel versehen zu lassen.

Seine Ansicht: „Viele denken, man hätte eine Chance zu wählen, aber man wird einfach schwul geboren. Doch daß ich schwul bin, ist eigentlich keine so wichtige Sache, daß sie unbedingt an die große Glocke gehängt werden müßte. Seine sexuellen Vorlieben sagen nichts über den Wert eines Menschen aus. Die Entscheidung, über seine Sexualität in der Öffentlichkeit zu reden, sollte man jedem selbst überlassen. Jemanden gegen seinen Willen zu ‚outen‘ halte ich für eine schlimme Denunziation.“

Marc Almond: „Ich bin schwul, alle sollten zu ihrer Sexualität stehen, egal ob er heterosexuell oder schwul ist. Aber es ist einfach blöd, das Thema so wichtig zu nehmen. Jeder ist so wie er ist. Es kommt nicht darauf an, mit wem jemand ins Bett geht, sondern darauf, was er als Mensch bringt.“

Freddie Mercury, der kürzlich an Aids starb, machte nie ein Geheimnis aus seiner Bisexualität. Der deutsche Rocker Rio Reiser, Jimmy Somerville, Holly Johnson und Erasure-Sänger Andy Bell arbeiten in schwulen Bürgerrechtsbewegungen mit und gehen zu Schwulendemos auf die Straße. Hella von Sinnen knutschte mit ihrer Freundin Cornelia Scheel auf dem Bundespresseball vor den Kameras. Sie findet übrigens: „Jemanden gegen seinen Willen zu ‚outen‘ ist faschistisch.“

Army of Lovers lassen schon durch ihren überzogenen turtigen Showstil kaum Fragen offen.

Die Gitarristen Pete Townshend (The Who) und Jimmy Page (Led Zeppelin) dagegen kommentierten ihre Vorliebe für Männer nie öffentlich. Unfreiwillig „geoutet“ wurden Elton John, John Travolta und Martina Navratilova durch ihre Ex-Lover, Whitney Houston durch die Posterkampagne der US-Schwulengruppe „Queer Nation“.

Daß Billy Idol bisexuell sei und auf Sadomaso stehe, verkündete sein Jugendfreund Hanif Kureishi in seiner Autobiografie. Ob's stimmt?

Falsch „geoutet“ wurden Jason Donovan und Tom Selleck. „Magnum“ gewann eine 2.000.000 \$-Schadenersatzklage gegen die US-Zeitung „The Globe“, die wie die Plakateure von Queer Nation nach Ansicht des Gerichts zu Unrecht behauptet hatte, er sei schwul.

Von George Michael glauben viele, daß er schwul ist. Aber er dementiert immer ersem. Ähnlich liegt der Fall bei Oberseebar Freddy Quinn.

(Es war vollkommen klar, daß am Telefon Hape selbst war. Er hatte seine Stimme extrem verändert, klang sehr weiblich und fast turtig)

WIE HAPE KERKELING AUF SEINE „ENTTARNUNG“ REAGIERTE

Anruf bei Hape Kerkeling in seiner Düsseldorf-Wohnung, am Mittwoch 11.12.1991, 15.30 Uhr. Es meldet sich eine junge Stimme mit „Büro Kerkeling“.

BRAVO: Gestern wurde von Rosa von Praunheim in der RTL plus-Sendung „Explosiv – Der heiße Stuhl“ behauptet, Hape sei schwul. Gibt es dazu einen Kommentar von Hape oder Ihnen?

ANTWORT: Aber natürlich ist Herr Kerkeling schwul. Warum soll er das nicht zugeben? Das ist doch nichts Außergewöhnliches ...

BRAVO: Mit wem spreche ich?

ANTWORT: Hier ist das Büro Kerkeling. Mein Name ist Gisbert Geikenbaum. Ich bin Transvestit, also ... Ich habe mich operieren lassen und heiße jetzt Gisela. Ich arbeite hier bei und für Herrn Kerkeling.

BRAVO: Gibt es auch einen Kommentar von Herrn Kerkeling selbst?

ANTWORT: Ja, wie gesagt, natürlich ist Herr Kerkeling schwul. Warum sollte er das nicht zugeben? Er hat seit Jahren ein glückliches Verhältnis mit einem katholischen Priester.

BRAVO: Wollen Sie uns verarschen?

ANTWORT: Nein, wieso denn? Finden Sie das etwa schockierend? Das ist doch etwas völlig Normales. Die Sache mit Herrn Praunheim ist doch so, daß er schon seit Jahren hinter Hape her ist und ihn nicht kriegen kann. Der ist frustriert und hat deshalb so was abgelesen, wie in der Sendung. Zudem steht Hape ja nicht auf solche Typen. Er steht mehr auf Schwarze ...

BRAVO: Also verarschen können wir uns selbst – wir danken für dieses Gespräch ...

„WIR SIND SCHWUL“ Stars, die zu ihrer Veranlagung stehen

Holly Johnson – steht dazu

Army Of Lovers – turtige Show läßt kaum Fragen offen

Jimmy Somerville – geht zu Schwulendemos

Boy George und Freddie Mercury (d) – die berühmtesten Schwulen

Marc Almond – machte nie ein Geheimnis draus

Erasure – Andy (l) ist schwul, Vince (r.) steht auf Frauen

Hella und Cornelia knutschen in der Öffentlichkeit

M. Navratilova – unfreiwillig „geoutet“ durch Ex-Freundin

Von Queer Nation (oft unbewiesen) geoutet – Selleck klagte dagegen

Wie ist Eure Meinung, gehen unsere Gesellschaft und Outing-Aktivisten wie Rosa von Praunheim oder Queer Nation richtig mit dem Problem Homosexualität um? – Schreibt an BRAVO – Stichwort „Outing“ – 8000 München 100

Anonieme getuige holt rechten verdachte uit

Van onze verslaggever **VK 8**
AMSTERDAM — Het door veel strafrechtjuristen vermeelede fenomeen van de anonieme getuige in het strafproces wordt gelegaliseerd. Dat is de strekking van het door minister Hirsch Ballin van Justitie bij de Tweede Kamer ingediende wetsvoorstel waarmee moet worden geregeld onder welke omstandigheden getuigen zich in anonimiteit mogen hullen en welke bewijskracht aan een anoniem afgelegde verklaring mag worden toegekend.

Uitgangspunt van het wetsvoorstel is dat anonieme getuigenverklaringen in het strafproces mogen worden gebruikt als bewijs, mits er aan een aantal voorwaarden is voldaan. De getuige die anoniem wenst te blijven, moet tegenover de verhorende rechter-commissaris aannemelijk kunnen maken dat hij (of zijn familie) reden heeft om zich ernstig bedreigd te voelen en represailles kan verwachten van de verdachte of diens „milieu”. Bovendien moet de identiteit wel worden prijs gegeven aan de rechter-commissaris.

Het wetsvoorstel volgt in grote lijnen het in 1986 uitgebrachte rapport „Bedreigde getuige” van de commissie-Remmelink (tot voor kort procureur-generaal bij de Hoge Raad) en sluit aan op de jurisprudentie van de Hoge Raad. Het gebruik van anonieme getuigenverklaringen raakte in de loop van de jaren tachtig ingeburgerd in de Nederlandse strafrechtspiegeling en kwam voort uit de behoefte de grote drugshandel effectief te bestrijden. Daartoe werden in toenemende mate undercover-agenten ingeschakeld die zich als potentiële kopers opdrongen aan personen die werden verdacht van drugshandel.

Het betrof zaken waarin het bewijs vrijwel niet op een andere manier te leveren viel dan door de drugshande-

laar er middels een pseudo-koop in te luizen. De verklaring van de undercover was essentieel om tot een veroordeling van de verdachte te kunnen komen. Deze politie-getuigen werd anonimiteit toegestaan om te voorkomen dat zij nadien niet meer effectief voor ondergronds werk zouden kunnen worden ingezet.

Later werd het gebruik van anonieme getuigen in het strafproces verdedigd met de stelling dat potentiële getuigen door de georganiseerde misdaad in toenemende mate werden bedreigd en daarom alleen maar hun mond wilden open doen als hun anonimiteit werd gegarandeerd. In de praktijk komt het nogal eens voor dat de politie getuigen ongevraagd anonimiteit aanbiedt in ruil

van artikel 6 van het verdrag. De Joegoslaf Kostovski was in Nederland uitsluitend op basis van anonieme getuigenverklaringen veroordeeld voor een bankoverval. In de lijn van eerdere arresten was dit door de Hoge Raad gesanctioneerd. De rechters in Straatsburg dachten er anders over.

Het Kostovski-arrest is op vele en soms elkaar uitsluitende wijzen uitgelegd. Maar de geleerden waren het er vrijwel unaniem over eens dat in de Nederlandse rechtspraak een andere koers moest worden gevaren met anonieme getuigenverklaringen, want — dat was in ieder geval duidelijk geworden — het Europees hof stelde als uitgangspunten dat getuigenverklaringen moeten worden afgelegd in aanwezigheid van de verdachte op een openba-

goedkeuring aan het gebruik voor het bewijs van een verklaring uit de tweede hand. Zo werd het mogelijk een proces-verbaal van de politie rechtstreeks als bewijs te gebruiken zonder de getuige wiens verhaal in dat proces-verbaal is opgenomen of zelfs maar de agent die het heeft opgeschreven, ter zitting te horen.

De klap van het Kostovski-arrest dreunde nog na, toen de Hoge Raad in juli 1990 weer een uitspraak deed over het gebruik van anonieme getuigenverklaringen. Daarin werd uitgemakkt dat die slechts bruikbaar zijn als is voldaan aan een aantal voorwaarden. Deze minimumvoorwaarden zijn goeddeels overgenomen in het wetsvoorstel.

Prof. J. Leijten, die als advocaat-generaal bij de Hoge Raad optrad in de Kostovski-zaak, schreef — na de Straatsburgse terechtwijzing — een akte van berouw. „Ik betreur het in hoge mate dat ik in mijn conclusie in deze zaak mij niet veel krachtiger heb verzet tegen het fenomeen van de anonieme getuige. Het is — benoembare uitzonderingen daargelaten — onaanvaardbaar, want het druist in tegen een grondbeginsel van het huidige strafproces, dat niet, ook niet ten dele geheim mag zijn, met name niet voor de verdachte. We hadden er nooit aan moeten beginnen of we hadden onszelf terug moeten roepen van deze heilloze weg. Want zij is in staat ons strafproces tot in de kern te misvormen.”

Volgens Justitie voldoet het wetsvoorstel aan de eisen die door het Europese hof in de Kostovski-zaak zijn gesteld. Dat lijkt een buitengewoon discutabele opmerking. Het parlement zal door het indienen van amendementen moeten bewerkstelligen dat er veel strengere eisen worden gesteld aan de geldigheid van anonieme getuigenverklaringen om te voorkomen dat de verkrachting van strafprocessuele beginselen en van rechten van de verdachte een wettelijke basis krijgen.

VICTOR LEBESQUE

„Het huidige strafproces mag niet — ook niet ten dele — geheim zijn”

voor een verklaring die bruikbaar is om een zaak rond te maken.

Strijdjustige advocaten, daarin gesteund door tal van rechtsgeleerde schrijvers, verzetten zich al jaren tegen het gebruik van anonieme getuigenverklaringen. Zij baseren zich daarbij op artikel 6 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens. Dat waarborgt voor iedere verdachte een eerlijk en openbaar strafproces. Het houdt onder meer in dat de verdachte er recht op heeft te weten wie een belastende verklaring over hem heeft afgelegd.

In november 1989 sprak het Europees Hof voor de Mensenrechten in Straatsburg in de zaak Kostovski uit, dat het gebruik van anonieme getuigen inderdaad een schending kan opleveren

re terechtzitting en dat een veroordeling niet mag volgen als er voor het bewijs alleen maar anonieme getuigenverklaringen zijn. Onder omstandigheden, zo oordeelde het hof, mogen die wel dienen als steunbewijs.

De principiële regel dat alle bewijs op de rechtszitting moet worden opgevoerd in aanwezigheid van de verdachte — het onmiddellijkheidsbeginsel — staat ook in ons Wetboek van Strafvordering. Het verschaft de verdachte of de verdediging de eventuele mogelijkheid dat bewijs te weerleggen. Bovendien moeten de zittingsrechters zich een oordeel kunnen vormen over de betrouwbaarheid van de getuige.

Maar de Hoge Raad schafte dit beginsel in 1926 af in het „de audituarrest”. Daarin gaf de Hoge Raad zijn

de Volkskrant

VK 31

Schengen en de pasjes

TERECHT MAAKT de Tweede Kamer nogal wat bezwaar tegen het Akkoord van Schengen, dat voor een deel van Europa de justitiële samenwerking regelt na het wegvallen van de binnengrenzen. Er is weinig democratische controle op de uitvoering van het akkoord en geen beroepsmogelijkheid voor de burgers. Er is twijfel of de privacy voldoende beschermd wordt in het gezamenlijke computersysteem.

De Kamer wil dat het kabinet een poging doet om Schengen op deze punten te verbeteren, voordat de finale parlementaire beslissing in juni genomen wordt. Een mooi streven, maar de belangstelling lijkt in de andere Schengenlanden gering. Mislukt het, dan zal het Nederlandse parlement vrijwel zeker met tegenzin akkoord gaan. Want een Nederlandse „Alleingang” is in veel opzichten bezwaarlijk en schadelijk.

Hopelijk duurt de periode waarin Schengen geldt zo kort mogelijk. Het is een onwenselijk dat een land een asielzoeker weigert op grond van het afwijkende asielbeleid in een ander land. Een gezamenlijk en heel aan asielbeleid — en dan voor de hele Europese gemeenschap — verdient verre de voorkeur.

De CDA-fractie heeft de Schengendiscussie nog extra belast door er eisen aan te koppelen inzake een Nederlandse legitimatieplicht en de mogelijkheid tot fouilleren op straat. Deze vreemde koppe-

ling leek opgeheven door nieuwe inhoudelijke afspraken tussen de coalitiepartners. Maar de CDA-fractie bracht in het debat toch weer de koppeling met Schengen aan. Een wanordelijke manier van denken en werken.

De regeringspartijen hebben een zekere behoedzaamheid met de legitimatieplicht en de mogelijkheid tot fouilleren afgesproken. Het CDA wilde aanvankelijk op beide punten nogal doorhollen, zonder dat dit de bestrijding van criminaliteit, fraude en vandalisme duidelijk dient.

Het is nogal overdreven om van iedereen te vergen dat hij zich overal moet kunnen identificeren. Zo'n verplichting moet beperkt blijven tot situaties waarin het vluchten in de anonimiteit maatschappelijk schadelijk kan zijn. Zoals bijvoorbeeld in voetbalstadions, op bepaalde plaatsen waar nogal eens zwart wordt gewerkt en in tram en bus wanneer reizigers op zwartrijden worden betrapt. Maar alleen daar.

Ook de mogelijkheid van fouilleren moet beperkt worden tot situaties waarin duidelijke redenen bestaan om een misdrijf te vermoeden. En die mogelijkheid moet dan alleen toekomen aan opsporingsambtenaren die op dat moment zo'n onderzoek bezig zijn. Nu CDA en PvdA op beide punten redelijk terughoudendheid blijken, heeft Schengen via een vreemde omweg toch nog iets positiefs opgeleverd.

Slachtoffer misdaad wil schadevergoeding van de dader zelf

Van onze verslaggever **VK 30**
MIDDELBURG — Verreweg de meeste mensen die schade lijden door misdaden van anderen willen dat die schade door de dader zelf wordt vergoed. Ze preferen dat boven een schadevergoeding uit een fonds of door de overheid. Dit is gebleken tijdens een proef in Middelburg, waar de justitie gedurende anderhalf jaar een schadebemiddelaar aan het werk heeft gezet. Deze heeft geprobeerd vrijwillige schaderegelingen te treffen tussen daders en slachtoffers. In meer dan de helft van de gevallen is dat gelukt.

Van de 205 slachtoffers die in Middelburg werden benaderd wilde 72 procent gebruik maken van de diensten van de schadebemiddelaar. Van die groep heeft 60 procent inderdaad een vergoeding van de dader ontvangen. Bij de proef in Middelburg bleek tevens dat 93 procent van de slachtoffers het liefst een vergoeding kreeg van de dader zelf, al ging dat bij het experiment niet rechtstreeks, maar via een speciale bankrekening.

Meer dan de helft van de daders was bereid tot het betalen van een schadevergoeding. Daarbij speelde op de achtergrond, dat de justitie in Middelburg de vraag of een vervolging zou worden ingesteld mede liet hangen van de bereidheid tot schadevergoeding. Waar die bij voorbaat aanwezig was bleek overigens in bijna de helft van de gevallen dat alsnog een verplichting tot schadevergoeding werd opgelegd door de rechter.

Onderzoekers van het ministerie van Justitie, die de resultaten van de proef in Middelburg hebben bestudeerd, zijn uiterst positief over de effecten ervan. Het is „een mogelijkheid die in de toekomst vaker zou moeten worden toegepast”, menen zij.

Gebruik van anonieme getuige wordt beperkt

Van onze verslaggever **VK 7**
DEN HAAG — Minister Hirsch Ballin van Justitie wil het gebruik van anonieme getuigenverklaringen als bewijsmiddel aan banden leggen. Volgens een wetsvoorstel dat Hirsch Ballin naar de Tweede Kamer heeft gestuurd mag de officier van justitie straks alleen nog anonieme verklaringen als bewijs opvoeren, als de getuige wordt bedreigd.

Alle andere anonieme getuigen (agenten die undercover hebben gewerkt of tipgevers van de politie) kunnen slechts steunbewijs leveren. Met dit voorstel komt de minister tegemoet aan de kritiek van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Dat oordeelde in 1989 dat de Nederlandse praktijk van het bewijsmiddel van de anonieme getuige te ver is doorgeschooten.

De kwestie werd op Europees niveau aanhangig gemaakt op verzoek van de Joegoslaf S.K. De rechtbank in Utrecht veroordeelde hem in 1982 tot zes jaar gevangenisstraf wegens een wapende bankoverval in Baarn. Het bewijs beruiste uitsluitend op verklaringen van twee anonieme getuigen.

Of iemand zodanig wordt bedreigd dat

hij anoniem mag getuigen, wordt aan het oordeel van de rechter-commissaris overgelaten. Voorwaarden zijn dat de getuige geen verklaring wil afleggen, omdat hij vreest voor zijn leven, gezondheid, veiligheid, gezin of sociaal-economische positie. Tegen de beslissing van de rechter-commissaris is hoger beroep mogelijk. Als daarin wordt bepaald dat een getuige niet wordt bedreigd, hoeft de getuige nog niet op de openbare rechtszitting te verschijnen. Een gevolg is dan wel dat de officier van justitie de vervolging moet staken.

Mag iemand wel anoniem getuigen, dan staat het de rechter-commissaris vrij te bepalen hoe de identiteit van de getuige verborgen blijft voor de verdachte. De getuige kan worden vermond of onzichtbaar blijven tijdens het verhoor. De advocaat van de verdachte kan dan alleen via telecommunicatie vragen stellen aan de getuige.

De rechter-commissaris kan ook bepalen dat de verdachte en diens advocaat het verhoor helemaal niet mogen bijwonen. Om dan toch een eerlijk proces te garanderen, stelt Hirsch Ballin voor ook de aanklager te weren bij het verhoor.

'VERDRAG SCHENGEN AANSLAG OP DEMOCRATIE'

AMSTERDAM — Het parlement moet het verdrag van Schengen ingrijpend aanvullen. Gebeurt dat niet, dan maakt de volksvertegenwoordiging in de toekomst iedere invloed verliest op het beleid van politie en justitie in Europa. Dit stelt professor C.F. Rüter, hoogleraar strafrecht aan de Universiteit van Amsterdam.

LUC PANHUYSEN

Donderdag debatteert de Tweede Kamer over het verdrag, dat het vrije verkeer van personen regelt in acht EG-landen, te weten de Benelux, Frankrijk, Duitsland, Italië, Spanje en Portugal. Rüter: "Als het parlement het Schengen-verdrag ongevoelig goedkeurt, heeft het voor altijd het recht verloren te klagen over het democratisch tekort van de Europese Gemeenschap. Want volgens de huidige verdragstekst heeft de Kamer over wat er in de toekomst op basis van het verdrag gebeurt niks te zeggen. Dat betekent dat de Kamer zich wegschrijft uit de Europese ontwikkeling van politie, justitie, strafrecht en drugsbeleid."

De regering beweert dat er 'parlementaire inspraak' mogelijk is in de maatregelen die worden genomen in het kader van Schengen. Rüter: "Maar die inspraak is een eufemisme voor slikken en pikken. Wat we moeten hebben is de eis dat die uitvoeringsovereenkomsten 'parlementaire goedkeuring' behoeven. Het lijkt op bakkeleien over woorden, maar het is essentieel."

"Bij de onderhandelingen over het verdrag van Schengen is wel gebleken hoe belangrijk de rol van de Tweede Kamer is. Wij hebben in 1989 allerlei vertrouwelijke verdragsteksten in concept, die de regering niet aan de Kamer had laten zien, aan kamerleden toegespeeld en die hebben toen duidelijk laten weten dat zij het zo niet wilden." Rüter doelt op een Uitgebreide Commissievergadering in 1989 toen kamerleden netelige vragen begonnen te stellen aan de regering op basis van uitgelekte onderhandelingsstukken. De parlementariërs lieten hun kritiek luidkeels klinken, zoals bijvoorbeeld op de door Bonn voorgestane Pruisische benadering van de Nederlandse koffieshop. Maar prompt drie maanden later werd de tekst aan de wens van de Tweede Kamer aangepast. Opgenomen werd bijvoorbeeld de clause dat ieder land zijn eigen drugsbeleid mag hebben. "De regering beweert dat deze wijzigingen in het verdrag ook zonder deze kamerleden zouden zijn doorgevoerd. Er zijn er niet veel die dat geloven."

ERNSTIG

Met zijn kritiek schaarde Rüter zich achter het vernietigende advies dat in 1991 werd uitgebracht door de Raad van State, het hoogste adviesorgaan van de regering. Het verdrag dat de regering nu voorlegt aan het parlement, schiet aldus de Raad "uit democratisch oogpunt ernstig tekort". Maar, uniek in de Nederlandse parlementaire geschiedenis, de regering

legde het advies naast zich neer.

Net als de Raad van State is Rüter zeer bezorgd over het ontbreken van een onafhankelijke rechterlijke macht die het functioneren van de Schengen-overeenkomst controleert. Rüter: "Via aanvullende regelingen, bijvoorbeeld een protocol, moet het Europese Hof van Justitie ook inzake het Schengen-verdrag bevoegd worden. In de huidige tekst heeft de Euroburger volstrekt geen mogelijkheid zich te beklagen: zowel het Europese Hof in Straatsburg als de nationale rechter zijn niet bevoegd in Schengen-zaken."

Wel voorziet het verdrag in een Uitvoerend Comité, maar, zoals de bolsjewistische klank al doet vermoeden, bestaat dat geheel uit technocraten. En op de besluiten van dat comité heeft het Nederlandse parlement geen enkele invloed. Ook dat moet volgens Rüter veranderen. "Het Uitvoerend Comité is een ambtenarencollectief, waarmee de regering dus zichzelf controleert."

KNULLIGHEID

Aan het verdrag hebben van Nederlandse zijde alleen de ministeries van Justitie en Binnenlandse Zaken meegedaan. Vandaar, aldus Rüter, "de eenzijdige knulligheid van Schengen. Vanaf het moment dat men in 1985 over het verdrag begon te vergaderen, is een gestage bewustzijnsverruiming ontstaan. De burger verdween uit het zicht en de regelaars legden zich toe op de problemen van de criminaliteit en de migranten. Het Europa van Schengen is niet het Europa van de Burger, maar dat van de Verdachte en de Illegale Buitenlander. Vrijwel het gehele verdrag gaat hierover."

Intussen maken de partijfracties zich op voor het debat van komende donderdag. Het PvdA-standpunt ligt in het verlengde van de kritiek van de Raad van State. De partij wil een betere harmonisatie van het asielbeleid tussen de acht landen en betere mogelijkheden voor parlementaire controle. De VVD is verdeeld en D66 heeft het standpunt nog niet bepaald. Het CDA deelt de kritiek van de PvdA op het ondemocratische karakter van het verdrag.

Tegelijk maken de christen-democraten van de gelegenheid gebruik de identificatieplicht weer op de agenda te plaatsen. CDA'er Van Weezel: "Als straks de grenzen opengaan, is Nederland een eiland van anonimiteit temidden van al die landen waar identificatieplicht heerst. Dat heeft een aanzuigende werking op criminelen." Rüter ziet weinig in identificatieplicht. "Voor de criminaliteitsbestrijding helpt het niet veel. En verder worden het dan gezellige tijden: buitenlandertje jagen." □

Waarde DNA-vingerafdruk sterk in twijfel getrokken VK 1/1

DE 'DNA-vingerafdruk', een nieuwe techniek voor de identificatie van verdachten van zware misdrijven, is opnieuw in opspraak geraakt. Na berichten twee jaar geleden over commerciële laboratoria in de Verenigde Staten die onbetrouwbaar werk afleverden, staat nu de betrouwbaarheid ter discussie van de kansberekening die aan de vingerafdruk is gekoppeld.

Twee Amerikaanse genetici, Richard Lewontin en Daniel Hartl, hebben de knuppel in het hoenderhok gegooid. Uitspraken over de uiterst kleine kans dat DNA dat in sporen van een misdrijf wordt aangetroffen slechts bij toeval identiek is aan het DNA van een verdachte, berusten op drijfzand, zo menen de beide onderzoekers.

Hun betoog zou wel eens een ernstige handicap kunnen gaan vormen voor het justitieel gebruik van de DNA-vingerafdruk. Sinds haar ontwikkeling in 1985 heeft de identificatietechniek stormenderhand de rechtszalen in binnen- en buitenland veroverd. Met menselijk DNA uit minimale sporen (bloed, sperma, huidschilfers of haren), is het mogelijk een verdachte van een misdrijf als de dader aan te wijzen, dan wel zijn onschuld aan te tonen.

De kans dat de overeenkomst tussen het DNA uit de sporen en het DNA van een verdachte op toeval berust, wordt geschat op één op de miljoenen of soms zelfs één op de miljard. Om die grote bewijskracht is de DNA-vingerafdruk zeer populair in kringen van justitie en advocaten.

In Nederland is, naar een schatting van het Gerechtelijk Laboratorium in Rijswijk, de DNA-vingerafdruk tussen de 80 en 120 maal als bewijsmateriaal in strafrechtzaken aangevoerd. In de Verenigde Staten is tussen 1988 (toen in een verkrachtingszaak in Florida de DNA-vingerafdruk voor het eerst werd toegepast) en 1990 in meer dan tweeduizend rechtszaken gebruik gemaakt van de nieuwe techniek. Het artikel van Lewontin en Hartl, gepubliceerd in het wetenschappelijk tijdschrift Science van 20 december vorig jaar, dreigt daar nu een eind aan te maken.

Beide genetici stellen dat de grondslag van de kansberekeningen die aan de DNA-vingerafdruk worden gekoppeld, niet deugt. Er wordt namelijk geen rekening gehouden met de omstandigheid dat de samenstelling van het DNA van etnisch verschillende bevolkingsgroepen sterk uiteen kan lopen.

De kansberekeningen worden opgesteld aan de hand van een databank van DNA-vingerafdrukken die hoofdzakelijk van blanken afkomstig zijn. Afdrukken van andere belangrijke etnische groeperingen zijn nauwelijks aanwezig.

Het is heel goed denkbaar dat, indien zulke gegevens wel beschikbaar zouden zijn, uitspraken over de uiterst kleine kansen drastisch moeten worden herzien, waardoor de bewijskracht van de DNA-vingerafdruk sterk afneemt. Totdat die gegevens er zijn, horen stellige uitspraken over kansen niet in de rechtszaal thuis, aldus Lewontin en Hartl.

Het laat zich raden dat hun wetenschappelijk betoog *gefundenes Fressen* is voor advocaten van verdachten van misdrijven die, zeker in de klimaat van de Amerikaanse rechtspraak, geen middel onbenut laten om vrijspraak voor hun cliënt te verkrijgen. Volgens Science hebben het afgelopen jaar al zes Amerikaanse rechtbanken op grond van re-

deneringen zoals Lewontin en Hartl volgen, bewijsmateriaal op basis van de DNA-vingerafdruk terzijde gelegd.

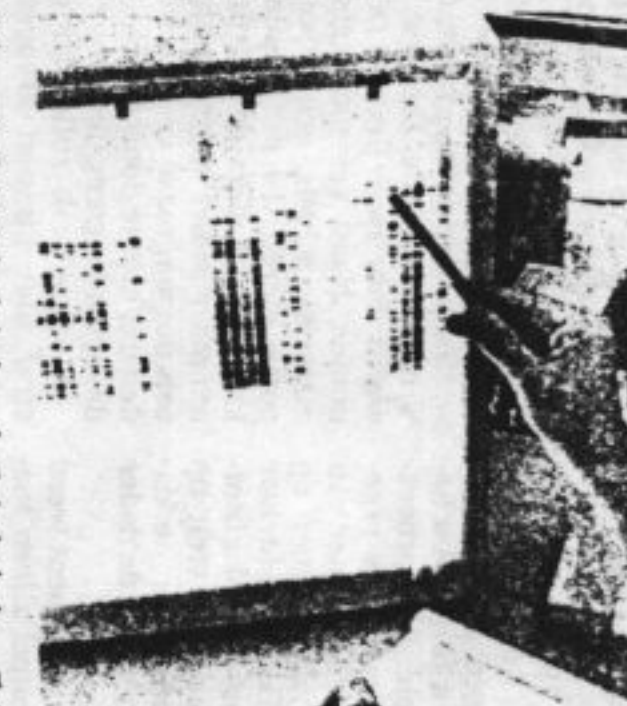
Eveneens volgens Science zou de FBI uiterst ongelukkig zijn met het artikel van beide genetici. En Hartl en Lewontin beweren door een officier van justitie uit Ohio onder druk te zijn gezet om hun artikel niet in Science te publiceren. De redactie van het tijdschrift besloot, gezien de opschudding die ontstond toen proefdrukken van het artikel van Lewontin en Hartl uitlekten, tot een weinig gebruikelijke stap.

Hoofdredacteur Koshland bestelde een tegenstuk bij de Amerikaanse genetici Ranajit Chakraborty en Kenneth Kidd, die al meermaals als getuige a charge in strafzaken waren opgetreden. Hun weerwoord werd tegelijkertijd met het artikel van Lewontin en Hartl gepubliceerd. Kidd en Chakraborty weerspreken hun conclusies over de bruikbaarheid van de DNA-vingerafdruk in strafrechtzaken.

Drs H. Logtenberg van het Gerechtelijk Laboratorium in Rijswijk, die nauw betrokken is bij het DNA-vingerafdrukonderzoek, zegt dat de discussie die Lewontin en Hartl zijn aangegaan, uit wetenschappelijk oogpunt legitiem is, maar dat de betekenis voor de praktijk van het gerechtelijk opsporingswerk gering zal zijn.

"Naar mijn smaak is het meer een kwestie van marges, de zekerheid en onzekerheid in kansberekeningen. De nauwkeurigheid van statistische uitspraken, zoals die in de VS worden gedaan, staat onder druk", aldus Logtenberg. Maar voor het dagelijks werk bij het Gerechtelijk Laboratorium — tot dusver de enige instantie in Nederland die DNA-vingerafdrukken voor justitieel gebruik produceert — maakt het geen verschil.

"Onze uitspraken over kansen waren altijd al aan de voorzichtige kant", aldus Logtenberg. "Bovendien bespeur ik de neiging in Nederland om behoedzaam te zijn met het aanvragen van DNA-vingerafdrukken. Die voorzich-

Onderzoek aan DNA-vingerafdrukken.

tigheid is mede opgekomen na de onrust in 1989 in de VS over de kwaliteit en betrouwbaarheid van het commerciële DNA-vingerafdrukonderzoek."

Volgens Logtenberg is in Nederlandse rechtszaken waarin de DNA-vingerafdruk een rol speelde, de betrouwbaarheid van kansberekeningen tot dusver nooit aangevochten. "Maar ik houd er rekening mee dat de discussie die nu in de VS woedt, ook naar Nederland zal overwaaien. Advocaten lezen ook kranten."

GERBRAND FEENSTRA

Arrondissement Middelburg heeft goede ervaringen met schadevergoeding dader voor slachtoffer delict „Verdachte kan door enthousiasme straf beïnvloeden”

Van onze verslaggever ERNST CLOWING 31 MIDDELBURG — Het mes snijdt aan twee kanten: genoegdoening voor het slachtoffer en, afhankelijk van de zwaarte van het vergrijp, strafvermindering of zelfs -kwijtschelding voor de dader. De regeling is simpel: geef de dader van een delict de mogelijkheid de door hem aangericht materiële schade te vergoeden aan zijn slachtoffer.

Alleen in het arrondissement Middelburg hebben ze ervaring met de regeling. De Middelburgse officier van justitie mr S. Tempel verwoordt de gedachte erachter aldus: „De bedoeling is dat een verdachte door middel van een enthousiaste houding, zij het gekieteld, zijn

fenders”. Bij dat soort lichte gevallen werd de zaak na betaling van de schade door de dader vaak geseponneerd. Maar al snel bleek uitbreiding naar wat zwaardere vergrijpen mogelijk.

Tempel geeft een voorbeeld van zo'n wat zwaarder geval. „Iemand loopt hier 's nachts door de Zeeuwse dreven en wordt door twee figuren te grazen genomen. Naast verwondingen is er ook materiële schade, een kapotte bril, kapperskleren. In de klassieke situatie krijgen de daders een justitiële dreun, om maar in het jargon te blijven. Dat is een dogma, maar er is geen enkele reden dat niet te doorbreken en een schadevergoedingsregeling voor te stellen.”

In deze zaak zullen de daders hun straf niet kunnen afkopen met een schadevergoeding. Officiëren van justitie en rechters in Middelburg zullen volgens Tempel bij hun eis respectievelijk

lijken hun vonnis echter wel rekening houden met zowel een positieve als een negatieve houding van de daders tegenover de schadevergoeding. Willen ze niet betalen, dan zal de straf in veel gevallen zwaarder uitvallen dan wanneer dat wel het geval is.

Tempel acht het zelfs mogelijk een dergelijke regeling ook toe te passen voor immateriële schade, een soort smarteged. „We denken daarover na, maar je moet er erg voorzichtig mee zijn. Het is een lastige materie, want hoe kwantificeer je immateriële schade. Smarteged is in Nederland nog een moeilijke zaak. Ook rechters komen er vaak niet uit.”

Maar ook bij de materiële schadevergoeding staat steeds voorop dat het slachtoffer er prijs op stelt. Tempel: „Je moet niemand de regeling door de strot duwen. Sommigen willen de hele zaak

liever vergeten, of zijn al schadeloos gesteld door een verzekeringsmaatschappij. In dat geval doet de schadebepaler niets meer, want wij zijn uiteindelijk geen verlengd incassobureau voor de institutionele beleggers.”

Gerechtigheid

De meeste slachtoffers blijken echter een schadevergoeding van de dader toch als een vorm van gerechtigheid en genoegdoening te zien. Tijdens het experiment werden er 205 slachtoffers benaderd door de schadebepaler, een oud-hoofdagent van de gemeentepolitie in Vlissingen. Die is inmiddels opgevolgd door iemand uit het welzijnswerk. Van de slachtoffers voelde 72 procent voor de regeling en van die groep heeft 60 procent ook een vergoeding van de dader gekregen.

De bemiddelaar zal dader en slachtoffer nooit met elkaar in contact brengen, aldus Tempel. De vergoeding wordt betaald via een speciaal daarvoor ingestelde bankrekening. Mochten beide partijen contact op prijs stellen, dan kan bijvoorbeeld een bureau voor slachtofferhulp worden ingeschakeld. Met die instantie wordt nauw contact gehouden, evenals met de politie en andere hulpverleningsinstanties. Want, aldus Tempel, „het is in dit soort zaken dodelijk in hokjes te denken”.

Middelburg is voorlopig het enige arrondissement waar de schadebepaler actief is. De ministeries van Justitie en Binnenlandse Zaken staan er positief tegenover, maar zullen de regeling niet verplicht stellen. Het wordt aan de overige achtten arrondissementen in Nederland overgelaten of ze een schadebepaler in dienst willen nemen.

UTRECHTS NIEUWSBLAD

WOENSDAG 29 JANUARI 1992

Verontrusting bij Coomhert Liga over oprekken strafwet

'Wet groepsvandalisme schijnoplossing'

(Door Jan van Kooij)

DEN HAAG — Vrijwel machteloos lijkt de rechtsstaat te staan als een groep vandalen schreeuwend en tierend een trein vernielt, zich liederlijk gedraagt en geuniformeerde ordebewaarders uitjouwt. „Een schending van de rechtsorde”, oordeelde minister Hirsch Ballin (Justitie) over het feit dat geen sprake is van vervolging van de vandalen die een 'voetbaltrein' tussen Groningen en Zwolle ruïneerden. De procureur-generaal bij het gerechtshof in Leeuwarden heeft de toedracht van de zaak wel in onderzoek.

Strafrecht is op het individu gericht, met geweldadige acties in groepsverband heeft, justitie het al jaren moeilijk. De goeden mogen niet onder de kwaden lijden en bescherming van al degenen die te goeder trouw zijn is belangrijker dan de plicht crimielen te vervolgen.

Maar dat kan zo niet blijven, vinden Hirsch Ballin en zijn adviseurs van het openbaar ministerie, mede geleid op de vele verontwaardigde reacties na de vrijspreek voor de meeste krakers van het Wolters Noordhoff-complex in Groningen.

Nog geen veertien dagen na het incident met de voetbaltrein onthulde Hirsch Ballin al plannen voor wetgeving tegen groepsvandalisme. Hij deed dat op een CDA-bijeenkomst. Politiek stuntswerk lijkt het, want voor het elgenlijke probleem, het voetbaltreinvandalisme, heeft hij geen oplossing. Alle pogingen wetgeving in die zin tot stand te brengen hebben tot nu toe schipbreuk geleiden.

De Coomhert Liga spreekt van een 'schijnoplossing' en van 'stemmingmakerij'. Voorzitter mr. Wiewel vindt het den gedaan de werking van de strafwet te vervullen. Justitiële autoriteiten zullen volgens Wiewel in toenemende mate in staat zijn „het mensen lastig te maken, die mogelijkverwijs bij een incident betrokken zijn”, en juist daarin zet hij een gevaar. „Als je in een groep verzeild raakt ben jij straks degene die

moet aantonen dat je er niks mee te maken hebt”.

De VVD-fractie in de Tweede Kamer is verre van enthousiast en ziet liever dat de pakkans groter wordt. Woordvoerder Korthals stelt niettemin ook vast dat de druk op politici zeer groot is zodra zaken als normvervaling en vandalisme aan de orde zijn, zodat een wetsvoorstel naar zijn mening toch wel een goede kans maakt, „ook al is niemand happy met zo'n ontwikkeling”.

„Wij steunen de minister in het zoeken naar een oplossing”, reageert Kamerlid Kalsbeek-Jasperse van de PvdA. „Maar het mag niet leiden tot een systeem-brek in het strafrecht.” Anders gezegd: het moet niet zo worden dat een toevallig aanwezige bij een 'incident', een treinreiziger (middelen van vernielende voetbaltreinen, na arrestatie zijn onschuldig moet bewijzen. Dat immers is de omgekeerde wereld, naar de huidige opvattingen althans.

Hoe wordt het strafrecht dan wel 'opgevoerd', zoals Wiewel het noemt? „Waarschijnlijk in de vorm van een aanvulling op het Wetboek van Strafrecht”, veronderstelt een voorlichter van Justitie. „Zal niet meevallen”. Vooral nog wordt alleen bekeken of het mogelijk is.

Een 'verkenmend onderzoek' waarmee één ambtenaar is belast, aldus de justitie-voorlichter. De formulering in een aanvankelijk persbericht - 'de minister laat speciale wetgeving tegen vandaalisme door groepen voorbereiden' - is dan, ook 'lichtelijk overtrokken' en van plannen is 'nog helemaal geen sprake'. De toevoeging 'op korte termijn' deugt ook niet, want voor het van kracht worden van dergelijke wetgeving is zeker twee jaar nodig.

Bureau's

Toen in de jaren zeventig een wetsvoorstel werd gelanceerd om juridisch optreden tegen een groep mogelijk te maken „viel heel strafrechtelijk Nederland over de secretaris-generaal van Justitie heen”, herinnert zich mr. Baauw zich, één van de leden van de adviescommissie strafrecht van de Nederlandse Orde van Advocaten. „Het was ook nog in strijd met het Europees Verdrag van de Mensenrechten en 't is toen maar gauw in een bureau's verduwen. De Hoge Raad heeft nadien ook al eens duidelijk gemaakt dat alleen 'ik stond erbij en ik keek ernaar' niet voldoende is voor een strafbaar feit.”

Baauw vraagt zich af of een zodanige strafpaling valt te construeren dat vervolging mogelijk is van mensen die betrokken zijn bij groepsvandalisme, zonder dat hoeft te worden vastgesteld wat hun aandeel is. „Wat is betrokken zijn? Dat zal de grote vraag worden”. Wat de Orde van Advocaten de minister te zijner tijd zal adviseren durft Baauw niet te voorspellen. Dat de vrij-spraak in Groningen en het laten lopen van de voetbaltreinen eerder deze maand het imago van de rechtspraak schaden is onloochenbaar. „Ik begrijp ook best dat het openbaar ministerie boos is, zeker na alle fouten die gemaakt zijn”, aldus Baauw.

De minister acht het mogelijk dat de rechter niet meer leiders individuele aandeel in een rel vaststelt. Hirsch Ballin hoopt dat het voor de strafbaarheidsaanpak een verdachte aantoonbaar deel heeft uitgemaakt van een groep en zich niet uit die groep heeft teruggetrokken toen het strafbare gedrag begon. Baauw: „Dat betekent dus dat je in zo'n geval voldoende politiemensen op de been moet hebben, die de betrokkenheid van de leden van zo'n groep moeten vaststellen. Ook dat lijkt me voorshands een illusie”.

BI

Petit Populair oftewel porno voor vijf piek

Sex op televisie is niet langer voorbehouden aan Xaviera Hollander die in Club Erotica likkend aan een ijsje uitlegt hoe een man oraal moet worden bevredigd. Weg met dat malle wijf, het is nu tijd voor echte porno!

-Maar het is toch juist goed dat een vrouw zo openlijk over sex praat?

Ja, maar niet met een ijsje. Vanaf vanavond bij Veronica vier maandagavonden lang op het tijdstip waarop anders Club Erotica werd uitgezonden: Petit Populair, de kermispornoshow van Arjan Ederveen, Tosca Niterink (voorheen Theo & Thea) en Pieter Kramer.

Petit Populair is een productie van Shame Lips, met als gastvrouw Mevrouw Lips en The Golden Showers (Misty en Tony Tall) als presentatieduo. Twee jaar achtereen trok Petit Populair alle zomerfestivals af, vanaf vanavond dus ook op televisie.

Petit Populair brengt porno zonder de voor die branche zo essentiële lichaamsdelen. Toch is het groezeliger dan al die goedkope troep die in de videorams ligt. En het is om te lachen, dat vooral. „Komt dat zien, komt dat zien! Bent u geil vanavond? Dit is de enige tent waar u behoorlijk genaaid wordt voor vijf piek!“. Zo

wordt het publiek naar binnen gelokt in de roze tent vol zinnelijk genot en het stroomt binnen de kortste keren vol. De enige voorwaarde om naar binnen te mogen is: je moet tenminste achttien jaar zijn of overal haar hebben.

In de show brengen Misty en Tony Tall met de moed er wanhoop hun porno-acts. Het van Theo & Thea zo bekende hondje Trudy is getransformeerd tot een wulpse poedel, die wellustig haar vrouwelijkheid ontbloot. Verder wordt in de eerste aflevering opgetreden door Jean-Jacques de Balzak en de Gedresseerde Platjes. De winnaar van de verloting („even lekker een nummertje trekken“) mag één minuut erotisch dansen en doet dat naar behoren.

Hoogtepunt is de vertoning van het home-made pornofilmpje Hot Times waarin met grote toewijding de knulligheid van het genre onderstreept wordt. Geheel in stijl van de jaren zeventig (veel oranje) wordt het aloude verhaal verteld: man met secretaresse en vrouw thuis met komkommer en tv-monteur.

In de tweede aflevering Gay Times gaat het even anders: man doet het met automonteur („uw spuitstuk moet even doorge-smeerd“) en vrouw met lesbische

Arjan Ederveen en Tosca Niterink presenteren als het duo Misty en Tony Tall de kermispornoshow Petit Populair.

tuinman/vrouw („zal ik 's even fijn in uw tuintje wieden?“). Zelfs de muts van de tuinkabouter is niet veilig meer.

Als het publiek de tent verlaat, krijgt het nog een vriendelijk woord mee. „Hé jij daar, er zit nog wat sperma in je nek!“ Vanavond bij de tv zal het minder spetteren.

Zo'n show werkt het best als je er bij bent en midden in die tent zit, op schoot bij Mevrouw Lips. Maar deze tv-serie is met opzet zo slecht gemaakt, dat het weer leuk wordt.

Hein Janssen

Petit Populair.
Nederland 2, 23.40 uur.

Porno-pastiche van Veronica valt slecht in kermisbranche VK

Van onze verslaggever
AMSTERDAM — De bond van kermisexploitanten (Bovak) is in zijn wiek geschoten door „Petit Populair“, het satirisch erotische programma van Arjan Ederveen en Tosca Niterink (Theo & Thea). De bond heeft tegen Veronica, die het programma op maandagavond uitzendt, een kort geding aangespannen dat maandag dient voor de president van de Amsterdamse rechtbank.

De satirische pornoshow van Ederveen en Niterink wordt opgenomen in een kermistent. De verenigde kermisexploitanten hebben daarmee grote moeite omdat het de „goede naam van het kermiswezen aantast“, aldus hun raadsman mr R. Standhardt.

Standhardt vindt Petit Populair een „brok vunzigheid“, „een grove vorm van porno“ en een „wanstaltige erotische attractie“. Dat de show in een kermistent wordt opgenomen, leidt tot verkeerde associaties. „Alsof dergelijke shows op iedere kermis zijn te vinden“, zegt de raadsman van de Bovak.

De kermisexploitanten zullen maandag eisen dat de associatie tussen kermis en porno uit Petit Populair verdwijnt. Dit programma heeft volgens de Bovak niets te maken met traditionele attracties als „behendigheidsspelen, groot- en kindervermaakzaken en oefeningsspelen“. Veronica ziet het kort geding met vertrouwen tegemoet.

Tv-directeur J. Daalmeijer: „Wij gaan door met uitzenden.“

Geding kermishouders tegen 'porno-tv-show'

Door een onzer redacteurs
AMSTERDAM, 13 JAN. De Nationale Bond van Kermisbedrijfshouders (BOVAK) heeft vanmorgen in een kort geding voor president van de rechtbank van Amsterdam geëist dat Veronica afziet van de uitzending van de 'kermis-porno-show' Petit Populair. De BOVAK verzocht om een dwangsom van 500.000 gulden per uitzending van de volgende drie afleveringen van het programma van het televisieduo Theo en Thea, waarvan het tweede deel vanavond wordt uitgezonden.

Uiterlijk onbewogen bekeek de president, mr. J. Vrakking, een video-opname van de show in de rechtszaal. De raadsman van Veronica, mr. H. Boukema, spoelde de minder opwindende delen versneld door. Zelfs de advocaat van de BOVAK, mr. R.G. Standhardt, kon een glimlach niet onderdrukken.

De advocaat sommeerde Veronica om in de uitzending van vandaag en in de daarop volgende twee afleveringen geen „onwaarachtig en misvormend“ verband meer te leggen tussen porno- en kermisvermaak. Het gewraakte programma, betoogde de advocaat, zou bij de kijkers de indruk kunnen wekken dat „dergelijke wanstaltige erotische 'attracties'“ behoren tot het „traditionele kermisgebeuren“.

In Petit Populair van afgelopen

maandag traden (onzichtbare) gedresseerde platjes op die een miniatuur-Eiffeltoren beklommen en Theo's hond Trudy, die een striptease uitvoerde. Aan jeugdige kijkers zou volgens Standhardt het satirische karakter voorbijgaan van het theaterprogramma.

De voorzitter van de BOVAK, B. Donks, zegt dat veel van de bij zijn bond aangesloten kermisexploitanten zich door het programma in hun eer en goede naam voelen aangetast. „Zo'n quasi-erotische attractie zal je bij ons niet aantreffen.“

Namens Veronica betoogde mr. Boukema dat de beelden een getrouwe weergave zijn van de show waarmee Theo en Thea de afgelopen twee zomers door Nederland trokken. Toen hebben de kermisexploitanten niet geprotesteerd, aldus de raadsman. Bovendien wordt volgens de advocaat de porno belachelijk gemaakt, niet de kermis.

Ten slotte, zo voerde Boukema aan, heeft de kermis als zodanig geen merk-depot en is er dus ook geen kwaliteitsgarantie aan de naam verbonden, zoals bijvoorbeeld bij de zogenoemde keurslagerijen.

Vanavond wil Petit Populair een homo-erotisch programma bieden, waarin de vrouw des huizes een aantrekkelijke dame op bezoek krijgt. De rechter zou vanmiddag uitspraak doen.

'Kermisporno' op tv toegestaan

Van onze verslaggever
AMSTERDAM — De president van de rechtbank in Amsterdam J. Vrakking heeft de eis te verbieden dat de „kermis-porno-show“ Petit Populair wordt uitgezonden, maandag afgewezen. De Nationale Bond van Kermisbedrijfshouders Bovak vindt Petit Populair grievend. Het programma zou de eer en goede naam van de kermis aantasten, omdat ten onrechte verband wordt gelegd tussen kermisattracties en porno.

Maandag diende een kort geding, aangespannen door de kermisexploitanten. De motieven van de president om de vordering van de Bovak af te wijzen, zijn nog onbekend. Gezien de tijdsdruk ('s avonds stond Petit Populair op het programma bij Veronica) kon de president zijn motivering nog niet nader uitwerken.

De zitting trok opvallend veel belangstelling. De zaal zat vol schrijvende journalisten en drie vaste camera's registreerden de rechtsgang.

Rechtbankpresident Vrakking bekeek ter plekke een video van

de eerste aflevering van Petit Populair. Hij vertrok geen spier. Tv-directeur J. Daalmeijer van Veronica gaf met enkele lachsalvo's nogmaals blijk van zijn persoonlijke goedkeuring, de eisende partij deed verwoede maar vergeefse pogingen de lach te onderdrukken.

R. Standhardt zei desondanks namens de Bovak dat zijn client Petit Populair als krenkend ervaart. Hij noemde het programma grof en onsmakelijk. Over goede smaak is het moeilijk twisten, wist ook hij. De Bovak is bovenal gegriefd door de associaties die worden opgeroepen met de term „kermis-porno“.

Standhardt: „Daardoor ontstaat verwarring bij het publiek over wat op een kermis kan worden verwacht“. Hij stelde dat Petit Populair is opgenomen „op een lokatie die in beeld en geluid overduidelijk doet denken aan een gemiddeld kermisterrein“. De advocaat vroeg zich af hoe de reacties zouden zijn geweest als Petit Populair in een religieuze zetting zou zijn geplaatst.

Hij noemde voorbeelden van succesvolle gerechtelijke procedures tegen schadelijke associaties. Zo kreeg Coca Cola het via de rechter gedaan dat een scène waarin een vrouw masturbeerde met een cola-fles, uit een film moest worden geknipt.

De kermisexploitanten, aldus de raadsman van de Bovak, lopen door Petit Populair het risico zowel immateriële als materiële schade te leiden. Jeugdige bezoekers zouden door negatieve beeldvorming van hun ouders geen toestemming meer krijgen naar de kermis te gaan. „Het publiek dat als gevolg van de associatie extra op de kermissen afkomt, zal het gezochte vermaak niet vinden en teleurgesteld vertrekken.“

Deze maand wordt bovendien in veel gemeenteraden beslist over het al dan niet toestaan van een kermis binnen de gemeente. De bond vreest dat in plaatsen waar CDA, SGP en GPV sterk zijn vertegenwoordigd, verzet zal rijzen tegen kermissen. „De beslissing een kermis te organiseren, valt of staat vaak met een stem in de gemeenteraad.“

Namens Veronica betoogde H. Boukema dat Petit Populair zich bedient van een eeuwenoude techniek die bij kermissen wordt toegepast: die van het boerenbedrog. „Theo & Thea maken de porno juist belachelijk.“

Ook Boukema kwam met voorbeelden. Zo vroeg hij zich openlijk af waarom kermisexploitanten bij voorbeeld geen problemen hebben met een film als *Les enfants du Paradis*, waar klanten een kermistent worden binnen gelokt om een naakte vrouw te aanschouwen. „Mag dat dan wel?“

Hij betwijfelde of de Bovak de bevoegdheid bezit om het begrip „kermis“ te definiëren. Omdat de term niet voorkomt in het merkenrecht gaat de vergelijking met Coca Cola mank. Boukema: „In redelijkheid kan niet worden gesteld dat het publiek afkerig wordt gemaakt van de kermis.“

Beeld uit de show van Niterink en Ederveen waartegen de bond van kermisexploitanten een geding aanspande. Foto Guus Dubberman

OVER DE GRENS

Kinderheld is geslachtloos

VK.11

JAN MULDER

SCHUINE WERELD

Wanneer meester voorlas, tekende ik in het schrift stiekem naakte vrouwen. Op de lagere school was er gebrek aan. Rika Stutvoet, die voor mij zat, kleedde zich nooit spontaan uit.

Het was vrij gemakkelijk. Je trekt drie strepen, je geeft de middelste een v-tje, ergens recht daarboven maak je nog snel een paar rondjes met een stip erin, een wezenloos kopje erbij: meer dan voldoende om Harrie Bruintjes minutenlang van de kook te brengen.

Naakte vrouw. Je zag dan een soort houten voetballetje aan een stang (voeten waren moeilijk te tekenen), maar zo'n tekeningetje was mooier dan een foto in Pan of Cocktail, de pin-up magazines uit die tijd.

Op de lagere school hadden wij al begrepen dat een summier getekende naakte vrouw opwindender is dan een foto of een schilderij, of zelfs misschien nog beter dan een naakte vrouw in het echt. Ik liet steeds meer weg. De ietwat wezenloze kop kon je inderdaad ook missen als kiespijn — daar ging het helemaal niet om. Je kon het eigenlijk ook wel zonder het middel en de benen stellen. Als er maar twee cirkels en een driehoek te zien waren. Harrie dook op een gegeven moment al proestend onder de bank als hij alleen die v zag.

Hoe minder je ziet, des te opwindender is het. (Deze stelregel gaat bij een tekening niet altijd op. In strips, waarin de meisjes altijd overdreven wulps worden getekend, zijn de tekeningen ook aantrekkelijk, ondanks die vlammeende ogen, en billen plus borsten om dagen achter elkaar te verdwijnen met de ogen dicht en dat ze je dan ook nog eens een beetje meehelpt en haar eigen borsten met beide handen beetpakt en jou ermee tegen de oortjes aandruwt zodat je even kreunt van genot en je hoopt dat de trilling van het zware, zacht lillende vlees lang lang mag duren en je ondertussen met je vingers in het steil naar beneden hangende, dikke zwarte haar ligt te sorteren en op te gooien en te steken, ten einde vanuit de onderste lagen met gespreide vingers naar de oppervlakte te komen, en, wanneer je plotseling opkijkt, je een zeer grote, geopende, vochtige, schitterende en werkelijk te mooi en realistisch getekende kersenmond ziet, waarbij deze vrouw dan ook nog eens met twee ongeveer dezelfde naakte, door de tekenaar van Eric de Noorman getekende vriendinnetjes dans, en onder een oude eik staat een Noorse krijger op een Belgisch trekpaard

met zo'n kort staartje en wit gras om de enkels.)

Ik ben op weg naar de expositie *Illustraties voor Playboy*.

The art of Playboy. Dat moet dus betekenen: verrukkelijke vrouwen van oostindische inkt, vrouwen geschilderd met olieverf en acryl, beeldhouwde bustes mooier dan de werkelijkheid, ja, wij naderen een plek waar Art Director Piet van Oss een en ander heeft bijeengebracht, een borstenparadijs, een schuine wereld met klasse.

Het is een indrukwekkende tentoonstelling geworden met schitterende portretten en geestige driedimensionalen.

Weinig naakt. Playboy staat bekend om de illustratie bij het literaire verhaal. Ik zie een fraai schilderij van minister Hanja Maij-Weggen. Een olieverfje van de zeventiende eeuw. Science-fiction in het heelal. Een collage als voetbalveld. Meedogenloze landgenoten. Salman Rushdie. De danssalon. De wielrenner. De stille vriend (Jules Deelder als zeventienjarige op de fiets). De sleutels. Jungle en Hollandse landschappen. En veel lachen geblazen. Dat wil zeggen: bewonderend gniffelen, want de illustratie bij een verhaal over de reis door de wildernis ziet er weer te gek uit.

Een echt schuine plaat, zoals mijn tekening van de lagere school, hierboven afgebeeld, hangt er niet.

Het verschil met andere bladen *after dark*? Playboy is James Bond en het andere blad is een gewone spannende film. Bij een ouderwetse James Bond voel je onmiddellijk de echte sensaties en heerlijkheden aankomen, wanneer de Aston Martin de oprijlaan van een landgoed oprolt. Het lijkt zo gemakkelijk en in één take te filmen, maar het gaat om waanzinnige details, het is het geheim van de smid dat maakt dat je onmiddellijk het James Bond-gevoel krijgt — of niet.

En zo is het ook met de Playboy-illustraties. Je raakt in vervoering door het vakmanschap dat juist niet de cirkel en de driehoek betreft.

Een klomp in een rode zee. Een koe. Een mooi schip. Een tot in detail geschilderde omgevallen stoel in het maanlicht. Bukowski. Een schot uit een oude colt. Oude meesters geciteerd, glanzender dan zij zelf ooit waren: Gustav Klimt, als hij voor Playboy zou hebben gewerkt, Caspar David Friedrich met een landschapje, gezien door de ogen van art director Piet van Oss.

(Illustraties voor Playboy, 17 januari — 22 februari in Image Gallery, Reestraat 19, Amsterdam.)

Een paar jaar geleden werd op de Duitse televisie een film uitgezonden, gebaseerd op gemengde berichten uit de krant. De maker was gefascineerd door de berichten, die meestal slechts een paar regels tellen, maar waarachter hele werelden schuilgaan. Zelf wil ik ze ook nog wel eens uitknippen, maar omdat ze zo klein zijn, raak je ze makkelijk kwijt, of komen ze terecht op plaatsen waar ze niet thuishoren. Zo had ik iemand ooit een boek geleend over geweld binnen het gezin, en kreeg het na een week terug, inclusief het piepkleine knipseltje, dat ik er even in moet hebben opgeborgen. Hoofd gevonden in bushokje, luidde de kop boven het berichtje van vier regels. Provinciale weg, 's ochtends, man wacht op bus, pakt onbekende plastic tas, ziet hoofd.

Tegenwoordig wapper ik met mijn boeken voor ik ze uitleen. Zodat de werkster onlangs in een hoek van de slaapkamer een knipseltje aantrof van twee regels. 1. Negentienjarige man ziet in beboste achtertuin moeder voor hert aan en schiet haar twee keer in de borst met .22 geweer. 2. In Key West, Florida, tastte een slaperige 38-jarige vrouw onder haar kussen naar haar astma-spray, pakte per ongeluk haar .38 revolver en schoot zichzelf in het gezicht. De werkster heeft zich al een paar weken niet gemeld. Misschien wel, omdat ik weer heel hard in de lach schoot, toen ik het knipsel onder ogen kreeg. Een maand daarvoor had ze tussen de spinnewebben linksonder in het halletje ook al een vodge opgeraapt over een Newyorkse postbeampte, die meer dan honderd katten uit het asyl had gehaald, en ze vervolgens mishandelde. In de kelder van het postkantoor, tijdens de koffiepauzes. Peinzend stoffte ze daarna de foto af van mijn kat Fritz, die twee jaar geleden aan ouderdom is overleden. Dat had ik haar ook verteld. Maar die kat heeft ze nooit gekend. En in de kelder is ze nooit geweest. Dat komt nog wel eens, zei ik tegen haar.

Gemengde berichten maken dus een hoop los. De betere kranten verwerken nieuws dat ze dubieus achten vaak in een paar regels. Dan hebben ze het niet gemist, maar kunnen ze ook niet het verwijt krijgen dat ze sensatie zoeken. Als verantwoorde televisiekijker neem ik iedere week de tv-gids ter hand en streep aan wat ik wil zien. *Big top Pee Wee* zag ik aangekondigd, bij de speelfilms van 16 januari. Pee Wee deed mijn gemengde berichten-hart onmiddellijk sneller kloppen. Het begon — wat mij betreft — met een drie-regelig berichtje in de *International Herald Tribune*. De acteur Paul Reuben, alias tv-ster Pee Wee Herman van het veelbekeken kinderprogramma *Pee-Wee's Playhouse*, was masturberend in een pornobioscoop gesignaleerd. Dit berichtje groeide in de Verenigde Staten al snel uit tot voorpaginanieuws. Wat was er gebeurd? Reuben, 38 of 39 jaar, daar waren de kranten het niet over eens, werd op 26 juli 1991 gearresteerd in een „bioscoop voor volwassenen”.

Rechercheurs hadden hem binnen tien minuten twee keer zien masturberen tijdens de vertoning van de films *Nancy Nurse* en *Turn up the Heat*. Hij werd gearresteerd wegens aanstootgevend gedrag, en daarmee was het met zijn carrière gedaan. CBS schrapte onmiddellijk het programma, waarmee hij al jaren veel succes oogstte bij, met name, kinderen. Want een kinderheld masturbeert niet. Een kinderheld is geslachtloos. Het moet gezegd: hij zag er in zijn rol niet uit als vlees noch vis. Onschuldig, glad achterovergekamd haar, een vlinderdasje, en een grappige gezichtsuitdrukking. Toch kon hij leuk uit de hoek komen. De kinderen — en volwassenen — gierden als hij een gekke bek trok, of een komische opmerking maakte. De favoriet van miljoenen kinderen. En nu moesten de ouders uitleggen. ... Wat moesten ze verdomme

uitleggen? Dat oom Pee Wee ook maar een mens was, en wel eens behoefte had om met zijn pee-pee te spelen? Makkelijker te verklaren was het niet. Pee Wee randde geen mannen, vrouwen of kinderen aan, maar ging keurig in het donker een beetje zitten rukken. Pee Wee bewees daarmee niet alleen een kindervriend, maar zelfs een mensenvriend te zijn. Maar nee, Pee Wee moest boeten, hij was per slot van rekening geen Kennedy, leden van die familie worden sowieso altijd vrijgesproken, er wordt zelfs met een zekere vertedering aan hun befaamde geilheid gerefererd, ach, die jongens toch, en jongens zijn het. Pee Wee kreeg aanvankelijk een boete van 500 dollar aangeboden, en een jaar voorwaardelijk, waarin hij wat werk zou moeten verrichten ten dienste van de gemeenschap. Maar dat aanbod werd ingetrokken zodra er een foto van hem gepubliceerd werd met lang haar, een paardestaartje zelfs, en een gezicht dat niet echt leek op dat van de televisie-Pee Wee. Was mij dat een schok. Is Robert de Niro dan ook niet echt bokser of taxichauffeur? De aarde wankelt.

Later bleek dat de getuigenverklaring van de rechercheurs nogal twijfelachtig was, omdat een video-opname van het theater zelf — er worden uit veiligheidsoverwegingen wel vaker opnames gemaakt — aantoonde dat Reuben ten tijde van zijn vermeende masturbatie in de foyer was. Hoe het ook zij, in november heeft Paul Reuben, op advies van zijn advocaat, een schikking geaccepteerd: vijftig dollar boete en vijftig uur sociaal werk. Hij wilde „het persoonlijke trauma van een proces” vermijden. Pee Wee en het recht op rukken in het donker. Zijn naam is voorgoed verziekt. Er zijn T-shirts en buttons met grappige opschriften over hem in de handel. En de schikking kwam — in tegenstelling tot de uitgebreide reportages over zijn „aanstootgevende handelingen” — terecht in de rubriek gemengde berichten.

Greenaway trekt 80.000 man publiek

(Van onze kunstredactie) ROTTERDAM — Op de laatste dag van de tentoonstelling *The Physical Self* stonden er nog rijen publiek te wachten bij de ingang van het museum *Boymans van Beuningen*, alsof het de kaartverkoop van een popconcert betrof.

In twaalf weken tijd heeft de inrichting van cineast Peter Greenaway tegen de tachtigduizend mensen getrokken, er was zelfs één week bij van tienduizend man, zegt de hoofdconservator moderne kunst Piet de Jonge. Gisteren sloot de tentoonstelling, waarin vier naakte mensen stonden opgesteld.

De belangstelling was overweldigend, zo vertelt De Jonge. „Dat heeft mede te maken met de belangstelling van de media, zowel kranten als televisie. En dat er vier naakte mensen in de tentoonstelling waren opgesteld, zal ook extra aandacht hebben getrokken. Plus natuurlijk het feit dat de cineast Greenaway een grote groep aanhangers heeft”. Volgend jaar is Greenaway gastconservator in het prentenkabinet van het Louvre in Parijs.

Peter Greenaway was zondag zijn eigen tentoonstelling aan het filmen, hij gaat daar vandaag en morgen, zonder publiek dus, nog mee door. *The Physical Self* heeft volgens De Jonge veel nieuwe klanten getrokken, maar: „Ook ons trouwe publiek heeft goed gereageerd”.

Big top Pee Wee, 16 jan. BBC 2, 19.00-20.20 uur.

Bloot geeft soms aanstoot

Bijna bloot mag in Eindhoven. Helemaal bloot echter niet. Anders gezegd: de mannelijke strippers van de *The Chippendales* zouden welkom zijn. Wie daarentegen *The London Knights*, de ruigere Engelse collega's van de Amerikaanse groep, engageert kan op een proces-verbaal van de politie rekenen. Dat overkwam donderdagavond de eigenaar van een plaatselijke discotheek die *The London Knights* had geboekt. Hij werd geverbaliseerd omdat hij de verordening op de sex-inrichtingen had overtreden. Volgens de politie had de discotheek-eigenaar het evenement tevoren moeten aannemen. „Wat *The London Knights* doen is lang niet zo onschuldig als *The Chippendales*. Die Engelse heren kleden zich helemaal uit, en verrichten handelingen waarbij ze de dames uit de zaal op het podium proberen te lokken. In sommige gevallen is dat aanstootgevend en dat kan niet door de beugel”, aldus T. Gilsing van de Eindhovense politie. Omdat de exploitant van de discotheek al zeshonderd kaartjes voor de show had verkocht, viel het de politie moeilijk de voorstelling te verbieden. Daarom werd met de discotheekhouder afgesproken dat vrouwen onder de achttien de toegang zou worden geweigerd en dat *The London Knights* hun show binnen de zedelijke perken zouden houden. Twee agenten en een rechercheur hielden donderdag in de gaten of de Engelse mannen zich niet teveel lieten gaan. De politie ging over tot actie tegen *The London Knights* na een telefoontje van een boze moeder. Gilsing: „Zij had bij haar dochter een kaartje voor de show gevonden, en vroeg zich af of al die pikanterieën zomaar open en bloot vertoond konden worden.” (Hans Horsten)

MTV WIL PEE-WEE

LOS ANGELES - Het lijkt allemaal wel weer goed te komen met Pee-Wee Herman, de Amerikaanse meneer Kaktus. Hij werd 'betrap' in een seksbioscoop in Sarasota, Florida, waar hij met zijn 'pee-wee' aan het spelen zou zijn geweest. Veel ophef volgde, waarna CBS besloot om zijn programma „Pee-Wee's Playhouse” te schrappen. De juridische afwikkeling van deze 'misdaad' verliep vervolgens nogal vreemd. Om van al het gelazer af te wezen ging Pee-Wee accoord met een schikking, terwijl hij kon bewijzen dat de aanklacht niet klopte. Op het tijdstip waarop de politie hem snapte met z'n hand in z'n broek, stond Pee-Wee namelijk in de foyer van de bioscoop. Dat bleek uit video-opnamen. MTV trok zich van de hele rel niets aan en liet Pee-Wee gewoon de Video Music Awards presenteren. En dat beviel de muziekzender, die allerlei plannen heeft om de zender op te splitsen in drie zenders. Zij zijn nu met Pee-Wee in onderhandeling over een dagelijks muziekprogramma, dat door Pee-Wee gepresenteerd moet worden. (E.B.)

Versmaen 1/11/92

VK 25

BOEKJE HELPT BIJ VOORLICHTING AAN KINDEREN:

Over sex kunnen ouders nooit uitgesproken raken...

door EDITH VERHOEF

TEL IS

DEN HAAG, woensdag

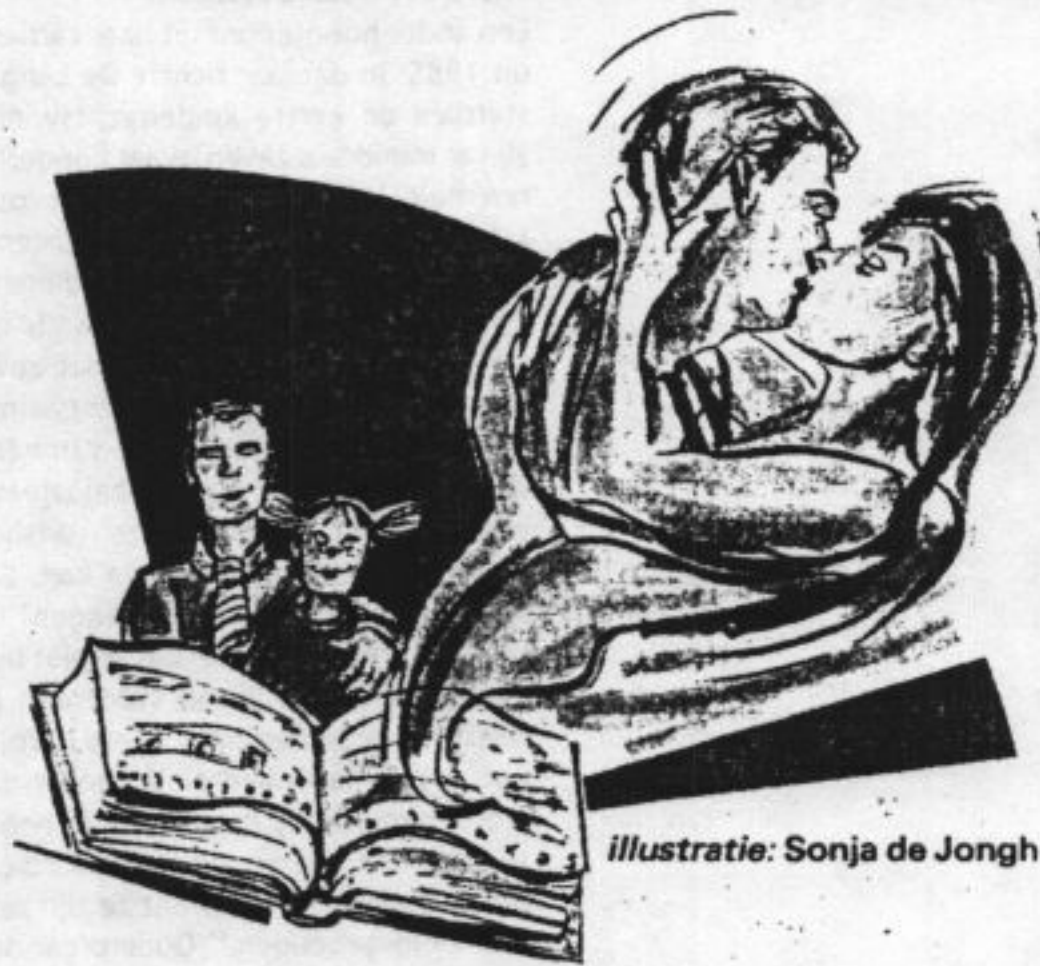
De gedachte aan seksuele voorlichting doet menig ouder het schaamrood naar de kaken stijgen. Wanneer en hoe moet je met je kind daarover praten? Het nieuwe boekje 'Seksuele opvoeding' van de Stichting Spel- en Opvoedingsvoorlichting in Den Haag kan een steuntje in de rug zijn om open en bloot over de bloemetjes en de bijtjes te praten.

Het éne kind is op vijfjarige leeftijd al rijp voor alle informatie, de ander wil er dan nog nauwelijks iets van weten. Lucy Buddelmeier van de Stichting Spel- en Opvoedingsvoorlichting: "Je hoeft nooit bang te zijn dat je een kind met teveel informatie opzadelt. Het grappige is dat

ze alleen oppikken waaraan ze toe zijn."

Volledig

Het is wel zaak op vragen zo duidelijk en volledig mogelijk antwoord te geven, zodat kinderen er niet van alles bij hoeven te fantaseren. En geduld loont om op steeds

illustratie: Sonja de Jongh

Lucy Buddelmeier: "Het is zaak op vragen over sex duidelijk en volledig antwoord te geven."

dezelfde vraag hetzelfde antwoord te geven. Het is net als met dat ene boekje dat niet vaak genoeg kan worden voorgelezen.

"Je moet er niet goed voor gaan zitten. Behandel het onderwerp alleen als het ter sprake komt. Tijdens de afwas, onder het eten," adviseert Lucy. "Sex wordt anders als een 'hoofdstuk apart' gezien, terwijl het juist een onderdeel van het dagelijks leven is."

Op het alombekende 'doktertje' of 'vader en moedertje spelen' moeten ouders vooral niet schrikachtig reageren. "Dan denken ze meteen dat ze

met iets verschrikkelijks bezig zijn. Vooral voor peuters en kleuters is het een manier om te ontdekken hoe meisjes van jongens verschillen."

Het trekken van grenzen geldt ook voor de mate waarin thuis met 'bloot' wordt omgegaan. "Zodra je eigen geroefte hoofdreden wordt om met kindlief in bad te kruipe, ben je natuurlijk verkeerd bezig. Maar ga ook niet thuis naakt rondlopen alleen omdat het goed zou zijn voor de seksuele opvoeding. Kinderen voelen feilloos het onnatuurlijke daarvan aan."

Incest, aids; Lucy juicht de openheid waarmee de laatste

jaren over deze onderwerpen gesproken wordt toe, maar is tegelijkertijd bang dat kinderen een te negatief beeld van sex krijgen. "Ook al is het belangrijk erop te wijzen dat lichamelijk contact alleen goed is als beiden het plezierig vinden. Forceer als ouder dus geen kusje op de wang van een oom die volgens het kind eigenlijk te eng is om te zoenen."

Discussiestof

De Stichting hoopt dat dit boekje tevens discussiestof oplevert voor ouderavonden. Lucy: "Het zou nuttig zijn als ouders, leerkrachten of leiders in kinderdagverblijven de voorlichting op elkaar afstemmen."

Als ze allebei denken dat het de taak van de ander is, krijgt een kind nooit een goede uitleg."

Gewoon voorstellen

Dit is een reactie op 'Mijn buurjongen' (#51). Ik heb bijna hetzelfde meegemaakt als jij. Het begon toen ik twaalf was, ik werd toen verliefd op een jongen van 22, m'n trainer (eigenlijk werd hij eerst op mij verliefd). Eerst vonden we elkaar gewoon leuk, maar toen we op kamp gingen, hebben we voor het eerst gezoend. Toen we terug kwamen van kamp wist de hele club het, ik heb het toen ook tegen m'n ouders verteld. M'n moeder was toen meteen overbezorgd en zei dat ik moest uitkijken dat ik niet te ver ging (dus met hem naar bed zou gaan). Toen ik zei dat ik mezelf daar nog veel te jong voor vond, zei m'n moeder: misschien denkt die jongen daar wel anders over. Ik had nooit gedacht dat m'n moeder zo slecht over hem zou denken en toen heb ik hem gewoon een keer meegenomen en hem aan m'n ouders voorgesteld. Ze waren er toen meteen overheen en ik mocht toen zelf weten wat ik deed met hem. Inmiddels is her wel uit tussen ons (ik heb het uitgemaakt) want ik vond het leeftijdsverschil toch iets te groot; dat vond die jongen niet hoor, maar hij dacht over veel dingen toch anders. (Daar zal jij ook wel achter komen.)

Ik weet zeker dat die buurjongen van jou niet op seks uit was: daar zou die wel iemand van z'n eigen leeftijd voor uitzoeken want jij hebt (denk ik) daar nog helemaal geen ervaring mee en dat weet hij ook. En hij heeft je natuurlijk niet voor niets gekust! Dus ik zou zeggen: ga naar hem toe en stel hem voor aan je ouders.

Een meisje van 13

Hun gevoelige plek

'Mijn buurjongen' (#51). Ik heb een vriend gehad van 16 jaar. Hij was wel een beetje op seks uit. Maar hij kwam er wel achter dat ik niet wou. Toen heeft hij dat ook tegen mij gezegd. Dat als ik vond dat zijn hand ergens te dicht bij was, dat ik dat mocht zeggen. (Toch was hij daar nog steeds op uit met opmerkingen enz.) Maar zijn vrienden stuurden het er ook op aan. Ik bleef een keer slapen en toen zijn vriend weg ging, zei hij: ik zal maar gaan dan hebben jullie de hele avond nog. Maar als hij daar op uit is dan kun je je nog verdedigen. (Je weet hun gevoelige plek en je hebt je been, dus.) Ik ben bang als ik hem weer zie dat ik kwaad op hem zal worden (ten als ik kwaad word dan heb ik me soms niet in de hand) maar ik zal hem nooit kunnen vergeten want mijn zus is een goede vriendin van zijn zus, dus. Ik hoop dat je wat hebt aan deze brief.

VFRD 18/2-4-1

Een meisje van 13

Darf ich bei meinem Freund schlafen?

Ich habe eine Frage, die mich sehr interessiert. In vier Monaten werde ich 14, sehr aber wie 17 aus. Das sagt jedenfalls mein Freund (19), mit dem ich seit einem halben Jahr sehr glücklich bin. Jetzt würde ich gerne von Euch wissen, ob es gesetzlich erlaubt ist, daß ich bei meinem Freund übernachtet. Könnte er wegen Verführung Minderjähriger angezeigt werden? Bitte schreibt bald. Denn es ist für uns beide sehr wichtig. Sonja, 13, ohne Ort

Dr.-Sommer-Team: Dein Freund würde sich strafbar machen

Selbst wenn Du weiter entwickelt bist als Deine gleichaltrigen Freundinnen und aller aussieht, darfst Du nicht so ohne weiteres bei Deinem Freund schlafen, liebe Sonja. Oder würdest Du die ganze Nacht nur friedlich nebeneinander liegen und Euch am nächsten Morgen Eure Träume erzählen? Auch wenn es nicht zu mehr käme, glaubt Ihr, das würde Euch z.B. Dein Vater glauben? Bestimmt denkt er sofort an das Gesetz, für die Du mit 13 vor dem Gesetz noch zu jung bist. Denn sexuelle Handlungen mit Kindern unter 14 werden nach § 176 des Strafgesetzbuches mit bis zu zehn Jahren Freiheitsstrafe geahndet.

Genauso würden sich die Eltern Deines Freundes strafbar machen. Denn es droht nach § 180 jedem eine Geld- oder Freiheitsstrafe bis zu drei Jahren, der durch Gewähren oder Verschaffen von Gelegenheiten sexuellen Handlungen von Jugendlichen unter 14 Jahren "Vorschub" leistet. Deine Eltern könnten demnach die Eltern Deines Freundes wegen "Kuppelei" anzeigen. In vier Monaten, wenn Du 14 bist, sieht's aber für Euch beide deutlich besser aus. Denn ab 14 darf jeder Jugendliche nach dem Gesetz Geschlechtsverkehr haben, wenn die Eltern einverstanden sind.

STIJL

UN 11/1

Ende nøkebøke, ende kätseenn

Sinds een paar weken kun je veilig vrijen met Joop Klepzeiker & De Eikels. Het spraakmakende duo Hein de Kort en Eric Schreurs van Studio Freestyle brengt, naast stripboeken, t-shirts, kaarten en agenda's, nu ook 'Big Fun'-condooms op de markt. Ze zitten in leuke vieze doosjes (Joop Klepzeiker en Pardon Lul) en zijn volgens de verpakking 'de beste die d'r benne'.

Wie fantasiecondooms met handjes, voetjes of andere versierselen verwacht, komt bedrogen uit. De doosjes bevatten doodgewone rubbers. Van het merk Durex, dus goedgekeurd. De lol zit 'm vooral in de verpakking en de bijgevoegde gebruiksaanwijzing: 'Rokk omhøg, brukke omløg, pimell hårde moake, pimell omhøg, køndom omløg, meske omløg, jøngske omhøg, ende nøkebøke, ande kätseenn'.

Op bijgevoegd bestelformuliertje dient, naast naam en adres, vermeld te worden of je al dan niet besneden bent en aan wat voor geslachtsziekten je lijdt, en kan wat betreft de gaardheid een keuze worden gemaakt uit 'pedo, necro, hetero of homo'. De 'onbegrijpelijk leuke gebruiksaanwijzing', zoals De Kort en

Schreurs hem noemen, is voorts opgeluisterd met verheffende kreten als 'In Afrika doen ze d'r een moord voor'. 'Wat ik belangrijk vind aan 'n vent is of je met 'm kan lachen' en 'Geschikt voor vele doeleinden en voor

FOTO'S JAAP DE BOER

andere doeleinden'. Een doosje met drie stuks kost f 6,00 en met één condoom f 2,50. De Joop Klepzeiker & Pardon Lul condooms zijn nu alleen op bestelling verkrijgbaar, maar liggen binnenkort ook in de winkel.

Het internationaal congres over kinderbudswerk, dat vandaag begint, is haar laatste grote daad. De Amsterdamse hoogleraar jeugdrecht Miek de Langen neemt later dit jaar afscheid. Ze heeft genoeg van volwassenen, die wel praten over het recht op een kind, maar geen oog hebben voor de rechten van een kind.

TR 22

MIEK DE LANGEN

'HET RECHT OP EEN KIND BESTAAT NIET, HET RECHT OP OUDERS WEL'

door Esther Bootsma

'Jij wilt zeker dat baby's kiesrecht krijgen', spotten haar tegenstanders. Hoogleraar jeugdrecht prof. mr. Miek de Langen heeft er genoeg van. Ze gaat Italiaans studeren en een proeflokaal voor wijn opzetten. Moe van haar eigen herhalingen hoopt ze dat anderen de strijd voor de rechten van kinderen voortzetten. Wat geen makkie is. „Volwassenen worden gefrustreerder en egoïstischer. De positie van kinderen is daardoor niet beter geworden."

Eerbiediging van het gezinsleven is een van de fundamentele mensenrechten. De Langen: „Dat recht wordt vreselijk uitgehold. Allerlei mensen beroepen zich erop: gescheiden ouders, stiefouders, grootouders, pleegouders... Ze hebben allemaal een andere opvatting over het recht op gezinsleven. En menen dus inbreuk te kunnen maken op dat recht van anderen. Van kinderen vooral, want die hebben niets te zeggen. Op verzoek van talloze 'ouders' moeten rechters beslissingen nemen; kinderen forceren tot bepaalde contacten of juist het verbreken daarvan. Dat lijkt voor volwassenen nauwelijks een probleem te zijn." Soms verzinkt ze in een sombere overpeinzing, om daarna in een bulderende lach te schieten. Vooral als ze anekdotes vertelt, terugkijkend op haar carrière als hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam waarvan ze in augustus, na zestien jaar, afscheid neemt. Een neutrale wetenschapper is De Langen nooit geweest. Integendeel, ze was betrokken, partijdig en 'heel vaak kwaad'.

Ze zat in het steuncomité Zetten, dat ijverde voor de veroordeling van psychiater Finkensieper die tientallen meisjes in het internaat Zetten seksueel misbruikt. Lachend: „Op de dag van zijn veroordeling door de Hoge Raad wilden we Finkensiepers 'paspoort' aanbieden aan staatssecretaris Kosto. Hij stuurde natuurlijk een lullige ambtenaar. Ik had met de meiden afgesproken dat we ons rustig zouden houden. Maar de man had zo'n kletsverhaal dat ik volledig uit mijn slof schoot. De ambtenaar liep rood aan en begon hevig te stotteren. En de ogen van de meiden rolden bijna uit hun kassen van mijn aanval."

Genoegdoening

Ineens kwaad: „Weet je wat ik het allerergste vind? Die meiden werden nooit geloofd, en bereikten puur op eigen kracht de veroordeling van Finkensieper. Maar ze hebben geen enkele genoegdoening gekregen van de instanties die uiteindelijk verantwoordelijk waren: het ministerie van justitie, het bestuur van de Helderings-tichting, de mensen die hen in Zetten hebben geplaatst. Die hebben het allemaal laten afweten. Ik vind het beneden peil dat ze nooit enig gebaar naar de vrouwen hebben gemaakt."

Weer vrolijk: „En dan te bedenken dat op het congres allerlei hoge pieten van justitie komen". De Langen is initiatiefnemer van een wereldcongres over kinderbudswerk dat vandaag in Amsterdam begint. Haar laatste grote daad. Uit dertig landen, van Sri Lanka, Uruguay tot Finland, komen driehonderd juristen, psychologen en jeugdwerkers die voor kinderen mogelijkheden creëren om voor zichzelf op te komen. Projecten die kinderen weerbaar maken, zodat ze niet langer als 'no-persons' worden beschouwd. De overeenkomst tussen de aanwezigen lijkt soms ver te zoeken. Het begeleiden van Braziliaanse kinderen in hun demonstraties tegen doodseskaders is iets anders dan aan de Kinder-telefoon een meisje troosten dat niet naar een fuif mag. De Langen: „Het belangrijkste van het congres is dat mensen beseffen dat ze niet alleen staan. De strijd voor kinderrechten is zwaar. Je roeit tegen de stroom in. Je vecht tegen de gevestigde orde."

Niet alleen in landen als Brazilië, waar het probleem van zwerfkinderen wordt opgelost door ze uit te roeien, maar ook in Nederland worden rechten van kinderen geschonden, aldus De Langen. Incest, mishandeling, censuur op schoolkranten, isoleren in behandelingshuizen, negeren van de wensen van kinderen na echtscheidingen. Hoewel de verontwaardiging over dergelijke zaken groot is, moet De Langen constateren dat haar werk geen enkele invloed op de wetgeving heeft gehad. Wel op het 'levend recht', waarin ze een hoopgevende tendens bespeurt. „De Hoge Raad heeft gezegd dat de rechten van volwassenen moeten worden afgewogen tegen die van kinderen. En dat dan de rechten van kinderen prevaleren. Dat zie ik als een grote overwinning"

Kinderrechtswinkel

Een ander hoogtepunt uit haar carrière dateert uit 1985. In dat jaar richtte De Langen in Amsterdam de eerste kinderrechtswinkel op. Er zijn er inmiddels zeven, waar honderden kinderen hulp krijgen. Kinderen wier ouders een scheiding over hun hoofd uitvechten, die voor een vakantiebaan te weinig verdienen, die zich op school onrechtvaardig behandeld voelen.

„Ik vind het indrukwekkend dat zoveel jonge mensen zich voor de kinderrechtswinkels inzetten", zegt de Langen. Velen van hen studeerden bij haar. „Voor mijn afscheidsfeest nodig ik al mijn oud-studenten uit, zo'n zeshonderd. Ik weet zeker dat iedereen die kan, zal komen. Welke hoogleraar kan dat zeggen?"

Uit deze sneer blijkt wel dat ze niet bij iedereen even geliefd is als bij haar studenten. Haar strijd heeft veel vijanden opgeleverd. „Volwassenen voelen zich gauw bedreigd, denken dat inbreuk wordt gemaakt op hun macht. Ze hebben moeite om met kinderen als gelijkwaardige mensen om te gaan. Logisch, want ze zijn zelf vroeger ook klein gehouden." Ouderorganisaties noemen haar de leider van 'een feministische ben-de', justitie-ambtenaren geven geen greintje macht prijs. „Maar ook collega's negeren me al vijftien jaar. Niet die in het strafrecht of in de strijd voor mensenrechten. Maar van andere hoogleraren jeugdrecht heb ik nooit waardering gehad. Ze feliciteerden me niet eens toen ik in december de Clara Meijer-Wichmann medaille kreeg van de Liga voor de rechten van de mens."

De reden? „Het zal mijn rechtlijnigheid wel zijn, mijn stellingname die ver gaat." De Langen benadert kinderen als mensen en meent dat ze volledige mensenrechten moeten hebben. „Daarmee ontken ik dat jeugdrecht een apart vak is. Zoiets zou niet moeten bestaan, net zo min, als dat er een apart vrouwenrecht is. In feite stel ik mijn eigen leerstoel ter discussie, en zaag ik daarmee ook de poten onder hun stoelen vandaan", zegt ze grinnikend. „Terwijl zij prat gaan op hun eigenheid, op de speciale beginselen van het jeugdrecht."

Verbroken relatie

De Langen vindt dat kinderen net als volwassenen zelf naar de rechter moeten kunnen stappen. Deze mogelijkheid hebben ze nu niet, alleen hun wettelijk vertegenwoordigers kunnen voor hen een rechtszaak beginnen. Ouders dus, of een voogd die over hen is aangesteld. Maar als een kind juist door deze mensen wordt benadeeld, kan het geen kant op. Hooguit naar de kinderrechtswinkel, die echter ook weinig juridische mogelijkheden heeft. De Amsterdamse winkel heeft wel kort gedingen aangespannen als jongeren ten onrechte van school waren gestuurd. Maar aan persoonlijkere zaken is weinig te doen, zoals die van het meisje dat na een verbroken relatie met een docent alleen nog onvoldoendes kreeg.

Als kinderen in het recht als 'mensen' worden gezien, is er minder kans op machtsmisbruik, meent De Langen. Hoewel Nederland aparte kinderrechters kent ter bescherming van het kind, vindt De Langen dat ze kunnen worden afgeschaft. Elke familierechter moet volgens haar naar kinderen kunnen luisteren. En, hoe gek het ook klinkt, ze hoopt dat de kinderrechtswinkel geen lang leven beschoren is. „Over tien jaar moeten minderjarigen gewoon naar een bureau voor rechtshulp kunnen."

Na haar rechtenstudie werkte De Langen bij een voogddijvereniging en een internaat, waar ze van nabij meemaakte hoe rechteloos kinderen zijn. Ze pakte de strijd op en kreeg daarna honderden keren te horen: 'Jij denkt dat kinderen altijd gelijk hebben'. Onzin, aldus De Langen. Net als volwassenen kunnen kinderen liegen en overdrijven. „Maar naar volwassenen wordt geluisterd, naar kinderen niet. Er wordt altijd over hen beslist. Het is toch triest dat een kind van gescheiden ouders niet op woensdagavond zijn vader kan bellen om iets leuks te doen. Dat het moet wachten tot zaterdag." De Langen vindt dat de mening van kinderen in zaken die hen aangaan, even zwaar moet tellen als die van volwassenen en hulpverleners. Haar tegenstanders vinden dat kinderen te weinig kennis en ervaring hebben om ze alle rechten te geven. „Ze zeggen dat een kind niet kan overzien wat de gevolgen kunnen zijn van z'n woorden tegen de rechter. Alsof volwassenen dat wel kunnen", schampert De Langen.

Hummels

Ze vindt het hemeltergend dat veel ouders tijdens een scheiding zo met zichzelf bezig zijn, dat ze geen oog en oor meer hebben voor de kinderen. Ter illustratie vertelt ze haar favorie-

te verhaal: dat van de twee hummels die de kinderrechtswinkel binnenstapten. De één was vier en de ander zes jaar. „Ze wilden thuis blijven wonen. Dat was het enige dat ze kwamen vertellen. Een simpel verhaal, maar karakteristiek. De rechter had hen voorlopig aan hun moeder toegewezen, die bij haar vriend was ingetrokken. Er was gewoon niet aan gedacht dat verhuizen voor de kinderen belastend kon zijn, en dan ook nog naar een vreemde meneer. Een kind van vier kan dat heus wel zeggen hoor, dat ze het bij haar vader leuker vindt, want daar is de poes en daar zijn de buurmeisjes", aldus De Langen.

Uiteindelijk werden ze aan de vader toegewezen. Mensen die roepen dat hun vader hen wel zal hebben opgestookt, vindt De Langen te zielig om te weerspreken. „Je ziet na vijf minuten of hen iets is ingefluisterd. Juist bij jonge kinderen. Die zijn onbevungen, hebben een eigen mening. In feite zijn pubers makkelijker te beïnvloeden."

De strijd voor kinderrechten heeft ertoe geleid dat sinds 1982 kinderen vanaf twaalf jaar door de rechter gehoord moeten worden bij het bepalen van gezag en omgang. De Langen vindt het onzinnig dat de regel niet voor jongere kinderen geldt. „Gelukkig hebben we de laatste jaren wel bereikt dat rechters een brief van een klein kind niet meer terzijde leggen."

Walgelijk

Sinds de rechten van het kind wat serieuzer worden genomen, bloeien de verenigingen van ouders, die menen dat kinderen tegen hen worden opgehitst. Een tegenbeweging? Nee, zegt De Langen: „Die verenigingen zijn de vrucht van de gigantische frustraties van volwassenen. Mensen gaan steeds slechter met relaties om, waardoor vaak een prestigestrijd om de kinderen ontstaat. Een strijd die walgelijk ver gaat."

Kinderen worden volgens haar in toenemende mate beschouwd als een produkt, een consumptiegoed. Die houding blijkt al uit de term 'we nemen een kind', aldus De Langen. „En als het op natuurlijke wijze mislukt, moet de hele maatschappij met allerlei dure technieken klaarstaan. Want mensen menen recht op een kind te hebben." Woedend: „Dat bestaat niet, recht op een kind. Wel hebben kinderen recht op ouders."

Deze veroordeling van mensen die koste wat kost kinderen willen, lijkt in strijd met De Langens 'droevige idee' dat de jeugd steeds meer risico loopt op geestelijke verwaarlozing en mishandeling. Onvrede over werk, vriendschappen en relaties neemt hand over hand toe, aldus De Langen, en ouders reageren hun onmacht af op de kinderen. Maar juist de mensen die alles doen om een kind te krijgen, zullen hen toch goed verzorgen? „Dat is niet zeker. Als een kind zo verschrikkelijk gewenst is, ligt er een enorme hypotheek op. Dan kan het kind gauw tegenvallen, als het niet mooi genoeg is of niet goed op school."

Dat kinderen een 'produkt' worden, bewijzen volgens haar ook de schadeclaims van ouders die na mislukte sterilisatie een kind krijgen. „Het kind als schadepost, en dat wordt soms nog gehonoreerd ook." Maar, wat die ouders aanvechten is niet het bestaan van dat kind, maar de gemaakte medische fout. Dat doet niet ter zake, zegt De Langen: „Het blijft het toppunt van decadentie, in de letterlijke betekenis: moreel verval".

Poeha

In deze 'maatschappij in disharmonie' moeten kinderen volgens De Langen leren voor zichzelf op te komen. Vooral in de hulpverlening. Schrijvend vindt ze de 'lange lijst ellendige verhalen' van ex-kinderbeschermingspupillen. „Ze worden overgeplaatst en overgeplaatst, van internaat, naar pleeggezin, weer naar huis, weer naar een internaat."

Dat deze jongeren steeds onhandelbaarder worden, als we sommige tehuizen mogen geloven, erkent ze. „Hoe komt dat? Die kinderen worden zo agressief gemaakt doordat nooit naar hen wordt geluisterd. In die behandeltehuizen met een hoop poeha en pretenties zie je nu steeds meer repressie. Het is toch vreselijk dat een meisje uit een internaat naar de kinderrechtswinkel belt en dan midden in een zin fluistert: 'O, ik moet ophangen want er komt iemand aan.' Dat stiekeme is funest. Ze worden er gek en onmachtig van."

Ook de kinderrechtswinkel stuit volgens De Langen vaak op hulpverleners die kinderen niet serieus nemen. „Een kind moet het huis uit en heeft een vast idee: het wil naar een tante, of het gezin van een vriendje. Maar de gouden

hulpverlener vindt dat geen goede oplossing. Waarom niet? Als je op de vraag van het kind ingaat, is de kans groter dat het goed loopt. En gaat het mis, dan heeft het kind er ook zelf iets van geleerd."

Kinderen moeten meer inspraak in hun eigen leven krijgen, aldus De Langen. Thuis, op school, overal. Kinderombudswerk is voor haar dan ook synoniem aan emancipatie van kinderen. Met kinderrechtsombudswerk wordt alles bedoeld dat voor en door kinderen wordt gedaan. Of het nu een restaurant in Delhi is dat door straatkinderen wordt beheerd, of een leerlingenraad in Waddinxveen.

De Langen is redelijk tevreden over het ombudswerk in Nederland, onder welke noemer onder meer de Kindertelefoon, het Landelijk actiekomitee scholieren (Laks) en de kinderrechtswinkels vallen. Daarom zal ze niet gauw pleiten voor een kinderrechtsombudsman in Nederland, zoals in Noorwegen al tien jaar bestaat.

"Een kinderrechtsombudsman staat boven alles, inventariseert wat voor kinderen gedaan wordt en of er klachten zijn. Maar die klachten worden meestal door volwassenen geuit. Zo'n systeem kan fungeren als afleider; zijn er geen klachten, dan zou er niets loos zijn."

Voor het congres heeft ze wel de Britse professor Michael Freeman uitgenodigd die vandaag uiteenzet dat hij in Londen een kinderrechtsombudsman wil instellen. "In Groot-Brittannië kan dat wel nuttig zijn, omdat het daar niet eenvoudig is iets met kinderen te beginnen. De cultuur is daar anders. Op Britse scholen worden kinderen bij voorbeeld nog vaak geslagen."

Hierover is bij de Europese commissie voor de rechten van de mens een klacht ingediend tegen de Britse overheid. In de meeste landen mogen kinderen niet zelfstandig naar de rechter, maar ze kunnen wel bij deze Europese commissie een klacht indienen. Dit is de afgelopen jaren enkele tientallen keren door of namens kinderen gedaan. Bij voorbeeld tegen het vasthouden in een gevangenis zonder gerechtelijke procedure. Vanuit Nederland procedeerde een meisje samen met haar hulpverlener tegen diens veroordeling wegens het achterhouden van haar verblijfsadres. "Ze hebben geen gelijk gekregen, maar de klacht is fatsoenlijk behandeld", zegt De Langen.

Ze vindt het een verheugende ontwikkeling. "Klachten bij de Europese commissie kunnen politiek effect hebben. Elk land vindt het natuurlijk gênant om in het beklagenbankje gezet te worden door een kind."

Straatsburg

Toch zal geen enkel kind er zelf opkomen bij de Europese Commissie aan te kloppen. Het is ook niet echt leuk, een eindeloze procedure voeren waar je als individu weinig aan hebt. De Langen: "Je moet een zaak hebben waarbij het kind niet kwetsbaar is, of niets meer heeft te verliezen omdat alles al achter de rug is." Lachend vertelt ze dat haar Amsterdamse collega hoogleraar mensenrechten regelmatig vraagt: 'Heb je nou nog geen kind voor Straatsburg?'. Ze stelt hem telkens teleur. "Je begint niet gauw een proces met een kind, dat is veel te belastend."

Dat kinderen niet zelfstandig naar de rechter kunnen, heeft deels te maken met de angst van politici dat ze om elk wisselwase hun ouders gaan aanklagen. Een volslagen ongegronde angst, aldus De Langen. "Kinderen zijn uiterst loyaal aan hun ouders. Alleen in uiterste gevallen zullen ze dit recht gebruiken, net als volwassenen. Die hebben ook talloze rechten waar ze geen gebruik van maken."

Tot haar genoegen krijgen rechters wat de 'uiterste gevallen' betreft meer oog voor kinderen. Al kan het officieel niet, soms worden minderjarigen ontvankelijk verklaard om een kort geding aan te spannen. De Langen kent twee zaken. Een meisje eiste - en kreeg - een straatverbod voor haar vader, die er tegen was dat ze uit huis ging. Om haar te dwingen terug te komen, volgde hij haar, pestte hij haar en belde hij haar vrienden op met vreselijke verhalen. In een ander geval honoreerde de rechter ook de eis tot een straatverbod, op verzoek van een 17-jarig meisje dat door beide ouders seksueel was misbruikt.

Curator

Volgens een recent bericht van het ministerie van justitie over het nieuwe wetsvoorstel over ouderlijk gezag en omgang, leek het er op dat de rechtspositie van kinderen verbeterd zou worden. Dat kan niet waar zijn, dacht De Langen. Er stond dat kinderen in een opvoedings-

conflict een bijzondere curator kunnen krijgen die namens hen optreedt. "Maar de rechter die de curator kan benoemen, moet toetsen of dat wenselijk is en in het belang van het kind. Het kind heeft dus toch weer een derde nodig, die over hem beslist. Wat dat betreft is er weinig verbeterd." Hoewel als curator een tante of buurman zou kunnen worden benoemd, zal het volgens De Langen toch meestal een advocaat zijn. "Ik vind het voorstel daarom ook hypocriet. Waarom geven ze dan niet alle kinderen recht op een eigen advocaat?"

Maar van de regering verwacht ze weinig. "Verenigingen van verongelichte ouders die menen dat ze recht op kinderen hebben, zullen altijd blijven bestaan. Ik vind ze bezopen, maar het erge is dat de regering wel naar hen luistert. De rechten van ouders zijn overgeaccenteerd in de wet."

Behalve het vertrouwen in politici heeft De Langen ook de strijd tegen het departement van justitie opgegeven. "Dat is een bolwerk van ambtenaren, die het systeem in stand moeten houden en een internaat nooit zullen afvalen. Die mensen hebben geen idee wat er zich

afspeelt. Te goeder trouw zeggen ze: 'Er is toch een klachtenregeling'. Maar daar durft geen kind een klacht te uiten, uit angst voor repercussies."

Op de valreep van haar overstap naar een 'vrolijk leven' vol wijn en Italiaanse literatuur, heeft hoogleraar De Langen al haar hoop gevestigd op de rechterlijke macht. "Daar zit een lijn in die kinderen ten goede komt. In de rechtspraak worden ze steeds meer gezien als mensen met mensenrechten. Die ontwikkeling kan de regering niet stoppen."

Conferentie over kinderrechtsombudswerk propageert zelfredzaamheid
„Rechten kind worden elke dag geschonden”

ling bijvoorbeeld zegt tegen kinderen: blijf niet rondlopen met je geheim. "De kindertelefoon is ook een goed voorbeeld van een instelling die alleen en rechtstreeks voor kinderen werkt. Het is in veel Europese landen een niet meer weg te denken instituut geworden, waar kinderen terecht kunnen voor een luisterend oor of voor advies. De kindertelefoon grijpt niet in, maar geeft kinderen de middelen in handen zelf wat te ondernemen."

Dat kinderen daartoe in staat zijn, maakte De Langen mee met de Werkgroep Eenunderkinderen, die tien jaar geleden een beroep op haar deed om de wetsvoorstellen over het omgangsrecht gewijzigd te krijgen. Samen met studenten maakten de kinderen een alternatief wetsontwerp, waarvan verschillende artikelen door de Tweede Kamer zijn overgenomen.

De Langen: "Kinderen kunnen heel veel. Kijk maar naar Brazilië, waar straatkinderen verschillende keren hebben geprotesteerd tegen de kindermoorden. Onlangs hebben ze daarover een petitie aangeboden aan het parlement."

Het congres zal zich vooral verdiepen in vraag wat er nodig is om kinderen te helpen zichzelf te redden. De Langen: "Er wordt vaak gezegd: dat kunnen kinderen niet. Of: daar zijn ze nog niet aan toe. Met dit congres willen we daarin meer inzicht krijgen. Wat zijn de kenmerken van kinderrechtsombudswerk? Wat zijn de mogelijkheden en beperkingen? Welke activiteiten vallen eronder? Wat is in welk land uitvoerbaar?"

dat de enorme aandacht voor kinderrechtsombudswerk leidt dat we het gewoon gaan vinden. Dat we daardoor niet meer tot ons laten doordringen wat het in feite betekent. "Van duizenden kinderen worden dagelijks de grondrechten geschonden, zoals het recht op onaantastbaarheid van het menselijk lichaam, het recht op vrijheid. Veel kinderen worden thuis opgesloten, moeten op school na-blijven. In inrichtingen wordt, nog steeds gewerkt met isoleercellen, allemaal vormen van vrijheidsberoving."

Toch zegt organisator Miek de Langen: "Het gaat om een andere kijk op kinderen. Niet het kind als mens-in-wording, maar het kind als volwaardig mens, met recht op een menswaardig bestaan. Die visie bestaat nog maar een jaar of twintig en is nog lang niet algemeen doorgedrongen."

De Langen, bezig aan haar laatste jaar als hoogleraar jeugdrecht aan de universiteit van Amsterdam, ziet de conferentie mede als een sluitstuk van haar werk, waarin de rode draad het opkomen voor de rechten van kinderen is. Vorige maand kreeg ze daarvoor de Clara Meijer-Wichman-medaille van de Liga voor de Rechten van de Mens.

Dat er langzamerhand sprake is van een andere manier van denken, blijkt volgens De Langen uit het VN-verdrag over de Rechten van het Kind, dat nu ruim een jaar in werking is, al heeft Nederland het nog niet ondertekend. In het begin van deze eeuw werd het kind nog gezien als een wezen dat moest worden beschermd. Nu is in het verdrag het kind een persoon met een stem en een eigen mening.

De Langen: "Kinderen zijn mensen voor wie de grondrechten ook gelden, maar wat je ziet is dat die dagelijks worden geschonden, ook bij ons. Denk alleen maar aan kindermishandeling. Soms gebeurt het heel sluipend, als de klassen weer groter worden of bij bezuinigingen op de jeugdhulpverlening."

"Opkomen voor kinderen is nu extra nodig, want er wordt wel veel over kinderen gepraat, wat op zichzelf winst is, maar vaak zijn het van die dooddoeners. Ik ben bijvoorbeeld wel eens bang

„Aantal inrichtingen werkt nog altijd met isoleercellen”

"De vrijheid van meningsuiting van kinderen wordt vaak geschonden, het briefgeheim, de vrijheid van vereniging en vergadering, het recht op een persoonslijke levenswijze. Allemaal mensenrechten, maar velen menen dat dit zomaar mag omdat het kinderen zijn. Maar het mag niet, uit humanitaire overwegingen niet en juridisch niet. Maar je ziet gelukkig ook initiatieven waarbij kinderen zelf worden aangesproken en niet alleen maar zielelijk zijn of moeten worden beschermd. De nieuwe actie tegen kindermishandeling

„Opkomen voor kinderen meer nodig dan ooit”

landse instellingen en projecten gevoerd, waar de filosofie achter de conferentie al in praktijk wordt gebracht. Zoals het bureau voor alternatieve straffen in Utrecht, het JAC, een project voor drop-outs van middelbare scholen, het Poortgebouw voor zwerfjongeren, de kinderrechtswinkel en de kindertelefoon.

Wat natuurlijk opvalt is dat dit allemaal over het hoofd van het kind heen gebeurt. Men zou het kind in de gelegenheid moeten stellen hierover ook zijn zegje te doen." Met die opmerking sluit Campert direct aan bij de internationale Conferentie over Kinderombudswerk, die vanaf vandaag drie dagen in Amsterdam wordt gehouden.

Op de conferentie wordt eerder het ombudswerk van het kind wordt al tientallen jaren gepropageerd door op-eenvolgende onderwijzvernieuwers.

UN 23 Conferentie relativeert bevoorrechte positie 'rijke' jeugd 'Westen ziet in kind een consument'

(Door Patricia van der Zalm)
AMSTERDAM — Arm of rijk, kinderleed is democratisch verdeeld. In Nederland sterven geen kinderen aan de gevolgen van ondervoeding en gebrek aan medische zorg, zoals in latijnsamerikaanse landen. Maar tegen de tijd dat kinderen in het westen volwassen zijn dragen velen de littekens met zich mee van seksueel misbruik, mishandeling en emotionele verwaarlozing. Het rijke westen heeft vooral aandacht voor kinderen als consument, als economische factor.
 Openingswoorden van minister J. Pronk (ontwikkelingssamenwerking), gisteren in Amsterdam op de eerste dag van het drie-daags internationale congres over kinderbudswerk, "Towards the realization of human rights of children". Het congres,

bijgewoond door naar schatting vijftienderd deelnemers uit binnen- en buitenland, is georganiseerd door de Stichting Kinderombudswerk ter gelegenheid van het naderend vervroegd pensioen van de Amsterdamse hoogleraar familie- en jeugdrecht professor Miek de Langen. Nederlandse ouders, verzorgers, politici, advocaten, sociologen en psychologen hebben volgens Pronk weinig reden zichzelf op de borst te slaan. Nog te veel gaat er mis in de opvoeding, in de (machts)verhouding met kinderen, en als het erop aankomt delven die het onderspit. Werkelijk luisteren naar de behoeften en wensen van kinderen verdient verre de voorkeur boven het van bovenaf opleggen van allerlei regels, betoogde de minister. Alleen zo'n houding draagt ertoe bij dat kinderen

kunnen uitgroeien tot zelfstandige, evenwichtige individuen.
 Hij benadrukte ook het belang van aids-onderzoek, doelend op de erbarmelijke situatie in Derde-Wereldlanden. De ziekte laat vooral in Afrika hele gebieden achter als ware 'killing fields'. Volgens een prognose van de Wereld Gezondheids Organisatie zal aids in de jaren negentig in landen ten zuiden van de Sahara verantwoordelijk zijn voor de helft van de kindersterfte. Miljoenen andere kinderen zijn of worden wees omdat de ziekte hun ouders heeft weggevaagd. Geld en onderzoek naar oorzaak, behandeling en preventie zijn broodnodig, vindt Pronk.
OP PAGINA 3:
 'Daar worden kinderen doodgeschoten, hier worden ze mishandeld'.

Deense politie geeft stoute kinderen strafblad

KOPENHAGEN (AP) — Hoewel inwoners van Denemarken pas vanaf hun vijftiende jaar strafrechtelijk vervolgd kunnen worden, kunnen zij al op prille leeftijd een strafblad oplopen, zo blijkt uit een onderzoek van de Deense criminologe Britta Kyvsgaard.

Volgens de krant Det Fri Aktuelt waren in 1988 twee vierjarigen door de politie geregistreerd - de een wegens vandalisme, de ander wegens winkeldiefstal. Het jaar daarna werd een aantal vijfjarigen te boek gesteld; twee als vanden, twee als brandstichters en een als dief.

"Ook al kun je een daad objectief misschien crimineel noemen, moet voor registratie toch op zijn minst gelden dat iemand beseft dat hij zich aan iets strafbaars schuldig maakt", citeerde de krant Kyvsgaard. "Dat lijkt me niet het geval wanneer een vier-, vijf-, zes- of zevenjarig kind een vriendje met een schep op het hoofd slaat". Als je geen leeftijdsgrens hanteert 'kun je van elke kleuter wel een strafblad aanleggen wegens vandalisme, geweldpleging of diefstal', zei de onderzoekster. Van welbewuste misdaad kon volgens haar pas worden gesproken vanaf een leeftijd van tien jaar.

Daar worden kinderen doodgeschoten, hier worden ze mishandeld'

(Vervolg van pagina 1)
AMSTERDAM — Ook de Belgische hoogleraar jeugdbeschermingsrecht professor dr. E. Verhellen, verbonden aan de universiteit van Gent, hekelde op het Amsterdamse congres de westerse houding van zelfingenomenheid als het gaat om de bescherming en behandeling van kinderen en jongeren. Hij noemde dat met een mooi woord adu-locentrisme: kijk ons volwassenen het eens goed doen.

"We zouden ons eigenlijk moeten schamen om met een bestraffend vingertje te wijzen naar de manier waarop een land als Brazilië omgaat met zijn arme kinderen. Daar worden ze als mussen op straat doodgeschoten, maar wij geven pedagogische adviezen met als gevolg: de dood", aldus Verhellen.

Het cultureel bepaalde patroon volgens hetwelk volwassenen met kinderen omgaan is in wezen hetzelfde, wilde hij met die enigszins gechargeerde vergelijking maar zeggen. "Wat daar leidt tot het doodschieten van lastige kinderen, leidt hier tot kindermishandeling".

Hoe erg het precies kan zijn in ontwikkelingslanden werd duidelijk aan de hand van gegevens van Eugenia Zamora Chavarria, advocaat uit Costa Rica en directeur-generaal van het Inter-Amerikaanse Instituut voor Kinderen. De schulden crisis heeft het er in latijnsamerikaanse landen sinds 1980 voor kinderen niet gemakkelijker op ge-

maakt. Kindersterfte is hoog; in Haiti met 170 op de 1000 zelfs alarmerend. Brazilië, dat de internationale Conventie voor de Rechten van de Mens heeft ondertekend, telt 11 miljoen straatkinderen. Maar voor hen wordt bijna niets gedaan en op welzijnsvoorzieningen wordt volgens Chavarria fors bezuinigd.

En toch is de situatie in het westen misschien nog wel erger, aldus de Belgische hoogleraar Verhellen. Hier zijn immers alle basisvoorzieningen - voeding, onderdak, school, gezondheidszorg - voor kinderen aanwezig.

En nog vallen er slachtoffers, zij het op een ander vlak. Uit de rapporten van de Bureaus Vertrouwensartsen blijkt bijvoorbeeld tussen 1977 en 1987 een ver-vijfvoudiging van het aantal meldingen van kindermishandeling. De toename wordt mede toegeschreven aan een grotere bekendheid van de bureaus en een versterkte bewustwording van het probleem.

UTRECHTS NIEUWSBLAD/NZC

In vijf jaar tijd duizend kinderen bij rechtswinkel

(Van de redactie Dwarsligger)
UTRECHT — Als de mensen van de Kinderrechtswinkel aan de Utrechtse F.C. Dondersstraat het bandje van hun antwoordgever afdraaien, staan er vaak alleen maar piepjes op. Dat betekent dat mensen hebben gebeld en de telefoon hebben opgehangen zonder een boodschap in te spreken. Het gebeurt haast nooit dat kinderen iets op het bandje zetten. "Dat is jammer", zegt advocate Carla Stallen van de Kinderrechtswinkel, "want daardoor missen we waarschijnlijk veel vragen".

De Kinderrechtswinkel bestond deze week precies vijf jaar. Ondanks de 'hinder-mis' van het antwoordapparaat, dat het grootste deel van de tijd aan staat, hebben in die tijd duizend kinderen om hulp en informatie gevraagd. Bijvoorbeeld over de voogdij en de omgangs-regeling als ouders gaan scheiden. Of over geld verdienen. Of over een conflict op school.

Een deel van de 'piepjes' op de band belt terug als er wel iemand is bij de Kinderrechtswinkel, op maandagen woensdagmiddag. Toch vinden ze bij de rechtswinkel dat er eigenlijk altijd iemand bij de telefoon zou moeten zitten, want voor kinderen die advies nodig hebben, is het vaak al moeilijk genoeg om de telefoon te pakken. Het is dan een afknapper als je een bandje krijgt. "Jammer genoeg hebben we geen geld om ervoor te zorgen dat de telefoon altijd aangenomen wordt", zegt Carla Stallen. "maar als we meer advocaten kunnen

vinden die willen meehelpen kunnen we misschien vaker spreekuur gaan houden. Dat zullen we in ieder geval proberen".

In de vijf jaar dat de Utrechtse Kinderrechtswinkel bestaat, zijn de kinderen steeds ingewikkelder vragen gaan stellen. Carla Stallen: "Vaak gaan de vragen over familiezaken met een lange voorgeschiedenis. Maar we krijgen ook veel vragen over geld en over vreemdelingenrecht".

6 26 JANUARI 1992

BINNENLAND

DE KRANT OP ZONDAG

"Je slaat hem kapot." De gil van zijn moeder galmt nog door zijn hoofd. Het is veertig jaar later. Ben Rensen is jeugdarts en autoriteit op het gebied van kindermishandeling. Een probleem dat in Nederland wekelijks een leven eist. "Zo'n dood kind is niet zo vreselijk. Het is erger als het blijft leven."

CHRISTINE PANNEBAKKER

AMSTERDAM — De baby is door de vader ongewenst, hij voelt zich letterlijk 'genomen' door het verplichte huwelijk. Iedere keer als hij de baby vast heeft, roept hij: 'Vangen', waarna de moeder het kind moet vangen. Ze is op van de zenuwen, soms vangt ze verkeerd en maakt het hoofdje een zweepslag.

Een voorrechtelijk kind van een andere huidskleur wordt in het gezin alleen maar met zijn bijnaam 'spleet-oog' aangesproken. Als je vraagt hoe het kind heet, zegt de moeder: "Spleet oog".

Een meisje van vijftien maanden: geschuurde anus, slijmvlies van de dikke darm zichtbaar. Binnengebacht met anaal bloedverlies. Haar broodmagere en zeer nerveuze, kettlingrokende moeder accepteert de direct dat ze seksueel misbruikt werd. Grote aantallen mannen hadden toegang tot deze baby omdat de moeder thuis 'bijwerkte'. De dader is nooit opgespoord. De perfecte misdaad.

Jeugdarts Ben Rensen kent talloze voorbeelden. Uit de literatuur en zijn praktijk. Omdat hij signaleert. "Ik zie het, maar je moet het willen zien. Je moet een beetje pervers zijn om te

kunnen verzinzen waartoe mensen in staat zijn." Eenvoudig is dat niet. "Het veroorzaakt frustratie, verdriet en onmacht." En het wordt nooit gewaardeerd. "Niet door ouders, kinderen of collega's."

Rensen sprak deze week op de driedaagse Internationale Conferentie over Kinderombudswerk. Waarbij een van de vragen was of de Nederlandse kinderen in vergelijking met de Derde Wereld eigenlijk luxeproblemen hebben. Rensen, die in Tanzania werkte: "Ik vraag me af wie gelukkiger is: Het kind in de Derde Wereld dat onder de zweren zit en misschien alleen een bakje rijst te eten krijgt, maar intussen met van die grote blanke ogen speelt tussen opa's, oma's en vriendjes. Of het kind in Nederland dat met eenzame, droevige oogjes drie hoog achter op een regenachtige zondagmiddag bleicht met een videospelletje."

Rensen is schoolarts in een Utrechtse probleemwijk met gezinnen uit de onderste sociale lagen van de bevolking. Veertig procent van hen is allochtoon. Er is een hoog

Mishandeling is de belangrijkste doodsoorzaak van kinderen tussen een half en een jaar

percentage aan leer- en gedragsproblemen, suïcidaal gedrag, mishandeling, seksueel misbruik, prostitutie, alcoholisme en druggebruik door ouders. Met gevolgen voor de kinderen: "Vorige week kwam een klein meisje bij me. Ze zei: 'Ik wou dat ik dood was. Dan ben ik mijn geheim tenminste kwijt'. De vader van het kind maakt 'bepaalde' video-opnames van haar. Het meisje is

MISHANDELDDE ONSCHULD

tekent dat het kind zich thuis niet veilig voelt. En dat is volgens Rensen nou juist het ergste wat een kind kan overkomen. Hij spreekt uit ervaring. "Ik was zeven jaar, misschien zes, toen mijn vader mij onder invloed van alcohol, afranselde met een stuk hout. Mijn moeder gilde: 'Je slaat hem kapot'. Ik hoor die zin nog steeds door mijn hoofd galmen." Hij is even stil. De voorbeelden uit zijn praktijk vertelt hij als jeugdarts. Nu is hij het slachtoffer. "Sinds die tijd heb ik me onveilig

gevoeld, bedreigd. Ik ben nooit door mijn vader geknuffeld. Hij was wel aanwezig, fysiek, maar niet aansprekbaar. Een man die de deur eruit trapt, daar loop je niet op af. Ik wantrouwde mannen, ging niet met vriendjes om, was bang. Altijd bleef dat gevoel van 'straks ontploft hij weer'."

Zijn moeder was zijn steun en verlostte hem uiteindelijk van zijn vader. "Toen ik klein was, kwam de pastoor vaak langs en zei dan tegen haar: 'U mag niet scheiden van de

kerk'. Toen ik twaalf was, zei mijn moeder: 'U gaat er nu zelf maar naast liggen.' De pastoor ging. Verder ging. De angst bleef.

Rensen schrijft in zijn boek *Kindermishandeling, voor het leven beschadigd* dat mishandeling tijdens de jeugd chronische effecten heeft op het gevoel van eigenwaarde. Ze hebben alle energie nodig om zich te handhaven, en doen dat desnoods ten koste van de generatie die hen verlaten heeft. Ze lopen grote kans later zelf kinderen te mishandelen, omdat ze hebben geleerd geweld op te lossen met geweld. "Ik was doodsbenauwd toen mijn eerste zoon nachtenlang huilde. Maar inmiddels is hij twaalf en heeft nog geen klap gekregen."

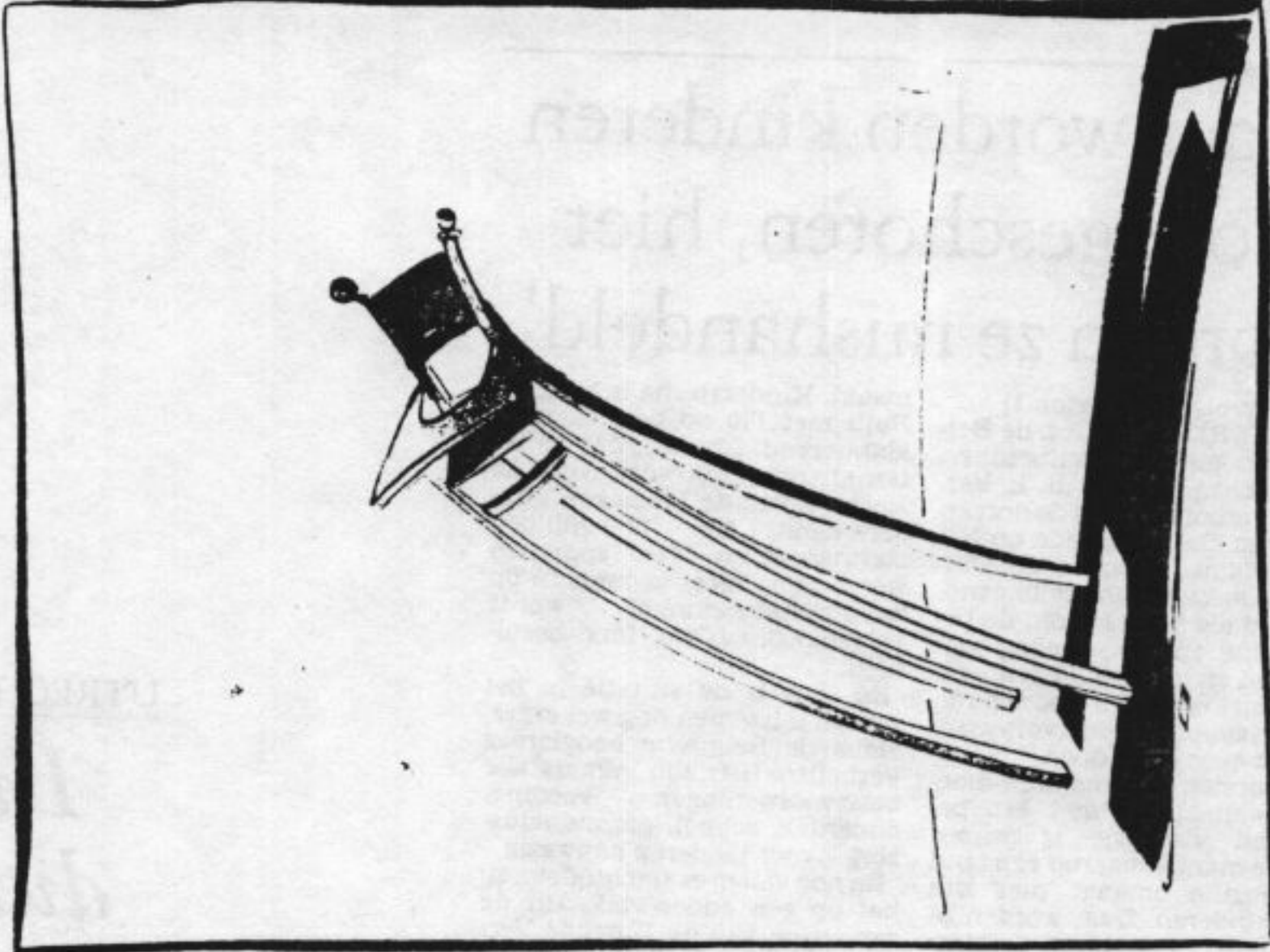
Hij had een keer een moment de neiging, maar smeedt toen liever een agenda door zijn kantoorruimte. Rensen was dat zijn zoons een floppy met een virus in de computer hadden gestopt. "Jarenlange studie, een boek. Weg..."

06-LIJNEN

Rensen wil dat collega's het probleem niet bagatelliseren, want de feiten zijn duidelijk: tien procent van de letsel van kinderen beneden de vijf jaar is het gevolg van mishandeling. Het is de belangrijkste doodsoorzaak van kinderen tussen een half jaar en een jaar. Zelfdoding is de derde doodsoorzaak bij pubers. Iedere week overlijdt er een slachtoffer. "Zo'n dood kind is niet zo vreselijk. Het is erger als het blijft leven."

Zijn motivatie richt zich op het overleven van deze categorie kinderen: "Als er maar één kind denkt: aan die Rensen heb ik wat gehad, als ik bij één kind een hersenbloeding kan voorkomen, als ik één kind kan redden door een uithuisplaatsing, als ik één kind kan behoeden voor zelfdoding, dan is mijn werk al gerechtvaardigd."

Een door zijn vader seksueel misbruikte, uitgeleende, mishandelde en verwaarloosde jongen heeft daar al voor gezorgd. Door een kaartje te sturen met daarop in hanepoten gestreken: 'Lieve dokter, het gaat goed met mij. Kusjes'.

Tekening Edith Buenen

Mishandeling binnen het gezin be-

L'enfance des mots

L'enfant est le dernier tabou de notre fin de siècle. Après une fragile explosion avec Duvert, Schérer, Matzneff, l'adolescent a rejoint les terres silencieuses des interdits. Faisons le point sur cette littérature qui osait écrire l'enfance dans sa réalité.

• ADRIEN GUIESSE

GAI PIED HEBDO

9 JANVIER 1992

L'amour qui osait écrire son nom, tel pourrait être le titre de cet article. Le début des années 80 annonça la fin d'une certaine écriture. C'était l'écriture de René Schérer qui mêlait réflexion et sentiment de révolte, l'écriture provocante de Gabriel Matzneff, de Tony Duvert avec leur part d'imaginaire et de rêve. Cette écriture libertine et littéraire, libre d'exposer le corps de l'enfant, toutes les aventures, les réflexions les plus hardies, les utopies les plus folles, était un lieu où le désir pouvait se dire. Lieu aujourd'hui disparu.

Le besoin de forger une nouvelle morale, une morale qui asexualise le corps de l'enfant, renforce les puissances du tabou jusqu'à la terre, a détrôné les saveurs de l'écriture, l'ode de la chair et de ses plaisirs. Fini le temps où Matzneff exaltait « cette merveilleuse peau des moins de seize ans, tiède, veloutée, lisse, parfumée, savoureuse, après de laquelle tout autre grain de peau semble ou gras ou rugueux ou desséché ».

Le corps en procès

Cette écriture disparue, il n'en reste pas moins vrai qu'à partir du corps enfantin naît la révérence tout comme la révérence chez Bachelard naît du feu. La fraîcheur de la chair, l'indéfini des formes se prêtent à l'écriture et à ses errances. La contemplation d'un être inachevé est source de beauté et de poésie, d'inquiétude et de mystère.

L'amoureux des enfants n'a jamais eu vraiment, pour sa défense, droit à la parole, au discours sur la place publique. Cet handicap lui a été fatal dans une ère où tout est médiatisé, étalé aux yeux de

geôle. Aucune loi, aucun décret n'a stipulé l'interdiction d'écrire sur le corps enfantin. En fait, c'est une interdiction qui coule de source, un hola implicite, par affaire de mœurs interposée. Même si les auteurs inculpés sont ressortis blanchis de l'affaire, l'écriture de l'enfance n'était plus qu'un corps exsangue et pantelant dans son purgatoire. Cette écriture avait perdu son crédit aux yeux du public.

Confidences et provocations

L'écriture libre du corps enfantin, tant qu'elle reste littéraire, ne consiste pas en un voyeurisme de bas étage, en un débitage de fantasmes qui, très vite, finissent par lasser. Elle est fondée comme chez Schérer sur une réflexion, une interrogation constante, une interpellation des maîtres à penser, tels que Rousseau, un retour circospect sur l'histoire qui nous est léguée. « Rousseau au double visage, commente Schérer: il a prévu que de l'enfant libéré viendrait la bouleversement de l'ordre social, mais il a refermé sur lui le couvercle de l'éducation. »

A partir de là, la recherche d'une nouvelle orientation reste possible. « L'enfant désire-t-il l'adulte? demande encore Schérer. Il faudrait plutôt se demander, car là est bien l'énigme: comment arrive-t-on à modeler l'enfant de telle façon qu'il ne le désire plus, ou que son désir sublimation, soit d'une exécution « perverse »? La réponse (...) est suffisamment claire, puisque l'enfant ne connaît des adultes, des « grandes personnes », en ce qui a rapport à son désir, que le refus d'y satisfaire. Et l'on s'en prend seulement au pédéraste qui cherche un tant soit peu, contre tant d'efforts acharnés pour détruire l'enfantin en l'homme et en l'enfant, à répondre enfin à une demande par une satisfaction! »

Un tel amour, s'il eût pu se montrer au grand jour, aurait eu d'abord le droit essentiel à la parole. Voué à l'écriture cependant, il garde à

jamais son caractère confidentiel. L'écriture n'est pas un ensemble d'idées mises en forme, puis exposées à un très large public. C'est avant tout un dialogue intime entre un lecteur et un auteur. Ou est-il de plus confidentiel dans l'écriture qu'un journal intime - celui que Matzneff publie par exemple avec le recul de quelques années. L'amour des mineurs est un amour chuchoté, un amour de huis clos, un amour de l'ombre. Il prend le lecteur à part, lui susurre des petites choses entre les lignes, l'institue par le silence des mois, comme si ce dernier ne devait répéter à personne ce qu'il a lu. Ainsi l'écriture et la pédérastie partagent le même goût de la retraite, de l'isolement. Ecrire c'est préserver et cacher. En témoigne Matzneff qui se félicite: « Si dans notre société les très jeunes garçons et filles sont d'un commerce enchanté, c'est parce que les adultes ne leur portent pas d'intérêt, que ce sont des gosses mal aimés, et qui n'ont même pas conscience d'être des objets de désir et d'amour. Aussi n'ai-je aucune nostalgie d'un statut officiel de la pédérastie. Que la chasse aux gosses demeure un sport périlleux, et défendu! Moins il y aura de vilains messieurs qui séduisent les petites filles et les petits garçons, mieux ça vaudra. Le véritable amant, comme le vrai collectionneur, est le contraire d'un prosélyte. »

La verve talentueuse et provocatrice de Tony Duvert, quant à elle,rompte à choquer, déranger, inscrire les limites d'un amour qui s'écrit mais ne peut se montrer. Elle revendique délibérément le droit à la marginalité dans le caractère privé et intime des pages, avec la plume solitaire qui gratte le papier au fond d'une chambre nocturne, refait des bribes de monde et devient source délicieuse de fantasmes et de folie: « Nous haïssions, dans le village, que les enfants s'adonnent au plaisir solitaire. Il y avait donc un triporteur d'enfants. Découvrait-on qu'un petit se

touchait, on appelait le triporteur, qui emmenait le gamin ou la gamine dans un buisson ou dans une grange, selon le temps. Là, il prodiguait à l'enfant des caresses d'une telle malice que le pauvre petit, désormais, aurait été en peine d'obtenir seul tant de plaisir. Aussi, après quelques séances, était-ce l'enfant qui, de lui-même, s'en venait voir le triporteur. »

L'art subversif par excellence serait pour un romancier d'accéder à l'universalité en ayant pour thème de son ouvrage l'amour d'un enfant. Utopie? Non. Cela s'est déjà produit, en grandes pompes, avec le blème fondamental, écrit Dominique Fernandez, pour un auteur juif, ou dissident, ou homosexuel, c'est de parvenir à l'universalité, de toucher un public qui n'ait pas de raisons personnelles de s'intéresser aux problèmes des Juifs, des dissidents ou des homosexuels. Proust dit sait que le comble du bonheur, pour un habitant de Sodome, consiste dans la séduction d'un hétérosexuel. Quel plaisir y a-t-il à conquérir quelqu'un qui est du même bord que vous? Ainsi l'écrivain homosexuel n'est heureux (ne devrait être heureux) que lorsque ses livres charment ou émeuvent les lecteurs de l'autre famille, au lieu de circuler exclusivement à l'intérieur du ghetto. »

Ajoutons à cette quête de l'universalité, celle raisonnée, à travers une œuvre écrite, de la pédérastie. Un seul livre, à notre connaissance, a franchi ce cap, parce qu'il a recouru à tout un ensemble d'histoires anciennes et de mythes sublimement transformés à cet effet. Il s'agit du roman de Michel Tournier, *Le roi des Aulnes*, inspiré de la ballade de Goethe, réactivant le mythe de l'ogre « qui emporte son enfant mort dans une chevauchée maléfique ». Dans ce livre, résume Jean-Claude Berton, « une enfance frustrée de tendresse a fait d'Abel Tiffauges l'ennemi de la société. Jeté

D'après Schérer, « Rousseau avait un double visage: il avait prévu que de l'enfant libéré viendrait le bouleversement de l'ordre social, mais il a refermé sur lui le couvercle de l'éducation. »

Gabriel Matzneff: «Un livre est d'abord une œuvre de beauté, une œuvre d'art comme un tableau. Le condamner pour immoral est un non-sens.»

dans la guerre et dans les horreurs de l'hitlérisme, il y trouve une étrange libération à ses instincts de vengeance. Mais la rencontre d'un enfant juif lui révèle l'amour, un amour au terme duquel il choisit de périr, important dans la mort l'objet de sa tendresse retrouvée.⁷

Le roman de Michel Tournier comble un vide, voire un fossé. Le fait est qu'une société ne s'est réellement préoccupée d'analyser et d'établir la nature profonde de la pédérastie. Des partis pris, des préjugés, l'influence morbide de faits sociaux isolés (viols, meurtres de mineurs) éloignent cette nature de toute étude objective et scientifique. Ici le scientifique comme l'homme de la rue vit sur un tas d'immondices légués par des siècles d'erreurs et de silence. Il ne peut taire sa passion, son éducation, sa sensibilité parentale lorsqu'il est confronté aux problèmes de la sexualité enfantine.

autre zone érogène ne sont pas des lieux privilégiés, au détriment d'autres. L'enfant donne et reçoit avec tout son corps. C'est l'imagination qui gouverne, lui fait élire la totalité de la chair plutôt que le fragmentaire. On réussira peut-être à prouver un jour que la sexualité enfantine n'est pas régie par des lois, arrimée à des contraintes. Un enfant est aussi libre sexuellement qu'il est libre d'utiliser son imagination. Cette sexualité non génitale est donc révélée à l'ogre Tiffauges lorsqu'il s'adonne à la phorie, «harnaché par le corps d'un enfant, sanglé par ses jambes, sellé par son torse, colleté par ses bras, couronné par son rire».⁸

«Sexualité non génitale, ajoute de Monès, désencombrée de l'émotion exclusive du pénis, qui laisse à toutes les autres parties du corps une extraordinaire acuité cénesthésique et kinesthésique; tendresse des lèvres, des mains, des épaules, de la croupe: c'est l'euphorie.»⁸

C'est finalement une consubstantialité corps de l'enfant, corps de l'ogre et écriture. Une tiercée précoce s'est glissée entre le géant et l'enfant. Elle les unit de mille liens, les moule des pieds à la tête comme une seule statue charmante: l'écriture.

L'est vrai que le Goncourt fut attribué à Tournier et consacra son roman à une époque désormais révolue. De même, des auteurs tels que Schérer et Matzneff pouvaient encore s'aimer en toute liberté dans une période située entre 1968 et 1980. Ensuite, une vague de puritanisme née dans l'Amérique de Reagan a traversé l'Atlantique. Nous commençons à peine à reconnaître et souffrir de ses séquences.

Comme le soulignait Gabriel Matzneff récemment: «Un écrivain se rend compte du retour de cet ordre moral lorsqu'il vient parler de l'un de ses livres dans une émission littéraire. De plus en plus lorsqu'il

est attaqué, il ne l'est pas pour son style, ni sur la construction du livre, ni sur la force de l'expression, ni sur les personnages s'il s'agit d'un roman, mais sur la morale qu'il exprime. Un livre est d'abord une œuvre de beauté, une œuvre d'art comme un tableau. Le condamner pour immoral est un non-sens.»¹⁰

Ce puritanisme qui menace, voire anéantit la création littéraire et artistique, met l'enfant et son corps au cœur du débat le plus souvent de façon malsaine.

L'histoire du corps enfantin a toujours été le tracé d'une séduction ou d'un servage. Chaque société se détermine à travers ce petit corps, la manière dont elle l'utilise à des fins précises. Chez les anciens, il est une référence esthétique et passionnelle. Il est l'objet particulier d'un entretien, d'une culture ou même d'un culte (le gymnase, la palestra d'une formation rigoureuse (l'éducation spartiate...). Au Moyen Age, il est en plein cœur de la vie active (inité et formé à l'artisanat, au commerce, aux travaux des champs).

aujourd'hui, ce n'est pas seulement la famille qui a besoin de s'organiser autour de l'enfant, comme à la fin de l'Ancien Régime et jusqu'à une époque récente, mais la société tout entière, avec l'établissement d'un nouvel ordre moral. Ce corps inspire un nouveau puritanisme: il en est le symbole et le fer de lance. La morale, cette nourriture de la conscience, cette «faiblesse des cervelles» aurait dit Rimbaud, est l'arme efficace d'une nouvelle organisation et d'un nouvel équilibre social. L'enfant, avec son corps «purifié», asexué, castré, est devenu la ripaille des «bonnes consciences».

Depuis quelques années, l'enfant n'appartient plus seulement à ses parents et à ses maîtres d'école. Il appartient aussi à une nouvelle institution - l'institution médiatique. Elle s'est peu à peu approprié son corps, l'a réduit au silence des passions. Elle a la mainmise sur lui, ses déplacements, elle redéfinit son identité. Cette institution ingérente lui dicte

ce qu'il doit ressentir, lui inculque le plus souvent qu'il ne doit rien ressentir, rien éprouver, rien savoir, et doit vivre le degré zéro de toute sexualité.

Aujourd'hui, le média est devenu le véhicule moralisateur essentiel du citoyen. Le véhicule et l'organisateur de ses pulsions, de ses interdits. C'est lui, maintenant, qui contrôle le tabou, le révèle, le cache. Bien plus en ce qui concerne l'enfant citoyen, lequel est médiatisé, irradié, pourrît-on dire, d'informations sur son propre corps. Et pour finir, le rapt est devenu l'une des expressions habituelles de la toute puissance médiatique. La télévision, média par excellence, copine, séduit, kidnappe l'enfant, séquestre son corps, l'arrime à l'écran. Elle l'enferme dans une géométrie débillantante (voir les dessins animés japonais et autres niaiseries), étouffe ses pulsions, l'éveille de ses désirs.

En une décennie, le corps de l'enfant a été ravi au champ de l'écriture, de la création littéraire et artistique, pour devenir amorphe, inutile, sans jouissance, l'objet, exsangue de tout désir, du média télévision.

D'autre part, toute une mythologie de l'ogre est ravivée par des faits divers isolés et monstrueux, des affaires de viols et de meurtres perpétrés sur des enfants par des adultes. L'enfant, à chaque occasion, accuse sa valeur sociale et charnelle, déçoit sa valeur sacrée, sensuelle et intouchable. Il devient l'objet de polémiques, allant jusqu'à l'éventuel rétablissement de la peine de mort sur des malades et détraqués. Débats, émissions «chocs», couvertures de journaux et magazines, gros titres à la une, le désir exprimé par la violence et le crime, sanctionné par l'indignation et l'horreur: toute cette machinerie médiatique, charognarde et spéculatrice, est aujourd'hui la seule à dire, monter, dévoiler le corps de l'enfant, à le faire exister et vivre, à le rendre désirable

et interdit. En matière d'informations, le média ne peut guère donner dans le détail. A la télévision particulièrement, cela ennuie, irrite, dérange la pulpe des doigts zappeurs. Audimatobige! Pour captiver, il faut donner dans le sensationnel, le spectaculaire. Prenons pour exemple l'attitude méprisante d'un Dechavanne, ou les propos de la femme d'un ancien président de la République, selon lesquels on devrait supprimer le terme pédophile pour le remplacer en toute situation et circonstance par «violateur d'enfants». Autrement dit, l'élection d'une brebis galeuse, d'un bouc émissaire, va de pair avec le contrôle exercé sur les masses et le besoin de les fidéliser. Cela n'est pas nouveau.

Pour faire un «bon» bouc émissaire, cela prend du temps, cela se prépare. Des affaires tapageuses comme celle du Coral ont grandement contribué à cette «fabrication» du bouc-pédo. En quelques années est apparue sur la scène sociale et médiatique un nouveau personnage, objet de la vindicte populaire, fustigé par le *vulgum pecum*, prenant la relève de l'homosexuel, et bien avant lui, celle du Juif: le pédophile.

Curieusement, et c'est là qu'apparaît un étrange revirement: On a cessé d'écrire librement sur l'enfant lorsque les projecteurs médiatiques ont mis le pédophile aux abois.

La désignation du bouc émissaire, pour précise qu'elle soit, peut sembler paradoxale lorsqu'on se souvient que ce terme est issu d'une tradition juive. Les Juifs chassaient dans le désert un bouc après l'avoir chargé des iniquités d'Israël, pour détourner d'eux la malédiction divine. Ironie particulièrement, les Juifs sont devenus eux-mêmes des boucs émissaires, objets de ce genre de pratique.

Autre temps, autres mœurs, autres boucs. Aujourd'hui, des affaires montées de toutes pièces, des débats sur la pédophilie, servent souvent à détourner le téléspectateur des véritables problèmes liés

à l'enfance, et pour lesquels on ne trouve aucune solution: vies d'enfants brisées par le divorce, drogue, délinquance, échec scolaire, etc. En toile de fond, c'est la solitude de l'enfant que l'on cherche à masquer, une solitude qui n'existait pas à d'autres époques, et qui devient à la nôtre de plus en plus cruelle.

Que de choses restent à être dénoncées, et dont l'écriture, elle-même solitaire, reste le meilleur support. Mais les tabous relatifs à l'enfance frappent d'abord la plume de l'écrivain. Tabous sur le corps enfantin et la solitude qui enveloppe ce corps. Solitude morale de l'enfant et moralisme des masses. Résurgence du puritanisme avec traque et lapidation de ses boucs émissaires. Tapage spectaculaire et médiatique autour d'un nouvel ordre moral, d'un retour à la vertu des plus douteux. Les victimes sont toujours celles du silence. Silence de l'enfant et de ceux qui les aiment, privés de discours et de l'écriture seule capable de témoigner. ■

1. Les moins de seize ans, Julillard, 1974.
 2. Les petits garçons, Albin Michel, 1993.
 3. *Emilie perversi*, Robert Laffont, 1974.
 4. *Le corps interdit, essais sur l'éducation négative*, en collaboration avec Georges Lapassade, Les éditions ESF, 1976.
 5. *Minuit*, revue n°24, avril 1977.
 6. *Ballade des petits métiers*.
 7. Préface de Dominique Fernandez à *l'Anthologie des amours masculines* de Michel Lanvière, Lieu Commun, 1984.
 8. *Histoire de la littérature et des idées en France au XXe siècle*, Hatier 1983.
 9. *Abel Tiffauges et la vocation matérielle de l'homme*, postface au *Roi des Aulnes* de Michel Tournier dans l'édition Folio, 1975.
 10. *Le roi des Aulnes*, Gallimard 1970.
 11. *Emission Les absents ont toujours tort* de Guillaume Durand, La Cinq, 18 novembre 1991. Voir également la réédition actuelle des *Passions schismatiques* de G. Matzneff (première publication: 1977).
 12. Pièce de théâtre *L'enfant roi*, d'après le journal d'Hersard sur l'enfance de Louis XIII.

Transseksuoloog Louis Gooren

11 JANUARI 1992

NRC

Louis Gooren is 's werelds enige hoogleraar transseksuologie. Hij doceert aan de Vrije Universiteit. In het daarmee verbonden Academisch Ziekenhuis Amsterdam leidt hij een 'gendercentrum', waar mannen in vrouwen veranderen - en omgekeerd. Interview met een mild-cynische autoriteit: 'Ik ben geen Jezus de Redder met een stethoscoop.'

Frénk van der Linden

Ik kan me niet voorstellen dat ik een vrouw ben', zegt Louis Gooren. Hij laat zijn blik over de witte doktersjas glijden, monstert zijn handen, knijpt in zijn wangen. "Dit lichaam als een kooi waarin ik per ongeluk ben geboren... voor mij is zo iets een absurde gedachte. Toch krijg ik ze bij dozijnen aan mijn bureau: mensen die rondlopen met het gekke idee dat ze in het verkeerde lijf zijn beland. Ze blijken naar biologische maatstaven honderd procent man, méébaar man, maar hebben de onwrikbare overtuiging dat ze tot het vrouwelijke geslacht behoren. Of omgekeerd. Ik snap het niet, ik kan het niet verklaren, ik sta wetenschappelijk gezien voor een raadsel, maar het is een feit. Een voor die mensen eenvoudigweg niet te behappen feit. En daar doe ik dus wat aan." Wankelend begeeft een man op naaldhakken zich door een gang van de polikliniek andrologie. "Zo'n verklede viezerik", fluistert een enkele patiënt in het Academisch Ziekenhuis Amsterdam. "Een trans in de aanloopfase", zeggen endocrinoloog (hormoon-deskundige) Gooren en zijn medewerkers neutraal. Ze storen zich niet aan truitjes die uit louter decolleté lijken te bestaan: het verwerven van een nieuwe geslachtelijke identiteit gaat bij 'Karels die Karina's worden' nu eenmaal gepaard met 'een neiging tot overstatement'. In het krappe kamertje van de Limburgse professor is het begrip voor genderdysforie ('ontevredenheid over het geslacht') bijna tastbaar. Distinctie en distantie kenmerken Goorens omgangsvormen, maar daarachter gaan passie voor het vak en betrokkenheid schuil. "Een lichaam dat je als oneigenlijk ervaart is een last", zegt hij. "Mensen die daar koste wat het kost van afwillen, hebben het nergens aan verdiend dat ze onderwerp van spot of verontwaardiging zijn."

Niet dat de internist wil doorgaan voor een *softy*. 'Dat rare dikke doktertje', zoals hij weleens op de vu wordt genoemd, debiteert van boven de vlinderstrik graag mild-cynische wijsheden. Ook over Louis Gooren. Hij, telg van een 'simpele boerenfamilie', mag dan zijn uitgegroeid tot een autoriteit zonder wie zelfs het Wereldcongres over het Orgasme in Nepal niet compleet is, volledig serieus neemt hij zichzelf niet altijd. "Niemand zou dat moeten doen", licht hij toe. "Omdat het leven ons voor hetzelfde geld een volstrekt andere kant op had kunnen sturen. Ik zie transseksualiteit als een ratel, een fenomeen dat mensen waarschuwt: zelfs het meest vanzelfsprekende in het leven - man-zijn, vrouw-zijn - is niet vanzelfsprekend. Veel mensen vinden dat angstig. Ik niet. Interendeel."

Gooren noemt zijn gendercentrum 'geen feesttent waar mensen hossend binnentreden'. "Transseksueel zijn is nu eenmaal geen uitverkiezing. Toch heerst hier geen pikzwart-sombere sfeer. Als dokter heb ik plezier in de ellende van andere mensen. Hoe cru het ook klinkt: die narigheid heeft amusante kanten. Transseksuelen halen bizarre trucs uit om te kunnen zijn wie ze zich voelen. Een Belgische vrouw-mantransseksueel slaagde erin haar hele middelbare school jarenlang te bedriegen door zich als jongen voor te doen. Zij kwam in paniek bij ons aankloppen toen ze bij het eindexamen een uittreksel uit het geboortenregister moest tonen. We schateren hier wat af, hoor. Daar train je mensen mee - je maakt ze weerbaar. Bovendien: in een treurig vak als de geneeskunde is vrolijkheid een vorm van zelfbehoud."

Je ziet dat verschijnsel ook in de journalistiek. 'Voor een verslaggever', heet het, 'is een pand pas een goed pand als het brandt'. Dat levert een stukje op. Zo'n handenwrijvende houding heeft iets schizofreens.

"Geen last van. Er is een groot verschil tussen uw en mijn professie. Ik laat lallende of afgebrande transseksuelen na verloop van tijd verkwaat en gerepareerd mijn deur achter zich dichttrekken."

Jaarlijks melden zich honderdvijftig 'patiënten die denken dat ze transseksueel zijn'. "Elk verschijnsel in Nederland heeft zo z'n eigen getal, hè. Ieder seizoen telt een bepaald aantal auto-ongelukken, een bepaald aantal branden en een bepaald aantal ontstoken blindedarmen. Soms trekt de blindedarm weer eens aan, maar het jaar daarop komt de zaak weer in balans. Dat heb je met transseksualiteit ook. In het begin, een jaar of tien terug, was het inhalen geblazen, kregen we ook mensen van boven de zestig aan de deur. Ik herinner me een man van 79. De gevaren van chirurgie op die leeftijd zijn groot; een complete geslachtsveranderende operatie zat er niet meer in. We beperkten ons tot een hormoonkuur en het verwijderen van de penis. Bij oppervlakkige beschouwing kreeg je de indruk te maken te hebben met een vrouwspersoon. Onze behandeling is nooit een kwestie van alles of niets. Er zijn allerlei tussenvormen mogelijk - ja, het is zo'n beetje *à la carte*."

Blijkens de meest recente cijfers, zegt Gooren, is één op de 12.000 Nederlandse mannen en één op de 30.000 vrouwen transseksueel. "Joost mag weten waar dat verschil vandaan komt. We kunnen evenmin verklaren waarom tussen Berlijn en Moskou vrijwel geen man-naar-vrouw-transseksuelen voorkomen. En dat Zuidoost-Azië daarvan het spiegelbeeld vormt, is ook al een raadsel."

Heeft u überhaupt een antwoord op de vraag hoe transseksualiteit ontstaat? Caroline Cossey, ooit slagersleerling en nu Playboy-model, rept over 'een foutje van de natuur, net als een horrelvoet of een hazelip'.

"Zo zou ik het ook uitdrukken. De biologie laat steekjes vallen. Het curieuze is dat we er nog niet in slagen transseksualiteit echt te diagnostiseren. We kunnen röntgenfoto's maken wat we willen, en al prikken we ons lek: geslachtsklier, chromosomen, hormonen... niets te zien, op het oog doodnormaal. Van gescheurde enkelbanden zeg je: 'Dit zijn gescheurde enkelbanden, of ik moet me deerlijk vergissen'. Transseksualiteit is op z'n hoogst een sterk vermoeden. Het moet blijken uit iemands

levensloop, uit de wijze waarop men zich gedraagt. Als het goed is - oh paradox - is transseksualiteit een kracht die zich niet laat onderdrukken."

Gender-nonconformiteit, het gevoel tot de andere kunne te behoren, manifesteert zich bij menige transseksueel al op kleuterleeftijd. "Jongens gaan er bijvoorbeeld met de onderbroeken van hun zus vandoor en vinden het robbedoezen met kameraadjes geen klap aan", zegt Gooren. "Meisjes vertikken het met poppen te spelen en rokken te dragen. Als ze voor de eerste keer ongesteld raken, kan dat drama's opleveren."

In de pubertijd walgen transseksuelen dikwijls van de versierpogingen die jongeren van het andere geslacht ondernemen. Een periode van vertwijfeling, zelfhaat en wanhoop breekt aan. "Zelfmoordpogingen zijn tamelijk duidelijke indicaties dat het iemand hoog zit", zegt Gooren droogjes. "Wat niet wil zeggen dat een transseksueel al eens van het balkon moet zijn gesprongen om in aanmerking te komen voor behandeling. Wij willen juist voorkomen dat men het raam uit stapt."

Eén op de drie patiënten van Gooren valt af na gesprekken met een psycholoog. Sommigen ontpoppen zich als travestiet, fetischist of 'extreem verwijsd homoseksueel'. "Bij die laatste groep is de wens transseksueel te zijn steeds vaker de vader van de gedachte. 'Als transseksueel', denkt men, 'ben ik meer gelegitimeerd dan als homoseksueel.' Sinds mijn benoeming tot hoogleraar is transseksualiteit een academische discipline, en voor ettelijke mensen is het 'moreel' aan een academische discipline te lijden dan homoseksueel te zijn. Behalve transseksuelen en niet-transseksuelen kennen we ook zogenoemde *slippers*: mannen en vrouwen die gewoon niet weten wat hun geslachtelijke identiteit is. Hun gevoelens verschillen van week tot week. Die gender-diaspora kunnen wij niet opheffen."

De transseksueel die zich uiteindelijk door Gooren en zijn team onder handen laat nemen, volgt om te beginnen een hormoonkuur. "Dan begint ook de *real life test*", zegt de hoogleraar. "We eisen dat men gaat leven als lid van het andere geslacht. Het is een periode die courage vergt, een tijd vol lichamelijk ongerief en strijd. In de *inner circle* valt de tegenstand doorgaans mee, maar op het werk en in de buurt kan het genadeloos toegaan. Voor sommigen is de tol te hoog; zij komen van hun operatievoornemen terug. Wij reageren dan niet à la Pontius Pilatus van *quod scripsi, scripsi*, 'eens gezegd, blijft gezegd'."

De ingreep vangt bij man-vrouw-transseksuelen in feite al aan met het elektrisch wegnemen van de baardharen. Om de stem vrouwelijker te laten klinken wordt een logopedist ingeschakeld. De eigenlijke operatie bestaat uit het verwijderen van penis en ballen. Zij maken plaats voor een neovagina, bestaande uit de huid van het geslachtsorgaan. De balzak verandert in schaamlippen. Heeft de toediening van hormonen een te geringe borstgroei tot gevolg gehad, dan kunnen de borsten worden vergroot door de plaatsing van siliconenprothesen.

Een vrouw-man-transseksueel laat de borsten amputeren. De chirurg verwijdert baarmoeder en eierstokken. Hij brengt een kunstscrotum aan (waartoe in de huid van de grote schaamlippen testikelprothesen worden aangebracht). Eveneens plaatst hij een penis die is vervaardigd van een huidlap, afkomstig van de buik of een arm.

Assistenten van Gooren vertellen dat de 'ombouweisen' van transseksuelen wel eens ver kunnen gaan. "Borsten zijn eigenlijk nooit

groot genoeg, men wil liefst maatje Vanessa." Het corrigeren van kaken wordt beschouwd als 'een acceptabele ingreep', het versmalen van een neus eveneens, "maar nieuwe kronen in de mond om vrouwelijker te ogen - daar ligt de grens, daar begint narcistische ijdeluiterij."

"Voor het psychisch welbevinden van transseksuelen moeten we veel over hebben", zegt Gooren, "maar het kan ook belachelijk worden. Iemand die kleinere kuitten wenst... sorry. U en ik hebben óók tekortkomingen - daar leer je dan maar mee leven. Jammer genoeg zijn er gewetenloze privé-dokters in het buitenland die inspelen op de zucht naar perfectie van man-vrouwtransseksuelen. In Spanje heb je artsen die heupen verbreden door er 'los' siliconen in te spuiten. Wij worden dan weer met de vreselijke gevolgen geconfronteerd."

Zelfs collega-geneesheren van het Academisch Ziekenhuis fronsen de wenkbrauwen als het werk van Gooren ter sprake komt. Waarom doet hij het, *what makes him tick*? "Ik ben in de ban van hormonen", antwoordt hij. "Altijd geweest. Het is intrigerend dat

chemische stoffen van een kleine jongen een grote jongen maken, van kleine meisjes grote meisjes. Het woord hormonen klinkt velen mysterieus in de oren - het is in een pseudo-romantische waas gehuld -, maar we weten er ongelukkig veel van af. Ze zijn makkelijk te identificeren. Juist het gegeven dat zulke 'simpele' substanties zo'n verstrekkende invloed hebben, vind ik fascinerend.

"Verder heb ik van meet af aan betreurd dat de medische wetenschap een onderwerp als seksualiteit links laat liggen, dat daar niks aan wordt gedaan, dat dokters, het maatschappelijk taboe volgend, daar met een grote boog omheen lopen. Het is alsof seksuele problemen volgens de geneeskunde niet bestaan."

Kun je dat anno 1992 nog zeggen?

"Helaas! Mensen met seksuele klachten vinden vrijwel geen gehoor bij de medische stand. Zeker niet in vergelijking met burgers die voortplantingsproblemen hebben. Die krijgen idioot veel aandacht. Zelfs als je maar tien tot twintig procent kans hebt op een kind, kun je deelnemen aan dure invitrofertielisatie-programma's.

Met andere woorden: voortplanting is respectabel, seks niet. Tot op de dag van vandaag gaat de medische zorg haar verantwoordelijkheid op dit terrein uit de weg. Dat maakt het vangnet van voorlichtingsorganen, stichtingen en hulpinstanties in Nederland noodzakelijk." Lakoniek: "Nou, als je dat allemaal opecht meent, ligt het voor de hand dat je transseksuelen niet uit de weg gaat wanneer die zich aandienen."

Goorens eigen homoseksuele gevoelens, zeggen zijn teamleden, maken hem gevoelig voor de existentiële nood van transseksuelen. "Ik herken eenzaamheid", zegt hij met enige schroom. "In die richting zit mijn deernis." Van 'loeiige woorden' heeft de professor echter een afkeer. "Een moderne dokter moet zichzelf niet wijsmaken dat hij een weldoener is. Je vindt dit een verdomd boeiend vak, je hebt ervoor geleerd, en mensen knappen er ook nog wat van op. *That's it*. Ik ben geen Jezus de Redder met een stethoscoop, ik ben geen martelaar die lijdt onder het feit dat hij transseksuelen helpt."

VERVOLG NRC II

"Ik ontmoet hoe langer hoe minder oppositie. Misschien komt het door mijn public-relationsgave: ik kan het aardig brengen. Ik begrijp best dat mensen er niks van begrijpen. Transseksualiteit is raar. De fout van veel seksuele bevrijders is dat ze iedereen willen dwingen het afwijkende doodgewoon te vinden. Ondertussen dragen ze - dóór die opstelling, dóór hun woede - volop bij aan het maatschappelijke onbegrip. Ik besef dat transseksualiteit niet is gediend met agressieve reclame. Precies: mensen zijn ook niet geïnteresseerd in Huppeldepup Koffie als je die middels een trechter naar binnen giet."

In het medische wereldje geldt transseksuologie niet als een specialisatie met een hoge status. Als u zich niet op geslachts- maar op schildklierhormonen had gericht, zou uw prestige veel groter zijn.

"Dat betwijfel ik. Je hebt wereldwijd schildklierkenners, terwijl transseksuologie een onontgonnen gebied is waar concurrentie nagenoeg ontbreekt. Je maakt al snel naam. Dat kwam mij niet slecht uit. Sterker: het was een deel van mijn strategie om transseksuologie respectabel te maken op de VU, een christelijke universiteit. Roem laat mensen zeggen: 'Die Gooren is met een maffe categorie in de weer, en hijzelf lijkt óók nogal maf, maar blijkbaar is hij beter thuis in dat deel van de endocrinologie dan velen. Dus misschien is het wel zo slim hem en zijn afdeling niet stiefmoederlijk te behandelen.'"

Niet het in sommige opzichten moeilijke werkklimaat maar het 'egocentrische' gedrag van bepaalde transseksuelen vormt de grootste ergernis voor Goorens gender-team. "Ze zijn vaak irritant ongeduldig en tonen zich niet zelden ondankebaar", zegt hij. "Bij alle mensen die kampen met een lichaamsbeeldstoornis zie je een soort obsessiviteit. Ik krijg ook vaak te maken met achterdocht, met transseksuelen die denken dat wij er troeteldieren op nahouden, schatjes voor wie we leukere hormonen in de kast hebben dan voor anderen."

De eerste geslachtsaanpassende operatie had begin jaren dertig in Duitsland plaats. Wat zijn zestig

jaar later de belangrijkste technische tekortkomingen?

"De vagina-plastiek ontwikkelt zich prima. In het 'nieuwe' vrouwelijke geslacht zitten de zenuwen van de penis op de plaats waar de clitoris hoort, zodat het vermogen tot orgasme behouden blijft. Maar het maken van een penis bij een vrouw-mantransseksueel blijft een ingewikkeld karwei. We kunnen op dit moment geen penis maken die een echte ook maar in de verste verte benadert. Erectie noch zaaduitstorting behoort tot de mogelijkheden. Klaarkomen kan wel: we weten de clitoris nu zo'n beetje in het worstje te monteren. Fraai is het niet, maar de meeste geopereerden zeggen dat de kwaliteit van hun seksleven behoorlijk is. Hun vriendin of echtgenote mist de peno-vaginale penetratie nauwelijks. Talloze vrouwen vinden de coitus nou niet bepaald het hoogste goed - dat komt mooi uit."

Tien procent van de omgebouwde transseksuelen zegt niets te zijn opgeschoten met de behandeling, bekent Gooren. "Een enkeling raakt alles kwijt wat hij of zij aan intieme relaties had. Anderen worden door de samenleving zo onogelijk bevonden dat zij het gevoel krijgen te verschrompelen. Enfin, het overgrote deel zit lekker in zijn vel."

'Laten we eerlijk zijn', zei een vrouw-mantransseksueel onlangs

in Vrij Nederland, 'je bent pas echt een man als ze tegen je zeggen: gefeliciteerd, je bent vader geworden.'

"Dat probleem kunnen we in de toekomst misschien oplossen. Nu is het nog zo dat voortplanting geschiedt doordat een zaadcel en een eicel een fusie aangaan. Ik kan me voorstellen dat we op een gegeven moment wat DNA bij iemand weghalen - zeg in de vorm van wangslijmvliescellen - om die samensmelting op een andere manier tot stand te brengen. Behalve transseksuelen kunnen ook gewone echtparen waarvan de man geen vruchtbare zaadcellen produceert, daarmee hun voordeel doen. 't Is een kwestie van biochemie."

Ik hoor de protesten al. Maar u zegt: als mensen iets kunnen, dan gebeurt het ook?

"Ja, toen de mensheid zo ver was dat zij kernwapens kon constru-

eren, kwamen die er. Zo zal het ook in dit geval gaan. De bezetenheid van onze soort om zich voort te planten is groot, zo groot dat we - denk aan reageerbuisbaby's - vele miljoenen besteden om die oerdrift te bevredigen. Terwijl er rationeel gezien alleen maar argumenten tegen extra mensen op deze planeet zijn. Ik vind die emotionele beslissing valide hoor, maar vertel me nou niet dat het een verstandige handelwijze is."

Hoe staat het intussen met het onderzoek naar het ontstaan van transseksualiteit?

"De neurofysiologie is inmiddels zo ver gevorderd dat we weten hoe ingrijpend vroegkinderlijke ervaringen zijn voor de organisatie van je hersenen, je zenuwstelsel." Gooren begint geestdriftig te doceren. "Eén van de weinige solide verschillen tussen het masculine en feminine brein schuilt in de zogenaamde seksdimorfe kern. We weten echter niet precies wat haar functie is. Onderzoek wijst uit dat het definitieve verschil pas tussen het derde en het vierde levensjaar zijn beslag krijgt: de mannelijke kern wordt tweemaal zo groot als de vrouwelijke. 'Precies op die leeftijd', zegt de grootste groep transseksuelen, 'begon ik te merken dat er iets aan mij mankeerde.'"

"Kortom: de aard van je geslachtsorganen wordt al tijdens de zwangerschap vastgelegd, maar blijkbaar moet je hersengeslacht na de geboorte nog worden bepaald. Er is dus een mogelijkheid dat behalve puur biologische oorzaken ook jeugdervaringen hun invloed hebben. Bij de één pakt het wel, bij de ander niet 'logisch' uit. De ene helft van een tweeling kan transseksueel zijn, de andere 'normaal'. Verbijsterend."

Bij een handvol overleden transseksuelen bleek het onderdeel van de hersenen dat de lichaamstemperatuur en bioritmen regelt (de nucleus suprachiasmaticus) een bovengemiddelde omvang te hebben. Uw team rept over 'een interessante aanwijzing'. Maar wellicht waren de mensen op wie sectie is verricht allemaal brildragend, of aten ze fanatiek yoghurt.

"Zou kunnen. Je moet ergens beginnen, hè. We hebben een aantal transseksuelen met een thermometer naar huis gestuurd: daar kwam niets bijzonders uit. Ik zou graag zien dat méér transseksuelen het besluit namen hun lichaam na hun dood ter beschikking te stellen aan de wetenschap." Haastig: "Ik moet voorzichtig zijn met mijn uitspraken. Het beeld kan ontstaan dat ik als een gier zit te azen op lijken. De bedoeling is nog steeds dat een dokter ernaar streeft patiënten in leven te houden."

U bent geobsedeerd door de vraag waar transseksualiteit vandaan komt?

"Ja. Hoe kan zo iets nou in godsnaam? Ik zou ronduit balen als ik straks zonder antwoord op mijn sterfbed lig. Volgens mij moeten we in de kinderlijke seksualiteit gaan graven, maar dat is momenteel *not done*. Je ziet weer een tendens in de richting van strengere seksuele zeden. Eén van de gevolgen is dat de mensen die in de seksuologie werken zich minder en minder richten op de vraag hoe we in elkaar zitten. Het accent ligt op seksueel misbruik. In die hoek zijn de centen en subsidies te vinden, dáár is men op uit."

Geslachtsveranderende operaties (in Nederland vergoed door het ziekenfonds) kosten tussen de vijftien- en vijftigduizend gulden. Vindt u dat verantwoord in een tijd van bezuinigingen op de medische zorg? Hier en daar schiet de intensive-carecapaciteit te kort, waardoor mensen onnodig sterven.

"De praktijk van de intensive care is dat daar voornamelijk oude mensen terechtkomen. Ik verdedig de investering in transseksuologie door te zeggen: het gaat meestal om jonge mensen die anders nog dertig, veertig, vijftig jaar te leven hebben in een lichaam dat wrikt. Daar geef ik dan de prioriteit aan. Ik kamp niet met gewetenswroeging. Overigens: bedragen van een mille of tien stellen in de geneeskunde niet veel voor. Een hartoperatie kost een paar keer zoveel."

Brengt dit werk u nooit in de knel? Kan een mens nog natuurlijk omgaan met seks als hij zich dagelijks buigt over genderdysforie?

"Mensen denken: als je je wetenschappelijk bezighoudt met seksualiteit gaat de persoonlijke lol ervan af. Ze vergelijken je met een jochie dat een mooi stuk speelgoed openbreekt, zodat ie het nooit meer kan gebruiken. Onzin, het verstand bijt het gevoel heus niet, ook al denken zwevers dat. Ik vergelijk mezelf het liefst met een voedseltechnolog of een kok die graag uit eten gaat. Natuurlijk ken je de exacte samenstelling van de kreeftesoep die op tafel komt, maar je blijft er enorm van smullen."

N⁴/hN 10-1-92

d

7

Justitieel onderzoek naar geweld in De Dreef

Door een onzer redacteurs NRC WAPENVELD, 10 JAN. Het openbaar ministerie zal een strafrechtelijk onderzoek instellen naar lichamelijke mishandeling van pupillen in het orthopedagogisch instituut De Dreef in Wapenveld. De hoofdofficier van justitie in het arrondissement Zwolle, mr. H. Holthuis, heeft hiertoe gisteren opdracht gegeven.

In het gerechtelijk vooronderzoek zijn zo'n tien medewerkers van De Dreef aangemerkt als verdachte. Over een eventuele verdere vervolging van hen neemt het openbaar ministerie een besluit wanneer de rijksrecherche het onderzoek heeft afgerond. Die rapportage wordt over ongeveer drie maanden verwacht.

De Dreef is een justitiële jeugdinstelling met ongeveer vijftig jongens in de leeftijd van 13 tot 21 jaar. Sommige van hen hebben een crimineel verleden, anderen kampen met 'ernstige voedingsproblemen'. Ze gelden als 'de moeilijkste gevallen'.

Zes werknemers van De Dreef hebben begin september 1991 in een tv-programma 'de sfeer van geweld' op het internaat aan de kaak gesteld. Naar aanleiding van deze uitzending werd bij de Zwolse officier van justitie aangifte gedaan van mishandeling door medewerkers van het internaat. Het strafrechtelijk onderzoek dat nu begint komt voort uit een oriënterend feitenonderzoek dat de rijksrecherche toen heeft ingesteld.

De kritische groepsleiders die zich na de tv-uitzending ziek meldden, werden eind september op non-actief gesteld. Het bestuur van De Dreef heeft bij de kantonrechter om ontbinding van hun arbeidsovereenkomst gevraagd. In november heeft de rechter dat verzoek afgewezen. Toen de zes weer aan het werk wilden gaan, werden zij opnieuw op non-actief gesteld. Mr. C.F. Korvinus, advocaat van de zes, die zich verzetten tegen de ontslaanzaeging, vindt dat de aanvraag moet worden ingetrokken nu zij „gelijk blijken te hebben“.

Staatssecretaris Kosto (justitie) benoemde na de uitzending J. Nijborg tot rapporteur in De Dreef. In antwoord op Kamervragen zei Kosto begin december 1991 dat hij op korte termijn overleg zou hebben met het bestuur van De Dreef. Over het rapport van Nijborg konden vooralsnog geen mededelingen worden gedaan.

Mishandeling van pupillen

WAPENVELD — Mr. H. Holthuis, hoofdofficier van Justitie in het arrondissement Zwolle, heeft besloten de Rijksrecherche een strafrechtelijk onderzoek te laten instellen naar lichamelijke mishandeling van pupillen in het orthopedagogisch instituut De Dreef in Wapenveld.

Het strafrechtelijk onderzoek zal zich richten op tien verdachten. Nadere informatie over deze mensen wil Justitie niet geven zolang het onderzoek loopt.

Over de verdere vervolging van hen neemt het OM een besluit aan de hand van het proces-verbaal dat de Rijksrecherche opstelt. Die rapportage wordt over ongeveer drie maanden verwacht.

Zes stafleden van De Dreef willen bij ontslag geld zien

ZWOLLE (ANP) - Zes groepsleiders van jeugdinstelling De Dreef hebben gisteren voor de kantonrechter in Zwolle schadevergoedingen van 400 000 tot 550 000 gulden per persoon geëist, als ze worden ontslagen. Ook eisen ze dat de rechtbank hun ontslag niet toestaat. De Dreef en de zes hebben elkaar nu al vier keer voor de rechter getroffen. Het begon allemaal, toen de zes voor de televisie vertelden dat pupillen in De Dreef mishandeld werden. Ze werden vervolgens op non-actief gesteld. De breuk tussen de instelling en de zes blijkt niet te lijmen: andere personeelsleden willen niet meer met ze samenwerken. Uitspraak op 4 februari.

TR 22

Benetton-reclame met Aids-patiënt wekt woede

Kledingfabrikant Benetton heeft het weer voor elkaar. Eerdere reclamecampagnes (foto's van een non die een priesters-kust, een negermeisje met in hoortjes-gevlachten haar, een pas geboren baby) riepen al woedende reacties op van onder meer de katholieke kerk en anti-racisten. De katholieken vonden de vrijage tussen non en priester ongepast. Anti-racisten vonden dat het negermeisje te kijk werd gezet als personificatie van de duivel.

Maar de nieuwste campagne van United Colors of Benetton doet alle voorgaande verbleken. Op een foto is een Aids-patiënt op zijn sterfbed te zien, omgeven door huilende familieleden. Rechtsonder staat het logo van Benetton. De foto, gemaakt door de Amerikaanse Therese Frare, werd in 1991 door World Press Photo onderscheiden met de tweede prijs.

Engelse Aids-organisaties hebben de advertentie „smakeloos en diep beledigend” genoemd en *glossy magazines* als *Elle* en *Cosmopolitan* hebben geweigerd haar op te nemen. Aids-hulporganisaties beschuldigen Benetton ervan, geld te willen verdie-

De advertentie van Benetton.

Foto EPA

nen aan het leed van „miljoenen mensen die aan de ziekte overlijden”. Een organisatie verklaarde de advertentie niet alleen beledigend te vinden, maar zich vooral af te vragen „op wat voor manier Benetton probeert te communiceren met het publiek”.

Een woordvoerder op het Italiaanse hoofdkantoor van Benetton zegt dat de foto deel uitmaakt van een wereldwijde

campagne. Ze wil niet reageren op de protesten uit Engeland, omdat de campagne pas half februari officieel wordt gelanceerd. „De foto, die zonder onze toestemming is gepubliceerd, moet worden gezien in haar context. De campagne omvat meer foto's dan deze ene.” Zowel de familie van de overleden Aids-patiënt als de fotografe hebben volgens Benetton toestemming gegeven voor gebruik van het familieportret. (AH)

Genadeloze Jongen

Van *Bzzlletin* naar *Sic* is het slechts een enkele stap: J.L. Dijkhuis bespreekt hier het thema van de 'Meedogenloze Jongen' in het werk van Reves. „Wie in de Meedogenloze Jongen on-

Meedogenloze jongen volgens Sic.

Politie Italië speurt naar ontvoerd Arabisch prinsje

Van onze correspondent ROME — Honderden Italiaanse politieagenten en carabinieri speuren te land en vanuit de lucht naar een zevenjarig Arabisch prinsje. Farouk Kassam, dat woensdagavond werd ontvoerd uit de villa van zijn ouders in Pantogia aan de Smaragdkust van Sardinië.

De vader van jongetje, prins Ali Josef Kassan Fath, is een zakenvriend — en volgens sommige berichten ook de neef — van de Aga Khan, eigenaar van de vakantieparadijzen aan de Smaragdkust. Zelf is de prins eigenaar van een exclusief hotel.

Drie gemaskerde, met mitrailleurwapende bandieten drongen de villa binnen, knevelde de ouders van het jongetje en een Frans familielid, sloten

middellijk God ziet, lijkt ook daarmee zichzelf boven alle problemen te willen verheffen” verzet Dijkhuis zich tegen een te gemakkelijke uitleg, maar hij moet toegeven dat Reves Belle 'Dame' Sans Merci niet een twee drie onder te brengen valt. „Hij duikt hier en daar op, als een soort running gag, maar nooit is hij bij enige handeling of intrige betrokken, laat staan dat verhalen over hem zoals de in *Nader tot u* aangekondigde ooit zijn verschenen.”

Romans en brieven werden door Dijkhuis bekeken op het voorkomen van de Meedogenloze Jongen, indirecte verwijzing en varianten doen dus niet mee. Hij wil

ook pertinent het motief van het Revisme los zien van de Meedogenloze Jongen. „Het is zonder meer onjuist om met een beroep op het Revisme een ieder aan wie in Reves werk zeeverkenner e.d. geleverd zouden worden, te benoemen als Meedogenloze Jongen.” Hoewel hij het ernstig probeert komt ook Dijkhuis niet in de buurt van een sluitende analyse — een *running gag* dan toch?

R. Spork schrijft over Martinus Nijhoffs werk voor de Commissie voor de Kunstsubsidies (1928-1932), en Charles Vergeer aanoteerde een stenografisch verslag van een lezing die Menno ter Braak hield over Arthur van Schendel in 1937: „Van Schendel schreef de tragedie van het Nederlandsche Protestantisme”. Frans van Dooren vertaalde de komische staartsonnetten uit het Italiaans en Jasper Mikkers, vroeger getooid met het pseudoniem Tymen Trolsky, schreef een fietsverhaal, 'De val'. Sic, 1991-4. Tilburg, 013 - 444442. 76 blz. f 14,50

Het tijdschrift Sic, gesierd door een blote jongeman, verschaft „aantekeningen over de Meedogenloze Jongen in Reves werk”. De schrijver is J.L. Dijkhuis. Hij probeert de Meedogenloze Jongen nader te omschrijven, en laat zien hoe deze functioneert in Reves opvatting over de liefde. Een belangrijke vraag daarbij is: waarom heet die jongen eigenlijk „meedogenloos”?

VK 14

zijn vijfjarig zusje op in een klerenkast en gingen er met het luid huilende prinsje in een auto vandoor. Alle naspelingen hebben tot nu toe niets opgeleverd. Minister Scotti van Binnenlandse Zaken heeft een speciale task force ingesteld. Het is nog niet bekend of de ontvoerders al financiële eisen hebben gesteld.

Farouk is het 38ste kind dat sinds de oorlog in Italië is gekidnap. Het is de eerste ontvoering op Sardinië sinds eind 1990. In totaal worden nu in Italië zes mensen door hun ontvoerders vastgehouden. Het „oudste” slachtoffer is Andrea Cortellezzi, die bijna drie jaar geleden op 21-jarige leeftijd werd ontvoerd. Sinds de zomer van 1989 hebben de ontvoerders niets meer van zich laten horen. De politie vermoedt dat hij en twee andere gekidnapten niet meer in leven zijn.

Na de intense politieacties die vorige maand leidden tot de bevrijding van de ontvoerde dochter van een rijke industrieel uit Brescia, ontkende minister Scotti dat er voor de autoriteiten eerste klas- en tweede klas-ontvoerders bestaan.

Benetton verkoopt geen produkt maar een visie

VK 1-2

Nog even, en ze nemen als reclame voor een vermageringsmiddel een foto van een kamp in een Dachau. Dat schrijft een woedende Miriam Mafai, een van de *grand old ladies* van de Italiaanse journalistiek, naar aanleiding van een van de foto's waarmee de firma Benetton haar textielprodukten wil promoten: een stervende Aids-patiënt omringd door zijn wanhopige familieleden. De vergelijking gaat maar gedeeltelijk op. Want vermagering en Dachau hebben, hoe cynisch ook, tenminste nog iets met elkaar te maken.

Ook in Italië, het thuisland van Benetton, heeft de in Engeland gepubliceerde foto voor een schandaal gezorgd. De fotograaf Oliviero Toscani doet daar gespeeld verontwaardigd over. Toscani leidt de publiciteitscampagnes van Benetton. Keer op keer geniet hij weer van de commotie die hij met zijn schokkende platen weet op te roepen. Hij is niet de auteur van de laatste omstreden foto — dat is de Amerikaanse fotografe Therese Frare — maar hij staat er wel vierkant achter.

Toscani vindt het wel fout dat de foto van de stervende Amerikaanse Aids-patiënt David Kirby voortijdig is gepubliceerd. Verder, zegt hij, „die Engelsen schijnen altijd iedereen te moeten beïnvloeden. En wat zijn ze intolerant. Ze hebben maar één foto van de hele campagne gezien. Net alsof ze maar één woord hebben gehoord, en zich dan toch in staat voelen om over een hele toespraak een oordeel te vellen.”

De andere vijf foto's waarmee Benetton op 13 februari in New York de nieuwe publiciteitscampagne zal inluiden, zijn nog geheim. Maar toch weer niet geheim genoeg om lekken te voorkomen. Een van die foto's is minstens even rauw als de Aids-foto: een soldaat met een blote tors die in zijn ene hand een mitrailleur houdt, en in zijn andere een menselijk dijbeen. Ook hier is er geen enkel verband tussen de foto en de door Benetton gemaakte produkten.

„Benetton wil schokken”, verklaarde het hoofd van het concern Luciano Benetton deze week als een zending tegen de pers.

„Ik doe het niet om meer te verkopen. Ik wil dat er over deze problemen wordt gepraat.”

„Wij verkopen geen produkt, maar een visie”, voegt Toscani daaraan toe in *La Repubblica*. „En we bedienen ons van beelden die de kranten dagelijks publiceren. In iedere reclameboodschap zit een emotie, maar die is bijna altijd verborgen en zit onder de waarnemingsdrempel, terwijl wij de dingen — ook de meest tragische — laten zien zoals ze zijn. Daarmee betwisten we de traditionele reclame met haar stupiditeit en hypocrisie.”

Het echte schandaal, zei Toscani tegen de krant *La Stampa*, bestaat voor hem uit „het gebruik van verzonnen beelden: Paul Newman verkleed als kerstman, traantjes op kinderwangen, coverfoto's van naakte vrouwen.”

Toscani ontkent dat het gezicht van de stervende is getouchéerd om hem nog meer op Jezus Christus te laten lijken. Met het geld dat Benetton uitspaart door de weigering van sommige publicaties om de foto op te nemen, zal liefdadigheid worden bedreven, bijvoorbeeld voor de strijd tegen Aids. Dat maakt een onthulling van Nick Partridge, leider van een Britse organisatie van hulpverlening aan Aidspatiënten, extra pikant. Die zei dat hij vorig jaar aan Benetton om een bijdrage had gevraagd, maar toen nul op het rekest had gekregen.

Maar niet iedereen in Italië is geschokt. De een gelooft dat Benetton zich het leed van de mensheid inderdaad aantrekt; de ander denkt dat alleen extreme beelden de mensen bewust kunnen maken van extreme gevaren. Dat is bijvoorbeeld de overtuiging van de Italiaanse homobeweging Arci Gay. Maar de afschuw domineert. Sommigen hebben al gezegd nooit meer bij Benetton te zullen kopen, en raden hun vrienden die boycot over te nemen. Oliviero Toscani is niet geïmponeerd: „We krijgen duizenden brieven die ons aanmoedigen door te gaan. Waarom zouden we rechtsomkeert maken? Ook Galilei werd veroordeeld, maar hij ging door op zijn weg.”

JAN VAN DER PUTTEN

Benetton-beeld van liefde

De maakster van de foto met daarop een stervende Aids-patiënt, door Benetton gebruikt voor een wereldwijde reclamecampagne, zegt dat ze de kledingfabrikant toestemming heeft gegeven „omdat de familie van David Kirby (de Aids-patiënt) dat wilde”. Het gebruik van de foto door Benetton heeft, vooral in Engeland, scherpe kritiek uitgelokt. Fotografe Therese Frare uit Seattle reageert behoedzaam op de vragen die haar telefonisch worden gesteld. Frare, die in 1991 met de foto een tweede prijs in de wacht sleepte bij World Press Photo: „Kirby's familie ziet het als een middel om zijn boodschap naar buiten te brengen. David was een Aids-activist. Volgens de familie zou David zelf ook de foto op grote schaal hebben willen gebruiken, omdat er een positief beeld wordt gegeven. Een beeld van zorg, liefde, compassie.”

Zonder toestemming van de familie zou Frare de foto niet hebben afgegaan aan Benetton. „Dat zou een immorele daad zijn geweest.” Op de vraag of de commercie wel het juiste kanaal is om informatie over Aids te verspreiden, zegt de fotografe: „Die vraag leidt tot een interessant debat. Kan de commercie gebruikt worden als medium om informatie te verspreiden? Waar trek je de scheidslijn? Kranten zijn immers ook commerciële ondernemingen.” Tot meer discussie laat ze zich nu niet verleiden. Ze verwijst naar een persconferentie op 13 februari in New York, waar alle betrokken partijen — zichzelf, de familie van Kirby en Benetton — hun visie zullen geven op de omstreden advertentiecampagne. (Janny Groen)

Eros in het parlement

VK 14

De Partij van de Liefde is verliefd op de Partij van de Gepensioneerden. Gezamenlijk hopen ze in de vervroegde verkiezingen in april minstens één vertegenwoordiger naar het nieuwe Italiaanse parlement te zenden. Lijsttrekker is Moana Pozzi, tot nu toe bekend als gevierde porno-artieste. Gezien de groeiende afkeer van de status quo-partijen kan het coalitiepaar verrassend uit de bus komen.

Pozzi treedt in de voetsporen van collega Ilona Staller, beter bekend onder haar artiestenaam Cicciolina. In 1987 werd deze pornoster gekozen in het parlement voor de kleine Radicale Partij. Als parlementariër heeft ze het afgelopen jaar het record parlementair spijbelen gevestigd door geen enkele zitting bij te wonen. De Radicale partij heeft haar gedropt, maar ze is voorzitter geworden van de Partij van de Liefde, een creatie van haar manager, Riccardo Schicchi. Deze pornoproducent is secretaris van de partij. Symbool van de nieuwe partij: een rood hartje met daarin het gezicht van Cicciolina. Het motto: „Niks politiek, eros in het parlement”. Moana Pozzi was pas nog in het literaire nieuws, wegens het onthullende boek dat ze heeft geschreven over de beroemde Italianen met wie ze tussen de lakens heeft gelegen. Van politiek snapt ze naar eigen zeggen geen bal. Ze wil haar campagne voeren via haar pornoshow. Ze heeft, zegt ze, met die shows al menige gepensioneerde gelukkig gemaakt. „De liefde”, vonnist PvdL-secretaris Schicchi, „mag niet met pensioen gaan.” Bejaardenporno, kan dat? „Onzin”, zegt Carlo Fatuzzo, leider van de Partij van de Gepensioneerden. „In Italië is er maar een ding pornografisch en obscene: de behandeling van de gepensioneerden.” (Jan van der Putten)

Troostmeisjes halen hun gelijk

log hun schuld erkend en hebben aan diverse vervolgde groepen geld als *Wiedergutmachung* betaald.

Japan is pas de laatste jaren schoorvoetend met excuses gekomen voor het aanrichten van leed in de eerste helft van deze eeuw, maar heeft niet of nauwelijks financiële compensatie willen geven. Het ligt niet in de Japanse aard fouten te erkennen; officieel speelt het land liever de vermoordde onschuld als het gaat om het verleden.

Met die houding wakkerd Japan de nog altijd bestaande, diepgewortelde haat van verschillende volkeren in het Verre Oosten aan. Aan tegen hem gerichte betingingen merkte de Japanse keizer Akihito vorig jaar tijdens een rondreis door Thailand, Maleisië en Indonesië — landen waar de Japanse bezetting voor de lokale bevolking een "milder" karakter had dan in Korea — hoe sterk het verleden nog leeft.

Kim Hak Sun zei deze week dat de Japanners "wreder en slimmer dan de nazis" waren. Ze zal nu tot het bittere einde doorgaan met het krijgen van smartgeld, maar liever nog zou ze de geschiedenis terugdraaien, zo zei ze in een vraaggesprek. "Geef mij mijn zoete leeftijd van 17 jaar terug. De Japanners ruiterden de mooie droom van mijn jeugd."

telefoonnummer hun ervaringen over de seks-slavernij door te geven. Enige honderden mannen reageerden en bevestigden het bestaan van de 'troostmeisjes'. Sommigen zeiden dat superieuren hen dwongen naar de 'troostverblijven' te gaan. "We moesten in een rij gaan staan, onze broek laten zakken en werden dan een voor een op het meisje afgestuurd, waarbij we 'Banzai' (ten aanval) moesten roepen", vertelde een van hen. De Koreaanse meisjes werden niet alleen aan het front in Korea 'ingezet', maar werden door de Japanners ook naar andere gebieden in Zuidoost-Azië gebracht.

Volgens de hoogleraar Yun Chung Ok kwamen veel meisjes aan het eind van de oorlog om het leven in de loopgraven of ze werden achtergelaten in de jungle. Waarnemers in Japan verbazen zich intussen over de houding van de regering in Tokio. Ze wijzen op het verschil in benadering tussen Duitsland en Japan. De Duitsers hebben veel eerder na de oor-

geschiedenis als een van de vele animeermeisjes tegen wil en dank van de Japanners. Kim was als zeventienjarige door de bezetters ontvoerd en werd samen met vier andere meisjes het gebruikelijke werp van een garnizoen van 300 soldaten. Kim brak de baan, na haar kwamen ook andere Koreaanse vrouwen met hun verhalen. Kim Hak Sun liep deze week voorop in betogingen tegen Miyazawa. "We waren destijds niets anders dan seks-dieren. We voelden ons als een openbaar toilet voor de Japanners", zei ze tegen de verslaggevers. Kim eist van Japan een bedrag van 160.000 dollar aan genoegdoening. Miyazawa heeft laten doorscheremen financiële compensatie voor overlevenden te overwegen.

Tegenover de stugge houding bereidheid van ex-militairen informatie te geven over de gebeurtenissen van toen. Een groep historici riep deze week Japanners die tijdens de oorlogsjaren in Korea dienden op via een speciaal

Sommige gebeurtenissen staat men voor zichzelf pas na lange tijd toe 'onthuld' te worden. Een andere reden is dat Japan wetenschappelijke rapporten over de kwestie, onder meer van de Zuidkoreaanse hoogleraar, de laatste jaren stelselmatig naast zich heeft neergelegd met het argument dat bewijzen die de aantijgingen zouden moeten staven in Tokio ontbraken. Eergisteren kwam de Japanse historicus Yoshiaki Yoshimi plotseling met documenten waaruit de betrokkenheid van het keizerlijke leger bij de seksuele uitbuiting van Koreaanse meisjes onomstotelijk bleek. "Men heeft de bewijsstukken nooit echt willen vinden", zei Yoshimi tegen het persbureau AP. Hij had zelf geen enkele moeite gehad met het opsporen van de dossiers.

In december van het vorig jaar, tijdens de vijftigjarige herdenking van de Japanse aanval op Pearl Harbor, trad Kim Hak Sun, een 68-jarige inwoner van Seoul, naat buiten met haar persoonlijke

ge-eufemistisch worden genoemd. Miyazawa boog gisteren in Zuid-Korea de voor het hoofd, erkende de door Japan begane wreedheden tijdens de 35-jarige bezetting van het Koreaanse schiereiland, inclusief het seksuele geweld, en sprak van de "onuitwisbare wroeging" hierover in zijn land. Maar de late schuld-bekentenis en het — tot nu toe — achterwege blijven van financiële genoegdoening voor de vrouwen die het overleefden, leidde in Zuid-Korea tot het oplaan van de anti-Japanse sentimenten.

Waaronder heeft het zolang geduurd voordat deze omvangrijke Japanse oorlogsmisdaden in het volle daglicht zijn gekomen? Een van de redenen is de schaamte die veel Koreaanse vrouwen koesterden voor wat hen is overkomen. De onthulling heeft in Zuid-Korea een collectieve *Aha-Erlebnis* uitgelokt. De Koreanen weten uit ervaring of uit overlevering hoe wreed de lange Japanse bezetting was en kennen in feite alle aspecten

Van onze redacteur LOIKE VAN DER HEIDE NAC 18 Ahn Jung Bok, schoolmeester aan de Yonghee Basisschool in Seoul, sloeg vorige week de folianten op met leerlinglijsten van tientallen jaren. Hij las er hoe tijdens de Japanse bezetting van Korea (1910-1945) verschillende meisjes van tien, elf, twaalf jaar van zijn school werden weggehaald om te dienen als seks-slavinnetjes voor de *teishintai*, de Japanse keurotroepen. De bevindingen van Ahn Jung Bok staan niet op zichzelf. De afgelopen weken is in Zuid-Korea en in Japan, meer dan 45 jaar na dato, een stroom publicaties en openbare schuldbekeningen toegekomen over het seksuele misbruik dat het Japanse leger tijdens de oorlog heeft gemaakt van Koreaanse meisjes — historici in Japan en Zuid-Korea schatten hun aantal tussen de 70.000 en 200.000, van wie velen het niet hebben overleefd.

De onthullingen over de slavernij vormen een uiterst pijnlijke zaak voor de Japanse premier Ki-ichi Miyazawa, juist nu hij voor een al eerder gepland driedaags bezoek in Seoul verblijft, temeer daar zijn regering tot begin deze week in alle toonaarden bleef ontkennen dat des Keizers leger destijds betrokken was bij het ronselen van de 'troostmeisjes', zoals ze in de Japanse officiële terminolo-

Meisjes verdienen minder, meisjes doen meer in het huishouden, meisjes zitten liever thuis

naar buiten of naar bepaalde bijeenkomsten omdat hun ouders dat onveilig vinden. Meisjes geven zelf ook aan dat ze bang zijn voor seksuele misdrijven. Ouders en meisjes versterken elkaar in hun angst daarvoor. Niphuis stelt vast dat deze angstgevoelens ertoe leiden dat de buitenwereld meer tot het vanzelfsprekende domein van jongens en mannen wordt gerekend.

Meisjes denken de laatste jaren minder traditioneel over hun toekomst dan jongens. De laatste jaren ervan uit dat ze, eenmaal volwassen, een volle baan buitenshuis hebben en een vrouw die voor hun kinderen zorgt. Meisjes hebben een ander toekomstbeeld. Ze geven aan dat ze willen werken en samen met hun partners voor kinderen willen zorgen. Het SCP ziet daarin reden om voorlichting over emancipatie voortaan meer op de nog traditioneel denkende jongens te richten in plaats van op meisjes.

Er zijn meer aspecten die dat verschil in oriëntatie versterken en meisjes een rol opdringen die meer binnenshuis ligt. Het uurloon dat meisjes gemiddeld verdienen is 10 procent lager dan jongens. Een paar jaar geleden was het verschil in uurloon slechts 3 procent.

Meisjes krijgen gemiddeld een lager zakgeld. Ouders geven als argument dat jongens meer nodig hebben omdat ze voor meisjes betalen als ze uitgaan. Niphuis concludeert dat het argument klopt, maar dat het tevens het idee bevestigt dat meisjes zich (moeten) laten onderhouden.

Meisjes krijgen minder bewegingsvrijheid van hun ouders en professionele onvoeders. Meisjes mogen minder

gens een betaalde baan hadden. Dat verschil is eind jaren tachtig nagenoeg opgeheven. Jonge vrouwen en mannen in die leeftijdsgroep blijken ongeveer evenveel te verdienen.

Meisjes werken langer door omdat ze op gemiddeld steeds hogere leeftijd kinderen krijgen. De leeftijd van de vrouw bij de geboorte van haar eerste kind is tegenwoordig gemiddeld 27,5 jaar tegen 24,5 jaar in de jaren zeventig.

De werkloosheid onder meisjes is groter dan onder jongens. Het onderzoek schrijft dat verschil toe aan de beroepskeuze. Een aanwijzing daarvoor vormt het gegeven dat de werkloosheid onder jongens en meisjes die een algemeen vormende opleiding hadden even groot is.

De nog bestaande ongelijkheid tussen jongens en meisjes begint al vroeg in de privéleef. Meisjes hebben minder vrije tijd voor uitgaan, hobby's of

schillen in sociaal-economische positie tussen jongens en meisjes in de onderzoekte periode op sommige terreinen afnemen. Vooral in het onderwijs geldt dat. Het in de jaren zeventig nog bestaande verschil in onderwijsniveau tachtig vrijwel verdwenen.

Ook het verschil in studie- en beroepskeuze neemt af. Het aandeel meisjes in het leerlingwezen is gegroeid naar 30 procent. Het aandeel meisjes in het wetenschappelijk onderwijs staat nu op 40 procent. De vakkenkeuze is evenwichtiger. Meisjes kiezen voor vakken als natuurkunde, maar meisjes nemen vaker dan voorheen wiskunde in hun pakket op.

In de jaren zeventig was er groot verschil in de deelname aan betaalde arbeid. Ruim een derde van de meisjes in de leeftijdsgroep van 20 tot 24 jaar werkte niet, terwijl vrijwel alle jon-

Van onze correspondent VK 28 PAUL BRILL

WASHINGTON — Redenerend dat de voorverkiezingen in New Hampshire wel een kleine knieval waard zijn, heeft Bill Clinton zondagavond in een televisie-interview bekend dat hij als echtgenoot "misstappen" heeft gemaakt en "pijn" heeft veroorzaakt in zijn huwelijk. Maar hij ontkende een langdurige affaire te hebben gehad met ex-nachtclubzangeres Jennifer Flowers, die dit beweert in het jongste nummer van het sensatieblad Star. Diverse actualiteitenrubrieken hadden Clinton eind vorige week uitgenodigd om tekst en uitleg te geven over de affaire-Flowers, die door de serieuze media weliswaar op terughoudende wijze wordt behandeld, maar die zijn verkiezingscampagne de afgelopen dagen toch behoorlijk heeft overschaduwd. De

Clinton bekent misstappen om campagne te redden

gouverneur van Arkansas koos voor "60 Minutes", een veel bekeken zondagavondprogramma van CBS. De Democratische presidentskandidaat wilde niet uitwiden over zijn "misstappen". Op de directe vraag of hij ooit een buitenechtelijke relatie had gehad, antwoordde hij: "Ik vind dat van geen enkel echtbaar verlangd kan worden dat het dit soort zaken in het openbaar bespreekt." Na hernieuwd aandringen van de interviewer zei hij: "Ik denk dat de meeste Amerikanen die nu kijken, weten wat voor problemen zich in een huwelijk kunnen voordoen. Wij

zijn eerlijk geweest over onszelf. De media moeten nu voor zichzelf beslissen of ze zich op het spel 'pak, ik heb je' gaan storten?" Clinton sprak in het meervoud omdat hij voor de gelegenheid in het gezelschap verkeerde van zijn echtgenote Hillary, die naast hem op de bank zat. Haar aanwezigheid bleek niet alleen een visuele versterking. Ze kwam gedeceerd voor de dag. Refererend aan het bekende country and western-lied van Tammy Wynette ("Stand by Your Man"), zei ze: "Ik zit hier niet als het zoete vrouwtje dat haar man door dik

en dun steunt. Ik zit hier omdat ik van hem houd en hem respecteer en me bewust ben van wat we samen hebben doorgemaakt. Als dat niet goed genoeg is voor sommige mensen, tjaa, dan moeten ze maar niet voor hem stemmen." Met dit opmerkelijke televisie-optreden heeft het Clinton-kamp duidelijk een gok genomen. De hoop is dat een streep is gezet onder de affaire en dat de gouverneur zich in de verkiezingscampagne weer kan concentreren op zijn politieke boodschap. Maar omdat de Clintons sommige dingen in het vage hebben gelaten, bestaat de kans dat de affaire toch doorzeurt. Op de medewerking van de Star heeft in elk geval niet te worden gerekend. Het blad heeft aangekondigd dat het in het volgende nummer nadere bijzonderheden zal publiceren over de relatie tussen Clinton en Flowers.